

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

BARBARA BENEDIK

**EMPIRIČNA ANALIZA POVEZANOSTI USPEŠNOSTI PODJETJA Z
DEJAVNOSTJO, VELIKOSTJO IN DAVČNO ZAKONODAJO**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Ljubljana, 2011

Izjava o avtorstvu in objavi elektronske verzije doktorske disertacije in osebnih podatkov, vezanih na zaključek študija

Študentka Barbara Benedik izjavljam, da sem avtorica te doktorske disertacije in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo doktorske disertacije na spletišču CEK-a.

Tiskana verzija doktorske disertacije je istovetna elektronski verziji, ki sem jo oddala v zbirko polnih besedil zaključnih del EF UL.

Podpisana hkrati izjavljam, da dovolim objavo osebnih podatkov, vezanih na zaključek študija na spletnih straneh in v publikacijah Univerze v Ljubljani.

Ime in priimek doktorandke: Barbara Benedik

Leto in kraj rojstva: 09.03.1972

Datum zagovora: 23.06.2011

Predsednik: doc. dr. Aljoša Valentinčič

Mentorica: prof. dr. Slavka Kavčič

Članica: prof. dr. Milena Peršič

Datum in kraj: Ljubljana, 23.6.2011

Podpis doktorandke:

Barbara Benedik

POVZETEK

V doktorski disertaciji proučujemo gospodarsko in finančno uspešnost podjetij glede na velikost (definirana na podlagi števila zaposlenecv), dejavnosti, v kateri podjetja poslujejo in davčno zakonodajo. V okviru davčne zakonodaje in njenega vpliva na poslovanje podjetij je poudarek na prevrednotovalnih odhodkih in odloženih davkih.

Podlaga celotne analize ugotavljanja uspešnosti podjetij po dejavnosti in velikosti so kazalniki. Z uporabo kazalnikov, kot so čista dobičkonosnost kapitala, dodana vrednost na zaposlenca, stopnja delovne stroškovnosti prihodkov, stopnja lastniškosti financiranja in drugi, ugotavljamo uspešnost podjetij po velikostnih skupinah (mikro, majhna, srednja in velika podjetja) in po dejavnostih, v katerih poslujejo. Poleg gospodarske in finančne uspešnosti analiziramo tudi zaposlovanje po skupinah. Pri proučevanju motiva in obstoja prirejanja poslovnega izida uporabljamo ekonometrično analizo in z ustrezno oblikovanimi modeli proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov na poslovni in čisti izid.

Velikostne skupine so oblikovane na podlagi števila zaposlenecv. Tako so mikro podjetja tista, ki zaposlujejo od 0 do 9 zaposlenecv, majhna od 10 do 49 zaposlenecv, srednja od 50 do 499 in velika nad 500 zaposlenecv.

V 11-letnem proučevanem obdobju je skupina nad 500 zaposlenecv vsa leta prevladovala po deležu zaposlenecv, dodani vrednosti, celotnih prihodkih in odhodkih. Od leta 1995 do 2005 se je delež zaposlenecv sicer zmanjševal, medtem ko je bilo največje povečanje zaposlovanja v skupinah (0-9) zaposlenecv in (10-49) zaposlenecv. Slednji sta poslovali najbolj tvegano, medtem ko sta najmanj tvegano poslovali skupina (250-499) zaposlenecv in skupina nad 500 zaposlenecv.

Na podlagi teorije izključevanja (trade-off theory), ki poudarja korist zadolževanja podjetij predvsem z vidika dodatnih davčnih ščitov, proučujemo uspešnost (uporabljamo koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala) slovenskih podjetij v povezavi s stopnjo dolžniškosti financiranja. Ugotavljamo, da gospodarska uspešnost velikostnih skupin slovenskih podjetij ni povezana z uporabo dolga oziroma s stopnjo dolžniškosti financiranja, je pa gospodarska uspešnost povezana z dolgom pri analiziranju dejavnosti, saj so v povprečju bolj dobičkonosne dejavnosti imele povprečno višjo stopnjo dolžniškosti financiranja.

Pregled poslovanja posameznih dejavnosti nam pove, da je v našem gospodarstvu najpomembnejša panoga industrija (sem spadajo dejavnosti D (predelovalna), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) in C (rudarstvo)), saj je v 11-letnem obdobju dosegla največji delež dodane vrednosti, čeprav se je ta vseskozi zmanjševal. Druga najpomembnejša panoga je trgovina G (trgovina in popravilo motornih vozil), sledita dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Od leta 1995 do 2005 opazimo predvsem razvijanje dejavnosti J (finančne dejavnosti in posredništvo) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Gre za storitvene dejavnosti, ki so bile pred letom 1991 v povojih oziroma ni bilo ustrezne spodbude za njihov razvoj.

Pri ugotavljanju vpliva davčne zakonodaje na uspešnost podjetja proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov na poslovni in čisti izid. Pri analizi prevrednotovalnih odhodkov proučujemo leto 2004, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani, in leto 2005, ko prevrednotovalni odhodki niso bili več davčno priznani. Ugotavljamo, da so prevrednotovalni odhodki imeli večji vpliv na poslovni izid v času, ko so bili davčno priznani, poleg tega pa tudi, da velikost podjetja ni vplivala na prevrednotenje sredstev, izjema je bila skupina (0-9) zaposlencev v letu 2004, saj so v povprečju bolj prevrednotovala podjetja z večjim številom zaposlencev in manjšimi ustvarjenimi prihodki. So pa v povprečju bolj prevrednotovala dobičkonosnejša podjetja, saj je poslovni dobiček pred prevrednotenjem statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ vplival na prevrednotenje sredstev, in to pri vseh skupinah, tako v letu 2004 kot v letu 2005 (izjema je skupina nad 500 zaposlencev v letu 2005).

Odloženi davki niso statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivali na čisti izid, kar pa še ne pomeni, da smo se z omenjeno raziskavo dokopali do pravih sklepov, saj proučujemo le eno leto, in sicer drugo leto po njihovi uveljavitvi.

Glede na opravljeno raziskavo in dobljene rezultate je predvsem v kriznem času pomembno spodbujati majhna in mikro podjetja, saj so dokazala, da so zaradi majhnosti in fleksibilnosti pomemben zaposlovalec v slovenskem gospodarskem prostoru. Vendar kljub temu brez velikih podjetij gospodarstvo ne more delovati, saj so pogosto majhna in mikro podjetja kooperanti velikih, poleg tega pa velika podjetja lažje prodirajo na tuje trge.

Ključne besede:

- podjetja
- dejavnosti
- davčna zakonodaja
- delovanje
- kazalniki

SUMMARY

The present doctoral thesis focuses on economic and financial performance of enterprises according to their size (defined on the basis of number of employees), activities performed by enterprises and tax legislation. Subject to tax legislation and its influence on the enterprises operations the emphasis is placed on revaluation expenses and deferred taxes.

Markers present the basis for the entire analysis for evaluating the performance of enterprises according to their activity and size. By applying markers like net return on equity, employee value added, labor cost ratio, equity financing rate and others, we are establishing the performance of enterprises according to the size of groups (micro, small, medium-size and large enterprises) and according to activities performed by them. Beside economic and financial performance we are analyzing also employment by groups. For the assessment of the motive and existence of manipulating profit or loss we are using econometric analysis and we are studying the influence of revaluation expenses and deferred taxes on net profit or loss by means of suitably formed models.

Size groups are formed on the basis of the number of employees. Micro-enterprises are those that employ between 0 and 9 employees, small enterprises employ between 10 and 49 employees, medium-size enterprises employ between 50 and 499, and large ones employ over 500 employees.

In the 11-year period under review, the group over 500 employees was prevailing for all these years according to the share of employees, added value, complete revenue and expenditure. In the period between 1995 and 2005 the share of employees was decreasing, while the greatest increase in employment was seen in groups with (0-9) employees and (10-49) employees. The operation of the latter bears the greatest risk, while the operation of the group with (250-499) employees and the group over 500 employees bears the least risk.

On the basis of the trade-off theory which emphasizes the benefit of corporate borrowing especially from the standpoint of additional fiscal shields, we study the performance (we are using the coefficient of net return on equity) of Slovene enterprises in connection to debt financing rate. We are establishing that economic performance of size groups of Slovene enterprises is not related to the use of debt, or, to debt financing rate. Economic performance is rather connected to debt in analyzing the activity, since on average the more profitable activities had on average higher debt financing rate.

By examining the operations of individual activities we discovered that in our economy the most important sector is industry (this includes activity D (processing industry), E (electricity, gas and water supply) and C (mining industry)), since it reached the highest proportion of additional value in the 11-year period, although this proportion was in constant decline. The second most important sector is wholesale and retail trade G (wholesale, retail trade and repair of motor vehicles and motorcycles), followed by activities I (transportation, storage and communication) and K (real-estate, renting and business services). Between 1995 and 2005 we can witness in particularly the development of activity J (financial activities and intermediation) and K (real-estate,

renting and business services). These are mostly service activities which were still in their infancy before 1991 or for which development there lacked sufficient incentive.

In determining the influence of tax legislation on the performance of an enterprise, we are studying the influence of revaluation expenses and deferred taxes on net profit or loss. The analysis of revaluation expenses takes under review the year 2004 when revaluation expenses were tax deductible and the year 2005 when revaluation expenses were no longer tax deductible. We are establishing that revaluation expenses had more significant influence on profit or loss when they were tax deductible, and also that the size of an enterprise did not influence the revaluation of assets, the only exception being the group with (0-9) employees in 2004, since on average the enterprises with more employees and lower generated income revalued to a greater extent. However, on average the more profitable enterprises revalued more since their business profit before the revaluation influenced statistically significant at level $\alpha = 0.05$ on the revaluation of assets and with all groups, in 2004 as well as in 2005 (with the only exception the group with over 500 employees in 2005).

Deferred taxes had no statistically significant influence at a significance level $\alpha = 0.05$ on net profit, which does not necessarily mean that the mentioned study yielded correct conclusions, since we are engaged in this study for only a year, namely the second year after their introduction.

In view of the conducted study and results thus obtained it is very important, especially in the time of crisis, to stimulate small and micro enterprises, since they demonstrated that their small size and flexibility makes them an important employer in Slovene economic environment. However, despite this fact the economy cannot function without large enterprises, since small and micro enterprises very often work in collaboration with large enterprises, and moreover, large enterprises enter foreign markets with greater ease.

Key words:

- enterprises
- activities
- tax legislation
- operation
- markers

KAZALO

KAZALO	1
KAZALO TABEL	7
KAZALO SLIK	17
UVOD	1
Opredelitev predmeta proučevanja	3
Povezava uspešnosti podjetja z njegovo dejavnostjo	4
Povezava uspešnosti in zaposlenosti z velikostjo podjetij	6
Vpliv davčne zakonodaje na uspešnost podjetja	7
Namen in cilj doktorske disertacije	9
Opredelitev hipotez	10
Zaposlovanje v mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih.....	10
Produktivnost v mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih	11
Finančna uspešnost (stabilnost) v mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih.....	13
Stopnja dolga in dobičkonosnost kapitala	13
Vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid	15
Velikost podjetja in prevrednotenje.....	15
Prevrednotenje sredstev navzdol in dobičkonosnost.....	16
Vpliv odloženih davkov na čisti izid	17
Struktura doktorske disertacije	18
Metodologija raziskovanja	19
Znanstveni prispevek doktorske disertacije	20
1 TEORETIČNI OKVIR OPREDELITVE USPEŠNOSTI PODJETIJ	22
1.1 Ugotavljanje uspešnosti podjetij s pomočjo kvalitativnih in kvantitativnih kazalnikov	23
1.1.1 Kvalitativni kriteriji.....	23
1.1.2 Kvantitativni kriteriji.....	24
1.1.3 Uporabniki računovodskih izkazov.....	24
1.1.4 Boniteta podjetja	25
1.2 Gospodarski in finančni kazalniki kot merilo uspešnosti poslovanja	26
1.2.1 Delitev kazalnikov	27

1.2.1.1	Delitev kazalnikov po SRS 2006.....	27
1.2.1.2	Razvrstitev kazalnikov poslovnoizidne uspešnosti poslovanja po Duhovnikovi.....	28
1.2.1.3	Koletnikova delitev kazalnikov	29
1.2.1.4	Petersonova in Fabozzijeva delitev kazalnikov	30
1.2.1.5	Helfertova delitev kazalnikov	31
1.2.1.6	Izbira kazalnikov	34
1.2.2	Kazalniki, ki izražajo uspešnost poslovanja	35
1.2.2.1	Kazalniki dobičkonosnosti	35
1.2.2.2	Temeljni kazalniki dohodkovnosti	38
1.2.2.3	Temeljni kazalniki gospodarnosti.....	39
1.2.3	Ostali kazalniki, s katerimi ugotavljamo uspešnost poslovanja podjetja.....	41
1.2.4	Kazalniki, ki izražajo razmere pri poslovanju	42
1.2.4.1	Kazalniki stanja financiranja (vlaganja).....	42
1.2.4.2	Kazalniki stanja investiranja (naložbenja).....	44
1.2.4.3	Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja.....	45
1.2.4.4	Kazalniki obračanja	45
1.2.5	Nefinančni kazalniki	46
1.2.6	Izrazna moč posameznih kazalnikov in nekatere slabosti	46
2	OPREDELITEV VELIKOSTI PODJETIJ V SVETU IN PRI NAS.....	48
2.1	Kaj določa oziroma vpliva na oblikovanje definicije	48
2.2	Osnovne značilnosti mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij.....	54
3	DEJAVNOSTI IN PODDEJAVNOSTI SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA..	57
3.1	Opredelitev dejavnosti.....	57
3.2	Pomen predelovalnih in storitvenih dejavnosti v članicah Evropske unije.....	58
3.3	Nova standardna klasifikacija SKD.....	64
4	VPLIV DAVČNE ZAKONODAJE NA POSLOVANJE PODJETIJ	66
4.1	Davek od dohodka pravnih oseb	66
4.1.1	Davčna in poslovna bilanca	68
4.2	Prevrednotovalni odhodki in prihodki	69
4.2.1	Opredelitev prevrednotovalnih odhodkov in prihodkov.....	69
4.2.2	Modeli merjenja sredstev	70

4.2.3	Prevrednotenje in Slovenski računovodski standardi (SRS) ter zakonska podlaga	71
4.3	Odloženi davki in zakonska podlaga, ki ureja odložene davke	72
4.3.1	Opredelitev in namen odloženih davkov	73
4.3.2	Standardi, ki urejajo odložene davke	73
4.3.3	Obračunavanje in razkrivanje odloženih davkov	78
4.3.3.1	Metoda obveznosti po bilanci stanja	78
4.3.3.2	Računovodski in obdavčljiv dobiček	78
4.3.3.3	Terjatve za odloženi davek	81
4.3.3.4	Obveznosti za odloženi davek	82
4.3.3.5	Pripoznavanje in razkrivanje učinkov iz terjatev in obveznosti za odloženi davek	83
4.3.4	Zakon, ki ureja odložene davke in določbe ZDDPO-2 za odloženi davek	84
4.3.5	Izračun in pripoznavanje odloženih davkov v računovodskih izkazih	89
5	DOSEDANJE TEORIJE IN RAZISKAVE PROUČEVANE TEME.....	90
5.1	Predstavitev domačih in tujih raziskav, ki se nanašajo na velikost podjetij, zaposlovanje ter produktivnost v njih.....	90
5.1.1	Ključne teze zagovornikov MSP	90
5.1.2	Ključne teze zagovornikov velikih podjetij	91
5.1.3	Statistična poročila raznih organizacij (APEC, Svetovna banka) o MSP in velikih podjetjih	91
5.1.4	Pomen MSP in velikih podjetij v nekaterih državah ter njihova produktivnost	92
5.1.4.1	Položaj MSP v Evropi.....	93
5.1.4.2	Položaj majhnih in srednjih podjetij na Kitajskem, Japonskem, Indoneziji, Latinski Ameriki in v Avstraliji	98
5.2	Predstavitev raziskav, ki proučujejo prevrednotovalne odhodke in odložene davke	104
5.2.1	Predstavitev raziskav, ki ugotavljajo vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid	105
5.2.2	Raziskave, ki prikazujejo pomembnost odloženih davkov	110
5.2.2.1	Vpliv odloženih davkov na denarne tokove.....	111
5.2.2.2	Določanje popravkov vrednosti odloženih davkov in njihovi vplivi na poslovanje	113
6	DEJAVNOSTI SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA OD LETA 1995 DO LETA 2005.....	117

6.1	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1995	117
6.2	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1996.....	123
6.3	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1997.....	126
6.4	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1998	129
6.5	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1999	133
6.6	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2000	137
6.7	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2001	140
6.8	Analiza posameznih dejavnosti do leta 2001	143
6.9	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2002.....	145
6.10	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2003	149
6.11	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2004	152
6.12	Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2005	155
6.13	Sklep in povzetek poslovanja dejavnosti od leta 1995 do leta 2005	158
	6.13.1 Poslovanje vseh dejavnosti v proučevanem obdobju.....	158
	6.13.2 Predstavitev uspešnosti pomembnih dejavnosti slovenskega gospodarstva..	160
7	GOSPODARSKA IN FINANČNA USPEŠNOST PODJETIJ PO VELIKOSTI, DEFINIRANA NA PODLAGI ŠTEVILA ZAPOSLENCEV, V SLOVENIJI V OBDOBJU 1995-2005	167
7.1	Poslovanje velikostnih skupin v obdobju 1995-2005	167
	7.1.1 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1995.....	167
	7.1.2 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1996.....	168
	7.1.3 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1997.....	171
	7.1.4 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1998.....	172
	7.1.5 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1999.....	174
	7.1.6 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2000.....	176
	7.1.7 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2001.....	178
	7.1.8 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2002.....	179
	7.1.9 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2003.....	181
	7.1.10 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2004.....	183
	7.1.11 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2005.....	184
	7.1.12 Poslovanje velikostnih skupin od leta 1995 do 2005.....	186
	7.1.13 Pregled zaposlovanja po velikostnih skupinah v 11-letnem obdobju.....	187
	7.1.14 Produktivnost mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij	189
	7.1.15 Finančna stabilnost mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij.....	190

7.1.16	Zadolženost skupin in dejavnosti v povezavi z njihovo poslovno uspešnostjo (ROE).....	192
7.1.16.1	Vpliv zadolženosti na uspešnost skupin	192
7.1.16.2	Zadolženost dejavnosti v povezavi z njihovo uspešnostjo (ROE).....	194
8	USPEŠNOST IZBRANIH DEJAVNOSTI PO VELIKOSTNIH SKUPINAH... 199	
8.1	Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (0-9) zaposlencev	199
8.2	Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (10-49) zaposlencev	204
8.3	Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (50-249) zaposlencev	209
8.4	Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (250-499) zaposlencev	212
8.5	Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine nad 500 zaposlencev	216
8.6	Pomembnost MSP in velikih podjetij po posameznih dejavnostih	220
9	UPORABA EKONOMETRIČNE ANALIZE PRI UGOTAVLJANJU VPLIVA PREVREDNOTOVALNIH ODHODKOV IN ODLOŽENIH DAVKOV NA POSLOVNI IN ČISTI IZID	222
9.1	Vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid v letu 2004 in 2005.....	222
9.1.1	Oblikovanje odvisne in neodvisnih spremenljivk	225
9.1.2	Deskriptivne statistike in korelacijske matrike za posamezne skupine za leto 2004	227
9.1.2.1	Deskriptivne statistke za leto 2004	227
9.1.2.2	Korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke za leto 2004	228
9.1.3	Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit modeli za posamezne velikostne skupine za leto 2004	229
9.1.3.1	Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit model za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004.....	229
9.1.3.2	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004.....	232
9.1.3.3	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004	235
9.1.3.4	Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit model za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004.....	237
9.1.3.5	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2004	240
9.1.3.6	Ugotavljanje prisotnosti heteroskedastičnosti v modelih za leto 2004....	241
9.1.3.7	Sklep in ugotovitve za leto 2004.....	243
9.1.4	Deskriptivne statistike in korelacijske matrike za posamezne skupine za leto 2005	245

9.1.4.1	Deskriptivne statistike za leto 2005	245
9.1.4.2	Korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke za leto 2005	246
9.1.5	Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit modeli za posamezne velikostne skupine za leto 2005	247
9.1.5.1	Linearni ocenjeni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005	247
9.1.5.2	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005	250
9.1.5.3	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2005	253
9.1.5.4	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2005	255
9.1.5.5	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2005	258
9.1.5.6	Ugotavljanje prisotnosti heteroskedastičnosti v modelih za leto 2005....	260
9.1.6	Sklep in zaključek za leti 2004 in 2005 ter testiranje hipotez.....	260
9.2	Vpliv odloženih davkov na čisti izid	263
9.2.1	Predstavitev ekonometričnega modela in definiranje odvisne in neodvisnih spremenljivk.....	264
9.2.2	Deskriptivna statistika za odložene davke v letu 2006	265
9.2.2.1	Deskriptivna statistika	265
9.2.2.2	Korelacijska matrika za model odloženih davkov.....	266
9.2.2.3	Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za odložene davke za leto 2006.....	267
10	POVZETEK HIPOTEZ.....	270
11	PRISPEVKI IN SKLEPI	273
12	LITERATURA IN VIRI	276
	Literatura.....	276
	Viri	290

KAZALO TABEL

Tabela 1: Stopnja produktivnosti hrvaških podjetij od leta 1990 do leta 1995	12
Tabela 2: Kvalitativni kriteriji za MSP in velika podjetja.....	52
Tabela 3: Porazdelitev podjetij proizvodne dejavnosti na Švedskem (v %) v obdobju 1968-1993	58
Tabela 4: Delež zaposlenecv in dodana vrednost v proizvodnih in storitvenih dejavnostih za leto 2004	60
Tabela 5: Primerjava med MSP in velikimi podjetji v Evropski uniji za leto 2000	93
Tabela 6: Delež registriranih podjetij po velikosti v članicah Evropske unije za leto 2000.....	94
Tabela 7: Delež nekaterih gospodarskih kategorij v majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih v Nemčiji po dejavnostih v letu 2005	95
Tabela 8: Primerjava podjetij v Sloveniji s podjetji v Evropski uniji v letu 2003	97
Tabela 9: Število in delež podjetij v MSP in v velikih podjetjih na Japonskem v letu 2001	102
Tabela 10: Delež zaposlenecv v MSP in v velikih podjetjih po dejavnostih na Japonskem v letu 2001.....	102
Tabela 11: Realizirana dodana vrednost v MSP in v velikih podjetjih na Japonskem od leta 1996 do leta 2002	103
Tabela 12: Ustvarjena dodana vrednost japonskih podjetij na zaposlenca v obdobju 1996-2002.....	103
Tabela 13: Kronološki pregled nekaterih študij, ki se nanašajo na prevrednotenje sredstev navzgor.....	106
Tabela 14: Vrednosti MAPE za obdobje 1992-1994	112
Tabela 15: Število podjetij in zaposlenecv, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1995	118
Tabela 16: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1995	119

Tabela 17: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1995	121
Tabela 18: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1996	123
Tabela 19: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1996	124
Tabela 20: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1996	125
Tabela 21: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1997	126
Tabela 22: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1997	127
Tabela 23: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1997	128
Tabela 24: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1998	129
Tabela 25: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1998	130
Tabela 26: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1998	131
Tabela 27: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1999	134
Tabela 28: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1999	135
Tabela 29: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1999	135
Tabela 30: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2000	137
Tabela 31: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2000	138
Tabela 32: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2000	139

Tabela 33: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2001	141
Tabela 34: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2001	142
Tabela 35: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2001	142
Tabela 36: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2002	146
Tabela 37: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2002	148
Tabela 38: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2002	148
Tabela 39: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2003	149
Tabela 40: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2003	150
Tabela 41: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2003	151
Tabela 42: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2004	152
Tabela 43: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2004	153
Tabela 44: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2004	154
Tabela 45: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2005	155
Tabela 46: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2005	156
Tabela 47: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2005	157
Tabela 48: Število podjetij in zaposlencev od leta 1995 do leta 2005	160
Tabela 49: Povprečne vrednosti gospodarskih in finančnih kazalnikov za obdobje 1995-2005	161

Tabela 50: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1995	167
Tabela 51: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1995	168
Tabela 52: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1996	169
Tabela 53: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1996	169
Tabela 54: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1996 v primerjavi z letom 1995	170
Tabela 55: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1997	171
Tabela 56: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1997	171
Tabela 57: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1997 v primerjavi z letom 1996	172
Tabela 58: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1998	173
Tabela 59: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1998	173
Tabela 60: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1998 v primerjavi z letom 1997	174
Tabela 61: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1999	174
Tabela 62: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1999	175
Tabela 63: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1999 v primerjavi z letom 1998	175
Tabela 64: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2000	176

Tabela 65: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2000	176
Tabela 66: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2000 v primerjavi z letom 1999	177
Tabela 67: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2001	178
Tabela 68: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2001	178
Tabela 69: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2001 v primerjavi z letom 2000	179
Tabela 70: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2002	179
Tabela 71: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2002	180
Tabela 72: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2002 v primerjavi z letom 2001	180
Tabela 73: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2003	181
Tabela 74: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2003	182
Tabela 75: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2003 v primerjavi z letom 2002	182
Tabela 76: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2004	183
Tabela 77: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2004	183
Tabela 78: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003	184
Tabela 79: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2005	185

Tabela 80: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2005	185
Tabela 81: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2005 v primerjavi z letom 2004	186
Tabela 82: Povprečne vrednosti kazalnikov po skupinah za obdobje 1995-2005	186
Tabela 83: Zaposlenost po velikostnih skupinah za obdobje 1995-2005.....	187
Tabela 84: Indeksi rasti zaposlovanja po velikostnih skupinah za obdobje 1995-2005	188
Tabela 85: T-koeficienti za indekse rasti zaposlenosti po skupinah za obdobje 1995-2005	189
Tabela 86: Vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ po skupinah za obdobje 1995 -2005.....	190
Tabela 87: Izračunani t-koeficienti za spremenljivko DVZ za obdobje 1995-2005	190
Tabela 88: Stopnje lastniškosti financiranja KO za posamezne skupine za obdobje 1995-2005.....	191
Tabela 89: Izračunani t- koeficienti za spremenljivko stopnjo lastniškosti financiranja KO za obdobje 1995-2005.....	191
Tabela 90: Koeficienti čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne skupine za obdobje 1995-2005.....	193
Tabela 91: T-koeficienti čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne skupine za obdobje 1995-2005.....	193
Tabela 92: Stopnje dolžniškosti financiranja Z za posamezne skupine za obdobje 1995- 2005.....	194
Tabela 93: T-koeficienti za posamezne skupine za spremenljivko stopnjo dolžniškosti financiranja Z za obdobje 1995-2005.....	194
Tabela 94: T-koeficienti za koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE) za posamezne dejavnosti za obdobje 1995- 2005.....	196

Tabela 95: T-koeficienti za stopnjo dolžniškosti financiranja Z po posameznih dejavnostih za obdobje 1995-2005	197
Tabela 96: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlecev v letu 1995	201
Tabela 97: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlecev v letu 1997	202
Tabela 98: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlecev v letu 2000	202
Tabela 99: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlecev v letu 2003	203
Tabela 100: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlecev v letu 2005	203
Tabela 101: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlecev v letu 1995	207
Tabela 102: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlecev v letu 2000	207
Tabela 103: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlecev v letu 2004	208
Tabela 104: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlecev v letu 2005	208
Tabela 105: Kazalniki in kazalci uspešnejših dejavnosti za skupino (50-249) zaposlecev v letu 1997	211
Tabela 106: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (50-249) zaposlecev v letu 2000	211
Tabela 107: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (50-249) zaposlecev v letu 2005	212
Tabela 108: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (250-499) zaposlecev v letu 1997	214
Tabela 109: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (250-499) zaposlecev v letu 1999	215

Tabela 110: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (250-499) zaposlencev v letu 2002.....	215
Tabela 111: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlencev v letu 1995.....	218
Tabela 112: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlencev v letu 2002.....	218
Tabela 113: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlencev v letu 2004.....	219
Tabela 114: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlencev v letu 2005.....	219
Tabela 115: Deskriptivne statistike za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004.....	227
Tabela 116: Korelacijska matrika za skupino (0-9) zaposlencev v letu 2004.....	228
Tabela 117: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004.....	230
Tabela 118: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004.....	232
Tabela 119: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004.....	233
Tabela 120: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004.....	234
Tabela 121: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004.....	235
Tabela 122: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004.....	237
Tabela 123: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004.....	238
Tabela 124: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004.....	239

Tabela 125: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2004	240
Tabela 126: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2004	241
Tabela 127: Izračunane vrednosti theta (θ) za leto 2004.....	243
Tabela 128: Deskriptivna statistika za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005	245
Tabela 129: Korelacijska matrika za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005	246
Tabela 130: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (0-9) zaposlencev za obdobje 2005	248
Tabela 131: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005	250
Tabela 132: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005	251
Tabela 133: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005	252
Tabela 134: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2005	253
Tabela 135: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2005	255
Tabela 136: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2005	256
Tabela 137: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2005	257
Tabela 138: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2005	258
Tabela 139: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino nad 500 zaposlencev	259
Tabela 140: Izračunane vrednosti theta (θ)	260

Tabela 141: Izračunani t-koeficienti za spremenljivko $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva)	262
Tabela 142: Izračunani t-koeficienti za spremenljivko $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva)	262
Tabela 143: Deskriptivna statistika za model odloženih davkov za leto 2006	266
Tabela 144: Korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke za model odloženih davkov za leto 2006	267
Tabela 145: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za odložene davke za leto 2006	267
Tabela 146: Rezultati ocenjenega tobit modela za odložene davke za leto 2006	269

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost D (predelovalna) za obdobje 1995-2005.....	162
Slika 2: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) za obdobje 1995-2005.....	163
Slika 3: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) za obdobje 1995- 2005	164
Slika 4: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) za obdobje 1995-2005	165
Slika 5: Odnos med stopnjo dolžniškosti financiranja Z in koeficientom čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne dejavnosti za obdobje 1995-2005.....	195
Slika 6: Število podjetij in zaposlencev v skupini (0-9) zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	199
Slika 7: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (0-9) zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	201
Slika 8: Število podjetij in zaposlencev v skupini (10-49) zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	205
Slika 9: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (10-49) zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	206
Slika 10: Število podjetij in zaposlencev v skupini (50-249) zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	209
Slika 11: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (50-249) zaposlencev v obdobju 1995- 2005.....	210
Slika 12: Število podjetij in zaposlencev za skupino (250-499) zaposlencev v obdobju 1995- 2005.....	213
Slika 13: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (250-499) zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	214
Slika 14: Število podjetij in zaposlencev v skupini nad 500 zaposlencev v obdobju 1995-2005.....	216

Slika 15: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino nad 500 zaposlencev v obdobju 1995-2005	217
---	-----

KAZALO PRILOG

Priloga 1.....	1
Priloga 2.....	6
Priloga 3.....	12
Priloga 4.....	15

UVOD

Znanstvena problematika predlagane doktorske teme je uspešnost podjetij, obravnavana tako z gospodarskega kot tudi s finančnega vidika glede na velikost podjetja (definirana s številom zaposlencev), dejavnosti, v kateri podjetje deluje, in davčne zakonodaje.

Uspešnost podjetij je možno opredeliti z različnih zornih kotov, in sicer na podlagi kvalitativnih in/ali kvantitativnih kriterijev. S kvalitativnimi kriteriji se v doktorski disertaciji posebej ne ukvarjamo, vendar so z razvojem tržnega načina poslovanja podjetij ti postali nepogrešljivi pri presoji bonitete podjetja. Med najpomembnejše spadajo: strategija podjetja, poslovni ugled, kultura, organiziranost, informacijski sistem in danes najbolj izpostavljen kriterij – družbena odgovornost podjetja, ki pomeni odgovornost do zaposlencev, kupcev, dobaviteljev, okolja in celotne skupnosti, v kateri podjetje deluje.

S kvantitativnimi kriteriji analiziramo finančno in gospodarsko moč podjetja. Glavni cilj poslovanja je delati učinkovito in uspešno. Tako je uspešnost podjetja izražena z delovanjem podjetja navzven in se meri predvsem z ugotavljanjem doseženega poslovnega izida (angl. *income; earning*) oziroma realizacije z vloženimi sredstvi. V ta namen se uporabljata tako njegova nominalna višina kot tudi obdobja rast, lahko pa vstopa skozi različne kazalnike, na podlagi katerih se ugotavljajo razlogi za (ne)uspešnost poslovanja podjetja.

Na podlagi različnih kazalnikov, kot so čista dobičkonosnost kapitala, dodana vrednost na zaposlenca, stopnja delovne stroškovnosti prihodkov, stopnja lastniškosti financiranja in drugi, ugotavljamo uspešnost podjetij posamično, po velikostnih skupinah (mikro, majhna, srednja in velika podjetja) in po dejavnostih, v katerih poslujejo.

V vseh gospodarskih sistemih delujejo podjetja različnih velikosti v različnih dejavnostih. Odločitev podjetja, kaj proizvajati in s katerimi dobrinami zadovoljevati potrebe trga, opredeljuje njegova dejavnost. V Sloveniji je bilo po standardni klasifikaciji od leta 1995 do leta 2007 definiranih 15 dejavnosti, od leta 2008 pa 21. Razlog za spremembo je uredba Evropske komisije, po kateri morajo članice Evropske unije uporabljati enotno standardno klasifikacijo z namenom primerljivosti podatkov na ravni Evropske unije.

Tako kot proizvodi in storitve so tudi dejavnosti podvržene zakonitostim življenjskega cikla, kar pomeni, da so nekatere dejavnosti bolj uspešne od preostalih. Kot dokaz navajamo podatke za nekatere dejavnosti držav članic Evropske unije za leto 2003, ki so dosegle različne dodane vrednosti na zaposlenca. Tako je dejavnost D (predelovalna dejavnost) dosegla vrednost 47.047 EUR, dejavnost G (trgovina) vrednost 33.020 EUR, dejavnost H (gostinstvo) 18.969 EUR, I (transport in komunikacije) 53.274 EUR in K (nepremičnine in poslovne storitve) 47.805 EUR (Main features of the EU-27 services sector and manufacturing industry, 2008).

Poleg dejavnosti v doktorski disertaciji proučujemo uspešnost podjetij po velikosti. V teoriji in praksi so štiri različne kategorije podjetij glede na njihovo velikost: mikro, majhna, srednja in velika. Obstajajo različne nacionalne definicije, ki razvrščajo podjetja

po velikosti na podlagi meril, kot so: število zaposlencev, vrednost prihodka, vrednost aktive, vrednost kapitala in vrsta dejavnosti oziroma panoge, v kateri podjetja poslujejo. Na oblikovanje same definicije v neki državi vplivajo življenjske razmere in razvoj gospodarskih panog, kar je razlog, da se merila razlikujejo na nacionalni ravni. Izjema so lahko članice Evropske unije, ki prevzamejo kriterije po priporočilih Evropske komisije v sodelovanju s članicami Evropske unije, poslovnimi organizacijami ter gospodarskimi analitiki in raziskovalci. Kako velikostna struktura vpliva na uspešnost podjetij, nam pove podatek, da so v letu 2003 velika¹ evropska podjetja realizirala 120.000 EUR dodane vrednosti na zaposlenca, srednja 90.000 EUR, majhna 60.000 EUR in mikro 40.000 EUR. Najmanjši delež stroškov dela v dodani vrednosti so imela velika podjetja (47 %), sledijo srednja z deležem 55 % ter majhna in mikro podjetja z deležem 57 %. Največji delež zaposlencev (39,4 %) je bil v mikro podjetjih, sledijo velika podjetja (30,3 %), majhna (17,4 %) in srednja (13,0 %) (Observatory of European SMEs, 2004; Žakelj, 2004, str. 43).

Mikro, majhna in srednja podjetja se zaradi skupnih lastnosti delovanja pogosto obravnavajo skupaj pod kratico MSP, ki združuje dva tipa. V prvo skupino spadajo podjetja s konstantno stopnjo rasti, medtem ko so v drugi skupini podjetja z visoko stopnjo rasti. Nedvomne prednosti, ki jih imajo predvsem mikro in majhna podjetja v primerjavi z velikimi, so velika prilagodljivost, pomen pri zaposlovanju in razčlenjevanju gospodarske dejavnosti (zlasti na področju storitev) ter vloga pomembnega člana v nakupni verigi podjetij. Kljub temu jih vrsta pomanjkljivosti opredeljuje za bolj tvegana od preostalih podjetij. Med najbolj perečimi so pomanjkljiva specializacija, majhna stopnja raznovrstnosti, ne obvladovanje tržnih orodij, slabša finančna moč, odsotnost dolgoročne vizije poslovanja, naravnost na kratek rok in šibka razvojna sposobnost (Knez-Riedl, 2000, str. 67).

Razvijajoča se majhna podjetja z visoko stopnjo rasti postanejo srednja podjetja, saj je to pogosto edina pot, da preživijo boj v močnem konkurenčnem okolju. Srednja podjetja so pomemben segment v vseh tržnih gospodarstvih, tako v ZDA kot v Evropski uniji. V ZDA ustvarijo v povprečju od 5 do 250 mio dolarjev prihodkov in so večinoma v družinski lasti, edini zunanji vir financiranja so banke (Prašnikar, 2005, str. 18). Ko srednje podjetje zaradi rasti, ki je običajno posledica povečanega tržnega deleža, preseže kriterije po nacionalni definiciji srednjega podjetja, postane veliko.

Velika podjetja so svetovno gospodarstvo obvladovala v prejšnjem stoletju predvsem od leta 1960 do 1980. Zaradi postopne liberalizacije svetovne trgovine in vse večje konkurence na mednarodnih trgih ter uvajanja novih tehnologij sta se začela racionalizacija in prestrukturiranje velikih podjetij. Kot dokaz navajamo podatek, da se je v državah članicah Evropske unije od leta 1972 do 1998 število podjetij povečalo z 29 mio na 45 mio (Commission of the European Communities, 2003c, str. 4).

Danes evropska gospodarska moč temelji na MSP, saj ta v povprečju zaposlujejo dvakrat več zaposlencev kot velika podjetja in skupaj realizirajo 14.649 mrd EUR prihodkov,

---

¹ V članku: Observatory of European SMEs (2004), veliko podjetje zaposluje nad 250 zaposlencev, srednje od 50 do 249 zaposlencev, majhno od 10 do 49 zaposlencev in mikro od 0 do 9 zaposlencev.

medtem ko velika 10.200 mrd EUR. Res pa je, da so velika podjetja bolj izvozno usmerjena, saj v povprečju prispevajo 21 % k izvoznim prihodkov, medtem ko MSP le 13 % (Basic fact about SME and large enterprises in Europe, 2000, Žakelj, 2004).

Uspešnost podjetja je izražena v poslovnem izidu in ta je osnova obdavčljivega dobička, od katerega morajo podjetja obračunati in plačati davek od dobička pravnih oseb (od leta 2005 davek od dohodkov pravnih oseb). Zaradi prilagoditve slovenske davčne zakonodaje zakonskim načelom Evropske unije, se je leta 2005 spremenilo obdavčevanje tako na ravneh gospodarskih subjektov kot tudi na področju fizičnih oseb. Na področju obdavčevanja pravnih oseb proučujemo dve spremembi, ki bi lahko vplivali na poslovanje podjetij. Prva so prevrednotovalni odhodki, ki od leta 2005 niso več davčno priznani odhodki, kar pomeni, da se všttevajo v davčno osnovo, druga sprememba se nanaša na odložene davke (terjatve ali obveznosti), ki nastanejo kot posledica začasnih razlik med davčno in poslovno bilanco ter s pripoznanjem vplivajo na čisti izid. Ker pa davčna obveznost zmanjšuje poslovni in čisti izid ter denarni tok, si lastniki in vodilni v podjetju prizadevajo minimizirati davčno osnovo, kar posledično zmanjšuje obračunan in plačan davek od dohodka pravnih oseb.

Odpira se vprašanje, v kolikšni meri se je prirejanje poslovnega in čistega izida dogajalo v Sloveniji na račun prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov. Dejstvo je, da nismo neobčutiljivi za finančne afere, ki so povezane s prirejanjem poslovnega in čistega izida, saj so se pomembnejše dogajale v podjetjih (Mörec, 2008, str. 3):

- Fructal, d.d. (2000-2003) zaradi precenjenosti terjatev;
- Intereuropa, d.d. (2001-2002) zaradi previsoko oblikovanih dolgoročnih rezervacij;
- Istrabenz, d.d. (2001-2002) zaradi prenizkih dolgoročnih rezervacij;
- Elan, d.d. (2002-2003) zaradi prodaje finančnih naložb matičnemu podjetju po netržnih (napihjenih) cenah in nepravilnega trženja marže od prodaje;
- Droga, d.d. (2003) zaradi precenjenosti finančnih naložb;
- Merkur, d.d. (2003) zaradi izpustitve izgub hčerinskega podjetja iz skupinskih računovodskih izkazov.

V okviru celotne raziskovalne naloge se odpira vprašanje, koliko so mikro, majhna in srednja podjetja nadomestljiva z velikimi podjetji in koliko so storitvene dejavnosti nadomestljive z industrijskimi (poudarek na predelovalni dejavnosti), da se ekonomski položaj določene države ne spremeni ali se celo izboljša, pri tem pa nikakor ne smemo prezreti vpliva davčne zakonodaje, ki z obdavčevanjem nedvoumno vpliva na poslovanje podjetja.

Opredelitev predmeta proučevanja

V doktorski disertaciji proučujemo gospodarsko in finančno uspešnost podjetij glede na:

- velikost (definirana na podlagi števila zaposlencev);
- dejavnost, v kateri podjetja poslujejo;
- davčno zakonodajo.

Poslovno in gospodarsko uspešnost podjetij in dejavnosti presojava z uporabo različnih kazalnikov, kot so koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala, koeficient gospodarnosti poslovanja, dodana vrednost na zaposlenca, stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov, stopnja lastniškosti financiranja in drugih, ki so podrobneje predstavljeni v poglavju 1.1.

Uspešnost podjetij glede na velikostno strukturo in dejavnosti, v kateri poslujejo, opazujemo na vseh podjetjih, ki so delovala od leta 1995 do leta 2005. Tako prikazujemo povprečne vrednosti kazalnikov in njihove primerjave med dejavnostmi in velikostnimi strukturami. Pri ugotavljanju vpliva davčne zakonodaje na poslovanje podjetij proučujemo dve postavki, ki bi lahko vplivali na prikaz poslovnega in čistega izida. Ena postavka so prevrednotovalni odhodki, kjer proučujemo njihov vpliv na poslovni izid v letoma 2004 (gre za obdobje, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani) in 2005 (prevrednotovalni odhodki niso več davčno priznani). Druga postavka so odloženi davki, ki so začeli veljati s SRS 2006. Te so morala podjetja pripoznati že v letu 2005, ker pa ne vemo, v kolikšni meri so jih pripoznala v prvem letu njihovega uveljavljanja, proučujemo obdobje 2006.

Povezava uspešnosti podjetja z njegovo dejavnostjo

Pri analizi gospodarske in finančne uspešnosti posameznih dejavnosti v Sloveniji najprej razvrščamo podjetja, ki so delovala v slovenskem gospodarstvu po dejavnostih, v nadaljevanju pa ugotavljamo njihovo finančno in gospodarsko uspešnost. Obravnavamo naslednje dejavnosti:

- A – kmetijstvo, lov in gozdarstvo;
- B – ribištvo;
- C – rudarstvo;
- D – predelovalna dejavnost;
- E – oskrba z elektriko, plinom in vodo;
- F – gradbeništvo;
- G – trgovina, popravilo motornih vozil;
- H – gostinstvo;
- I – promet, skladiščenje in zveze;
- J – finančno posredništvo;
- K – nepremičnine, najem in poslovne storitve;
- L – javna uprava, obramba, socialno zavarovanje;
- M – izobraževanje;
- N – zdravstvo in socialno varstvo;
- O – druge javne, skupne in osebne storitve.

V preteklosti so v svetu po zaposlovanju in realiziranih prihodkih prevladovali industrijske dejavnosti, med katerimi je izstopala predelovalna dejavnost. Da se pomen nekaterih industrijskih dejavnosti manjša, opazamo tudi v Sloveniji, saj so na primer tobačna, lesna, tekstilna, usnjarska in železolivarska, katerih sloves gospodarske uspešnosti se je gradil v preteklosti, večinoma zamrle. Tako nekdanja uspešna industrijska podjetja danes najdemo v različnih situacijah. Tobačna tovarna, ki je še v letu 1993 zaposlovala 2.400 zaposlencev, je z letom 2004 nehala proizvajati cigarete. V tem letu je

brez dela ostalo 260 zaposlencev. Podobno se je dogajalo s podjetji tekstilne dejavnosti. Ta so se kmalu po osamosvojitvi znašla v krizi, ki jo je globalizacijski pritisk še poglobil. Nekoč velika podjetja, kot so Veleno, Tekstil in Pletenina, danes komaj še živijo, Pletenina pa je že nekaj let v stečajnem postopku (Brkić, 2009).

So se pa v času tranzicije razvijale storitvene dejavnosti, kar pomeni, da je po merilu deleža zaposlencev v teh dejavnostih slovensko gospodarstvo šele takrat prešlo iz industrijske v storitveno razvojno fazo. Treba je omeniti, da med tranzicijo ni šlo le za ugašanje kmetijskih in industrijskih podjetij ter za nastajanje novih storitvenih, ampak so se nekatera industrijska podjetja reorganizirala, to pomeni, da so se razdelila na manjše dele ali po načelu »outsourcinga« izločila obrobne dejavnosti, v veliko primerih pa so svojo primarno nedobičkonosno dejavnost opustila in se registrirala kot samostojna storitvena podjetja (Ilič, Svetlik, 2004, str. 122).

Podatki o poslovanju predelovalne dejavnosti v Evropski uniji-27 za leto 2005 prikazujejo, da je bilo registriranih 2,3 mio podjetij, ki so zaposlovala 34,6 mio zaposlencev. Ustvarila so 6.323 mrd EUR prihodkov in 1.630 mrd EUR dodane vrednosti. Nekajkrat več je bilo na evropskem območju registriranih storitvenih podjetij² (14,5 mio), ki so zaposlovala 76 mio zaposlencev, realizirala 11.974 mrd EUR prihodkov in 2.991 mrd dodane vrednosti. Tako so podjetja storitvenih dejavnosti v letu 2005 zaposlovala 60 % vseh zaposlencev, sledijo ji industrijske dejavnosti³ z deležem zaposlencev 29 % in gradbena z deležem 11 % (Main features of the EU-27 services sector, 2008).

V letu 2005 je predelovalna dejavnost Evropske unije-27 dosegla dodano vrednost na zaposlenca 47.047 EUR, medtem ko je bila ta v storitveni dejavnosti 33.900 EUR (za 27,94 % nižja), vendar so bili stroški dela na zaposlenca v predelovalni dejavnosti (33.900 EUR) za 22,71 % višji kot v storitvenih dejavnostih (26.200 EUR) (Main features of the EU-27 services sector and manufacturing industry, 2008). Posamezne storitvene dejavnosti dosegajo različne dodane vrednosti na zaposlenca, kar dokazujemo s podatkom, da je dejavnost G (trgovina) dosegla vrednost 33.020 EUR, dejavnost H (gostinstvo) 18.969 EUR, I (transport in komunikacije) 53.274 EUR in K (nepremičnine in poslovne storitve) 47.805 EUR (Main features of the EU-27 services sector and manufacturing industry, 2008).

Po zaposlenosti v članicah Evropske Unije-27 so prevladovale storitvene dejavnosti, vendar pomena predelovalne industrije v Evropski uniji nikakor ne smemo zanemariti, saj je ta (Politični okvir za krepitev proizvodnje Evropske unije in celovitejši pristop k industrijski politiki, 2008):

- pomembna že sama po sebi, saj zagotavlja petino proizvodnje Evropske unije in zaposluje približno 34 mio zaposlencev v Evropski uniji;

---

² Zajema dejavnosti G – trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil; H – gostinstvo; I – promet, skladiščenje in zveze; K – nepremičnine, najem in poslovne storitve; ne zajema pa dejavnosti J – finančno posredništvo.

³ Zajema dejavnosti C – rudarstvo, D – predelovalno dejavnost; E – oskrba z elektriko, plinom in vodo.

- ključ do izkoriščenja novega, na znanju temelječega gospodarstva – več kot 80 % vlaganj v raziskave in razvoj zasebnega sektorja Evropske unije je namenjenih industrijski proizvodnji;
- sposobna proizvajati nove in inovativne izdelke, ki zajemajo tri četrtine izvoza Evropske unije;
- sestavljena iz velike večine majhnih in srednjih podjetij (58 % je zaposlenih v majhnih in srednjih podjetjih);
- sposobna ustvarjati rast in delovna mesta v širšem gospodarstvu Evropske unije, tesno je povezana s storitvenimi dejavnostmi, zagotavlja povpraševanje po poslovnih storitvah in storitvene dejavnosti oskrbuje s ključnimi viri.

Predelovalna industrija Evropske unije z novimi priložnostmi in izzivi nenehno doživlja velike spremembe. Pojavljajo se nove tehnologije, ki omogočajo hitro uvajanje novih izdelkov in večjo prilagodljivost proizvodnih procesov. Hkrati se podjetja Evropske unije srečujejo s povečano internacionalizacijo svetovnega gospodarstva, ki ga pospešujejo čedalje boljše prometne povezave, zniževanje stroškov komuniciranja, manjše ovire za trgovino in naložbe ter močnejša konkurenca (Politični okvir za krepitev proizvodnje Evropske unije in celovitejši pristop k industrijski politiki, 2008).

Glede na to, da v članicah Evropske unije prevladujejo storitvene dejavnosti tako po zaposlovanju kot dodani vrednosti, nas je v doktorski disertaciji zanimalo, ali je mogoče zanesljivo trditi, da storitvene dejavnosti prevladujejo v slovenskem gospodarstvu, poleg tega pa ugotavljamo pomen industrijskih dejavnosti (predvsem predelovalne dejavnosti) v slovenskem gospodarskem prostoru.

Povezava uspešnosti in zaposlenosti z velikostjo podjetij

Za ugotavljanje uspešnosti posameznih velikostnih skupin od leta 1995 do 2005, je najprej potrebno določiti velikostno strukturo podjetij. Obstajajo različna merila za oblikovanje definicije, na katero vplivajo kriteriji, kot so vrednost prihodka, vrednost kapitala, vrednost sredstev, panoge, v kateri podjetja delujejo in število zaposlencev, ter se pogosto razlikujejo med državami.

V Sloveniji je velikost podjetij definirana z Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD)⁴. Ker se je med proučevanim obdobjem (gre za leto 2001) definicija spremenila, velikost

---

⁴ ZGD, sprejet leta 1993, je veljal do leta 2001 (Ur. l. RS, št. 30/1993). Tako je 51. člen ZGD razvrščal majhna, srednja in velika podjetja po merilih: število zaposlencev, prihodkih in povprečne vrednosti aktive. Za majhno podjetje je veljalo podjetje, ki je izpolnjevalo dve izmed naslednjih meril:

- povprečno število zaposlencev ne presega 50;
- letni prihodki so manjši od 200 mio tolarjev;
- povprečna aktiva ne presega 100 mio tolarjev.

Srednje podjetje je tisto, ki ga ni bilo mogoče uvrstiti med majhna, izpolnjevati pa je moralo dve od naslednjih meril:

- povprečno število zaposlencev ne presega 250;
- letni prihodki so manjši od 800 mio tolarjev;
- povprečna vrednost aktive ne presega 400 mio tolarjev.

določamo na podlagi števila zaposlencev, poleg tega je uporaba te opredelitve preprostejša in omogoča primerjavo med podjetji različnih držav. Ta kriterij je uporabljen v referenčni raziskavi »*The Size Distribution of Firms in Sweden and Other European Countries, 1997*«, kjer so oblikovani naslednji velikostni razredi:

- mikro podjetja: od 0 do 9 zaposlencev;
- majhna podjetja: od 10 do 49 zaposlencev;
- srednja podjetja: od 50 do 499 zaposlencev;
- velika podjetja: več kot 500 zaposlencev.

Ti razredi so uporabljeni v doktorski disertaciji s tem, da je skupina (50-499) zaposlencev razdeljena na dve skupini: (50-249) zaposlencev in (250-499) zaposlencev ter ju proučujemo ločeno, neodvisno drugo od druge, po definiciji pa sta razvrščeni med srednja podjetja.

Pomen MSP in velikih podjetij se razlikuje med državami. Res je, da so velika podjetja pogosto gospodarsko uspešnejša (upoštevamo vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca) predvsem v Evropski uniji (v letu 2003 so ta realizirala 120.000 EUR dodane vrednosti na zaposlenca, medtem ko mikro podjetja trikrat manj (40.000 EUR), v Nemčiji (v velikih podjetjih je dodana vrednost v proizvodnih stroških 46,0 % in v MSP 54,0 %) na Japonskem (dodana vrednost na zaposlenca v velikih podjetjih je 18.153 EUR in v MSP 9.245 EUR), vendar je njihov vpliv na gospodarstvo manjši, saj v omenjenih državah v povprečju zaposlujejo več zaposlencev kot velika podjetja (v Nemčiji 60 %⁵; v Veliki Britaniji⁶ 56 %; na Japonskem⁷ 70,2 %) (Žakelj, 2004, str. 43).

Kako so se v MSP in v velikih podjetjih od leta 1995 do leta 2005 spreminjali deleži zaposlencev, vrednost prihodkov, dobičkonosnost in stopnje zadolženosti, je vprašanje, na katero želimo odgovoriti v doktorskem delu.

Vpliv davčne zakonodaje na uspešnost podjetja

Davčna politika je sestavina poslovne politike podjetja. Pri tem je cilj davčne politike doseči minimalno davčno obremenitev, ki je možna glede na pravne in ekonomske omejitve. Tako je na primer, s pravnega vidika možno v določenem primeru izkazati minimalen ali celo ničelen poslovni izid, z ekonomskega vidika pa tak izid ni sprejemljiv zaradi interesov lastnikov ali finančnih ciljev podjetja (Kokotec-Novak, 2002, str. 2).

ZGD-F, sprejet leta 2001, je veljal do leta 2005. Po ZGD-F je bilo majhno podjetje tisto, ki je izpolnjevalo vsaj dve izmed naslednjih meril:

- povprečno število zaposlencev ne presega 50;
- letni prihodki so manjši od 1.000 mio SIT;
- povprečna aktiva ne presega 500 mio SIT.

Srednje podjetje je tisto, ki ga ni mogoče uvrstiti med majhna, izpolnjevati pa je moralo dve od naslednjih meril:

- povprečno število zaposlencev ne presega 250;
- letni prihodki so manjši od 4.000 mio. SIT;
- povprečna vrednost aktive ne presega 2.000 mio. SIT.

⁵ Small and Medium sized Enterprises in Germany, 2008.

⁶ SMEs in World Economy, Especially in Europe, 2007.

⁷ Share Of SMEs in the Japan Economy, 2003.

Osnova obdavčevanja podjetij na slovenskem gospodarskem prostoru predstavlja Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, ki je pričel veljati 2005, do leta 2004 pa je to zadevno urejal Zakon o davku od dobička pravnih oseb (več v poglavju 4). Obračunavanje in plačevanje davka od dohodkov pravnih oseb temeljita na načelu samoobdavčitve. To pomeni, da zavezanec oziroma pravna oseba sama izračuna in plača davek na podlagi davčnega obračuna, ki ga sestavi za davčno obdobje. Med davčnim obdobjem zavezanec plačuje akontacijo davka, ki se določi, izračuna in plača v rokih in na način, ki jih podrobneje ureja Zakon o davčnem postopku-1.

Za določanje davčne osnove (če zakon ne določa drugače) se uporabljajo prihodki in odhodki, ki so ugotovljeni v izkazu poslovnega izida, sestavljenega na podlagi Slovenskih računovodskih standardov (v nadaljevanju SRS). Zato lahko njihova sprememba, ki poseže na pripoznavanje in merjenje prihodkov in odhodkov, spremeni davčno osnovo in posledično tudi davčno obremenitev.

Do leta 2002 so podjetja pri računovodskem poročanju uporabljala SRS, ki so bili sprejeti aprila 1993. Decembra 2001 je Slovenski inštitut za revizijo standarde prenovil. Bistvo spremenjenih SRS 2002 je sprememba v vsebini, predvsem pri vrednotenju določenih postavk z namenom, da bi dobili čim bolj realen prikaz bilančnega stanja in poslovnega izida podjetij. Tako se je z uporabo SRS 2002 uveljavila nova kategorija odhodkov in prihodkov, tako imenovani prevrednotovalni prihodki in odhodki, s spremembo SRS 2006 pa so se pojavili odloženi davki.

V teoriji in praksi je možno izvajati prevrednotenje sredstev navzgor in navzdol. Tako gre v primeru prevrednotenja sredstev navzgor (angl. *asset revaluation*) za povečanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev. Sredstva se lahko prevrednotijo navzgor (ni pa nujno) na pošteno vrednost, vendar na podlagi cenitve pooblaščenega cenilca, kjer se prevrednotovalni popravki pripoznajo v kapitalu in ne v poslovnem izidu (v poslovnem izidu šele ob odtujitvi prevrednotenih sredstev).

Pri prevrednotenju navzdol (angl. *decreases the book value; write off*) gre za zmanjšanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev, ne da bi prišlo do njihove siceršnje spremembe zaradi nove naložbe ali umika naložbe. Temeljni razlog za pojav prevrednotenja posameznih kategorij je, da so v računovodskih izkazih, predvsem v bilanci stanja, vrednosti posameznih kategorij prikazane po pošteni vrednosti.

Ne glede na potrebo prevrednotevanja posameznih gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih (oslabitve in prevrednotenje na novo pošteno vrednost) se odhodki zaradi prevrednotenja po Zakonu o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-1, Uradni list RS, št. 40/2007) (veljal od 2005 do leta 2006) davčno ne priznajo v obračunskem obdobju, ko so prevrednotovalni odhodki pripoznani v računovodskih izkazih, ampak se pripoznajo šele ob odtujitvi prevrednotenih sredstev. Vendar po novem Zakonu o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2, Uradni list RS, št. 117/2006) je prevrednotenje davčno priznано, določene so le delne omejitve in sicer za: prevrednotenje in odpis terjatev, prevrednotenje finančnih naložb in prevrednotenje dobrega imena.

O prirejanju poslovnega izida na osnovi prevrednotovalnih odhodkov pri slovenskih podjetjih, je bila že opravljena študija, v kateri so Garrod, Kosi in Valentinčič (2006, 2008) dokazovali, da so podjetja, kjer ni agencijskega odnosa med lastniki in vodilnim, z uporabo prevrednotovalnih odhodkov, namenoma zmanjševala poslovni izid, da bi se izognila plačilu davku od dohodkov pravnih oseb.

Poleg prevrednotovalnih odhodkov v disertaciji proučujemo odložene davke. Razlog njihovega pripoznavanja v računovodskih izkazih je prilagoditev SRS mednarodnim standardom računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP), njihov nastanek pa je posledica začasnih razlik med poslovno in davčno bilanco obdobja. Zaradi omenjenih začasnih razlik pride do oblikovanja terjatev in obveznosti za odloženi davek. Pripoznavanje tako enih kot drugih v računovodskih izkazih ima vpliv na čisti izid, saj ga terjatve povečujejo, medtem ko ga obveznosti zmanjšujejo. Raziskava, ki bi proučevala prirejanje poslovnega izida na osnovi odloženih davkov, pri slovenskih podjetjih do trenutka priprave te doktorske disertacije še ni bila opravljena, na voljo pa so tuje raziskave. Cheung, Krishnan, Min (1997) (s pomočjo Lorek-Willingerjevega modela) so ugotavljali vpliv odloženih davkov na denarni tok, Miller in Skinner (1998) možnost izrabe popravkov vrednosti terjatev za odloženi davek za prirejanje poslovnega izida, medtem ko sta Guenther in Sansing (2000) raziskovala vpliv odloženih davkov na vrednost podjetja.

Pri ugotavljanju vpliva davčne zakonodaje na poslovni in čisti izid proučujemo, ali je v ozadju uporabe prevrednotenja (proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid) tudi prirejanje poslovnega izida z namenom zmanjšanja davčnih obremenitev. Pri odloženih davkih pa proučujemo, ali so ti lahko mehanizem za prirejanje čistega izida, glede na to, da ga, kot že omenjeno, terjatve povečujejo in obveznosti zmanjšujejo.

Namen in cilj doktorske disertacije

Namen doktorske disertacije je z analitičnega vidika predstaviti mikro, majhna, srednja in velika podjetja v Sloveniji. Po velikostnih razredih prikazujemo kazalnike in kazalce, s katerimi ocenjujemo gospodarsko in finančno (ne)uspešnost, število podjetij in število zaposlencev v njih.

Posebej izpostavljamo dejavnosti slovenskega gospodarstva, v katerih podjetja poslujejo, njihovo gospodarsko in finančno (ne)uspešnost, vlogo posameznih dejavnosti v slovenskem gospodarstvu in število podjetij ter zaposlencev v posameznih dejavnostih.

Tretji dejavnik, ki ga proučujemo v doktorski disertaciji, je vpliv prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov na poslovni izid in čisti izid.

Ciljev disertacije je več, med najpomembnejšimi pa so:

- s teoretičnega vidika opredeliti gospodarske kategorije in druge dejavnike, relevantne za uspešnost podjetij;

- opredeliti kazalnike, ki se najpogosteje uporabljajo za merjenje uspešnosti podjetij z različnih vidikov, njihov izračun ter njihove dobre in slabe strani;
- ponuditi celostni pregled analiz v svetu in v Sloveniji o povezanosti velikosti in dejavnosti podjetij z njihovo uspešnostjo;
- narediti celostno analizo gospodarske in finančne uspešnosti poslovanja slovenskih podjetij po velikosti in dejavnostih z uporabo različnih gospodarskih in finančnih kazalnikov;
- ugotoviti, ali povečana zadolženost posameznih skupin vpliva na uspešnost podjetij. Tako proučujemo povezavo med stopnjo dolžniškosti financiranja in koeficientom čiste dobičkonosnosti kapitala;
- ugotoviti produktivnost slovenskih podjetij po velikosti in dejavnosti v slovenskem gospodarstvu;
- ugotoviti vpliv spremenjene davčne zakonodaje na politiko prevrednotenja sredstev podjetij in vpliv odloženih davkov na njihovo politiko poslovanja.

Na podlagi definiranih ciljev so zastavljene hipoteze, ki so obrazložene v nadaljevanju.

Oprelitev hipotez

Predmet raziskovanja je ugotoviti uspešnost podjetij na podlagi velikosti in dejavnosti ter vpliv davčne zakonodaje na njihovo poslovno uspešnost.

Poglavitne teze doktorske disertacije so:

- mikro, majhna, srednja podjetja (v nadaljevanju MSP) so gospodarsko uspešnejša (finančno manj) v primerjavi z velikimi podjetji, poleg tega postajajo vse bolj družbeno pomembna, predvsem glede zaposlovanja;
- davčna zakonodaja tako v svetu kot tudi v Sloveniji posredno vpliva na prikaz poslovnega izida, saj podjetja (predvsem mikro in majhna, kjer je običajno lastnik in poslovodja ista oseba) težijo k prikazovanju čim nižjega poslovnega in čistega izida, kar posledično vpliva na nižjo davčno osnovo, medtem ko pri velikih podjetjih (kjer sta poslovodstvo in lastništvo ločeni) ostaja možnost prirejanja poslovnega in čistega izida s ciljem vnovične sklenitve pogodbe posloводства z obstoječimi lastniki in izplačila nagrad, ki jih je poslovodstvo deležno v primeru uspešnega poslovanja.

Vse hipoteze so zastavljene v alternativni obliki.

Zaposlovanje v mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih

Najprej namenjam pozornost vprašanju, ali gospodarska moč v Sloveniji temelji na MSP oziroma, če še ne, ali so lahko nadomestljiva z velikimi podjetji.

Da imajo MSP velik pomen pri zaposlovanju, potrjujejo podatki, saj so bila evropska MSP v letu 1998 odgovorna kar za 56 % zaposlovanja v zasebnem sektorju in so realizirala 53 % vseh prihodkov (številki bi bili 45 % zaposlovanja in 40 % realiziranih prihodkov, če bi obravnavali samo majhna podjetja z manj kot 50 zaposlencev). Z

drugimi besedami, danes so MSP bolj pomembna kot velika podjetja predvsem v prispevku zaposlovanja in realizaciji prihodkov (Hart, 2000, str. 2).

V letu 2003 so evropska MSP zaposlovala že 81 mio zaposlencev, kar je približno dvakrat več kot velika podjetja, in so skupaj ustvarila 14.649 mrd EUR prihodkov, medtem ko velika 10.200 mrd, kar kaže na velik pomen zaposlovanja in ustvarjanja prihodkov v MSP (Basic fact about SME and large enterprises in Europe, 2004, Žakelj, 2004, str. 48).

Podobno je ugotovil tudi Piper (1997) v svoji raziskavi, in sicer da je približno 63,2 % zaposlencev v ZDA zaposlenih v 350.000 podjetjih, ki zaposlujejo manj kot 500 zaposlencev (Hart, 2000, str. 3).

Statistični podatki za Slovenijo kažejo, da se je od leta 1990 do leta 1994 (gre za čas gospodarske krize po osamosvojitvi Slovenije) delež majhnih podjetij glede na celotno število podjetij povečal z 81,1 % leta 1990 na 93,7 % leta 1994. Večina majhnih podjetij je bilo zasebnih. Kljub dokaj hitremu naraščanju števila zasebnih podjetij so majhna in srednja podjetja v letu 1994 zaposlovala le 39,03 % zaposlencev (Novak, 1995, str. 71). V letu 1997 so jih zaposlovala že 41,31 % in leto kasneje 42,71 %. Nasprotno pa se je delež zaposlencev v velikih podjetjih vseskozi zmanjševal. V letu 1994 so velika podjetja zaposlovala 60,97 % zaposlencev, leta 1997 je bil delež 58,69 % in leto kasneje 57,29 % (Novak, 1999, str. 71).

Glede na prikazane podatke, da MSP v državah Evropske unije v povprečju zaposlujejo dvakrat več zaposlencev kot velika podjetja, in da se je v slovenskem gospodarskem prostoru delež zaposlencev v MSP od leta 1994 do leta 1998 letno povečeval (skupaj za 3,68 odstotne točke), oblikujemo hipotezo 1:

H1a: Povečano zaposlovanje v Sloveniji je izrazito v mikro, majhnih in srednjih podjetjih.

Produktivnost v mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih

V nadaljevanju namenjamo pozornost produktivnosti v MSP in v velikih podjetjih. Na produktivnost v veliki meri vplivata tehnologija in razvoj. Oboje pozitivno vpliva na skupni faktor produktivnosti (Urata, Kawai, 2002).

Tambunan (2005) ugotavlja, da zlasti mikro in majhna podjetja pogosto dosežejo večjo produktivnost predvsem zaradi investicij in hitrih tehnoloških sprememb. Različne države imajo različne izkušnje na tem področju, kar je odvisno od številnih drugih dejavnikov, kot so raven gospodarskega razvoja določene države, panoga, v kateri podjetje deluje, možnosti tehnološkega razvoja, izobraženost zaposlencev, vladna politika, ki podpira razvoj produkcije v smislu povezovanja glede delovanja majhnih podjetij z velikimi, in tuje investicije.

Obstaja tesna povezanost med produktivnostjo in velikostjo podjetja. Tako je za razvita tržna gospodarstva značilno, da so bolj produktivna podjetja hkrati tudi večja (Eurostat, 2004). V tranzicijskih državah, med katere spada (oziroma je spadala) tudi Slovenija, pa je izhodiščna povezanost med velikostjo in produktivnostjo negativna, kar pomeni, da so bila večja podjetja manj produktivna. Večina teoretičnih modelov tranzicije izpostavlja razlike v produktivnosti med majhnimi in velikimi podjetji kot temeljni razlog za premik v velikostni strukturi. Premeščanje produkcijskih faktorjev naj bi namreč potekalo v smeri od manj produktivnih velikih podjetij k bolj produktivnim majhnim podjetjem. Majhna podjetja naj bi se tako večala, velika pa se zmanjševala (Polanec, 2004, str. 19). Za dokaz teh trditev navajamo podatke za produktivnost slovenskih podjetij za leti 1994 in 1995. Tako so leta 1994 najvišjo vrednost dodane vrednosti na zaposlenca dosegla mikro (2.262 SIT) in majhna podjetja (1.889 SIT), sledijo velika (1.848 SIT) in srednja (1.687 SIT). V letu 1995 pa so najvišjo vrednost dosegla majhna podjetja (1.958 SIT), sledijo mikro z vrednostjo 1.808 SIT, velika s 1.825 SIT in srednja s 1.713 SIT (Polanec, 2004, str. 19).

Zmanjševanje produktivnosti velikih podjetij tranzicijskih držav ugotavlja tudi Kovačević (1998), ko je raziskoval produktivnost hrvaških podjetij po velikostni strukturi od leta 1990 do leta 1995. Rezultati so prikazani v Tabeli 1, iz katere je razvidno gibanje produktivnosti majhnih, srednjih in velikih podjetij od leta 1990 do leta 1995.

Tabela 1: *Stopnja produktivnosti hrvaških podjetij od leta 1990 do leta 1995*

Podjetja/leta	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Majhna	1,04	1,20	1,23	1,25	1,31	1,32
Srednja	0,78	0,75	0,73	0,67	0,73	0,79
Velika	1,11	1,07	1,05	1,07	0,99	0,93

Legenda: Stopnja produktivnosti predstavlja razmerje med deležem prihodkov za posamezno skupino (ta se izračuna kot delež prihodkov za posamezno skupino in celotnimi prihodki vseh skupin) in deležem zaposlencev za posamezno skupino (ta se izračuna kot razmerje med zaposleni v posamezni skupini in vsemi zaposleni).

Vir: Productivity, Firms Size and Process of Transition, 1998, Table 2

Tabela 1 prikazuje kontinuirano povečevanje stopnje produktivnosti v majhnih podjetjih od leta 1990 do leta 1995 (skupno povečanje za 0,28 odstotne točke). Nekoliko slabša produktivnost je bila v srednjih podjetjih, kjer je stopnja produktivnosti do leta 1992 padala, potem pa začela postopno naraščati. Kljub temu se je v proučevanem obdobju stopnja produktivnosti povišala za 0,01 odstotne točke. Nasprotno pa je v velikih podjetjih upadala, razen leta 1993. Tako se je od leta 1990 do 1995 znižala za 0,18 odstotnih točk.

MSP so se predvsem v tranzicijskih državah zaradi svoje fleksibilnosti in nižjih administrativnih stroškov sposobna hitreje prilagajati novim gospodarskim razmeram, kar je razvidno iz podatkov o realizirani dodani vrednosti na zaposlenca tako v Sloveniji kot na Hrvaškem. Zato hipoteza pravi:

H2a: Mikro, majhna in srednja podjetja so po produktivnosti uspešnejša (višja vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca) od velikih podjetij.

Finančna uspešnost (stabilnost) v mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih

V nadaljevanju namenjamo pozornost finančni uspešnosti (stabilnosti) mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij z uporabo kazalnika stopnje lastniškosti financiranja. Ta je definiran kot delež kapitala v obveznostih do virov sredstev. Visoka vrednost omenjenega kazalnika izraža konservativno finančno politiko podjetja, kar vpliva na zmanjšanje tveganja pri poslovanju podjetja.

MSP so večinoma družinska podjetja. Prizadevajo si, da ostanejo v lasti družine več rodov, zato so pogosto financirana z zunanjimi viri. Prašnikar (2003) ugotavlja, da se MSP pri financiranju najprej odločajo za dolg, šele nato za kapital. Povečana uporaba dolga v kapitalski strukturi podjetja pa zmanjšuje stopnjo lastniškosti financiranja.

Velik delež kapitala med vsemi sredstvi imajo predvsem podjetja, ki poslujejo uspešno (realizirajo visoko vrednost dobička) in/ali imajo visoke vrednosti zadržanih dobičkov, zato jim ni treba iskati tujih virov za financiranje poslovanja (Berk, 2005). Slabost visoke vrednosti kazalnika je, da podjetja ne izkoriščajo dolžniških virov financiranja, ki so običajno cenejši. Nenazadnje je pri financiranju podjetja z dolgom pomemben tudi davčni vidik, saj obresti znižujejo davčno osnovo ter posledično zmanjšajo obveznost za davek od dohodkov pravnih oseb.

Berk ugotavlja, da slovenska velika podjetja (analiziranih je bilo 44 velikih podjetij »blue chipov« v obdobju 1997-2003) za financiranje uporabljajo predvsem zadržane dobičke (angl. *retained earnings*), saj podjetja z višjim poslovnim izidom za financiranje novih projektov in prihodnje poslovanje, uporabljajo notranje vire financiranja (Berk, 2005, str. 10). Ker zadržani dobički povečujejo kapital v izkazih poslovnega izida, se viša stopnja lastniškosti financiranja. Višja stopnja lastniškosti financiranja pomeni, da je podjetje finančno stabilnejše, in ker govorimo o velikih podjetjih, oblikujemo hipotezo:

H3a: Velika podjetja so v primerjavi z mikro, majhnimi in srednjimi finančno uspešnejša (stabilnejša).

Stopnja dolga in dobičkonosnost kapitala

V nadaljevanju ugotavljamo vpliv stopnje dolga na dobičkonosnost kapitala. Teorija izključevanja (angl. *trade – off theory*) poudarja korist zadolževanja podjetij predvsem z vidika dodatnih davčnih ščitov. Po tej teoriji obstaja optimalno dolžniško razmerje, h kateremu naj bi podjetja neprestano težila. Optimalno dolžniško razmerje je določeno z izbiro med davčnimi prihranki podjetja, ki so posledica dolga ter stroški finančne stiske (stroški bankrota, stroški agenta) (Myers et. al., 1984, str. 577).

Pri določanju ustrezne kapitalske strukture se prepleta tveganje in dobičkonosnost. Če podjetje v svoji strukturi uporablja dolg, pomeni to večje tveganje pri njegovem poslovanju, obenem pa tudi višjo pričakovano stopnjo dobičkonosnosti kapitala (Brigham, 1999, str. 363).

Če primerjamo projekt, v celoti financiran z lastniškim kapitalom, s projektom, ki je delno financiran z lastniškim kapitalom in delno z dolgom, lahko ugotovimo, da je dobičkonosnost kapitala bolj tvegana v primeru, če podjetje uporablja dolg za financiranje. V tem primeru govorimo o finančnem tveganju, ki je posledica uporabe dolga za financiranje poslovanja podjetja. Obresti in drugi fiksni pogodbeni finančni odhodki pomenijo obveznosti, ki jih podjetje mora pokriti ne glede na svojo poslovno uspešnost. Pozitivni učinek, ki nastane ob uporabi dolga v kapitalski strukturi podjetja, je povečana dobičkonosnost kapitala, ki je posledica davčnega štita, saj so obresti po Zakonu o davku od dohodkov pravnih oseb davčno priznan odhodek. Velja pa tudi, da bi v primeru slabšega poslovanja podjetja, uporaba dolga ogrozila njegov obstoj, saj mora podjetje poleg poslovnih obveznosti pokriti tudi finančne obveznosti (obresti). Tako ugotovimo, da je uporaba dolga v kapitalski strukturi podjetja smiselna, če ta viša vrednost podjetja, in to vse do meje, kjer začne vrednost podjetja padati (Brigham, 1999, str. 361).

Matarirano (2007) ugotavlja, da uporaba dolga v kapitalski strukturi lahko poveča ali pa zmanjša dobičkonosnost kapitala, odvisno, kateri efekt prevladuje, pozitivni (koristi davčnega štita) ali negativni (stroški finančne stiske in stroški agentov). Tako sta Lansink in Alfons (2006), ki sta proučevala vpliv dolga na nemška podjetja, ugotovila negativno povezavo med dolgom in dobičkonosnostjo kapitala. Enako so ugotovili Zou in Xiao (2006) za kitajska podjetja ter Mramor in Valentinčič (2001) za slovenska podjetja.

Na drugi strani pa je Abor (2005) pri ganskih podjetjih ugotovil značilno pozitivno povezavo med uporabo dolga v kapitalski strukturi in dobičkonosnostjo kapitala, medtem ko sta Berkivitch in Israel (1996) ugotovila, da ima delež dolga na dobičkonosnost pozitiven vpliv v primeru, ko imajo lastniki močan nadzor nad poslovanjem podjetij (Matarirano, 2007).

Ker s teoretičnega vidika po teoriji izključevanja, uporaba dolga v kapitalski strukturi povečuje dobičkonosnost kapitala zaradi davčnega štita, saj so obresti davčno priznani odhodek (posledica manjša davčna obveznost ter posledično večja dobičkonosnost kapitala), postavljamo hipotezi:

H4a1: Oblikovane skupine z bolj tvegano finančno politiko dosegajo višje vrednosti kazalnikov gospodarske uspešnosti ROE (koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala).

H4b2: Dejavnosti z bolj tvegano finančno politiko dosegajo višje vrednosti kazalnikov gospodarske uspešnosti ROE (koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala).

Vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid

V nadaljevanju namenjam pozornost prevrednotovalnim odhodkom, ki so se pojavili s SRS 2002. Razlog za pojav prevrednotenja posameznih kategorij je, da so v računovodskih izkazih, predvsem v bilanci stanja, vrednosti posameznih kategorij prikazane po pošteni vrednosti. Tako se prevrednotovalni odhodki pojavijo, ko se pri določenem sredstvu ugotovi, da je njegova nadomestljiva vrednost nižja od njegove knjigovodske vrednosti.

Ne glede na potrebo prevrednotenja posameznih gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih se odhodki zaradi prevrednotenja od leta 2005 davčno ne priznajo, ampak se davčno priznajo šele v obdobju, ko se sredstvo odtuji ali proda.

Da so prevrednotovalni odhodki imeli vpliv na poslovni izid in posledično na nižjo davčno osnovo ter zmanjševali obveznosti davka od dohodkov pravnih oseb, so na slovenskih podjetjih raziskovali in dokazali Garrod, Kosi, Valentinčič (2006). Ker se od leta 2005 prevrednotovalni odhodki davčno ne priznajo v tekočem davčnem obračunu, ampak v letu odtujitve sredstva, niso več orodje za zniževanje davčne osnove. Zato se hipoteza glasi:

H5a: Prevrednotovalni odhodki imajo večji vpliv na poslovni izid predvsem v tistih letih, ko so bili davčno priznani.

Velikost podjetja in prevrednotenje

Garrod et al. (2008) pri velikih podjetjih ugotavljajo, da gre pri uporabi prevrednotenja sredstev navzdol (angl. *write-off*) za dva nasprotujoča učinka, ki se izključujeta. Prvi učinek je povezan z rednim nadzorovanjem poslovanja podjetij (nadzorni svet in davčne uprave) in političnimi stroški (angl. *political cost*), s katerimi so pogosto obremenjena velika podjetja. Drugi učinek pa temelji na nepovezanih poslovnih segmentih, saj velika podjetja lahko lastniško obvladujejo več različnih podjetij z različnimi dejavnostmi.

Pogosti davčni pregledi in nadzor lastnikov kapitala (nadzorni svet) imajo za posledico omejenost odločanja posloводства v presojanju glede uporabe obsega prevrednotenja navzdol, medtem ko so politični stroški dodatni stroški, ki jih ima podjetje zato, ker v nekem družbenem okolju zbuja pozornost, na primer že zgolj zaradi svoje velikosti ali dobičkonosnosti. Od takih podjetij javnost pogosto zahteva, da izpolnjujejo strožje standarde poslovanja – na primer glede ohranjanja okolja ali zaposlovanja invalidnih oseb (Scott, 2003, str. 277 in Deegan, Unerman, 2006, str. 9). Če ima podjetje visoke politične stroške in so vse druge okoliščine enake, se posloводство pogosto odloča za tiste metode računovodenja, ki počasneje pripoznavajo pozitivni poslovni izid. Najbolj znano raziskavo s tega področja je opravila Janesova (1991), v slovenskem okolju pa so to hipotezo preverjali Garrod, Kosi in Valentinčič (2006).

Po drugi strani pa Garrod et al. (2008) ugotavljajo, da imajo velika podjetja več nepovezanih poslovnih segmentov (takšen primer je Istrabenz, kjer holding pokriva

predelovalno dejavnost, gostinstvo in turizem ter energetiko), kjer kontrolni mehanizmi, zaradi razpršenosti, niso več tako učinkoviti, kar pa zmanjšuje sum pri presoji o odločanju uporabe prevrednotenja sredstev navzdol.

O vplivu velikosti podjetja na prevrednotenje sredstev obstajajo različne raziskave z različnimi izsledki. Omenjamo raziskavi, kjer sta Buccijeva in Arachi (2007), za italijanska podjetja ugotovila, da velikost statistično značilno (pozitivno) vpliva na prevrednotenje sredstev navzdol, saj so velika podjetja v povprečju bolj prevrednotovala sredstva navzdol kot preostala, druga raziskava pa temelji na slovenskih podjetjih, kjer so Garrod, Kosi, Valentinčič (2006) ugotovili, da je velikost pomemben dejavnik pri odločitvah glede prevrednotenja sredstev navzdol. Večja podjetja so bolj prevrednotovala sredstva kot majhna podjetja, med velikimi podjetji pa je velikost prevrednotenja obratno sorazmerna z velikostjo podjetja, zato postavljamo hipotezo:

H6a: Velika podjetja bolj uporabljajo politiko prevrednotenja sredstev v primerjavi s preostalimi, vendar je pri teh podjetjih velikost prevrednotenja obratno sorazmerna z velikostjo podjetja.

Prevrednotenje sredstev navzdol in dobičkonosnost

Pri proučevanju tako domačih kot tujih raziskav ugotavljamo, da pri uporabi prevrednotenja sredstev navzdol obstajata dva nasprotujoča si motiva. Prvi se nanaša na tako imenovano »čiščenje poslovnih bilanc«, drugi pa je povezan z zniževanjem davčne osnove ob predpostavki, da so prevrednotovalni odhodki davčno priznani.

Elliott in Shaw (1988), Chia (1995), Francis et al. (1996) so ugotovili, da poslovodstvo, prvo leto svojega delovanja namenoma prikazuje manjše dobičke podjetja, predvsem zaradi uporabe tako imenovanega ukrepa »čiščenja poslovnih bilanc«. V takšnem primeru se pogosto uporablja ukrep prevrednotenja sredstev navzdol. Razlog za takšno odločitev ni vedno v prenapihjenosti sredstev v izkazih, ampak je lahko tudi v prikazovanju nižjih prihodnjih stroškov amortizacije, kar vpliva na višji poslovni prihodnji izid ter posledično na nagrajevanje poslovodstva za uspešno poslovanje podjetja.

Elliott in Shaw (1988), Zucca in Campbell (1992), Wolcott (1993) in Chia (1995) so odkrili, da sredstva prevrednotujejo navzdol predvsem manj dobičkonosna podjetja in tista, ki dosegajo manjše dobičke od pričakovanih. Če lastniki pričakujejo podpovprečni poslovni rezultat, manj emocionalno odreagirajo, če je poslovni izid še nekoliko slabši zaradi prevrednotenja sredstev, to pa zato, ker je njihova pozornost usmerjena na prihodnje poslovanje podjetja.

Drugi motiv pri uporabi prevrednotenja sredstev navzdol je povezan z zmanjševanjem davčnih obveznosti (ob predpostavki, da so prevrednotovalni odhodki davčno priznani) in se pogosto uporablja v podjetjih, kjer obstaja manjša stopnja agencijskega odnosa med lastniki in vodilnim. V takšnem odnosu lastniki običajno niso zainteresirani javno razkriti resničnih podatkov o poslovanju podjetja. Če so računovodski izkazi osnova za davčni izkaz, potem imajo lastniki – poslovodje željo po minimaliziranju dobička z namenom

prikazovanja nižje davčne osnove, kar ima za posledico minimaliziranje davčnih obveznosti (Garrod et al., 2008).

Garrod, Kosi in Valentinčič (2006) so za slovenska podjetja ugotovili, da je dobičkonosnost statistično značilno vplivala na prevrednotenje sredstev. Buccijeva in Arachi (2007) sta za italijanska ugotovila, da dobičkonosnost ni statistično značilno vplivala na prevrednotenje sredstev v tistih letih, ko so bili davčno nepriznani odhodki, medtem ko so v letih davčnega priznanja ti vplivali na zmanjšanje davčne osnove in slabše prikazovanje poslovanja podjetja, zato oblikujemo hipotezo:

H7a: Visoka dobičkonosnost vpliva na povečanje uporabe prevrednotenja sredstev navzdol, ko so prevrednotovalni odhodki davčno priznani.

Vpliv odloženih davkov na čisti izid

Z letom 2005 se je v SRS 2006 pojavila nova kategorija, tako imenovani odloženi davki (angl. *deferred tax*), ki so posledica začasnih razlik med poslovno in davčno bilanco. Tečasne razlike se lahko pojavijo v obliki terjatve za odloženi davek ali/in obveznosti za odloženi davek.

Odloženi davek bi lahko opredelili kot znesek davka, ki ga bo zavezanec poravnal ali pa mu bo povrnjen v prihodnjih davčnih obdobjih (Jerman, 2005, str. 1). Pri tem je pomembno, da so se poslovni dogodki, ki povzročajo odloženi davek, že zgodili v sedanjem ali v preteklih obračunskih obdobjih in so zato v skladu z načelom nastanka poslovnih dogodkov že pripoznani v poslovnih knjigah zavezanca, vendar pa nimajo posledic na zneske davka, ki bodo plačani za obdobje, v katerem so nastali. Takšni poslovni dogodki bodo imeli davčne posledice šele v naslednjih obdobjih, torej bodo vplivali na zneske plačanega ali povrnjenega davka v prihodnosti. Ker pa bo sedanji (pretekli) poslovni dogodek vplival na prihodnje davčne posledice, jih je treba v skladu z načelom nastanka poslovnega dogodka tudi obračunati v letu, ko se je poslovni dogodek zgodil (Zagorc, 2007, str. 5).

Posledice terjatev (angl. *deferred tax asset*) in obveznosti (angl. *deferred tax liabilities*) za odloženi davek v izkazu poslovnega izida (obveznosti) zmanjšujejo ali (terjatve) povečujejo čisti izid podjetja. Čisti izid (dobiček ali izguba) je namreč razlika med celotnim poslovnim izidom (pred obdavčitvijo), obračunanim tekočim davkom od dohodka ter odloženim davkom in je na razpolago za delitev. Odhodek za davek (prihodek od davka) je tako znesek, ki v posameznem poslovnem obdobju vpliva na čisti izid ter vključuje obračunani in odloženi davek, vendar poudarjamo, da ni odhodek v smislu SRS 17 niti prihodek v smislu SRS 18.

Ker pripoznavanje odloženih davkov v računovodskih izkazih (terjatve za odložene davke ali obveznosti odloženih davkov) vpliva na čisti izid, postavljamo hipotezo:

H8a: Odloženi davki statistično značilno vplivajo na čisti izid v slovenskih podjetjih.

Struktura doktorske disertacije

Obravnavana problematika je v raziskovalni nalogi razčlenjena na 11 vsebinskih sklopov. Uvodu sledijo vsebinska poglavja, ki prikazujejo teoretična ozadja povezanosti uspešnosti podjetij na podlagi dejavnosti, velikosti in vpliva davčne zakonodaje. Tako spoznamo celotno teorijo obravnavane problematike:

- od gospodarskih in finančnih kazalnikov, ki so temelj za merjenje gospodarske in finančne uspešnosti slovenskih podjetij;
- različne kriterije, s katerimi definiramo velikost podjetja pri nas in v svetu;
- dejavnosti, v katerih podjetja poslujejo, ter pomen posameznih dejavnosti v gospodarstvu pri nas in v Evropski uniji;
- do teorije davčne zakonodaje in posledičnega obdavčevanja pravnih oseb v slovenskem gospodarskem prostoru.

Po proučevanju teoretičnega dela sledijo poglavja, ki se nanašajo na empirični del. Celotni empirični del sestavljata dva glavna dela: v prvem delu prikazujemo empirično analizo gospodarske in finančne uspešnosti slovenskih podjetij, v drugem delu pa vpliv davčne zakonodaje na poslovni in čisti izid na osnovi prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov.

Prvi del empirične naloge, ki prikazuje finančno analizo slovenskih podjetij, je sestavljen iz treh delov:

- najprej predstavljamo analizo dejavnosti, kjer ugotavljamo gospodarsko in finančno uspešnost posameznih dejavnosti na osnovi kazalnikov, ki so predstavljeni v teoretičnem delu;
- temu poglavju sledi analiza gospodarske in finančne uspešnosti podjetij po velikosti;
- nadaljujemo pa s poglavjem, kjer analiziramo uspešne dejavnosti po posameznih skupinah.

Drugi del empiričnega raziskovanja doktorske disertacije, kjer proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov, je sestavljen iz dveh delov:

- v prvem delu predstavljamo analizo vpliva prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid v vseh velikostnih skupinah;
- v drugem delu pa proučujemo vpliv odloženih davkov na čisti izid ne glede na velikost podjetja.

Za empirično proučevanje vpliva davčne zakonodaje je temeljnega pomena teoretična analiza različnih opredelitev prirejanja poslovnega in čistega izida. Raziskovanje prirejanja izida na osnovi prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov je odvisno od pravnega in kulturnega okolja, kar so dokazali različni raziskovalci na podlagi rezultatov svojih raziskovanj, ki so podrobneje prikazani v poglavju 5.2.

V zadnjem poglavju sta prispevek in sklep celotnega raziskovalnega dela z vključenimi priporočili, oblikovanih na podlagi poglobljenih raziskav in analiz.

Metodologija raziskovanja

Pri izdelavi doktorske disertacije uporabljamo dva pristopa – teoretičnega in empiričnega, saj sta za celovito obravnavo oba nujno potrebna.

Teoretični pristop temelji na pregledu svetovne in domače literature o proučevanju vpliva velikosti, dejavnosti in davčne zakonodaje na uspešnost podjetij. Omenjeni del je nadgrajen s prikazovanjem analitičnih metod in empiričnimi ugotovitvami, ki so objavljene v raziskavah, predstavljene v poglavju 5.

Cilj empiričnega pristopa je, da na podlagi izračuna določenih kazalnikov primerjamo uspešnost podjetij (mikro, majhnih, srednjih in velikih) po velikosti in dejavnosti za Slovenijo ter ugotovimo vpliv davčne zakonodaje na poslovanje podjetij.

Najprej ločeno proučujemo slovenske dejavnosti in velikostne skupine ter jih analiziramo s finančnega in gospodarskega vidika. Za izračun povprečnih vrednosti kazalnikov uporabljamo agregatne podatke za obdobje od leta 1995 do 2005, pridobljene od Ajpes.⁸ Tako stopnjo rasti zaposlenosti v MSP in velikih podjetij ugotavljamo z uporabo indeksov rasti zaposlovanja, nato pa s t-statistiko testiramo, ali obstaja statistična razlika (za indekse rasti) pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ med vzorci (mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij). Z enako metodo ugotavljamo razliko v produktivnosti in finančni stabilnosti med mikro, majhnimi in srednjimi podjetji na eni strani in velikimi podjetji na drugi strani. Pri t-statistiki uporabljamo dvostranski preizkus, ob predpostavkah, da so vzorci (mikro, majhna, srednja in velika podjetja) med seboj neodvisni in da so variance različne $\sigma^2_1 \neq \sigma^2_2 \neq \sigma^2_3 \neq \sigma^2_4 \neq \sigma^2_5$. V ta namen testiramo hipoteze H1a, H2a, H3a, H4a in H4b.

V nadaljevanju z uporabo ekonometrične analize proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov za leti 2004 (davčno priznani) in 2005 (davčno nepriznani) na poslovni in čisti izid ter testiramo hipoteze H5a, H6a in H7a. Motiv prirejanja poslovnega izida na način, da se dosežejo davčni prihranki, proučujemo z uporabo regresijskega modela, ki je oblikovan na že opravljenih raziskavah slovenskih podjetij (Garrod, Kosi, Valentinčič, 2006).

Poleg prevrednotovalnih odhodkov proučujemo vpliv odloženih davkov na čisti izid. Njihovo pripoznavanje v računovodskih izkazih velja od leta 2005. Ob predpostavki, da jih podjetja prvo leto njihove uveljavitve predvsem zaradi novosti (odloženi davki so predstavljali novost na slovenskem računovodskem področju in marsikateremu

---

⁸ Ajpes – Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. Ajpes je pravna oseba javnega prava. Ustanovitelj je Republika Slovenija. Agencija deluje v skladu z:

- Zakonom o poslovnem registru,
- Zakonom o gospodarskih družbah,
- Zakonom o sodnem registru.

Ajpes opravlja naslednje temeljne skupine nalog:

- sprejem, obdelava in objavljanje letnih poročil;
- statistična raziskovanja in zbiranje podatkov;
- izvajanje bonitete in drugih državnih dejavnosti.

računovodju so bili popolnoma nepoznani) niso pripoznavala v računovodskih izkazih, kot bi jih sicer, proučujemo leto 2006. Vpliv odloženih davkov na čisti izid proučujemo z uporabo multivariatnega Lorrek-Willingerjevega modela, ki temelji na uporabi računovodskih postavk (na primer sredstva, terjatve, obveznosti, poslovni izid) pridobljenih iz računovodskih izkazov (več o modelu v poglavju 5.2.2). V ta namen testiramo hipotezo H8a.

Znanstveni prispevek doktorske disertacije

Doktorska disertacija se pridružuje raziskavam, ki proučujejo uspešnost poslovanja podjetij po velikosti in dejavnosti, kot tudi tistim, ki proučujejo motive in obstoj prirejanja poslovnega in čistega izida na osnovi prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov.

Tako gre v doktorski disertaciji za večplasten prispevek. Pri proučevanju poslovanja dejavnosti v slovenskem gospodarskem prostoru je študija zanimiva predvsem zaradi 11-letnega proučevanja vseh (z izjemo bančnih in zavarovalniških) dejavnosti, ki so bolj ali manj prispevale k dodani vrednosti gospodarstva. Z raziskovanjem ugotovimo:

- katere so dejavnosti, ki pomembno vplivajo na zaposlovanje in dodano vrednost slovenskega gospodarstva;
- kakšna je poslovna (ne)uspešnost posameznih dejavnosti, kjer prepoznamo razvijajoče se dejavnosti in na drugi strani umirajoče, ki dejansko stagnirajo in se poslavljajo z gospodarskega prostora;
- katere dejavnosti so izrazito izvozno usmerjene, saj je njihova uspešnost povezana z gospodarstvom države izvoznice, to pomeni, gospodarska recesija države izvoznice lahko vpliva na uspešnost te dejavnosti ter posledično na slovensko gospodarstvo;
- kakšna je povezanost med zadolženostjo posameznih dejavnosti s poslovno uspešnostjo ter katere so dejavnosti, ki zaradi višje stopnje dolga, uporabljajo tvegano politiko poslovanja.

S proučevanjem uspešnosti podjetij po velikostnih skupinah v 11-letnem obdobju je prispevek doktorske disertacije naslednji:

- prepoznajo se skupine, ki pomembno vplivajo na razvoj gospodarstva v Sloveniji, tako s strani zaposlovanja kot prispevka dodane vrednosti, kar lahko pomaga pri oblikovanju gospodarske politike;
- ugotovi se povezanost med zadolženostjo podjetja po posameznih velikostnih skupinah z njegovo uspešnostjo ter opredeliti skupine, ki zaradi povišane stopnje dolga poslujejo tvegano;
- definirajo se skupine, ki na podlagi pretekle uspešnosti, narekujejo uspešnost poslovanja v prihodnosti.

Pomemben prispevek doktorske disertacije je tudi na področju prirejanja poslovnega in čistega izida na osnovi prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov. Pri prevrednotovalnih odhodkih, ki so posledica prevrednotenja sredstev navzdol, proučujemo:

- možnost uporabe preračunljivega računovodskega prirejanja poslovnega izida, kadar so motivi povezani z nižjo obveznostjo davka od dohodkov pravnih oseb.

Nasprotno pa pri odloženih davkih (poudarek na terjatvah za odloženi davek) pridobimo:

- informacijo glede možnega prirejanja čistega izida navzgor, kadar je motiv prikazovanja uspešnosti podjetja povezan z nagrajevanjem poslovodstva.

Doktorska disertacija prinaša pomembna spoznanja na področju poslovanja podjetij v odvisnosti od njihove velikosti, dejavnosti, v kateri poslujejo, ter možnega vpliva davčne zakonodaje.

1 TEORETIČNI OKVIR OPREDELITVE USPEŠNOSTI PODJETIJ

Pred proučevanjem uspešnosti slovenskih podjetij na podlagi velikosti in dejavnosti, v kateri poslujejo, ter vpliv davčne zakonodaje na poslovni izid in čisti izid, je potrebno poiskati teoretično podlago. Ugotavljamo, da je možno opredeliti uspešnost podjetij z različnih vidikov, in sicer na podlagi kvalitativnih in/ali kvantitativnih kriterijev. Pri kvalitativnih kriterijih je danes najbolj pomemben kriterij družbena odgovornost podjetja, ki vključuje predvsem poslovno moralo (etično obnašanje vodilnih in drugih oseb), okoljsko ozaveščenost, ki se izraža v odnosu podjetja do naravnega okolja, predvsem v upoštevanju posledic posameznih poslovnih odločitev na okolje, pomembni pa so tudi drugi kakovostni dejavniki, na primer kakovost, intelektualna lastnina, strategija, kultura in ugled (Knez - Riedl, 2000, str. 63).

Pri kvantitativnih kriterijih analiziramo uspešnost na podlagi gospodarske in finančne uspešnosti. Pri tem je treba poudariti, da je podjetje lahko družbeno odgovorno takrat, ko je gospodarsko in finančno uspešno. Če ni, podjetje ne more zasledovati tistih ciljev, ki so v korist družbe kot celote (ljudje, okolje, država).

Pri poslovanju je eden glavnih ciljev delati učinkovito in uspešno. Delati učinkovito pomeni delati stvari prav, biti uspešen pa pomeni delati prave stvari (Turk, et al., 1999, str. 620). Uspešnost podjetja se izraža z delovanjem podjetja navzven, meri pa se predvsem z ugotavljanjem, kakšen dobiček oziroma realizacijo dosežemo z učinki glede na vložke. Na eni strani gre za merjenje načina, kako uspešno so bila porabljena sredstva, po drugi strani pa z upoštevanjem prodajnih cen ustvarjenih poslovnih učinkov merimo razmerja med različnimi stroški in dobičkom ali celotno realizacijo.

Ugotavljanje uspešnosti podjetja je tesno povezano z interesi ocenjevalca. Vsak uporabnik sledi svojim motivom in ciljem, kar pomeni, da si lastniki želijo predvsem racionalno in čim uspešnejše gospodarjenje z vloženim kapitalom, zato merijo dobiček na svoj vloženi kapital na podlagi čistega dobička ali z uporabo različnih kazalnikov uspešnosti (glejte poglavje 2.1). Upniki imajo za uspešno podjetje tisto, ki je plačilno zanesljivo (plačilno in/ali kreditno sposobno), finančno varno (ni izpostavljeno visokim tveganjem zaradi tveganih naložb), in je sposobno vrniti dolg (kratkoročni, dolgoročni) po dogovorjenih pogojih. Za kupce je pomembno, da od svojega dobavitelja dobijo čim bolj kakovosten in cenovno ugoden proizvod/storitev, za dobavitelje pa je pomembna sposobnost podjetja rednega plačevanja obveznosti.

V poslovnem svetu se danes pogosto uporablja pojem boniteta podjetja. Bonitetna ocena določenega podjetja ne vključuje le dolžnikovo plačilno sposobnost, verjetnost, da bo dolg poravnal, splošne finančne podatke (rast kapitala in dobička, finančna moč, trdnost, donos sredstev), ampak vključuje mnogo več, saj se današnja ocena bonitete opira tudi na ključne dejavnike uspeha, ki so lahko splošni ali pa značilni za posamezno podjetje, predvsem glede na dejavnost, panogo, pa tudi glede na starost oziroma stopnjo življenjskega cikla (Knez - Riedl, 2004, str. 39).

Nove razmere poslovanja, kot so svetovno povezovanje, elektronsko povezovanje, pospešeno uvajanje novosti, sposobnost dojemanja in uporabe znanstvenih in tehnoloških spoznanj, uveljavljajo nove ključne dejavnike uspeha. Zaradi večjega zavedanja okoljskih tveganj je v zadnjem času pozornosti deležna tudi okoljevarstvena razsežnost bonitete podjetja (Knez - Riedl, 2004, str. 39).

1.1 Ugotavljanje uspešnosti podjetij s pomočjo kvalitativnih in kvantitativnih kazalnikov

1.1.1 Kvalitativni kriteriji

Najpomembnejši kvalitativni kriterij je družbena odgovornost podjetja.

Kaj pomeni družbena odgovornost podjetja? Podjetje je družbeno odgovorno takrat, ko zadovoljuje potrošnikove potrebe ob sočasni oskrbi za zaposlence, dobavitelje in celotno skupnost, kjer podjetje deluje. Potrebno je omeniti, da je družbeno odgovorno podjetništvo izraz za skupek aktivnosti za zagotavljanje ekonomske uspešnosti podjetja z vključitvijo družbenih in okoljskih dejavnikov v poslovne aktivnosti (Karničnik, 2006).

Danes se potrošniki, zaposlenci in državljani vedno bolj zavedajo okoljskih in socialnih vplivov, ki jih imajo podjetja na lokalno in globalno družbo, zato zahtevajo pravico, da jih podjetja obveščajo, sprašujejo in vključujejo v ključne odločitve. Posledično se podjetja vse bolj posvečajo razvoju odnosov in odgovornemu upravljanju s subjekti oziroma deležniki kot so zaposlenci, kupci, dobavitelji, lastniki, lokalna skupnost in država. S takimi dejanji podjetja tudi odražajo in razvijajo svojo družbeno odgovornost ter si zagotavljajo trajnost obstoja in uspeha. Najbolj vidna plat programov družbene odgovornosti podjetij so vlaganja v skupnost, kjer gre za donacije v dobrodelne namene, prostovoljno delo in donacije v naravi. Vse več je podjetij, ki vstopajo v trajno partnerstvo z lokalno skupnostjo in prostovoljnimi organizacijami v skupnosti, kjer delujejo (Karničnik, 2006).

Družbena odgovornost do okolja vključuje oblikovanje takšnih poslovnih procesov, ki so prijazni okolju, s čimer minimizirajo negativen vpliv na okolje. Tako je podjetje lahko dejavno na področju varovanja okolja z uvajanjem okoljskih upravljavskih sistemov, zmanjšanjem emisij, odpadnih voda in odpadkov, recikliranjem in izrabljanjem virov na način, ki zagotavlja njihovo trajnost. Vpliv podjetja na okolje je odvisen tudi od tega, kaj proizvaja, kajti to je povezano s tem, kakšno vrednost ali škodo generirajo njegovi glavni proizvodi ali storitve. Postavlja se nam vprašanje, kakšen je njegov pristop k trženju, oglaševanju in nabavljanju in navsezadnje, kakšne so čustvene vrednote in zaupanje, ki jih kupec povezuje s podjetjem ali blagovno znamko.

Največji vpliv, ki ga ima podjetje na skupnost, pa se kaže v zaposlovanju in v odnosu do zaposlencev. Za podjetje je idealno, če podjetje izboljša tako gospodarsko rast kot tudi življenjski standard. To pomeni generiranje kvalitetnih in zanesljivih delovnih mest. Podjetje lahko vlaga v zaposlence z usposabljanjem, ali pa lahko posveča posebno pozornost določenim ciljnim skupinam zaposlencev (na primer družinam prijazno

zaposlovanje). Zelo je pomembno, da podjetje poleg izvajanja odgovorne podjetniške aktivnosti, o tem obvešča tako svoje zaposlene kot tudi širšo javnost. Z obveščanjem o svojem delovanju sporoča tudi vrednote podjetja, hkrati pa dodaja pozitivno sporočilno vrednost tudi svojim izdelkom oziroma storitvam, ki se prodajajo na trgu (Karničnik, 2006).

1.1.2 Kvantitativni kriteriji

Osnova za izračun tako gospodarskih kot tudi finančnih kazalnikov so računovodski izkazi. Z računovodskimi izkazi se ne ukvarjamo, omenimo pa lahko, da bilanca stanja prikazuje vse pomembnejše postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev na določen dan, običajno na dan zaključka poslovnega leta, medtem ko izkaz poslovnega izida izraža dobičkonosno zmogljivost poslovanja podjetja. Računovodsko informiranje se izvaja z računovodskimi poročili, ki vsebujejo računovodske podatke in/ali računovodske informacije, ki so izražene v denarnih ali naravnih merskih enotah. Računovodska poročila so praviloma pisna, lahko pa tudi ustna (SRS 30, 2006).

Glede na časovno opredeljenost ločimo obdobje in občasne računovodske informacije. Obdobje so tedenske, mesečne, kvartalne, polletne in letne računovodske informacije. Pri pripravi računovodskih informacij predvidevamo, da gre za delujoče podjetje, torej tisto, ki bo v določeni prihodnosti nadaljevalo poslovanje in nima niti potrebe niti namena, da bi ustvarilo ali pomembno skrčilo obseg svojega delovanja (Vežjak, 2002, str. 31).

1.1.3 Uporabniki računovodskih izkazov

Uporabnike računovodskih izkazov na splošno lahko razdelimo na :

- notranje uporabnike in
- zunanje uporabnike.

Medtem ko imajo praviloma vsi notranji uporabniki (poslovodstvo podjetja, zaposleni in njihovi zastopniki) interes za uspešno poslovanje podjetja, bi zunanje uporabnike s tega vidika lahko razdelili na (Duhovnik, 2003, str. 185):

- zunanje uporabnike, ki imajo neposreden interes za uspešno poslovanje podjetja;
- zunanje uporabnike, ki nimajo neposrednega interesa za uspešno poslovanje podjetja.

Med uporabniki računovodskih informacij, ki nimajo neposrednega interesa za uspešno poslovanje podjetja, so (Duhovnik, 2003, str. 185):

- finančni analitiki in svetovalci, ki pomagajo dejanskim in možnim vlagateljem ovrednotiti naložbe v določena podjetja;
- revizorji, ki opravljajo revizijo računovodskih izkazov in ostale postopke, o katerih se dogovorijo s podjetji;
- borze, ki presojajo računovodske informacije, ko sprejemajo vrednostnice na trg ali pa jih umikajo in ko odločajo o ustreznosti računovodskih usmeritev ter dodatnih potrebnih razkritij v računovodskih izkazih, konkurenčna podjetja, ki jih zanima dobičkonosnost primerljivih podjetij;

- urejevalni organi (državni regulatorji), ki uporabljajo računovodske informacije pri sprejemanju odločitev o odobritvi zahtevanega dviga cene oziroma spremembe tarifnih postavk proizvoda ali storitve, katerega ceno oziroma tarifne postavke nadzira država;
- drugi organi nadzora, kot so na primer okoljevarstvene organizacije in agencije za trge vrednostnic.

Med uporabniki računovodskih izkazov, ki imajo neposreden interes za uspešno poslovanje podjetja, so najpomembnejši lastniki in možni vlagatelji v podjetje, posojilodajalci, poslovodstvo, zaposleni, poslovni partnerji in davčni organi (Duhovnik, 2003, str. 185).

1.1.4 Boniteta podjetja

V zadnjem času smo vse pogosteje priča izrazu boniteta podjetja. Če je v ožjem smislu boniteta pomenila predvsem plačilno zmožnost podjetja, pa danes v širšem smislu pomeni mnogo več, saj podjetje deluje kot družbeni podsistem, zato njegova odgovornost ni le ekonomska in pravna, ampak je tudi družbena. Če je stara zasnova bonitete dajala prednost podjetjem z manjšim finančnim tveganjem, je poznavanje takratne bonitete poslovnih partnerjev avtomatično izločilo tiste, s katerimi je bilo bolj tvegano sodelovati, zato je nova zasnova bonitete podjetja usmerjena tudi k novim priložnostim.

Poleg omenjenega boniteta podjetja pripomore k doseganju komunikacijskih ciljev, kot so (Knez - Riedl, str. 26):

- poznavanje podjetja;
- poudarjanje njegovih prednosti;
- večanje zanimanja za podjetja;
- razumevanje ravnanja podjetja;
- spodbujanje dejanj podjetja v prid uresničitvi njegovih ciljev in strategij.

Boniteta je predvsem sporočilo, priporočilo poslovnim partnerjem, ne glede na to, ali so se seznanili z njim neposredno, iz podjetja, ali prek posrednikov. Za boniteto podjetja so zainteresirane tudi druge inštitucije, interesne skupnosti in nenazadnje tudi širša javnost, kjer je teža predvsem na družbeni odgovornosti podjetja in odnosa podjetja do okolja.

Pri presojanju bonitete je predvidenih 11 skupin kazalnikov (Knez - Riedl, 2000, str. 56):

- kazalniki zmogljivosti (na primer število, sestava in gibanje zaposlencev);
- kazalniki obsega, sestave in gibanja dejavnosti (na primer obseg, sestava in gibanje proizvodnje; obseg, sestava in gibanje prodaje);
- kazalniki kakovosti proizvodov in storitev (delež odpadka in izmečka);
- kazalnik sredstev in obveznosti do virov sredstev (temeljni kazalniki stanja financiranja; temeljni kazalniki stanja investiranja (naložbenja); temeljni kazalniki vodoravnega finančnega ustroja);
- koeficienti obračanja (na primer koeficient obračanja osnovnih sredstev);
- kazalniki poslovnega izida (vrednost in sestava prihodkov, odhodkov, poslovnega izida; gibanje prihodkov, odhodkov; razmerje med prihodki in odhodki);

- kazalniki produktivnosti (prihodki v primerjavi s številom zaposlenecv; vrednostni obseg proizvodnje v primerjavi s številom zaposlenecv);
- kazalniki dobičkonosnosti (dobičkonosnost kapitala in dolgoročnih obveznosti do virov sredstev; dobičkonosnost navadne delnice);
- kazalniki denarnega toka (denarni tok v primerjavi s prihodki; denarni tok v primerjavi z dolgovi (investicijami, kapitalom));
- kazalniki vlaganj v razvoj in inovacijske dejavnosti (delež stroškov raziskav in razvoja v prihodkih);
- okoljski kazalniki (na primer vsebnost materiala v proizvodu; delež embalaže v prodajni teži; delež odpadka v proizvedeni količini).

Na boniteto podjetja pa vplivajo tudi kakovostni dejavniki, kot so splošne značilnosti podjetja:

- dejavnost podjetja;
- prvine/zmogljivosti podjetja (zaposlenci, poslovodstvo, tehnične zmogljivosti, neotipljiva sredstva, naložbena dejavnost, inovacijska dejavnost);
- tržna usmeritev podjetja (kupci, dobavitelji, tekmeci);
- drugi kakovostni dejavniki v podjetju (poslovna morala, strategije, poslovni ugled, kultura, okoljska ozaveščenost).

1.2 Gospodarski in finančni kazalniki kot merilo uspešnosti poslovanja

Po sami definiciji lahko kazalnike opredelimo kot relativna števila, ki se nanašajo na gospodarske kategorije, o katerih obstajajo računovodski podatki. Kazalniki omogočijo nekatere vidike poslovanja in dajejo informacijo le, če so primerjani z relativnimi drugimi kazalniki. S kazalniki lahko opravimo dve vrsti analizi:

- analiza trenda, kjer ugotavljamo gibanje kazalnikov v daljšem in krajšem obdobju,
- primerjalna panožna analiza, kjer primerjamo vrednosti kazalnikov po panogah.

Vrednosti, ki jo dajo posamezni kazalniki v kombinaciji z drugimi, pomenijo ključne informacije o delovanju podjetja. Vendar vrednost posameznega kazalnika (na primer vrednost kratkoročnega koeficienta je 0,20), sama po sebi ne pomeni nič, saj ne vemo ali gre za dobro ali slabo informacijo. Zato je potrebno ugotoviti, kakšna kratkoročna sredstva so potrebna za ohranjanje ustrezne likvidnosti podjetja, kakšne so primerjalne vrednosti posameznih kazalnikov za investicije v likvidna sredstva in kako se ta spreminjajo skozi čas. Zato je pomembno, da imajo podjetja ustrezne akte, kjer so določene vrednosti posameznih sredstev (Peterson, Fabozzi, 2006, str. 99).

Dobljeno vrednost posameznega kazalnika proučimo predvsem s finančnega in poslovnega vidika poslovanja podjetja in to skozi različna časovna obdobja ter jo primerjamo z vrednosti kazalnikov drugih uspešnih podjetij v panogi (Peterson, Fabozzi, 2006, str. 99).

Kazalniki so najpogosteje izpeljani iz računovodskih izkazov. Kadar je ena kategorija v kazalniku statično opredeljena (izhaja iz bilance stanja), druga pa dinamično (izhaja iz

poslovnega izida), je potrebno statično kategorijo preračunati na povprečno stanje v proučevanem obdobju, saj se je lahko njeno stanje v določenem obdobju opazno spremenilo.

1.2.1 Delitev kazalnikov

V tem poglavju je najprej predstavljena delitev kazalnikov po SRS 2006, sledi pojasnitev značilnosti kazalnikov, ki pojasnjujejo gospodarsko in finančno uspešnost podjetij, nadaljujemo s kazalniki, ki se najpogosteje uporabljajo in kot zadnje predstavljamo delitev kazalnikov po nasvetu nekaterih slovenskih in tujih avtorjev, ki se ukvarjajo z analiziranjem računovodskih izkazov.

1.2.1.1 Delitev kazalnikov po SRS 2006

Po SRS 2006 se glede na izhodišče v bilanci stanja in izkazu poslovnega izida ter glede na potrebe po finančnem in gospodarskem načinu presojanja, računovodski izkazi razvrščajo kot (Kavčič, 2001, str. 25 - 32):

- **temeljni kazalniki stanja financiranja.** S temi kazalniki ugotavljamo razmerje na pasivni strani bilance stanja (navpično analizo obveznosti do virov sredstev) in način financiranja premoženja podjetja. Sredstva podjetja morajo biti financirana s strani virov financiranja, ki so lahko lastni ali tuji. Način financiranja vpliva na finančno tveganje in na dobičkonosnost podjetja. Dobičkonosnost podjetja se poveča, če podjetje uporablja cenejše vire financiranja. Pogosto je cenejši vir financiranja dolg, saj lastniki v nasprotju z bankami zahtevajo višjo dobičkonosnost vložkov v podjetju. Financiranje s kapitalom je razmeroma drag vir financiranja in zagotavljanja večjo varnost naložb upnikov;
- **temeljni kazalniki stanja investiranja (naložbenja).** Kazalniki izražajo razmerje na aktivni strani bilance stanja (navpična analiza sredstev). Omogočajo presojo o ugodnosti sestave sredstev podjetja s prikazom deleža posamezne vrste v vseh sredstvih. Kazalniki investiranja so namenjeni notranjim (pri investicijskih odločitvah) in manj zunanjim uporabnikom. Vrednost kazalnikov je odvisna predvsem od značilnosti podjetja (kapitalska in delovna intenzivnost);
- **temeljni kazalniki vodoravnega finančnega ustroja.** Kazalnike izračunamo iz postavk na aktivni strani bilance stanja. Kazalniki prikazujejo, kako je financirano premoženje podjetja in ali je sestava financiranja prilagojena sestavi sredstev. Velikost kazalnikov bistveno vpliva na kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobnost podjetij. Ker bilanca stanja prikazuje sredstva na eni strani, obveznosti do virov sredstev na določen dan pa na drugi strani, se lahko stanje že naslednji dan bistveno spremeni. Tako Brigham (1999) ugotavlja, da lahko podjetje pri financiranju sredstev izbira med tremi politikami. Prva je politika izenačevanja ročnosti, kjer se dolgoročna sredstva financirajo z dolgoročnimi viri. Druga je agresivna politika, kjer je del dolgoročnih sredstev financiran s kratkoročnimi viri. Tretja je konservativna politika, kjer se del kratkoročnih sredstev financira z dolgoročnimi viri. Pri agresivni politiki ima podjetje manjše stroške financiranja, hitreje lahko pridobiva vire, vendar tvega nastanek plačilne nesposobnosti podjetja, ker dolgovi zapadejo pred vnovčitvijo sredstev;
- **temeljni kazalniki obračanja.** Prikazujejo, koliko prihodkov ustvari podjetje z določenimi sredstvi oziroma kolikokrat se neka sredstva spremenijo v denar.

Osnova za izračun predstavlja bilanca stanja v dveh zaporednih obdobjih in poslovni izid. Čim večja je vrednost posameznega kazalnika, hitreje se obračajo sredstva. Pri teh kazalnikih je potrebno upoštevati, da je hitrost obračanja različnih vrst sredstev različna in je primerljiva med sorodnimi podjetji;

- **temeljni kazalniki gospodarnosti.** Predstavlja kazalnike poslovne uspešnosti, saj prikazuje dosežene prihodke glede na odhodke. Večja kot je vrednost teh kazalnikov, uspešnejše je podjetje;
- **temeljni kazalniki dobičkonosnosti.** Za te kazalnike je značilno, da imajo v števcu izid in v imenovalcu vložek, zato je potrebno imenovalec ustrezno prilagoditi, da izračunamo povprečje. To so kazalniki, ki so najbolj uporabni za lastnike podjetij, saj slednje zanimajo predvsem dobičkonosnost kapitala. Na podlagi njih dobimo vpogled v poslovanje podjetij kot celote;
- **temeljni kazalniki dohodkovnosti.** Kazalniki prikazujejo, kako je med posamezne deležnike (zaposlenci, lastniki, država) razdeljen dohodek, ki predstavlja seštevek dobička, stroškov plač, vračunanih obresti in vračunanih dajatev). Prikazujejo tudi, kako je podjetje uspešno pri prejemkih, ki jih dobivajo zaposlenci (povprečni mesečni čisti osebni prejemek);
- **računovodski kazalniki denarnih tokov.** Ti kazalniki se navezujejo na izkaz denarnega izida. Kazalniki prikazujejo razliko med pritoki in odtoki pri posameznih dejavnosti (poslovanju, investiranju in financiranju).

Kadar želimo ugotoviti, kakšni so dosežki podjetja, je analiziranje lahko usmerjeno v finančne ali gospodarske dosežke, ki so posledica odločitev poslovodstva na področju investiranja, financiranja ali poslovanja. Analize morajo pokazati, ali je podjetje sredstva (premoženje podjetja), ki so redka dobrina, uporabljalo učinkovito, ali je bila dosežena zelena dobičkonosnost in ali so bile finančne odločitve ustrezne (Kavčič, 2002, str. 164).

1.2.1.2 Razvrstitev kazalnikov poslovnoizidne uspešnosti poslovanja po Duhovnikovi

Po predlogu Duhovnikove je smiselno posamezne kazalnike poslovnoizidne uspešnosti razdeliti v dve glavni skupini in šest podskupin in sicer (Duhovnik, 2003, str. 68):

1. Neposredni kazalniki poslovnoizidne uspešnosti poslovanja, ki izhajajo iz izkaza poslovnega izida, med katere spadajo:
  - kazalniki učinkovitosti poslovanja: sem sodijo kazalniki obračanja, iz katerih so izvedeni tudi kazalniki o povprečnem času vezave posameznih postavk sredstev in obveznosti do njihovih virov, splošni kazalniki gospodarnosti, ki kažejo razmerja med prihodki in različnimi stroški poslovanja;
  - kazalniki zadolženosti: ki povezujejo postavke izkaza poslovnega izida s postavkami bilance stanja oziroma so v celoti iz izkaza poslovnega izida;
  - kazalniki dobičkonosnosti.
2. Posredni kazalniki poslovnoizidne uspešnosti poslovanja, ki izhajajo iz bilance stanja:
  - kazalniki vodoravne finančne sestave, ki primerjajo posamezne postavke sredstev in obveznosti do njihovih virov v bilanci stanja podjetja;

- kazalniki sestave naložb, ki primerjajo posamezne postavke sredstev v bilanci stanja podjetja;
- kazalniki sestave financiranja, ki primerjajo posamezne postavke obveznosti do virov sredstev v bilanci stanja podjetja.

V teoriji obstaja širok spekter tako računovodskih kot tudi finančnih kazalnikov. Posamezni kazalniki imajo zaradi ločenega opazovanja izbranih postavk računovodskih izkazov omejeno izrazno moč, zato je njihovo obravnavanje lahko varljivo. To pomanjkljivost poskušamo običajno odpraviti z medsebojnim povezovanjem kazalnikov (Duhovnik, 2003, str. 68).

1.2.1.3 Koletnikova delitev kazalnikov

Koletnikova delitev temelji na podlagi skupnih ciljev in strategije za posamezne proizvodno – prodajne programe. Delitev kazalnikov je (Koletnik, 2006, str. 34):

- kazalniki s finančnega vidika: poslovna uspešnost (dobičkonosnost) kapitala rast prihodkov od prodaje, denarna uspešnost kapitala (čisti pritek denarja);
- kazalniki z vidika kupcev (odzivnost kupcev in osredotočenje poslovne osebe na kupce): prodaja na enoto zmogljivosti (na primer v trgovini prodaja m²), cenovna ugodnost, število kupcev na dan, število pritožb; število izdelkov z blagovno znamko, delež akcijskih prodaj v skupni prodaji;
- kazalniki notranjih poslovnih procesov (omogočajo notranji ekonomski nadzor poslovanja): dnevi vezave zalog, delež terjatev v prodaji;
- kazalniki o učenju in rasti podjetja: stroški izobraževanja na zaposlenca, prodaja na zaposlenca, delež stroškov delovanja informacijskega sistema, zadovoljstvo kupcev;
- kazalniki za zgodnje spoznavanje pretečnih nevarnosti: obravnavani kazalniki se pretežno nanašajo na preteklo obdobje, zato se mnogi podjetniški ekonomisti ukvarjajo s problemom, kako bi s pomočjo podatkov o letnih poročilih na razumen način napovedovali prihodnje gospodarske razmere v poslovanju podjetja, predvsem prepoznati morebitno plačilno nesposobnost. Zato obstaja vrsta statističnih metod: uporaba multiple diskriminantne analize (Altman, 1968) in faktorske analize, na podlagi katerih se oblikuje ustrezne modele, katerih moč je napovedati gospodarska stanja v bodočnosti podjetja in pričakovane razmere poslovanja poslovne osebe. V pomoč so lahko induktivni sistemi povezanih kazalnikov oziroma enačbe z izbranimi parametri, katerih velikost ima pri izračunu usoden vpliv na dano napoved;
- kazalniki (dodane) vrednosti poslovne osebe: rast vrednost kapitala in s tem tudi vrednost posameznih delnic je odvisna od rasti poslovne osebe, ki jo podpirajo novi razvojno - raziskovalni dosežki in hiter prodor na tržišču z novimi proizvodi in storitvami, ki so praviloma zelo kakovostni, relativno poceni in okolju prijazni, sočasno pa se s hitro poslovno uspešnostjo pojavljajo številne borzne špekulacije, ki še dodatno dvigujejo vrednost kapitala takim poslovnim osebam. V tej zvezi se uspešnost in vrednost poslovne osebe merita z vidika gospodarske in tržne dodane vrednosti;
- izvorna zasnova dodane vrednosti;
- izvedena zasnova gospodarske dodane vrednosti (angl. *economic value added* - *EVA*).

1.2.1.4 Petersonova in Fabozzijeva delitev kazalnikov

Z uporabo različnih kazalnikov odkrivamo različne dimenzije delovanja podjetja tako s finančnega kot poslovnega vidika. Avtorja sta kazalnike razvrstila v dve glavni skupini. V prvo skupino sta vključila tiste, ki določajo likvidnost, aktivnost, gospodarnost in zadolženost podjetja, v drugi skupini pa so predstavljeni tisti kazalniki, ki definirajo dobičkonosnost podjetja.

1. Kazalniki likvidnosti, aktivnosti, gospodarnosti in zadolženosti:

1. Likvidnost podjetja. Podjetje je likvidno, če je uspešno pri ravnanju s svojimi kratkoročnimi obveznostmi oziroma, če je sposobno svoja kratkoročna sredstva hitro pretvoriti v denarna sredstva za poravnavo svojih obveznosti. Za ugotavljanje likvidne sposobnosti podjetja avtorja omenjata:
  - koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient);
  - koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient).

Višje vrednosti koeficientov predstavlja večjo sposobnost podjetja poravnati tekočih obveznosti. Avtorja opozarjata, da ne obstajajo magične vrednosti koeficientov, na podlagi katere bi lahko vrednost definirali kot dobro ali slabo. Če ima podjetje presežek kratkoročnih sredstev glede na potrebe, obstaja nevarnost, da je podjetje pretirano investiralo v nelikvidna oziroma v nizko likvidna sredstva.

2. Aktivnost podjetja: v tem sklopu avtorja omenjata koeficiente:
  - obračanja zalog proizvodov;
  - obračanja terjatev do kupcev;
  - obračanja sredstev (prodaja na enoto sredstev).
3. Dobičkovnost: avtorja definirata kazalnike (stopnje), ki izkazujejo uspešnost gospodarjenja s sredstvi. Omenjata naslednje stopnje:
  - kosmata dobičkovnost poslovnih prihodkov;
  - dobičkovnost poslovnih prihodkov;
  - čista dobičkovnost prihodkov.
4. Finančni dolg. Tu gre za vprašanje zanesljivosti podjetja glede poravnave dolgoročnih obveznosti. Podjetje lahko svoja sredstva financira z lastniškimi viri ali z dolgom. Vemo, da je optimalna struktura kapitala sestavljena tako iz lastniških virov kot tudi dolgov, zato sta v ta namen definirala naslednje kazalnike financiranja:
  - delež celotnega dolga na sredstva;
  - delež dolgoročnega dolga na sredstva;
  - delež celotnega dolga na lastniški kapital;
  - kazalnik pokritja obresti, ki predstavlja enega izmed pomembnih kazalnikov zadolženosti podjetja (prikazuje kolikokrat podjetje svoje odhodke za obresti pokrije s kosmatim dobičkom).

2. Kazalniki, s katerimi ugotavljamo dobičkonosnost podjetja:

Med kazalnike dobičkonosnosti avtorja poudarjata:

- dobičkonosnost sredstev;
- čista dobičkonosnost sredstev;
- dobičkonosnost lastniškega kapitala.

Kazalniki dobičkonosnosti, ki vključujejo dobiček kot najpomembnejši element v poslovanju podjetja, sicer zagotavljajo nekaj informacij o načinu poslovanja, v bistvu pa kažejo kombinirane učinke kazalnikov obračanja (v povezavi s kazalniki sestave naložb) in kazalnikov zadolženosti (v povezavi s kazalniki sestave financiranja) na dobičkonosnost poslovanja podjetja. Ta potrditev je podprta s povezavo kazalnikov poslovnoizidne uspešnosti podjetja v prilagojen sistem kazalnikov DU PONT.

1.2.1.5 Helfertova delitev kazalnikov

Helfertova razdelitev kazalnikov je nekoliko drugačna od že omenjenih, saj ta temelji na različnih uporabnikih računovodskih izkazov. Tako so po Helfertu najpomembnejši uporabniki (Helfert, 2000, str. 83):

- poslovodstvo;
- lastniki (investitorji);
- posojilodajalci in kreditodajalci.

Vsak od naštetih uporabnikov zasleduje različne cilje v določenem podjetju, zato so tudi njihovi pogledi na uspešnost podjetja nekoliko drugačni. V nadaljevanju prikazujemo pogled posameznega uporabnika ter različne kazalnike, na katere se ti (uporabniki) pogosto opirajo.

Med pomembne uporabnike vsekakor spadajo tudi zaposlenci in država. Tako zaposlence zanima predvsem možnost dolgoročne zaposlitve in rednega izplačila plač, državo pa sposobnost plačevanja davkov in drugih obveznosti, kot so na primer prispevki za socialno varnost, davek od dohodka pravnih oseb (Helfert, 2000, str. 83).

1. Poslovodstvo

Odnos med poslovodstvom in lastniki opredeljuje pogodbeno razmerje, kjer lastnik oziroma principal zaupa uresničevanje svojih interesov nasprotni pogodbeni strani, agentu, ki naj bi ta interes uresničeval. Pogosto je to pogodbeno razmerje formalizirano s formalno sklenjeno pogodbo, ni pa pogoj.

Vsekakor mora poslovodstvo težiti k uresničevanju doseganja ciljev (običajno je to dobiček), zastavljenih s strani lastnikov, v kolikor jih ne, ti težijo k prekinitvi pogodbenega sodelovanja s poslovodstvom.

Poslovodje težijo k čim bolj dobičkonosnemu poslovanju, zato je njihov interes proučevanja poslovanja podjetja iz dveh zornih kotov (Helfert, 2000, str. 82-106):

- učinkovitost in dobičkonosnost poslovanja;
- gospodarno poslovanje na podlagi obstoječih resursov v podjetju.

Uspešnost vodilnih je pogosto merjena z realiziranim dobičkom podjetja v določenem obdobju. Ta pa je v veliki meri oblikovan na obvladovanju stroškov pri obstoječi realizaciji prihodkov. Da bi poslovodje čim bolje obvladovali stroške in gospodarno ravnali z obstoječimi sredstvi, uporabljajo različne analize, kot so na primer analize prispevka (angl. *contribution analysis*), primerjalne analize (angl. *comparative analysis*), poslovni vzvod (razmerje med stopnjo porasta dobička iz poslovanja in stopnjo porasta obsega prodaje) in različne stroškovne analize. Bolj kot čisti dobiček so za poslovodstvo pomembni poslovni dobiček, kosmati dobiček (dobiček pred davki) in profitna stopnja (merilo dobička, ki ga podjetje realizira na enoto izdelka), saj ti dejansko prikazujejo poslovno uspešnost podjetja in posledično poslovodstva.

Pri ugotavljanju dobičkonosnosti podjetja poslovodstvo uporablja naslednja kazalnika: (Helfert, 2000, str. 82 -106):

- dobičkonosnost sredstev pred davki in obresti;
- čista dobičkonosnost sredstev,

med tem ko za učinkovito izrabo sredstev:

- koeficient obračanja sredstev, izražen s prodajo na enoto sredstev;
- koeficient obračanja zalog;
- koeficient obračanja terjatev;
- koeficient obračanja obveznosti.

2. Lastniki

Nekoliko drugačen pogled od poslovodstva, imajo na poslovanje podjetja lastniki. Gre za investitorje, katerim je poslovodstvo odgovorno v uresničevanju oziroma izvrševanju njihovih pričakovanj, predvsem v doseganju primernih poslovnih rezultatov. Ključni interes lastnikov v poslovanju je dobičkonosnost njegove naložbe. Iz tega vidika jih zanimajo kazalniki (Helfert, 2000, str. 82 - 106):

- dobičkonosnost kapitala;
- dobičkonosnost osnovnega kapitala;
- dobiček na delnico;
- denarni tok na delnico.

Zanima jih, koliko dobička bo razdeljenega za izplačilo dividend in koliko se ga bo preneslo (v obliki zadržanih dobičkov) med kapital. Poleg same dividende na delnico, lastnika zanimajo še naslednji kazalniki (Helfert, 2000, str. 82-106):

- dividendna dobičkonosnost (razmerje med dividendo podjetja na navadno delnico (izplačano v prejšnjem obdobju) in sedanjo vrednostjo navadne delnice na borzi);
- pokritje dividend (angl. *payout ration*), ki predstavlja razmerje med izplačilom dividend in čistim dobičkom delnice. Kazalnik je nekakšen pokazatelj tendence poslovodstva glede investiranja sredstev v poslovanje kot protiutež izplačilu dividend lastnikom. Podjetja v rasti imajo običajno zaradi močnih investicij nizko vrednost kazalnika;

- delež dividend na sredstva.

V nadaljevanju lastnike zanimajo tudi tržno naravnani kazalniki. V tem sklopu Helfert omenja kazalnike, kot so (Helfert, 2000, str. 82-106):

- kazalnik P/E (angl. *price-earnings ration*), ki predstavlja razmerje med tečajem delnice in čistim dobičkom na delnico;
- razmerje med tržno in knjigovodsko vrednostjo delnice;
- denarni tok (razlika med denarnimi prilivi in denarnimi odlivi) na eno delnico.

3. Posojilodajalci in kreditodajalci

Nekoliko drugačen pogled na poslovanje od prvih dveh uporabnikov imajo posojilodajalci in kreditodajalci, saj oboji razumejo za uspešno tisto podjetje, ki je plačilno zanesljivo (plačilna in/ali kreditno sposobno), finančno varno (ni izpostavljeno visokim tveganjem zaradi tveganih naložb), in je sposobno vrniti dolg (kratkoročni, dolgoročni) pri dogovorjenih pogojih.

Tako je za posojilodajalce pomembna likvidnost podjetja, finančni vzvod in možnost pokritja dolga in obresti. Pogosto posojilodajalci zahtevajo jasno opredeljeno namembnost uporabe njihovih sredstev in predvidene koristi podjetja. Tako se zaščitijo pred možnim tveganjem zaradi neekonomične uporabe njihovih sredstev (Helfert, 2000, str. 84).

Za ugotavljanje likvidnosti podjetja Helfert omenja:

- koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni koeficient);
- koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient).

Pri finančnem vzvodu gre za uporabo dolga pri financiranju podjetja in prikaz razmerja med dolgom in lastnim kapitalom. Helfert omenja naslednje kazalnike:

- celotni dolg na sredstva;
- celotni dolg na kapital.

Poleg omenjenega pa posojilojemalce zanima zmožnost in način odplačevanja dolga (anuitete in obresti) posojilojemalca. Zato Helfert priporoča:

- izračun deleža EBITA⁹ v obračunanih obrestih na letni ravni in
- analize denarnih tokov.

Če povzamemo, so poslovodje odgovorni za uspešno in učinkovito poslovanje podjetja na kratki in dolgi rok, za učinkovito rast kapitala, koristno izrabo tako človeškega intelektualnega potenciala kot tudi drugih resursov ter za oblikovanje pravilne strategije podjetja. Lastniki so zainteresirani za čim večjo kratkoročno in dolgoročno dobičkonosnost podjetja. Tako so njihova pričakovanja usmerjena na pričakovano rast dobička, pozitiven denarni tok, ustrezna izplačila dobička ter povečanje njihovega deleža

---

⁹ EBITA (*Net profit before interest, taxes and amortization*). Poslovni izid pred odštetjem obresti, davkov in amortizacije.

v podjetju. Naloga posojilodajalcev in kreditodajalcev je posojanje njihovih denarnih presežkov. Poleg likvidnosti podjetja, finančnega vzvoda, možnost poplačila dolga in obresti, jih zanima namembnost uporabe sredstev (Helfert, 2000, str. 82 - 83).

1.2.1.6 Izbira kazalnikov

Namen raziskovalnega dela je pridobiti celostno sliko poslovanja podjetij in dejavnosti v kateri podjetja poslujejo. Analiza vključuje več vrst kazalnikov, poudarek pa je na ugotavljanju poslovne in finančne uspešnosti (stabilnosti) podjetij po posameznih skupinah in dejavnostih.

Pri analiziranju uspešnosti poslovanja uporabljamo kazalnik dobičkonosnosti kapitala, ki predstavlja glavnega pokazatelja realiziranega dobička na kapital. Uspešnost poslovanja analiziramo tudi s kazalnikom dodane vrednosti na zaposlenca. Gre za izvorno dodano vrednost, ki jo ustvari podjetje s svojimi potenciali v zmožnostih zaposlenecv in tehničnih zmogljivosti delovnih sredstev. S kazalnikom gospodarnosti (ekonomičnosti) ugotavljamo delež poslovnih odhodkov na poslovne prihodke. Vrednost kazalnika pove poslovno uspešnost podjetja v osnovni dejavnosti, v kateri podjetje posluje. V nadaljevanju uporabljamo stopnjo materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov, s katero ugotavljamo vpliv stroškov materiala, blaga na uspešnost poslovanja, medtem ko stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov opozarja na pomembnost splošnih stroškov plač ter z njim povezanih dajatev.

Med kazalnike produktivnosti spada tudi kazalnik realiziranih poslovnih prihodkov na zaposlenca, ki kaže podobno kot kazalnik dodane vrednosti, predvsem učinkovitost zaposlenecv v podjetju. Kazalnik je pogosto uporabljen v analizah Delovnih zvezkov Urada Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Izbran je zaradi njegove vrednostne primerjave po skupinah, saj želimo ugotoviti, katera skupina in dejavnost je najuspešnejša po realizaciji prihodkov na zaposlenca, medtem ko s stroškom dela na zaposlenca želimo ugotoviti, katera skupina in dejavnost ima najvišjo vrednost stroškov dela na zaposlenca. Stopnja izvozne usmerjenosti izraža delež realiziranih prihodkov na tujih trgih glede na poslovne prihodke, s katero ugotovimo, katere skupine in dejavnosti so pretežno izvozno usmerjene.

Uporaba kazalnikov kapitalske ustreznosti in zadolženosti (kratkoročna in dolgoročna) nam prikazujejo kapital oziroma dolg v obveznostih do virov sredstev. To so kazalniki, s katerim ugotavljamo kapitalsko ustreznost oziroma finančno stanje podjetja oziroma posameznih oblikovanih skupin in dejavnosti. Velik delež dolgov v obveznostih do virov sredstev vsekakor nakazuje tvegano poslovanje podjetja.

Kratice uporabljenih kazalnikov v doktorski disertaciji so (glejte Prilogo 1):

ROE: koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala, definiran kot delež čistega dobička na kapital;

DVZ: dodana vrednost na zaposlenca;

EKP: koeficient gospodarnosti poslovanja (ekonomičnost poslovanja), ki predstavlja odzivnost odmikanja poslovnih prihodkov od poslovnih odhodkov;

SDP: stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov, definirana kot stroški dela na poslovne prihodke;

SBMS: stopnja materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov, definirana kot strošek blaga, materiala in storitev na poslovne prihodke;

PROD: kazalnik produktivnosti, ki predstavlja poslovne prihodke na število zaposlencev;

SDD: stroški dela na zaposlenca;

IZ: stopnja izvozne usmerjenosti, definirana kot izvozni prihodki na poslovne prihodke;

KO: stopnja lastniškosti financiranja, definirana kot delež kapitala na celotne obveznosti;

KZ: kratkoročna stopnja dolžniškosti financiranja, definirana kot delež kratkoročnih dolgov na celotne obveznosti;

DZ: dolgoročna stopnja dolžniškosti financiranja, definirana kot delež dolgoročnih dolgov na celotne obveznosti;

Z: stopnja dolžniškosti financiranja, definirana kot vsota kratkoročnih in dolgoročnih dolgov na celotne obveznosti.

1.2.2 Kazalniki, ki izražajo uspešnost poslovanja

Pri poslovanju je eden izmed glavnih ciljev delati uspešno in učinkovito. Rezultat dobrega poslovanja je dobiček, ki je pomemben iz naslednjih razlogov (Mramor, 1999, str. 26):

- če ni pričakovanega dobička, investitorji ne bodo vlagali;
- dobiček omogoča reprodukcijo, kar pomeni rast in ekspanzijo.

Kazalniki, ki izražajo uspešnost poslovanja podjetja, so: temeljni kazalniki dobičkonosnosti, temeljni kazalniki gospodarnosti in temeljni kazalniki dohodkovnosti.

1.2.2.1 Kazalniki dobičkonosnosti

V to skupino spadajo:

- koeficient dobičkonosnosti kapitala;
- koeficient dobičkonosnosti sredstev.

Obstaja več oblik kazalnikov dobičkonosnosti, kjer sta najpogostejša koeficienta čiste dobičkonosnosti sredstev in kapitala. Koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala se izračuna po enačbi (1):

1. Koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE)

$$ROE = \frac{\text{Čisti dobiček}}{\text{Povprečni kapital}} \quad (1)$$

Kot je razvidno iz enačbe (1), se koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE izračuna kot razmerje med čistim dobičkom in povprečnim kapitalom. Namesto čistega dobička imamo lahko poslovni izid (razlika med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki).

Koeficient je nedvomno eden izmed najbolj pomembnih kazalnikov v poslovnih financah, saj meri čisti dobiček na enoto kapitala. Visoka vrednost kazalnika prinaša uspeh v poslovanju, saj posledično vpliva na tržno rast delnice in privlači nove investitorje. To omogoči stalno rast in vodilen tržni položaj podjetja, kar ima za posledico še večjo dobičkonosnost podjetja in zadovoljstvo investitorjev (Walsh, 1996, str. 62).

Čista dobičkonosnost kapitala je sestavljena iz treh komponent, te pa sestavljajo tako imenovano Du Pontovo enačbo (2). To je enačba, s katero označujemo čisto dobičkonosnost kapitala kot zmnožek čiste dobičkovnosti prodaje, prirejenega koeficienta obračanja sredstev in prirejene stopnje zadolženosti podjetja na dobičkonosnost kapitala (Mramor, 1999, str. 26).

$$ROE = \frac{\text{Čisti dobiček}}{\text{Prihodek}} \times \frac{\text{Prihodek}}{\text{Povprečna sredstva}} \times \frac{\text{Povprečna sredstva}}{\text{Povprečni kapital}} \quad (2)$$

Iz enačbe (2) ugotovimo, da poslovodstvo vrednost kazalnika poveča z vplivom na:

- dobičkovnost prihodkov (profitna marža);
- obračanja sredstev;
- finančni vzvod (strukturo virov financiranja).

Dobičkovnost prihodkov je najpogosteje odvisna od konkurence v panogi, v kateri podjetje deluje. V praksi se pogosto dogaja, da imajo podjetja v določeni panogi zaradi močne konkurence podobno dobičkonosnost kapitala. Panoge, v kateri prevladuje visoka dobičkonosnost, privlačijo tudi druga podjetja, da vstopijo v panogo, kjer zaradi povečane konkurence dobički začno padati skupaj z dobičkonosnostjo kapitala. Na splošno velja, da je dobičkovnost prihodkov manjša v tistih panogah, kjer prevladujejo majhne ovire za vstop v panoge. V takšnih panogah deluje veliko število konkurentov in prevladuje nizko poslovno tveganje. Velja tudi obratno. Sredstva se običajno počasneje obračajo v tistih panogah, kjer prevladuje visoka dobičkonosnost in obratno.

Tretja postavka, ki vpliva na dobičkonosnost kapitala je struktura virov financiranja. Delež kapitala v virih financiranja podjetja pomembno vpliva na dobičkonosnost kapitala, saj podjetje lahko s spreminjanjem tega deleža vpliva na vrednost kazalnika čistega dobička na delnico EPS (angl. *earnings per share*), in sicer:

- s povečanjem deleža dolga ob nespremenjenem obsegu kapitala;
- z zamenjavo dela kapitala z dolgom.

Pri povečanju deleža dolga ob nespremenjenem obsegu kapitala bi se obseg proizvodne predvidoma povečal, s tem pa bi se povečala tudi prodaja (ob predpostavki, da bi podjetje dolg učinkovito naložilo). To pa pomeni, da bi lastniki podjetja na račun dolga zaslužili več, zato bi bila odločitev poslovodstva zanje ugodna.

V drugem primeru bi se ob zadolžitvi povečala tržna vrednost kapitala, vendar ob predpostavki, da bi bila cena delnice ob zadolžitvi večja od cene pred zadolžitvijo. Vendar pa lahko zadolžitev deluje tudi nasprotno: blaginja lastnikov se ne poveča, ampak

se celo zmanjša. V tem primeru koeficient dobičkonosnosti kapitala ne prikazuje resničnih posledic na vrednost kapitala v podjetju.

Tako lahko rečemo, da koeficient ROE prikazuje skupek operativnih in finančnih karakteristik poslovanja podjetja (Walsh, 1996, str. 184). Investitorji se vedno zanimajo za delnice s pričakovanimi prihodnjimi dobički podjetja. Če obstaja dobra tendenca rasti podjetja, se pričakujejo dobri dobički. Lahko rečemo, da gre za trgovanje med tveganjem in pričakovanimi dobički. Tako v primeru visokega tveganja investitorji pričakujejo visoke dobičke (Walsh, 1996, str. 184).

Pomanjkljivosti koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala so:

- koeficient nam prikazuje stanje za eno leto nazaj, kar pomeni, da zanemarija uspešnost dolgoročnih odločitev. Nekatere odločitve dajejo pozitivne učinke šele čez določeno obdobje;
- koeficient ne kaže kakšno poslovno in finančno tveganje je povezano z doseganjem izraženega dobička. Z visokim zadolževanjem lahko podjetje doseže visoko vrednost koeficienta, pri tem pa je poslovanje podjetja zaradi visoke vrednosti dolga izredno tvegano. Višje tveganje je povezano z ustreznim nagrajevanjem lastnikov, kar je vidno v višjih pričakovanih kapitalskih dobičkih. Tudi v primeru hitre rasti podjetja ugodno vpliva na koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala, vendar podjetje lahko zaide v težave plačilne nesposobnosti, kar zopet povečuje tveganje poslovanje podjetja;
- pri izračunu koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala se upošteva knjigovodska vrednost koeficienta, ki pa je običajno drugačna od tržne vrednosti. Če se koeficient izračuna po tržni vrednosti, je lahko njegova vrednost mnogo nižja kot pri izračunu po knjižni vrednosti.

Koeficient čiste dobičkonosnosti sredstev je enak koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala samo takrat, ko podjetje ne uporablja dolga, običajno pa je koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala večji od koeficienta čiste dobičkonosnosti sredstev, ker so sredstva financirana tudi z dolgom.

Poleg koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala med kazalnike dobičkonosnosti po SRS 29 spadajo še:

- koeficient razširjene dobičkonosnosti sredstev. Koeficient se pogosto uporablja v praksi (imenuje se razširjena dobičkonosnost sredstev) predvsem zato, ker kaže uspešnost uporabe sredstev ne glede na to kako so pridobljena. To pomeni, da koeficient ni občutljiv na strukturo financiranja oziroma raven finančnega vzvoda, je pa občutljiv na obdavčitev;
- koeficient čiste dobičkonosnosti osnovnega kapitala;
- koeficient dividendnosti osnovnega kapitala;
- stopnja dividendnosti čistega dobička;
- osnovna čista dobičkonosnost navadne delnice;
- popravljena čista dobičkonosnost navadne delnice;
- dividendnost navadne delnice.

1.2.2.2 Temeljni kazalniki dohodkovnosti

Skupna značilnost teh kazalnikov je, da z njimi pokažemo, kako uspešni so bili zaposleni, ki so vključeni v delovni proces. Med pomembne kazalnike spada kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca, s katerimi ugotavljamo produktivnost podjetja.

1. Dodana vrednost na zaposlenca - DVZ

Dodana vrednost na zaposlenca je definirana kot novoustvarjena (povečana) vrednost proizvoda ali storitve na zaposlenca. Ugotovimo jo kot razliko med prodajno vrednostjo proizvodov in storitev in nabavno vrednostjo surovin, materialov in drugih odhodkov (Statistični urad RS, 2008).

Dodana vrednost na zaposlenca (v nadaljevanju DVZ) je kazalnik tiste vrste, ki v vlogi sintetičnega ekonomskega kazalnika najustrežneje ovrednoti raven konkurenčnosti in tehnološke opremljenosti proizvodnega procesa v mednarodnem merilu, kar pomeni, da je nizka rast tega kazalnika povezana z nizko tehnološko zahtevnostjo. Izračuna se po enačbi (3).

$$DVZ = \frac{\text{Kosmati donos iz posl. - stroš. blaga mat. in stor. - dr. odh.}}{\text{Povprečno število zaposlenecv}} \quad (3)$$

Iz enačbe (3) je razvidno, da se dodana vrednost porazdeli na štiri interesne skupine (Mott, 2005, str. 86):

- zaposlenec;
- državo;
- lastnike podjetij;
- posojilodajalce.

Tako obstaja močna povezava med interesnimi skupinami, saj zaposleni s svojim znanjem in delom prispevajo k realizaciji končnega produkta, država priskrbi ustrezno okolje, v katerem podjetje in zaposleni delujejo, lastniki in posojilodajalci dovoljujejo razpolaganje z njihovimi sredstvi, potrebnimi za proizvodni proces, medtem ko podjetje z vsemi razpoložljivimi sredstvi izvrši celotno gospodarsko delovanje (Mott, 2005, str. 86).

Obstajata dva razloga za proučevanje dodane vrednosti v izkazu. Delničarji pri običajnem branju izkaza ugotavljajo trendno porazdelitev stroška dela in investiranje v rast podjetja. Kakršnakoli tendenca povečanja stroškov dela lahko delničarje privede do razmisleka glede vztrajanja v lastništvu določenega podjetja. Uradno trgovsko združenje in zaposleni so ugotovili, da je dodana vrednost skoraj bolj pomembna od izkaza poslovnega izida, saj ta jasno pokaže njihov prispevek k realiziranemu bogastvu (Mott, 2005, str. 89).

Drugi vidik uporabnosti dodane vrednosti je merjenje uspešnosti delovanja podjetja. Tako lahko z uporabo kazalnikov izračunamo dodano vrednost na zaposlenca in/ali delež stroškov dela na dodano vrednost kot neko kontrolno vrednost delovne produktivnosti.

Prav tako lahko z dodano vrednostjo ocenimo kapitalsko produktivnost z uporabo kazalnika dodane vrednosti na enoto kapitala (Mott, 2005, str. 90).

Danes dodana vrednost predstavlja nove poglede na vodenje podjetij (zlasti delniških podjetij), saj težijo k čim večji vrednosti kapitala in je poznana kot metoda »shareholder value«. Aktivnosti posloводства so usmerjene k realizaciji čim višjega dobička in s tem povečanju kapitala. Njegova vrednost se lahko ugotavlja na trgu oziroma ob pomoči metod ocenjevanja vrednosti podjetij, pri čemer je zlasti uporabna metoda denarnega toka (angl. *entity-method, free cash flow-method*). S pomočjo dodane vrednosti merimo učinkovitost (produktivnost) uporabe kapitala, učinkovitost sredstev in učinkovitost dela v poslovnih osebah, ki opravljajo isto in sorodno dejavnost. Presojamo lahko raven intelektualnih zmožnosti zaposlenecv v primerjavi z drugimi podjetji in sposobnost ustvarjanja večje dodane vrednosti, s čimer ugotavljamo gospodarsko razvitost poslovne osebe. Lahko je tudi podlaga za nagrajevanje zaposlenecv, zlasti vrhovnih poslovodnikov (Koletnik, 2006, str. 81).

V skupino temeljnih kazalnikov dohodkovnosti po SRS 29 spadajo še:

- stopnja udeležbe zaposlenecv v dohodku;
- stopnja udeležbe financerjev v dohodku;
- stopnja udeležbe države v dohodku;
- stopnja udeležbe podjetja v dohodku;
- povprečna mesečna kosmata plača povečana za kosmate udeležbe zaposlenecv.

1.2.2.3 Temeljni kazalniki gospodarnosti

Predstavlja kazalnike poslovne uspešnosti, saj prikazuje dosežene prihodke glede na odhodke. Večja kot je vrednost teh kazalnikov, uspešnejše je podjetje.

V raziskovalni nalogi uporabljamo koeficient gospodarnosti poslovanja, stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov in stopnjo materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov.

1. Koeficient gospodarnosti poslovanja (EKP)

Značilnost koeficientov gospodarnosti poslovanja je, da s tehničnega in tehnološkega vidika kažejo na učinkovitost uporabe sredstev, s širšega gospodarskega vidika pa na njihovo uspešnost porabe. Kazalniki so pomembni predvsem pri presojanju kvalitete poslovanja.

Koeficient je izračunan po enačbi (4):

$$EKP = \frac{\text{Poslovni prihodki}}{\text{Poslovni odhodki}} \quad (4)$$

Iz enačbe (4) je razvidno, da koeficient gospodarnosti poslovanja kaže odzivnost odmikanja poslovnih prihodkov od odhodkov; večje odmikanje pomeni boljše

gospodarnost pri celotnem poslovanju. Sicer se ta kazalnik lahko razlikuje po različnih področjih in območjih delovanja podjetja, kar kaže na potrebo po nadaljnjih členitvah. Dobre vrednosti koeficienta so večje od 1.

2. Stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov (SDP)

Stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov opozarja na pomembnost neposrednih in splošnih stroškov plač ter z njim povezanih dajatev. Pomembna je predvsem zato, ker stroški plač predstavljajo eno največjih kategorij stroškov mnogih podjetij, po drugi strani pa jih je najtežje nadzorovati.

Stopnja se izračuna po enačbi (5):

$$SDP = \frac{\text{Stroški dela}}{\text{Poslovni prihodki}} \quad (5)$$

Kot je razvidno iz enačbe (5), se stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov izračuna kot razmerje med stroški dela in poslovnimi prihodki.

3. Stopnja materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov (SBMS)

Ta kazalnik je v naši raziskavi nekoliko prirejen, in sicer tako, da poleg stroškov materiala vključujemo še strošek blaga in storitev, predvsem zaradi storitvenih (te so vezane predvsem na stroške storitev) in trgovskih dejavnosti (vezane predvsem na strošek blaga).

$$SBMS = \frac{\text{Stroški materiala, blaga in storitev}}{\text{Poslovni prihodki}} \quad (6)$$

Kot je razvidno iz enačbe (6), je stopnjo materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov mogoče izračunati kot razmerje med stroški materiala, blaga in storitev in poslovnimi prihodki.

Ostali kazalniki v tej skupini po SRS 29 so še:

- koeficient celotne gospodarnosti;
- stopnja proizvodne stroškovnosti poslovnih prihodkov;
- stopnja tehnične (zmogljivosti) stroškovnosti poslovnih prihodkov;
- stopnja kosmate dobičkovnosti poslovnih prihodkov;
- stopnja dobičkovnosti poslovnih prihodkov;
- stopnja dobičkovnosti prihodkov;
- stopnja čiste dobičkovnosti prihodkov.

1.2.3 Ostali kazalniki, s katerimi ugotavljamo uspešnost poslovanja podjetja

Med ostale kazalnike vključujemo kazalnike, ki jih SRS 2006 ne omenjajo, so pa uporabljeni v doktorski disertaciji. To so:

- kazalnik produktivnosti;
- kazalnik stroškov dela na zaposlenca;
- kazalnik izvozne usmerjenosti.

1. Kazalnik produktivnosti dela (PROD)

Produktivnost dela določajo številni dejavniki, od vrste dejavnosti, panoge, v kateri podjetje posluje, števila zaposlencev in tehnične opremljenosti.

Po teoriji je produktivnost dela opredeljena kot razmerje med ustvarjeno proizvodnjo v določenem obdobju s proizvodnjo porabljenim delom. Prikazuje, kako učinkovito je delo ob podpori drugih faktorjev, pa tudi kako se učinek dela povečuje s tehničnim napredkom, tako opredmetenim kot tudi neopredmetenim. Opredmeteni tehnični napredek se kaže prek povečane produktivnosti sredstev, neopredmeteni pa neposredno, prek povečanega končnega produkta (Bregar, 2004).

Večja vrednost kazalnika izraža večjo produktivnost dela. Produktivnost se izračuna po enačbi (7):

$$PROD = \frac{\textit{Poslovni prihodki}}{\textit{Povprečno število zaposlencev}} \quad (7)$$

Kot je razvidno iz enačbe (7), je mogoče produktivnost izračunati kot razmerje med poslovnimi prihodki in povprečnim številom zaposlencev.

Ostali kazalniki produktivnosti (Knez - Riedl, 2000, str. 79) so še:

- količinski obseg proizvodnje v primerjavi s številom zaposlencev;
- vrednostni obseg proizvodnje v primerjavi s številom zaposlencev.

2. Kazalnik stroška dela na zaposlenca (SDD)

Kazalnik se izračuna po enačbi (8):

$$SDD = \frac{\textit{Stroški dela}}{\textit{Povprečno število zaposlencev}} \quad (8)$$

Kot je razvidno iz enačbe (8), se strošek dela na zaposlenca izračuna kot razmerje med celotnimi stroški dela in povprečnim številom zaposlencev. Z omenjenim kazalnikom ugotavljamo strošek dela na zaposlenca po posameznih skupinah, poleg tega ga

uporabljammo za ugotavljanje rasti stroškov dela v primerjavi z realiziranimi prihodki na zaposlenca.

3. Kazalnik izvozne usmerjenosti (IZ)

Med ostale kazalnike uvrščamo kazalnik izvozne usmerjenosti, ki je definiran:

$$IZ = \frac{\text{Poslovni prihodki iz izvoza}}{\text{Poslovni prihodki}} \quad (9)$$

Iz enačbe (9) je razvidno, da se izvozna usmerjenost izračuna kot razmerje med poslovnimi prihodki iz izvoza in celotnimi poslovnimi prihodki. Ta kazalnik uporabljamo z namenom, da ugotovimo, katere skupine in dejavnosti so najbolj izvozno usmerjene.

1.2.4 Kazalniki, ki izražajo razmere pri poslovanju

Skupna značilnost kazalnikov, ki izražajo razmere pri poslovanju je, da vplivajo na uspešnost podjetja. Po SRS so kazalniki razvrščeni v naslednje skupine:

- kazalniki stanja financiranja (vlaganja);
- kazalniki stanja investiranja (naložbenja);
- kazalniki vodoravnega finančnega ustroja;
- kazalniki obračanja.

Značilnost teh kazalnikov je, da izhajamo iz podatkov, ki so prikazani v bilanci stanja. Z bilanco stanja ugotavljamo finančno stanje podjetja, s podrobno analizo pa tako spoznamo plačilno sposobnost analiziranega podjetja, zmožnost ustvarjanja dobička, plačevanja zapadlih obveznosti in dividend. Bistvena lastnost teh kazalnikov je, da z njimi ne ugotavljamo dobička, ampak ugotavljamo tiste postavke, ki pomembno vplivajo na dobiček in s tem na uspešnost podjetja (Kavčič, 2001, str. 25 - 32).

1.2.4.1 Kazalniki stanja financiranja (vlaganja)

Eden izmed pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na dobičkonosnost kapitala, je struktura financiranja podjetja. Pri kazalnikih, ki izražajo stanje financiranja podjetja, izhajamo iz podatkov na pasivni strani bilance stanja. Uveljavitev Zakona o finančnem poslovanju podjetij (ZFPP, Uradni list RS, št. 54/1999; kasneje Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, ZFPPIPP, Uradni list RS, št. 126/2007) z zaostritvijo določil, povezanih s kapitalsko ustreznostjo in plačilno sposobnostjo je povzročilo, da morajo vodstvo in nadzorni svet nameniti večjo pozornost izbiri in spremljanju vrednosti računovodskih kazalnikov pri presojanju stanja podjetja. Postavlja se vprašanje, kako definirati kapitalsko ustreznost. V ZFPPIPP je natančno opredeljeno, kdaj naj bi bilo podjetje kapitalsko neustrezno. Postavljena je domneva, da je kapitalsko neustrezno, če je izguba tekočega leta s prenesenimi izgubami oziroma preteklih let dosegla polovico osnovnega kapitala (neenačba 10):

$$\text{Kapitalska ustr.} = \frac{\text{Izguba tekoč. leta} + \text{izguba pretekl. let}}{\text{Osnovni kapital}} < 0,5 \quad (10)$$

Skrajni rok za ugotovitev kapitalske ustreznosti je ob izdelavi letne bilance stanja. Naloga posloводства je, da sproti proučuje poslovanje podjetja in zagotavlja, da ne pride do kapitalske neustreznosti. Za takšno proučevanje in s tem zgodnje odkrivanje kapitalske neustreznosti je smiselno uporabljati kazalnike stanja financiranja (vlaganja) (Vidic, Zaman, 2000, str. 40 - 42).

1. Stopnja lastniškosti financiranja

Stopnja prikazuje delež kapitala med viri financiranja in je eden izmed kazalnikov, s katerimi ugotavljamo finančno tveganje. Velika vrednost kazalnika pomeni konservativno (varno) finančno politiko podjetja, kar vpliva na zmanjšanje tveganja pri poslovanju podjetja, vendar pa je problem v tem, da je težje doseči večjo dobičkonosnost kapitala, kar lahko povzroči nezadovoljstvo lastnikov, saj je njihov glavni cilj čim večja dobičkonosnost kapitala.

Stopnja lastniškega financiranja se izračuna po enačbi (11):

$$KO = \frac{\text{Kapital}}{\text{Obveznosti do virov sredstev}} \quad (11)$$

Pri kapitalu je potrebno upoštevati stanje vseh postavk kapitala v danem trenutku, kot obveznost do virov sredstev pa celotno pasivno stran bilance, ki pa mora biti ustrezno zmanjšana pri odkupu lastnih delnic, če to upoštevamo kot odbitno postavko osnovnega kapitala.

2. Stopnja dolžniškosti financiranja (Z, KZ, DZ)

Stopnja dolžniškosti financiranja je povezana z zadolževanjem podjetja. V doktorski disertaciji uporabljamo tri stopnje zadolženosti (kratkoročno – KZ, dolgoročno – DZ in celotno stopnjo zadolženosti – Z, ki predstavlja vsoto kratkoročne in dolgoročne stopnje zadolženosti). Ves dolg v bilanci stanja predstavlja obveznost podjetja. Za te obveznosti je potrebno ob določenih rokih plačati obresti in del glavnice, ki je določen s posojilno pogodbo. Ob dvigu dolga se pričakujejo bodoči stalni denarni odlivi za določen čas v prihodnosti, kar pa lahko poveča finančno tveganje zaradi prihodnje plačilne nesposobnosti podjetja, predvsem če obstaja možnost tveganja nezanesljivih prihodkov. Zato govorimo o povečanju tveganja zaradi povečanih dolgov v bilanci stanja (Walsh, 1996, str. 132).

Stopnja dolžniškosti financiranja se izračuna po enačbi (12):

$$Z = \frac{\text{Dolgovi (kratk. + dolg.)}}{\text{Obveznosti do virov sredstev}} \quad (12)$$

Iz enačbe (12) je razvidno, da se vsota kratkoročne in dolgoročne stopnje dolžniškosti financiranja izračuna kot razmerje med dolgovi in obveznostmi do virov sredstev. Financiranje z dolgovi vpliva na dobičkonosnost kapitala kot vzvod. V tuji literaturi pogosto najdemo za skupino kazalnikov izraz finančni vzvod. Večja kot je uporaba relativno cenejšega vira financiranja, večjo dobičkonosnost kapitala lahko delničarji pričakujejo. Je pa res, da povečanje vrednosti dolga v obveznostih do virov sredstev poveča tveganje poslovanja. Poleg zadolženosti stopnja prikazuje varnost naložb upnikov. Za upnike je pomembno, da je vrednost tega kazalnika čim manjša. Nasprotno pa je v interesu lastnikov podjetja, da je vrednost kazalnika čim večja (Walsh, 1996, str. 132).

Vključevanje dolgov v premoženje je smiselno, saj se s tem poveča tržna vrednost podjetja. Je pa res, da so podjetja z razmeroma visoko stopnjo zadolženosti izpostavljena večjemu tveganju zaradi možnih izgub ob nižji gospodarski rasti.

Ostali kazalniki stanja financiranja (vlaganja) po SRS 29 so še:

- stopnja razmejenosti financiranja;
- stopnja dolgoročnosti financiranja;
- stopnja kratkoročnosti financiranja;
- stopnja osnovnosti kapitala;
- koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja.

1.2.4.2 Kazalniki stanja investiranja (naložbenja)

Ti kazalniki sodijo med tako imenovane kazalnike navpičnega finančnega ustroja. Izračunajo se s primerjavo ožjih delov sredstev z njihovimi širšimi deli ali pa se upošteva celota. Po vsebini prikazujejo udeležbo opazovane kategorije v celotnih sredstvih ali njihovem delu. Primerne vrednosti je zelo težko definirati, so pa njihove vrednosti različne od podjetja in dejavnosti.

Po SRS 29 med kazalnike stanja investiranja (naložbenja) spadajo naslednji kazalniki:

- stopnja osnovnosti investiranja;
- stopnja obratnosti investiranja;
- stopnja finančnosti investiranja;
- stopnja dolgoročnosti investiranja;
- stopnja kratkoročnosti financiranja;
- stopnja odpisanosti osnovnih sredstev;
- koeficient opremljenosti dela z osnovnimi sredstvi;
- koeficient tehnične opremljenosti dela.

Kazalnike investiranja v naši doktorski disertaciji ne uporabljamo, ker nas stanje investiranja po posameznih skupinah in dejavnostih ne zanima v tolikšni meri kot nas

zanima dobičkonosnost kapitala, gospodarnost poslovanja in finančna uspešnost posameznih skupin in dejavnosti.

1.2.4.3 Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja

Značilno za to vrsto kazalnikov je, da pri njihovem izračunu izhajamo iz podatkov na aktivni in pasivni bilance stanja in jih medsebojno primerjamo. Pomembni so pri ugotavljanju kvalitete financiranja (pokritosti posameznih sredstev z ustreznimi viri financiranja).

Sposobnost podjetja, da zagotovi plačilno sposobnost se spreminja, saj je v nekem trenutku lahko podjetje plačilno sposobno, vendar posluje z izgubo ali pa financira dolgoročne naložbe s kratkoročnimi obveznostmi. To lahko kaže na povečano tveganje pri uresničevanju dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja. V skrajnem primeru so sredstva manjša od dolgov podjetja, kar izraža dolgoročno plačilno nesposobnost podjetja, to pa pomeni trenutno neuskklajenost prejemkov nad izdatki, sicer pa podjetje posluje z dobičkom in ima ustrezno strukturo financiranja dolgoročnih naložb.

Informacije o plačilni nesposobnosti podjetja so pomembne za vse interesne skupine (od lastnikov kapitala, posojilodajalcev, dobaviteljev, kupcev, zaposlencev), saj gre za ocenjevanje tveganja, ali bo podjetje sposobno zagotoviti dovolj denarnih sredstev za plačilo zapadlih obveznosti.

Po SRS 29 med kazalnike vodoravnega finančnega ustroja spadajo naslednji koeficienti:

- koeficient kapitalne pokritosti osnovnih sredstev;
- koeficient kapitalne pokritosti dolgoročnih sredstev;
- koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev;
- koeficient dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev in normalnih zalog;
- koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient);
- koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni koeficient);
- koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient);
- koeficient komercialnega terjatveno-obveznostnega razmerja.

V doktorski disertaciji le bežno omenjamo kazalnike vodoravnega finančnega ustroja predvsem zato, da bralca obvestimo o pomembnosti dolgoročne plačilne sposobnosti podjetja. Kazalniki niso uporabljeni v doktorski disertaciji, saj je poudarek predvsem na dobičkonosnosti in stanju financiranja.

1.2.4.4 Kazalniki obračanja

Kazalniki obračanja kažejo hitrost obračanja oziroma čas vezave posameznih vrst sredstev. Hitrejši obrat sredstev pomeni krajši čas vezave sredstev v podjetju. Glede na to, da vrednosti kazalnikov kažejo sposobnost vodstva gospodarjenja s sredstvi v podjetju, so vrednosti teh kazalnikov pomembne predvsem za lastnike podjetja.

Po SRS 29 v to skupino spadajo naslednji koeficienti:

- koeficient obračanja obratnih sredstev;
- koeficient obračanja osnovnih sredstev;
- koeficient obračanja zalog materiala;
- koeficient obračanja zalog proizvodov;
- koeficient obračanja zalog trgovskega blaga;
- koeficient obračanja terjatev do kupcev;
- koeficient mesečne zadostnosti zaloge proizvodov;
- koeficient dnevne trajnosti kreditirane prodaje.

Kazalniki obračanja niso uporabljeni v doktorski disertaciji, ker bi bilo delo preobširno. Na splošno za omenjene kazalnike velja, da višje kot so vrednosti, učinkovitejše je poslovanje podjetja, ker je potrebnih razmeroma manj sredstev za določen raven poslovanja.

1.2.5 Nefinančni kazalniki

Nefinančne kazalnike v doktorski disertaciji ne proučujemo, vendar so zaradi vse večjega zavedanja okoljskih tveganj, v zadnjem času deležna večje pozornosti tudi pri ugotavljanju bonitete podjetja. V nekaterih kreditnih oziroma bančnih inštitucijah se že ukvarjajo z (ekološko) presojo na podlagi okoljske bilance in okoljskih kazalnikov. Ustanovili so posebne agencije za presojanje okoljske bonitete. Med temi presojevalci (angl. *green raters*) sta se uveljavila Eco Rating International in IRRC (*Investor Responsibility Research Centre*). Svoje načine razvijajo tudi večja podjetja (na primer Kunert AG iz Nemčije) in banke (*Deutsche Bank*) (Knez – Riedl, 2003, str. 39 - 41, str. 206).

Med pomembnejše nefinančne kazalnike spadajo: kazalniki deležev (na primer delež nosilcev energije kot so plin, električni tok, olje, pogonsko gorivo), posebni proizvodni kazalniki (na primer poraba vode), emisijski kazalniki (količina CO₂, SO₂), kazalniki materiala (na primer delež materiala v proizvodu), kazalnik odpadkov (delež odpadkov v proizvodnji) in kazalniki energije (na primer energetska učinkovitost v proizvodu).

1.2.6 Izrazna moč posameznih kazalnikov in nekatere slabosti

Ugotavljanje gospodarske in finančne uspešnosti poslovanja podjetij oziroma dejavnosti in odkrivanje dejavnikov tveganja s pomočjo različnih kazalnikov je zahteven postopek. Tako kot pri vseh analizah je pomembna kakovost vhodnih podatkov, ker tako obstaja večja verjetnost, da bo analitična tehnika pokazala pravilne osnovne povezave med računovodskimi podatki. Ocenjevanje velikosti računovodskih kazalnikov podjetij (dejavnosti) predpostavlja, da so številke, iz katerih je kazalnik sestavljen, medsebojno primerljive; to pa pomeni, da mora biti računovodski kazalnik določene skupine (dejavnosti) izračunan na enaki podlagi (iz podatkov z enako vsebino) kot v drugi skupini (dejavnosti), s katero se prva skupina (dejavnost) primerja. Če so podlage za izračun kazalnikov različne, ima primerjalno vrednotenje računovodskih kazalnikov različnih skupin (dejavnosti) manjšo pojasnjevalno moč.

Naslednja težava, ki se pojavlja pri izbiri kazalnikov je ta, da ni splošne teorije, ki bi pojasnjevala, katere spremenljivke v obliki računovodskih kazalnikov so za posamezna področja poslovanja najbolj primerna.

Pri uporabi kazalnikov za analiziranje poročil o poslovanju in načrtih podjetja je v veliki meri potrebna previdnost, saj (White in Sondhi, 1999, str. 231 – 232, Duhovnik, 2003, str. 249):

- kazalniki so lahko zavajajoči in kot taki vodijo k napačnim odločitvam, saj temeljijo na preteklih podatkih, ki so bili doseženi v drugačnih pogojih poslovanja;
- upoštevanje absolutne vrednosti kazalnikov ne daje zanesljivih informacij o uspešnosti; analizirati je potrebno gibanje posameznih kazalnikov in jih primerjati s sorodnimi podjetji (v našem primeru primerjamo kazalnike različnih skupin in dejavnosti in ugotavljamo spremembe iz obdobja v obdobje);
- posameznemu kazalniku ne smemo pripisovati prevelike teže, uporabljati jih moramo v povezavi z drugimi, ker noben kazalnik ni popoln, poleg tega pa nam izračun večjega števila kazalnikov omogoči boljši in učinkovitejši pregled bodisi posameznega podjetja bodisi skupine ali dejavnosti;
- ne moremo na splošno trditi, ali je določena vrednost kazalnika dobra ali slaba;
- pomanjkljivost izračuna kazalnikov je lahko v tem, da se računajo na podlagi statičnih postavk, izraženih v nekem trenutku. Pri nekaterih kazalnikih je potrebno upoštevati povprečno stanje in ne le stanja postavk iz bilance stanja na koncu leta. To pride do izraza posebno takrat, ko ugotavljamo plačilno sposobnost podjetja. Kazalniki plačilne sposobnosti, izračunani na podlagi podatkov na določen dan, so posnetek trenutnega stanja kratkoročnih sredstev in obveznosti do njihovih virov, torej ne povedo nič o obstoječih in prihodnjih denarnih tokovih, ki bi bili zanimivi s strani plačilne sposobnosti podjetja

Tako okvirno predstavljamo široko paleto kazalnikov, možne povezave med njimi, pomembnosti in nekatere slabosti oziroma pomanjkljivosti.

Na splošno lahko o kazalnikih rečemo, da z njimi ugotavljamo uspešnost podjetij na podlagi:

- dobičkonosnosti kapitala/sredstev;
- stroškov glede na realizacijo;
- delež dobička v prihodkih;
- delež dolgov in kapitala na obveznosti do virov sredstev;
- delež obratnih sredstev na sredstva.

Tako dobimo informacije o tem, ali je določeno podjetje kapitalsko ustrezno, dobičkonosno, plačilno sposobno in gospodarno s sredstvi. Vrednost samega kazalnika nam običajno ne pove nič, zato je primerjava kazalnikov s kazalniki panožnih podjetji še kako pomembna, saj z njo pridobimo informacije o načinu delovanja in uspešnosti poslovanja podjetij po velikostnih skupinah in dejavnostih, ki jih proučujemo.

2 OPREDELITEV VELIKOSTI PODJETIJ V SVETU IN PRI NAS

2.1 Kaj določa oziroma vpliva na oblikovanje definicije

V svetu obstajajo različne definicije velikosti podjetja in so v vsaki državi določene na podlagi zakonskih meril, kot so:

- število zaposlencev in/ali;
- vrednost prihodka in/ali;
- velikost kapitala in/ali;
- vrednost aktive in/ali;
- panoge, v kateri podjetje deluje in/ali;
- lastniška povezanost z velikimi podjetji.

Kdaj je podjetje majhno, srednje in veliko, je odvisno od tistega, ki oblikuje definicijo (Small Business: Canada; SME stands for Small to Medium Enterprises, 2005). Na podlagi proučevanja različne tuje literature, ugotavljamo, da ta trditev drži, saj ima vsaka država definirane lastne kriterije za določanje velikosti podjetja. Izjema so nekatere članice Evropske unije (na primer Slovenija), ki so prevzele del kriterijev od priporočila Evropske komisije.

Kako posamezni kriteriji vplivajo na velikost podjetja, je proučeval Delmar. V svoji raziskavi je velikost podjetij povezoval z odvisnostjo spremenljivk (zaposlenost, prihodki, tržni delež in uporabljena sredstva), in ugotovil, da obstaja povezava med velikostjo podjetja in omenjenimi spremenljivkami. Kljub temu pa, kadar izberemo samo en kriterij, na primer število zaposlencev, še vedno težko klasificiramo podjetja v posamezne razrede (mikro, majhna, srednja in velika podjetja). Obstajajo namreč podjetja, ki opravljajo dejavnost visoke dodane vrednosti (finančne, nepremičninske, poslovne dejavnosti), in se na podlagi števila zaposlencev klasificirajo v skupino majhnih ali mikro podjetij, realizirajo pa prihodke oziroma gospodarijo s sredstvi, na podlagi katerih bi jih razvrstili v srednja ali celo velika podjetja (Delmar, 1997, str. 199-215).

Agarwal ugotavlja, da je dejavnost tesno povezana z velikostjo podjetja, saj so na primer podjetja finančne dejavnosti z majhnim številom zaposlencev definirana kot velika podjetja, predvsem zaradi visokih realiziranih prihodkov in sredstev. Ugotavlja, da obstaja pozitivna korelacija med velikostjo in kriteriji denimo med številom zaposlencev in realiziranimi prihodki (podjetja z velikimi prihodki imajo navadno precejšno število zaposlencev in večjo vrednost sredstev, izraženo v denarnih enotah) (Agarwal, 1997, str. 571-585).

Nekatere države zelo precizno definirajo majhno podjetje, medtem ko nimajo opredeljene jasne ločnice med srednjim in velikim podjetjem (na primer Rusija), pri drugih je ključnega pomena dejavnost, v kateri poslujejo (ZDA, Rusija), tretje sploh nimajo definiranih kriterijev za določanje velikosti podjetja, četrte uporabljajo enostavno definicijo, kar pomeni, da je velikost definirana na podlagi enega kriterija, kot je število zaposlencev, največ pa je takih, kjer se upoštevajo kriteriji, kot so realizirani prihodki, število zaposlencev in aktiva bilance stanja (države Evropske unije, Japonska, Svetovna Banka).

V Združenih državah Amerike (ZDA) obstajajo različna merila, ki definirajo velikost podjetja. Pri postavljanju meril upoštevajo trenutno strukturo panoge, dejavnike, ki bodo verjetno vplivali na strukturo v prihodnosti, pa tudi posebnosti in zgodovinsko dogajanje v panogi. Po definiciji so mikro, majhna in srednja podjetja (v nadaljevanju MSP) (Definition of Small Industry in Various Countries, 2004):

- do 500 zaposlencev za večino proizvodne in industrijske dejavnosti;
- do 6 mio USD letnega prihodka za večino trgovskih in storitvenih dejavnosti;
- do 100 zaposlencev v prodaji na debelo;
- do 28,5 mio USD realiziranega prihodka za splošno in težko gradbeno industrijo;
- do 12 mio USD realiziranih prihodkov v primeru posebnih blagovnih pogodb (angl. *trade contractors*);
- do 0,75 mio USD realiziranega prihodka za večina dejavnosti iz kmetijstva, gozdarstva, lova.

V nekaterih dejavnostih na primer v kmetijstvu, gozdarstvu, ribolovu in lovu je glavno merilo za določanje velikosti podjetja letni prihodek, medtem ko dejavnosti predelave ali dejavnosti rudarstva, oskrbe z elektriko, plinom in vode, za merilo postavljajo število zaposlencev (U.S. Agency for International Development or United States Government, 2007).

V Kanadi je po zakonu majhno podjetje tisto, ki zaposluje manj kot 100 zaposlencev v proizvodnji dejavnosti in manj kot 50 zaposlencev v storitvenih dejavnostih. Zakonsko so definirali tudi mikro podjetja, ki zaposlujejo manj kot 5 zaposlencev. Podjetja z manj kot 500 zaposlenci se klasificirajo kot srednja (Small Business: Canada, 2009).

V Rusiji ima dejavnost podjetja veliko težo pri določanju velikosti podjetja. Tako je majhno podjetje tisto, ki izpolnjuje naslednje kriterije (Definition of Small Industry in Various Countries, 2004):

- do 100 zaposlencev v industriji in gradbeništvu;
- do 60 zaposlencev v znanosti;
- do 50 zaposlencev v prodaji na debelo;
- do 30 zaposlencev v prodaji na drobno in gospodinjskih servisih;
- do 50 zaposlencev v drugih proizvodnih in neproizvodnih dejavnostih.

Kljub razvejeni definiciji za določanje velikosti majhnega podjetja, v Rusiji ne obstaja zakonskih kriterijev, ki določajo velikost srednjih in velikih podjetij.

V Veliki Britaniji je Boltonov odbor (Boltonov Committee) oblikoval dve definiciji in sicer ekonomsko in statistično. Ekonomska definicija opredeli majhna podjetja kot podjetja, ki izpolnjujejo tri pogoje: imajo relativno majhen tržni delež, vodijo jih lastniki (to pomeni, da v podjetju ni posebej zaposlenih vodilnih kadrov, ki bi vodili podjetje) in so neodvisna, kar pomeni niso sestavni del večjega podjetja. Statistična definicija pa temelji na različnih merilih, kot so (Pukšič, 2004, str. 5):

- zaposlenci;
- prihodek;
- lastništvo;
- sredstva;
- panoge.

V Avstraliji predstavlja majhno oziroma srednje podjetje tisto, ki zaposluje v storitveni dejavnosti manj kot 20 zaposlencev, medtem ko v proizvodnji manj kot 100 zaposlencev. Kmetijska dejavnost je obravnavana ločeno od ostalih dejavnosti, saj je velikost definirana na podlagi realiziranega prihodka. Tako so majhna podjetja tista, ki v kmetijski proizvodnji poslujejo z 22.500 do 400.000 USD letno (Barton (b.l.)).

Na Kitajskem je razvrščanje podjetij po velikosti veliko bolj kompleksno, saj upoštevajo 150 kriterijev za različne gospodarske sektorje. Do leta 2002 sta bili glavni merili proizvodna kapaciteta in obseg osnovnih sredstev, kar je bilo uporabno le za klasifikacijo državnih industrijskih podjetij. Poenostavljeni kriteriji, ki so bili sprejeti leta 2003, pa dajejo manj poudarka med podjetji v različni lasti (državni, javni, družinski, zasebni) ter med podjetji v različnih panogah, glavna merila pa so podobno kot drugod število zaposlencev, letna prodaja, obseg osnovnih sredstev. Običajno spadajo med MSP tista, ki zaposlujejo manj kot 100 zaposlencev (Pukšič, 2004, str. 4-5).

Japonska uporablja različne kriterije za določanje velikosti podjetja in so osnovani na dejavnostih, v katerih podjetja delujejo. Tako veljajo za MSP naslednji kriteriji (Definition of SME in South Asian Countries, 2007):

- proizvodna dejavnost: do 300 zaposlencev in do 100 mio JPY¹⁰ (602.000 EUR) sredstev;
- trgovska dejavnost: do 100 zaposlencev in 30 mio JPY (180.581 EUR) sredstev;
- trgovina na drobno in storitvena dejavnost: do 100 zaposlencev in do 10 mio JPY (60.195 EUR).

Uporaba kriterija – število zaposlencev – je uporabljena v raziskavi, kot na primer *Distribution of Firms in Sweden and Other European Countries*. Raziskava predstavlja osnovo naše raziskave pri proučevanju področja uspešnosti mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij. V doktorski disertaciji ugotavljamo uspešnost podjetij razdeljenih na naslednje skupine:

- od 0 do 9 zaposlencev;
- od 10 do 49 zaposlencev;
- od 50 do 249 zaposlencev;
- od 250 do 499 zaposlencev;
- nad 500 zaposlencev.

Sprejemljiva je za večino držav, poleg tega pa omogoča tudi meddržavno primerjavo.

Tudi svetovne institucije: Svetovna banka, IFC - Mednarodna finančna korporacija (angl. *International Finance Corporation*), APEC- Azijsko - pacifiško ekonomsko sodelovanje (angl. *Asia Pacific Economic Cooperation*), UNIDO - Organizacija združenih narodov za industrijski razvoj (angl. *United Nations Industrial Development Organization*), nimajo oblikovane enotne definicije za določanje velikosti podjetij, izjema sta instituciji MIGA in IFC.

---

¹⁰ Na dan 31.12.2007: 1 EUR 166,13 JPY (tečaj Banke Slovenije) (www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe).

Svetovna banka je mednarodna finančna ustanova, ki državam v razvoju nudi finančno in tehnično pomoč. Njeno delovanje je usmerjeno predvsem v države v razvoju, zlasti v najmanj razvite, predvsem v obliki raznih posojil. Tako je za svoje potrebe (izdelava različnih analiz predvsem za dajanje finančne pomoči mikro in majhnim podjetjem) oblikovala lastno definicijo za mikro, majhna in srednja podjetja.

Po kriterijih Svetovne banke je mikro podjetje tisto, ki ima (Definition of SME in South Asian Countries, 2007):

- manj kot 10 zaposlencev;
- sredstva nižja od 10.000,00 USD ali
- realizirane letne prihodke nižje od 100.000,00 USD.

Majhno podjetje je tisto, ki ima:

- manj kot 50 zaposlencev;
- sredstva nižja od 4 mio USD ali
- realizirane letne prihodke nižje od 4 mio USD.

Srednje podjetje je tisto, ki ima:

- do 300 zaposlencev,
- sredstva nižja od 15 mio USD ali
- realizirane letne prihodke nižje od 15 mio USD.

Agencijo APEC pri določanju velikosti podjetij upošteva število zaposlencev. Tako je po definiciji MSP tisto podjetje, ki zaposluje manj kot 100 zaposlencev (mikro podjetje zaposluje manj od 5 zaposlencev, majhno od 5 do 19 in srednje od 20 do 100 zaposlencev).

Organizacija UNIDO, poleg kvantitativnih kriterijev, priporoča uporabo tudi kvalitativne kriterije, ki definirajo velikost podjetja. Kvalitativni kriteriji se med MSP in velikimi podjetji razlikujejo tako v upravi, izobrazbi, zaposlencih, organizaciji, v različnih prodajnih pristopih, kupcih, v uporabi različnih raziskovalnih in razvojnih pristopov ter v različnih virih financiranja.

V Tabeli 2 so prikazani kvalitativni kriteriji, ki definirajo MSP in velika podjetja.

Tabela 2: *Kvalitativni kriteriji za MSP in velika podjetja*

Kvalitativni kriteriji	MSP	Velika podjetja
Uprava	Uprava in lastniki povezani, običajno ena in ista oseba	Uprava ločena od lastništva-agencijski odnos
Zaposleni	Pomanjkanje univerzitetno izobraženih kadrov	Prevladujejo izobraženi in visoko specializirani ljudje
Organizacija	Prevladuje osebna komunikacija	Visoka stopnja formalne komunikacije
Prodaja	Konkurenčna pozicija ni jasno definirana in je nezanesljiva	Močna konkurenčna pozicija
Kupci	Nestabilni	Temeljijo na dolgoročnih pogodbah
Proizvodna	Delovna intenzivna	Kapitalsko intenzivna
Raziskave in razvoj	Sledijo tržnim in intuitivnim pristopom	Institucionalizirano
Finance	Družinski skladi, samofinanciranje	Razpršena lastniška struktura

Vir: Booklet of Standardized Small and Medium Enterprises definition, UNIDO, 2007, Table 1

Če pogledamo še definicijo v državah Evropske unije, je v letu 2003 Evropska komisija uvedla novo definicijo o določanju velikosti podjetja. Ta je pričela veljati leta 2005 in je rezultat široke diskusije med Evropsko komisijo, članicami Evropske unije, poslovnimi organizacijami in gospodarskimi analitiki in raziskovalci. Uporaba definicije za članice temelji na prostovoljni bazi, vendar jo Evropska komisija priporoča prav tako kot tudi Evropska investicijska banka in Evropski investicijski sklad. Razlog za enotno definicijo je enotni trg brez notranjih omejitev, možnosti izboljšanja složnosti in učinkovitega poslovanja med državami in podjetji ter omejevanje nelojalne konkurence (The new SME definition, 2003).

Nova definicija je bolj prilagodljiva različnim kategorijam MSP in omogoča boljšo povezavo med podjetji, predvsem v okviru inovacij in pospeševanju povezav med podjetji, ki so na ta način lahko deležna različnih finančnih pomoči dodeljene v okviru razvojnih programov, financiranih s strani Evropske unije. Za mikro podjetja velja (The new SME definition, 2003):

- povprečno število zaposlencev ne presega 10;
- letni prihodki so manjši od 2 mio EUR ali
- povprečna aktiva ne presega 2 mio EUR.

Za majhna podjetja velja:

- povprečno število zaposlencev ne presega 50;
- letni prihodki so manjši od 10 mio EUR ali
- povprečna aktiva ne presega 10 mio EUR;
- manj kot 25 % kapitala oziroma glasovalnih pravic, kontroliranih z javnim telesom.

Za srednja podjetja velja:

- povprečno število zaposlencev ne presega 250;
- letni prihodki so manjši od 50 mio EUR ali
- povprečna aktiva je manjša 43 mio EUR;
- manj kot 25 % kapitala oziroma glasovalnih pravic, kontroliranih z javnim telesom.

V Sloveniji velikost podjetja določa 55. člen Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1; Uradni list RS, št. 42/2006). Podjetja se v upoštevanju ZGD-1 razvrščajo na mikro, majhna, srednja in velika podjetja z uporabo navedenih meril na bilančni presečni dan letne bilance stanja:

- povprečno število zaposlencev;
- čisti prihodki od prodaje;
- vrednost aktive.

V Sloveniji so priporočila od Evropske komisije sprejeta samo za mikro podjetja, za preostale velikosti je definicija prilagojena našim razmeram.

Mikro podjetje je podjetje, ki izpolnjuje dve od treh meril:

- povprečno število zaposlencev v poslovnem letu ne presega 10;
- čisti prihodki od prodaje ne presegajo 2 mio EUR;
- vrednost aktive ne presega 2 mio EUR.

Majhno podjetje je podjetje, ki ni mikro in izpolnjuje dve od treh meril:

- povprečno število zaposlencev v poslovnem letu ne presega 50;
- čisti prihodki od prodaje ne presegajo 8,8 mio EUR in
- vrednost aktive ne presega 4,4 mio EUR.

Srednje podjetje je podjetje, ki ni mikro ali majhno podjetje in izpolnjuje dve od treh meril:

- povprečno število zaposlencev v poslovnem letu ne presega 250;
- čisti prihodki od prodaje ne presegajo 35 mio EUR in
- vrednost aktive ne presega 17,5 mio EUR.

Pregled definicij držav nam pokaže, da obstaja toliko različnih definicij, kolikor je različnih držav, saj na oblikovanje definicije vplivajo predvsem življenjski pogoji in razvoj gospodarskih panog v določeni državi. Definicije se med seboj razlikujejo na podlagi uporabe različnih kriterijev, kot so sredstva, število zaposlencev, vrednost kapitala, realizirani prihodki; nekatere poudarjajo panoge, druge ne, nekatere so kompleksne, saj uporabljajo več kriterijev hkrati, druge so bolj enostavne, saj vključujejo le en kriterij običajno povprečno število zaposlencev. Obstajajo pa tudi definicije, ki razlikujejo majhna in srednja podjetja od velikih na podlagi kvalitativnih kriterijev (na primer UNIDO). Za uporabo takšne definicije pa je potrebno poznati značilnosti mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij, ob tem pa tudi pomembne razlike med njimi, kar pa je podrobneje predstavljeno v poglavju 2.2.

2.2 Osnovne značilnosti mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij

Najbolj številčni in raznoliki sta skupini mikro in majhnih podjetij. Njihova prednost v primerjavi z velikimi podjetji je prilagodljivost, kar pomeni, da so sposobna hitrih reakcij na nove poslovne priložnosti in pravočasnega preoblikovanja inovativnih idej v tržne produkte. Ne glede na to, da so pretežno individualno usmerjena, obstajajo med njimi nekatere skupne značilnosti (Definition of Micro, Small and Medium Enterprises, 2007):

- ciljno so usmerjena k pridobitve denarja (dobičkonosni posli);
- nenehno zasledujejo nove poslovne možnosti;
- grajena so na posameznikih;
- v lasti so ene oziroma največ treh oseb. Z uspešnim poslovanjem (razširitev tržnega deleža in kontinuirana rast dobička) mikro podjetje postane bolj kompleksno, poveča se potreba po novih zaposlencih in sredstvih. Tako mikro podjetje preraste v majhno. Značilno za majhno podjetje je:
- vodena so s strani ene osebe ali pa majhne skupine;
- delujejo lahko samo na enem lokalnem področju;
- večinoma so v družinski lasti.

Pomanjkljivost mikro in majhnih podjetij je, da so vodena in hkrati v lasti običajno ene osebe, ki pogosto zasleduje svoje individualne cilje, le v manjši meri podjetniške. Pogosto so vezana na enega dobavitelja in kupca, kar lahko onemogoči nadaljnje poslovanje podjetja. Pomanjkljivost mikro in majhnih podjetij je tudi ta, da zaradi svoje majhnosti delujejo samo na enem lokalnem oziroma regionalnem področju, zato ostala področja ostanejo nerazvita, to pa predstavlja tvegano poslovanje zaradi izgube obstoječega trga (različne okoljske spremembe kot je sprememba v povpraševanju; razvoj v potrošnikovem okusu in tehnološka sprememba ne vplivata samo na zmanjšanje povpraševanja po določenem produktu, ampak lahko pride celo do popolnega nezanimanja za ta produkt) (Corbeta, Prašnikar, 2006, str. 29).

Ko majhno podjetje razširi tržni delež (vključevanje tujih trgov), se zopet povečajo potrebe po sredstvih in zaposlencih, in ko je presežen prag kriterijev majhnega podjetja, se ta kvalificira v srednje. Lastnosti srednjih podjetij so naslednje (Corbeta, Prašnikar, 2006, str. 29):

- srednja podjetja imajo upravo, v kateri je vsak izmed članov odgovoren za posamezni oddelek;
- konkurenčno področje se povečuje, čeprav želijo podjetja ostati zavezana eni ali majhnemu številu podobnih dejavnosti. Raziskave kažejo, da imajo največja srednja podjetja zelo podoben odnos do kupcev, trga in distribucije;
- družinsko lastništvo je omejeno in je kombinirano s tveganim kapitalom, vodena so s strani poslovodij, ki pa pogosto niso družinski člani.

Srednja podjetja so manj toga v svoji organizacijski strukturi kot velika, zato se hitreje prilagodijo okoljskim spremembam, na primer spremembam v potrošniškem okusu in nastopu tehnološke revolucije.

Corbetta ugotavlja, da so zaradi okoljskih sprememb najmanj na udaru srednja podjetja, predvsem zaradi ustreznega modela vodenja. Čeprav gre za zelo občutljiv odnos med upravo in lastniki (običajno so družinski člani), obstaja močna povezava med upravo in ostalimi sodelavci, ki izvajajo organizacijske procese v podjetju (v velikih podjetjih je ta odnos mnogo šibkejši) (Corbetta, Prašnikar, 2006, str. 29).

Kljub temu Corbetta ugotavlja, da se srednja (predvsem družinska) podjetja soočajo z naslednjimi problemi (Corbetta, Prašnikar, 2006, str. 31):

- pomanjkanje ustreznih članov v okviru družine, ki so sposobni izvajati podjetniško vlogo v podjetju;
- zaradi neustrezne starostne strukture podjetnikov (starost lastnika-podjetnika več kot sedemdeset let) ima pogosto za posledico slabo oblikovano strategijo podjetja, ki ne vključuje pravočasnega prilagajanja okoljskim spremembam. Temu sledi neustrezen finančni položaj podjetja in nedoseganja konkurenčne prednost;
- velik vpliv starejših podjetnikov ima lahko negativen odnos na mlajše, kar je posledica zmanjšanje motivacije mlajših, ki se zaradi omenjenega razloga pogosto počutijo neugodno ali celo zapustijo podjetje;
- organizacijska rigidnost v primeru, da ta rigidnost ni hitro korigirana, lahko privede do vrzeli med modelom, ki ga podjetje potrebuje in trenutno uporabnim modelom, kar vodi v oslabelelost podjetja.

Majhna in srednja podjetja dajo večji pomen zaposlovanju in razčlenjevanju gospodarske dejavnosti (zlasti na področju storitev), poleg tega pa lahko igrajo pomembno vlogo kot kooperanti v nakupni verigi velikih podjetij. Kljub temu jih vrsta pomanjkljivosti opredeljuje za bolj tvegana podjetja (govorimo predvsem o majhnih podjetjih). Med najbolj perečimi so (Knez, 2000, str. 67):

- pomanjkljiva specializacija;
- majhna stopnja raznovrstnosti;
- neobvladovanje tržnih orodij;
- slabša finančna moč;
- pogosta odsotnost dolgoročne vizije poslovanja;
- naravnost na kratek rok;
- in šibka razvojna sposobnost.

Danes je vse več podjetij z malo zaposlenci (govorimo o storitvenih dejavnostih), ki predstavljajo tolikšen intelektualni kapital, da je lahko podjetje po prihodku in/ali premoženju v bistvu veliko podjetje (Knez, 2000, str. 67).

Če pogledamo še ključne lastnosti velikih podjetij, pridemo do naslednjih ugotovitev (Corbetta, Prašnikar, 2006, str. 29):

- poslovodni organ je običajno sestavljen iz števila, ki pogosto presega 10 članov;
- toga organizacijska struktura;
- njihova konkurenčna prednost je razširjena na mnogih področjih in to na različnih in nesorodnih sektorjih, zato obstaja večja fleksibilnost v strategiji poslovanja podjetja;
- družinskega lastništva je zelo malo in v kolikor obstaja, je v kombinaciji z drugimi investitorji.

Pomembne razlike med srednjimi in velikimi podjetji so naslednje:

- v srednjih podjetjih obstaja bistveno večji pritisk glede doseganja ciljev podjetja. Zato obstaja večje število vzrokov. Eden izmed njih je ta, da so v srednjih podjetjih cilji veliko bolj enostavno definirani, predvsem zaradi nizkega nivoja strateške raznolikosti. Fizična prisotnost lastnikov v podjetju pa povzroči večjo obvezo zaposlencev glede doseganja definiranih ciljev;
- srednja podjetja so močno povezana s svojim geografskim poreklom, kar je predvsem posledica družinskega lastništva;
- organizacijska struktura in sistem delovanja je mnogo bolj enostaven kot v velikih podjetjih. Enostavnost se išče v vseh aktivnostih in na vseh nivojih, predvsem zaradi jasne strategije podjetja in razvejane funkcionalne strukture, ki se je sposobna izogibati funkcionalnemu podvajanju v organizacijah z divizijsko strukturo;
- resursi (zaposlenci in oprema) so običajno bolj izkoriščeni v srednjih podjetjih kot v velikih, saj v srednjih podjetjih ni tolerance do birokracijskega obnašanja zaposlencev.

Majhna in srednja podjetja so danes priznana kot potencialno najbolj dinamičen del gospodarstva. To še posebej velja za tisti del MSP, ki so konkurenčna in so sposobna dosegati visoke dodane vrednosti. Najdemo jih praktično v vseh gospodarskih dejavnostih, največ pa jih je v storitvenih, kjer tudi zagotavljajo največji delež zaposlitvenih možnosti. Manjša podjetja so še posebej značilna v trgovini, turizmu, poslovno – komunikacijskih storitvah in v gradbeništvu. Relativno velik je tudi delež MSP med podjetji v predelovalnih dejavnostih, njihova prisotnost pa hitro narašča zlasti v tehnološko intenzivnih panogah, kot sta na primer informacijska – komunikacijska tehnologija in biotehnologija, vendar kljub temu ne moremo prezreti vpliv velikih podjetij v javnem življenju, saj v Sloveniji največji delež zaposlencev dosegajo velika podjetja (Žakelj, 2004, str. 10).

3 DEJAVNOSTI IN PODDEJAVNOSTI SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

3.1 Opredelitev dejavnosti

Namen in osnovno poslanstvo podjetja sta zadovoljevanje potreb po proizvodih in storitvah oziroma, gledano širše, po dobrinah materialne in nematerialne narave. Odločitev podjetja, kaj proizvajati, s kakšnimi dobrinami zadovoljevati potrebe trga, opredeljuje njegova dejavnost. Glede na značilne prvine poslovnega procesa – vhodne in izhodne – razlikujemo več vrst dejavnosti. Poslovna dejavnost je lahko enaka, ožja ali širša kot »področje dejavnosti«. Glede na prevladujočo prvino poslovnega procesa je možno razlikovati delovno, materialno, kapitalsko, energetska, intelektualno pa tudi informacijske intenzivne dejavnosti (Knez-Riedl, 2000, str. 69).

Tako kot proizvodi in storitve so tudi dejavnosti podvržene zakonitostim življenjskega cikla. Zaradi uporabe novih tehnologij in znanj, razvoja novih storitev, zasičenja trgov s ponudbo, kriz kot sta bili naftna in danes finančna kriza, nekatere dejavnosti izginjajo in se pojavljajo nove. Pomemben prehod v svetu se je zgodil v sedemdesetih letih, ob prehodu iz industrijske v poindustrijsko družbo, v kateri se je povečal pomen znanja, raziskav in razvoja, inovacij, kakovosti, organizacije in fleksibilnosti. To je povzročilo nekonkurenčnost tistih gospodarstev, ki so temeljila na surovinsko in energetska intenzivnih panogah (Stanovnik et al., 2000, str. 1).

Razvite države so se kljub krizam prilagodile novim razmeram. Povečale so dodano vrednost gospodarstva predvsem na podlagi novega znanja, vlaganj v raziskave in razvoj, rigidnost je zamenjala fleksibilnost, pri tem pa je pomembno vlogo igrala država, ki je podpirala razvoj in spremembe. Začetek poindustrijskega razvoja se je kazal najprej v obliki deindustrializacije. Pomen predelovalne industrije se je zmanjšal, kar se je izrazilo v zmanjšanih deležih zaposlenecv kot tudi bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP). Vzroka deindustrializacije sta bila zasičenje s potrošniškimi izdelki in industrializacija držav v razvoju, kar je vodilo v zniževanje cen izdelkov predelovalnih dejavnosti. V tem času se je povečal delež storitvenih dejavnosti, predvsem proizvodnih storitev. Tako je danes v svetu opaziti drastično upadanje industrijskih dejavnosti in povečevanje pomena storitvenih. Da je res tako, je pokazala švedska raziskava, ki je ugotovila, da so v preteklem obdobju industrijske dejavnosti, predvsem predelovalna, igrale pomembno vlogo tako v svetovnem kot v švedskem gospodarstvu, saj so bile največji izvozni kot tudi zaposlitveni sektor (Eleasson et al., 1990, str. 21, Hart, 2000, str. 4).

Iz Tabele 3 je razvidno, da je v obdobju 1968 – 1993 proizvodna dejavnost na Švedskem korenito upadla. Najbolj izrazit upad je bil v skupini (10–19) zaposlenecv (za 17,86 %) in skupini (100 – 199) zaposlenecv (za 17,61 %).

Tabela 3: Porazdelitev podjetij proizvodne dejavnosti na Švedskem (v %) v obdobju 1968-1993

Leto	Oblikovane velikostne skupine podjetij na podlagi števila zaposlenecv								
	2-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	500+	Skupaj
1968	34,31	23,29	17,44	13,53	5,29	3,05	1,80	1,29	100
1993	39,72	24,38	14,32	11,32	4,61	2,52	1,82	1,32	100
Spr.v %	15,76	4,67	-17,86	-16,32	-12,94	-17,61	1,07	2,21	

Vir: Statistics Sweden and calculations, 1998, Table 1

Danes se industrijske (predvsem predelovalne) dejavnosti razlikujejo od tistih v preteklosti, ki so temeljile na surovinsko energetskih intenzivnih panogah. Razvite države so večinoma že opustile počasi rastoče in tehnološke nezahtevne panoge ter jih zamenjale s hitro rastočimi tehnološko zahtevnimi panogami. To so panoge kemične in informacijske industrije ter strojništvo (Stanovnik, et al., 2000, str. 17).

3.2 Pomen predelovalnih in storitvenih dejavnosti v članicah Evropske unije

Pomembnost predelovalne industrije držav članic Evropske unije so za leto 2005 raziskovale službe Evropske komisije. Ta je predelovalno dejavnost razdelila na štiri kategorije, in sicer na (Politični okvir za krepitev proizvodnje EU – za celovitejši pristop k industrijski politiki, 2005):

- živilsko in bioznanstveno industrijo;
- strojno industrijo in industrijo sistemov;
- industrijo mode in oblikovanja ter
- industrijo osnovnih surovin in polizdelkov.

Živilska in bioznanstvena industrija vključuje proizvodnjo hrane, pijač, farmacevtskih in biotehničnih izdelkov. Ustvari petino dodane vrednosti proizvodnje Evropske unije, zanjo pa je značilna srednja do visoka stopnja rasti. Glavni izzivi za to skupino se nanašajo na znanje in boljšo pravno ureditev. Glede na to, da gre za visoko inovativno industrijo, so ključni izzivi raziskave in razvoj, varstvo pravic intelektualne lastnine ter financiranje inovacij za visoko inovativna majhna in srednja podjetja (Politični okvir za krepitev proizvodnje EU – za celovitejši pristop k industrijski politiki, 2005).

Strojna industrija in industrija sistemov (na primer IKT (informacijsko-komunikacijska tehnologija) in strojna tehnologija) obsega približno tretjino dodane vrednosti proizvodnje EU, zanjo pa je značilna visoka stopnja rasti. Izziva te industrije sta izboljšanje dostopa na mednarodne trge in do okolja prijazno delovanje (Politični okvir za krepitev proizvodnje EU – za celovitejši pristop k industrijski politiki, 2005).

Industrija mode in oblikovanja (na primer tekstilnih izdelkov in obutev) ustvari 8 % dodane vrednosti proizvodnje, vendar se je v minulih letih srečevala z negativno proizvodno rastjo in relativnim nizkim vlaganjem v raziskave in razvoj. Ključni izziv za to industrijo je uspešna strukturna prilagoditev. Izboljšanje inovacij, varstvo pravic intelektualne lastnine in izboljšanje usposobljenosti so bistveni za nadaljnje izboljšanje

kakovosti in raznolikosti izdelkov njene proizvodnje (Politični okvir za krepitev proizvodnje EU – za celovitejši pristop k industrijski politiki, 2005).

Industrija osnovnih snovi in polizdelkov (na primer kemikalij, jekla, celuloze in papirja) obsega okrog 40 % dodane vrednosti proizvodnje Evropske unije. Ta industrija je kot ponudnik ključnih virov za preostalo industrijo pomemben vir inovacij za druge panoge. Stopnja rasti je srednja do nizka, le kemijska in gumarska industrija imata dobre rezultate. Ta vrsta industrije je energetske zelo potrošna, zato sta zanjo skrb za energijo in okolje največja izziva (Politični okvir za krepitev proizvodnje EU – za celovitejši pristop k industrijski politiki, 2005).

Delež proizvodnih in storitvenih dejavnosti v posameznih članicah Evropske unije prikazuje Tabela 4, iz katere je razvidno, da v vseh državah članicah (v letu 2004 je bilo 25 članic) po deležu zaposlencev in dodani vrednosti, prevladujejo storitvene dejavnosti.

Tabela 4: *Delež zaposlencev in dodana vrednost v proizvodnih in storitvenih dejavnostih za leto 2004*

Država	Delež zaposlencev		Dodana vrednost	
	Proizvodna dejavnost ¹¹ v %	Storitvene dejavnosti ¹² v %	Proizvodna dejavnost v %	Storitvene dejavnosti v %
Avstrija	18,20	42,70	19,90	47,30
Belgija	16,70	39,10	17,40	50,90
Ciper	11,10	44,30	6,20	53,80
Češka republika	30,10	32,80	25,60	41,90
Nemčija	21,10	40,20	22,60	47,20
Danska	15,50	39,20	14,50	45,50
Estonija	25,00	32,00	17,10	48,20
Španija	17,70	33,70	16,30	46,60
Finska	19,80	34,80	23,50	43,50
Francija	14,30	41,60	13,80	50,80
Grčija	15,80	31,10	10,70	51,60
Madžarska	25,00	32,20	22,50	41,30
Irska	16,60	40,10	27,00	41,40
Italija	23,30	32,20	19,00	49,70
Litva	20,90	31,10	20,90	44,30
Luksemburg	11,50	53,40	9,40	64,90
Latvija	17,80	37,40	13,20	54,20
Malta	17,90	40,90	17,80	46,20
Nizozemska	12,70	47,30	14,00	49,20
Poljska	24,60	34,20	19,20	44,80
Portugalska	21,60	35,50	15,70	45,70
Švedska	16,90	36,00	19,70	45,00
Slovenija	31,20	34,10	25,70	41,90
Slovaška	26,30	32,80	23,40	44,60
Velika Britanija	12,70	49,90	13,70	51,90
EU-25	16,80	39,90	18,30	46,20

Vira: EUKLEMS; *Innovation Statistics for the European Service Sector, 2007, Table1-3*

Iz Tabele 4 je razvidno, da je v letu 2004 bila povprečna zaposlenost v proizvodnih dejavnostih članic EU – 25 16,8 %, realizirana dodana vrednost pa 18,30 %. V državah, kot so Madžarska, Češka republika, Estonija, Slovenija in Slovaška, je bil delež zaposlencev v proizvodnih dejavnostih večji od 25 %, čeprav je dosežena dodana vrednost v nekaterih državah, kot je Estonija celo nižja od 20 % (17,10 %), kar kaže na izrazito delovno intenzivno dejavnost z nizko produktivnostjo.

Visoka produktivnost je posledica tehnološke razvitosti delovnih procesov in uporabe novih tehnologij. Največjo produktivnost proizvodne dejavnosti (27 %) je v letu 2004

¹¹ Zajema dejavnost D – predelovalna dejavnost.

¹² Zajema dejavnosti G – trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil; H – gostinstvo; I – promet, skladiščenje in zveze; J – finančno posredništvo; K – nepremičnine, najem in poslovne storitve.

dosegla Irska z deležem zaposlencev 16,60 %, sledita Finska z realizirano dodano vrednostjo 23,50 % in zaposlenostjo 19,80 % ter Švedska z dodano vrednostjo 19,70 % in zaposlenostjo 16,90 %.

Države v Evropski uniji, za katere lahko rečemo, da so izrazito storitveno usmerjene, so: Belgija z deležem dodane vrednosti 50,90 %, Ciper (53,80 %), Luksemburg (64,90 %) in Latvija (54,20 %).

Tudi v slovenskem gospodarskem prostoru so bile nekatere storitvene dejavnosti pred letom 1994 neizrazite (gre predvsem za dejavnosti K – nepremičnine, najem in poslovne storitve; L – javna uprava, obramba, socialno zavarovanje; M – izobraževanje; sledita dejavnosti N – zdravstvo in socialno varstvo in O – druge javne, skupne in osebne storitve). Njihov vpliv na gospodarstvo je bil tako majhen, da niso bile posebej definirane v takratni standardni klasifikaciji.

V doktorski disertaciji predstavljamo naslednje dejavnosti slovenskega gospodarstva: A – kmetijstvo, B – ribištvo, C – rudarstvo, D – predelovalna dejavnost, E – oskrba z električno energijo, plinom in vodo, F – gradbeništvo, G – trgovina, popravilo motornih vozil in izdelkov široke porabe, H – gostinstvo, I – promet in zveze, J – finančne storitve, K – nepremičnine, najem in poslovne storitve, O – druge javne storitve.

Standardna klasifikacija dejavnosti (v nadaljevanju SKD¹³) je obvezen nacionalni standard za evidentiranje, zbiranje, obdelovanje, analiziranje, posredovanje in izkazovanje podatkov, pomembnih za spremljanje stanje in gibanj na ekonomskem in socialnem področju ter na področju okolja in naravnih virov (Uradni list RS, št. 45/1995 in 9/2001). SKD se uporablja za določene dejavnosti in za razvrščanje poslovnih subjektov in njihovih delov za potrebe različnih uradnih in drugih administrativnih zbirk podatkov ter za potrebe statistike in analize v državi in mednarodno (Uradni list RS, št. 45/1995 in 9/2001, 2. in 3. člen).

SKD ima hierarhično razčlenbo in določa naslednje ravni dejavnosti:

- dejavnost: področje, označeno s prvo črko;
- poddejavnost: označeno z dvema črkama;
- oddelek: označen z dvomestno številčno oznako;
- skupina: označena s trimestno številčno oznako;
- razred: označen s štirimestno številčno oznako;
- podrazred: označen s petmestno številčno oznako.

---

¹³ SKD (Standardna klasifikacija dejavnosti) temelji na klasifikaciji dejavnosti NACE (*Nomenclature Statistique des activités économiques dans Communauté Européenne*), ki je obvezen statistični standard Evropske unije in je neposredno povezan z mednarodno klasifikacijo dejavnosti Združenja narodov ISIC (*International Standard Industrial Classification*).

Do konca leta 1994 je bilo po takratni standardni klasifikaciji definiranih 11 dejavnosti. Te so bile:

- Industrija;
- Kmetijstvo;
- Gozdarstvo;
- Vodno gospodarstvo;
- Gradbeništvo;
- Promet in zveze;
- Trgovina;
- Gostinstvo;
- Obrt in osebne storitve;
- Stanovanjska komunalna dejavnost;
- Finančne in druge poslovne storitve.

Po letu 1995 je bila uvedena nova standardna klasifikacija, po kateri so bile definirane naslednje dejavnosti in poddejavnosti ter pomembnejši oddelki:

- A – kmetijstvo, lov in gozdarstvo;
- B – ribištvo;
- C – rudarstvo;
- D – predelovalna dejavnost;
- E – oskrba z elektriko, plinom in vodo;
- F – gradbeništvo;
- G – trgovina, popravilo motornih vozil;
- H – gostinstvo;
- I – promet, skladiščenje in zveze;
- J – finančno posredništvo;
- K – nepremičnine, najem in poslovne storitve;
- L – javna uprava, obramba, socialno zavarovanje;
- M – izobraževanje;
- N – zdravstvo in socialno varstvo;
- O – druge javne, skupne in osebne storitve.

Vsako dejavnost sestavlja več poddejavnosti oziroma podpodročij in oddelkov. Tako dejavnost A – kmetijstvo, lov in gozdarstvo sestavljata dva oddelka: prvi oddelek z oznako 01 sestavljajo kmetijstvo in lov ter z njim povezane storitve (oddelek, razdeljen na 5 skupin), drugi oddelek z oznako 02 pa gozdarstvo in gozdarske storitve (ena skupina je razdeljena na 2 podskupini), sledi ji dejavnost B – ribištvo, ki deluje kot samostojna dejavnost. Zgodovinsko pomembna dejavnost, danes pa vse manj, je dejavnost C – rudarstvo, ki obsega pridobivanje vseh trdih mineralnih (premog in rude), tekočih (nafta) in plinskih (zemeljski plin) surovin. Rudarske dejavnosti so razvrščene v razrede, skupine in podrazrede glede na vrsto surovin. Področje se deli na podpodročje pridobivanje energetske surovine (CA), kjer je najpomembnejši oddelek pod oznako 10 – pridobivanje črnega in rjavega premoga ter surovin za drugo rabo; in podpodročje CB – pridobivanje rudnin in kamnin, kjer je najpomembnejši oddelek pod oznako 14 – Pridobivanje drugih rud in kamnin.

V doktorski disertaciji predstavljamo najpomembnejše dejavnosti, njihove poddejavnosti in posamezne oddelke, ki so pomemben segment slovenskega gospodarstva. Tako po številu podjetij in številu zaposlenec prevladuje dejavnost D – predelovalna dejavnost;

sledijo ji dejavnosti G – trgovina, popravilo motornih vozil; K – nepremičnine, najem in poslovne storitve in I – promet, skladiščenje in zveze (Kmet, et al., 2001, str. 1-45):

D – PREDELOVALNA DEJAVNOST

Dejavnost D je sestavljena iz 13 poddejavnosti, posamezne poddejavnosti pa so sestavljene iz 14 oddelkov. Klasifikacija dejavnosti D je naslednja (Kmet, et al., 2001, str. 29):

- DA – proizvodnja hrane, pijač, krmil;
- DB – proizvodnja tekstilij in tekstilnih izdelkov;
- DC – proizvodnja usnja, usnjenih izdelkov;
- DD – obdelava in predelava lesa;
- DE – proizvodnja vlaknin, papirja, založništva, tisk;
- DF – proizvodnja koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva;
- DG – proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaknin;
- DI – proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov;
- DJ – proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov;
- DK – proizvodnja strojev in naprav;
- DL – proizvodnja električnih in optičnih naprav;
- DM – proizvodnja vozil in plovil;
- DN – proizvodnja pohištva in reciklaža.

G – TRGOVINA, POPRAVILO MOTORNIH VOZIL

Dejavnost G sestavljajo trije oddelki (Kmet, et al., 2001, str. 31):

- 50 – prodaja, vzdrževanje in popravila motornih vozil, trgovina na drobno z motornimi gorivi;
- 51 – posredništvo in trgovina na drobno;
- 52 – trgovina na drobno, popravila izdelkov široke porabe.

K – NEPREMIČNINE, NAJEM, POSLOVNE STORITVE

Tretja najpomembnejša dejavnost slovenskega gospodarstva je dejavnost K. Sestavljena je iz petih oddelkov (Kmet, et al., str. 35):

- 70 – poslovanje z nepremičninami;
- 71 – dajanje strojev in opreme v najem, izposoja izdelkov široke porabe;
- 72 – obdelava podatkov, podatkov baze;
- 73 – raziskovanje in razvoj;
- 74 – druge poslovne dejavnosti.

I - PROMET, SKLADIŠČENJE, ZVEZE

Četrta najpomembnejša dejavnost je dejavnost I. Sestavljena je iz petih oddelkov (Kmet, et al., 2001, str. 39):

- 60 – kopenski promet, cevovodni transport;
- 61 – vodni promet;
- 62 – zračni promet;
- 63 – pomožne prometne dejavnosti, storitve potovalnih in turističnih agencij;
- 64 – poštna in telekom storitve.

3.3 Nova standardna klasifikacija SKD

Od leta 2008 je začela veljati nova standardna klasifikacija za posamezne dejavnosti. Po tej klasifikaciji ima slovensko gospodarstvo definirane naslednje dejavnosti:

- A – kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo;
- B – rudarstvo;
- C – predelovalne dejavnosti;
- D – oskrba z električno energijo, plinom in paro;
- E – oskrba z vodo, ravnanje z odplakami in odpadki, saniranje okolja;
- F – gradbeništvo;
- G – trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil;
- H – promet in skladiščenje;
- I – gostinstvo;
- J – informacijske in komunikacijske dejavnosti;
- K – finančne in zavarovalniške dejavnosti;
- L – poslovanje z nepremičninami;
- M – strokovne znanstvene in tehnične dejavnosti;
- N – druge raznovrstne poslovne dejavnosti;
- O – dejavnosti javne uprave in obrambe, dejavnosti obvezne socialne varnosti;
- P – izobraževanje;
- Q – zdravstveno in socialno varstvo;
- R – kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti;
- S – druge dejavnosti;
- T – dejavnosti gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem, proizvodnja za lastno rabo;
- U – dejavnosti eksteritorialnih organizacij in teles.

Med staro in novo klasifikacijo je kar nekaj sprememb. Nova klasifikacija ima 21 dejavnosti in ne več 15, kot jih je imela stara. Gre za uvedbo novih dejavnosti, preimenovanje starih v druge dejavnosti ali pa se stara razdeli na dve novi. Novost je tudi v ribiški dejavnosti, ki ni več samostojna dejavnost, ampak se priključi k dejavnosti A. Zato se področja nekaterih nadaljnjih dejavnosti spremenijo za eno črko. Tako je na primer področje rudarstva označeno s črko B, in ne s črko C, predelovalna dejavnost s črko C, in ne s črko D, kot je veljalo do konca leta 2007. Dejavnost E – oskrba z elektriko, plinom in vodo se po novem razdeli na dve ločeni dejavnosti: na dejavnost D, ki po novi nomenklaturi vključuje oskrbo z električno energijo, plinom in paro, in E, v katero spadajo oskrba z vodo, ravnanje z odplakami in odpadki in saniranje okolja. Nespremenjeni ostaneta dejavnosti F – gradbeništvo in G – trgovina, vzdrževanje, popravilo motornih vozil, medtem ko je gostinska dejavnost po novem označena s črko I, dejavnost prometa in skladiščenja pa s črko H. Dejavnost J ne predstavlja več finančno posredniške storitve, ampak informacijske in komunikacijske storitve, medtem ko dejavnost K, ki je po stari klasifikaciji predstavljala nepremičnine, najem in poslovne storitve, predstavlja finančno in zavarovalniško dejavnost. Po novem je dejavnost poslovanja z nepremičninami označena s črko L. Podobno velja za dejavnost M, ki ne predstavlja več izobraževanje, ampak predstavlja strokovno, znanstveno in tehnično dejavnost. V sklop te dejavnosti spadajo pravne, računovodske storitve, poslovno svetovanje, arhitektura in tehnično projektiranje, veterinarstvo ter znanstvena in strokovna raziskovanja. Med novo dejavnost spada tudi dejavnosti N, ki je v preteklosti

vključevala dejavnost povezano z zdravstvom in socialno varnostjo (od leta 2008 je ta dejavnost označena s črko Q). Med N – druge raznovrstne dejavnosti so se uvrstile predvsem dejavnosti, povezane z najemom in zakupom ter pisarniške in spremljajoče poslovne dejavnosti. Pod oznako O so uvrščene dejavnosti javne uprave in obrambe ter dejavnosti obvezne socialne varnosti, medtem ko pod oznako P spada dejavnost, ki je povezana z izobraževanjem. Na novo so se oblikovale dejavnosti R – kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti, pod oznako S so definirane druge dejavnosti, ki pomenijo dejavnost članskih organizacij, popravila računalnikov in izdelkov za široko porabo ter druge storitvene dejavnosti. Novost je tudi dejavnost T, ki predstavlja dejavnost z zaposlenim hišnim osebjem in proizvodnjo za lastno porabo, zadnje pa so dejavnosti U, ki vključujejo dejavnosti eksteritorialnih organizacij in teles.

4 VPLIV DAVČNE ZAKONODAJE NA POSLOVANJE PODJETIJ

Na poslovanje podjetij, posledično pa tudi na njihovo uspešnost nedvomno vpliva davčna zakonodaja. V okviru davčne zakonodaje se ukvarjamo predvsem s spremembami, ki so začele veljati po letu 2005 na podlagi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb.

Prva sprememba so prevrednotovalni odhodki, ki so sicer začeli veljati z uvedbo SRS 2002 in so po veljavni zakonodaji bili davčno priznani odhodki do leta 2004, po tem letu pa jih morajo podjetja vključiti v davčno osnovo. Druga sprememba se nanaša na odložene davke, ki so začeli veljati s SRS 2006, podjetja pa so jih morala pripoznati že v letu 2005.

V tem poglavju predstavljamo davčno zakonodajo pri nas, razliko med davčno in poslovno bilanco, poudarek pa je na prevrednotovalnih odhodkih in odloženih davkih ter njihov vpliv na računovodske izkaze in davčno bilanco.

4.1 Davek od dohodka pravnih oseb

Davek od dohodka pravnih oseb ne spada v veliko trojico davkov¹⁴, po pomenu je ta davek na četrtem mestu, torej za davki na potrošnjo, prispevki za socialno varnost in dohodnino, toda pred premoženjskimi davki. Argumenti, ki so v prid posebnemu obdavčevanju dohodka podjetij so predvsem trije (Stanovnik, 1998, str. 108):

- gre za obdavčevanje koristi, ki jih ima podjetje od pravne organiziranosti (tj. omejene odgovornosti) in koristi od javnih dobrin in storitev, ki povečujejo dohodek podjetja;
- ta davek predstavlja »vmesno« postajo za davek od dohodka fizičnih oseb. Ta argument je mnogo bolj tehten; razdeljen dobiček (dividende) se sicer lahko obdavčuje zgolj na ravni posameznika z dohodnino, toda ko podjetja aplicirajo davek po odbitku pri plačah (dohodku od dela), ni posebnega razloga, zakaj ne bi tega počela tudi za dohodek od kapitala. Dodatni argument za davek po odbitku je ta, da bi bili brez tega davka zadržani dobički povsem neobdavčeni;
- ta davek obdavčuje rento, ki so jo deležni lastniki produkcijskih faktorjev (podjetniška renta, zemljiška renta). Obdavčevanje rente oziroma dobička nad potrebnim normalnim dobičkom je lahko učinkovito, če takšno obdavčevanje ne vpliva na poslovne, finančne in investicijske odločitve. To ne velja v vseh primerih: obdavčevanje monopolnih dobičkov lahko povzroči še nadaljnji odmik od družbeno optimalne ravni proizvodnje. Tezo, da je davek od dobička (dohodka) predvsem davek na podjetništvo, je postavil Stiglitz. V grobem je argument sledeč: zadolževanje je za podjetje ugodnejše kot izdaja novih delnic, ker obresti znižujejo davčno osnovo. Ker pa se novo ustanovljeno podjetje

---

¹⁴ Trojica davkov:

- davek od dohodka fizičnih oseb;
- prispevki za socialno varnost (pokojninski in zdravstveni prispevki);
- davki na potrošnjo (DDV-davek od dodane vrednosti).

običajno ne more zadolževati, ker banke ne želijo tvegati, je način pridobivanja sredstev z izdajo delnic. To dejstvo in še dejstvo, da je podjetnik dobil del svojega plačila v obliki delnic, pomeni, da je davek od dobička davek na podjetništvo.

Davčna politika je sestavina poslovne politike podjetja. Davčno politiko podjetja usmerjajo glede doseganja ciljev na področju obdavčitve. Pri tem je cilj davčne politike doseči minimalno davčno obremenitev, ki je možna glede na omejitve. Upoštevati je potrebno tako pravne kot ekonomske omejitve. Na primer, s pravnega vidika je možno v določenem primeru izkazati minimalen ali celo ničelen poslovni izid, z ekonomskega vidika pa tak izid ni sprejemljiv zaradi interesov lastnikov ali finančnih ciljev podjetja (Kokotec-Novak, 2002, str. 2).

Podjetja so zavezana plačilu davka na podlagi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-1, ZDDPO-2).

Pred uveljavitvijo zakona ZDDPO-1(2) je veljal Zakon o davku od dobička pravnih oseb (ZDDPO; Uradni list RS, št. 48/1990 in 32/1991). Sprejet je bil v letu 1990 in uveljavljen s 1. januarjem 1991. Druga različica Zakona o davku od dobička pravnih oseb (Uradni list RS, št. 72/1993) je bila sprejeta v letu 1993 in se je uporabljala od 1. januarja 1994 do 31. decembra 2004. Med obdobjem 1993-2004 so bile sprejete nekatere spremembe in dopolnitve in sicer, ZDDPO-A (Uradni list RS, št. 20/1995) in ZDDPO-B (Uradni list RS, št. 34/1996).

Zakon o davku od dobička pravnih oseb (ZDDPO) je nadomestil Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-1), ki je bil sprejet 30. marca 2003, objavljen v Uradnem listu RS št. 40/2004 (70/2004 popr.) dne 20. aprila 2004, uporabljal pa se od 1. maja 2004 do 31. decembra 2006. Razlog za sprejetje ZDDPO-1 je, da je bilo potrebno zakonodajo prilagoditi sistemu obdavčevanja pravnih oseb v državah članicah Evropske unije. Tako so pomembne razlike med ZDDPO-1 in ZDDPO –B naslednje (Horvat, Guzina, Mlakar, 2004, str. 6):

- širša in podrobnejša je definicija zavezancev za davek;
- razlika je v obsegu davčne obveznosti rezidenta in nerezidenta Republike Slovenije;
- oproščeni zavezanci so subjekti, ki so ustanovljeni za opravljanje nepridobitne dejavnosti po posebnem zakonu;
- izbira davčnega obdobja;
- podrobneje je urejena davčna obravnava transfernih cen;
- na novo so opredeljene povezane osebe;
- drugačna je ureditev obdavčevanja pri prenosu dejavnosti, zamenjavi kapitalskih deležev, združitvah in delitvah;
- odpravljeno je dvojno obdavčevanje dohodkov rezidenta iz virov zunaj Slovenije;
- obdavčitev dohodkov z virov v Sloveniji ter izplačevanje dividend, obresti in plačil za uporabo premoženjskih pravic v tujino.

ZDDPO-1 je nadomestil ZDDPO-2 (objavljen v Uradnem listu RS št. 117/2006). Pomembne spremembe so:

- v amortizacijskih stopnjah (neopredmetena osnovna sredstva);
- v davčni izgubi (po novem zakonu so možnosti v neomejenem pokritju davčnih izgub nastalih po letu 2001;

- v dobrem imenu;
- v spremenjeni stopnji davčnega odtegljaja (od 25 % na 15 %).

Obračunavanje in plačevanje davka od dohodkov pravnih oseb temeljita na načelu samoobdavčitve. Zavezanec izračuna in plača davek na podlagi davčnega obračuna, ki ga sestavi za davčno obdobje. Med davčnim obdobjem zavezanec plačuje akontacijo davka, ki se določi, izračuna in plača v rokih in na način, ki jih podrobneje ureja Zakon o davčnem postopku-1 (ZDavP-1) (Uradni list RS, št. 25/2005).

4.1.1 Davčna in poslovna bilanca

V Sloveniji obstaja tesna povezava med poslovno in davčno bilanco. Zavezanci za davek morajo davčnemu organu predložiti davčni izkaz, ki vsebuje bilanco stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnih tokov in izkaz gibanja kapitala. Poslovna bilanca predstavlja podlago za davčno bilanco, vendar davčni predpisi določajo, kako je potrebno poslovno bilanco preurediti na davčno bilanco.

V okviru poslovnih bilanc, ki so določene s strani SRS ali MSRP, obstaja različno bilanciranje pozicij aktive in pasive, kar se bo posledično kazalo tudi v uspešnosti podjetja. Bilanciranje je možno tako pri opredmetenih osnovnih sredstvih kot na področju neopredmetenih dolgoročnih sredstvih, pri vrednotenju dolgoročnih finančnih naložb, pri vrednotenju zalog, pri vrednotenju terjatev, pri izkazovanju rezervacij in časovnem razmejevanju.

Podjetja morajo voditi poslovne knjige in jih enkrat letno zaključiti ter v roku treh mesecev po koncu tega poslovnega leta sestaviti letne računovodske izkaze. Njihovo celoto tvori letno poslovno poročilo, ki poleg računovodskega poročila z računovodskimi izkazi in pojasnili vsebuje še poslovno poročilo. V poslovno poročilo podjetje vključi tudi tiste podatke o poslovanju, ki niso vsebovani v računovodskem poročilu, so pa pomembni za njegovo delovanje. Izkazi morajo biti izdelani jasno in pregledno. Izkazovati morajo resničen in pošten poslovni izid.¹⁵

Rudingovo poročilo (Devereux, 1992) ugotavlja, da je v državah članicah Evropske unije davčni dobiček običajno izračunan na temelju računovodskih pravil oziroma standardov in je zato povezan z računovodskim dobičkom. V nekaterih državah (Belgija, Francija, Nemčija, Grčija, Italija in Luksemburg) obstaja tesna povezanost med računovodskim poročanjem in davčnim, medtem ko se v drugih državah (Danska, Irska, Nizozemska, Velika Britanija) davčna in računovodska pravila med seboj močno razlikujejo. Pomembne razlike so vidne pri obračunavanju amortizacije, davčnem obravnavanju izgub, vrednotenju zalog, dolgoročnih rezervacijah, pokojninskih programih, obdavčitvah kapitalskih dobičkov in upoštevanju inflacije (Čaplo, 2005, str. 17).

---

¹⁵ ZGD; Uradni list RS, št. 42/06 (popravek 60/2006), 26/07-1283, 33/07-1763, 67/07-3699, 10/08 in 68/98. Splošna pravila sestavi letnega poročila: členi 60 - 63.

V okviru davčne politike se v doktorski disertaciji ukvarjamo predvsem s prevrednotovalnimi odhodki in odloženimi davki ter njunimi vplivi na poslovni in čisti izid ter na sedanjo ter bodočo davčno osnovo.

4.2 Prevrednotovalni odhodki in prihodki

4.2.1 Opredelitev prevrednotovalnih odhodkov in prihodkov

Prevrednotenje je sprememba prvotno izkazane vrednosti gospodarskih kategorij, razen v primerih, ki jih opredeljujejo posamezni standardi (SRS, 2006). Temeljni razlog za prevrednotenje posameznih kategorij je, da so v računovodskih izkazih, predvsem v bilanci stanja, prikazani po vrednosti, ki je za posamezno gospodarsko kategorijo opredeljena kot poštena vrednost, in tako zavezanci prikazujejo pošteno vrednost svojega premoženja (Horvat, Guzina, Mlakar 2004, str. 50).

Ne glede na potrebo posameznih gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih (oslabitve in prevrednotenje na novo pošteno vrednost), se odhodki zaradi prevrednotenja, od leta 2005 dalje davčno ne priznajo v obračunskem obdobju, ko se prevrednotovalni odhodki pripoznajo v računovodskih izkazih.

V teoriji in praksi poznamo prevrednotenje sredstev navzgor in navzdol. V primeru prevrednotenja sredstev navzgor gre za povečanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev, v primeru prevrednotenja navzdol pa gre za zmanjšanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev, ne da bi prišlo do njihove siceršnje spremembe zaradi nove naložbe ali umika naložbe (pri uporabi modela prevrednotenja).

Uporaba prevrednotenja navzgor predstavlja velik odmik od stroškovnega računovodstva in je v veliki meri odvisna od previdnosti vodstva podjetja (Lin in Peasnell, 2000). Njena raba je bila omejena le na nekaj držav (UK, Nizozemska, Irska in Avstralija), poleg tega je strogo omejena z zakonodajo in standardi.

Do oslabitve lahko pride pri vseh sredstvih. Sredstvo je potrebno oslabiti, če njegova knjigovodska vrednost presega njegovo pošteno vrednost. Ko je treba njegovo knjigovodsko vrednost zmanjšati, se pojavi izguba zaradi oslabitve. Takšna izguba se pojavi med prevrednotovalnimi poslovnimi odhodki oziroma prevrednotovalnimi finančnimi odhodki, razen če se pred tem pri istih sredstvih zaradi njihove okrepitve pojavi presežek iz prevrednotenja, ki omogoča njeno poravnavo. Tako je upoštevanje oslabitev sredstev obvezno, upoštevanje okrepitev sredstev pa dopustno.

Prevrednotenje se lahko uporablja tudi pri dolgovih in sicer zaradi:

- okrepitve dolgov,
- oslabitve dolgov.

V prvem primeru gre za povečanje pričakovanega odtoka gospodarskih koristi zaradi povečanja njihove knjigovodske vrednosti, v drugem primeru pa za pričakovani odtok gospodarskih koristi zaradi zmanjšanja njihove knjigovodske vrednosti.

4.2.2 Modeli merjenja sredstev

Po začetnem pripoznavanju je po SRS možna izbira med dvema modeloma merjenja opredmetenih osnovnih sredstev:

- modelom nabavne vrednosti in
- modelom prevrednotenja.

Podjetja naj bi se praviloma odločala za model nabavne vrednosti, redkeje za model prevrednotenja, in še to le za skupine sredstev (na primer zemljišča in zgradbe). Glavni razlog za sprejetje odločitve podjetja o primernosti uporabe modela prevrednotenja je gotovo potreba po realnem izkazovanju stanja premoženja v računovodskih izkazih.

1. Model nabavne vrednosti

Po tem modelu se opredmeteno osnovno sredstvo po začetnem pripoznavanju:

- amortizira in
- slabi, če njegova vrednost presega nadomestljivo (kot nadomestljiva vrednost se upošteva poštena vrednost zmanjšana za stroške prodaje, ali vrednost pri uporabi).

Če podjetje ugotovi, da je potrebno ugotoviti nadomestljivo vrednost osnovnega sredstva, in se izkaže, da je nadomestljiva vrednost pomembno manjša od njegove knjigovodske vrednosti, se izkaže zmanjšanje knjigovodske vrednosti na njegovo nadomestljivo vrednost v obliki prevrednotovalnih poslovnih odhodkov. V primeru razveljavitve izgube zaradi oslabitve opredmetenih osnovnih sredstev, se poveča njihova knjigovodska vrednost, hkrati pa se povečajo njihovi prevrednotovalni poslovni prihodki, vendar je potrebno omeniti, da povečanje knjigovodske vrednosti ne sme presežati knjigovodske vrednosti (po odštetju amortizacijskega popravka vrednosti), ki bi bila ugotovljena, če ne bi bilo izgube zaradi oslabitve v preteklih letih.

Iz oslabitve opredmetenih osnovnih sredstev pride do odbitnih začasnih razlik, ki povzročajo terjatve za odloženi davek in se pripoznajo v računovodskih izkazih. Na podlagi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb, so odhodki iz oslabitve opredmetenih osnovnih sredstev davčno nepriznani v obdobju, ko so obračunani. Podjetje jih lahko vključi v davčni obračun v letu, ko s prodajo ali drugačno odsvojitvijo odhodki dejansko nastanejo.

2. Model prevrednotenja

Praviloma se podjetja sama odločijo, kateri model merjenja sredstev bodo uporabljala, ali model prevrednotenja in če, pri katerih sredstvih, ali model nabavne vrednosti. Kakršnokoli odločitev podjetje sprejme, mora biti ta odločitev dolgoročna in zapisana v njegovem aktu. Prevrednotenje, ki je posledica razlik med knjigovodsko vrednostjo in pošteno vrednostjo, če podjetje uporablja model prevrednotenja, se na koncu poslovnega leta ali med njim opravi zaradi:

- povečanja knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost ali
- zmanjšanja knjigovodske vrednosti na pošteno vrednost.

V prvem primeru gre za povečanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev, v drugem primeru pa za zmanjševanje pričakovanih prihodnjih gospodarskih koristi iz sredstev, ne da bi prišlo do njihove siceršnje spremembe zaradi pridobitve ali odtujitve naložbe. V prvem primeru se hkrati s povečanjem vrednosti sredstev prehodno poveča presežek iz prevrednotenja oziroma se pripoznajo prihodki, v drugem primeru pa se hkrati z zmanjšanjem njihove vrednosti povečajo prevrednotovalni poslovni odhodki ali prevrednotovalni finančni odhodki, razen če se je pri tem pri istih sredstvih pojavil presežek iz prevrednotenja, ki ga je mogoče zmanjšati ob hkratnem zmanjšanju vrednosti ustreznih sredstev. Presežek iz prevrednotenja ima naravo popravka vrednosti ustreznih gospodarskih kategorij, ki so na temeljnem kontu izkazane po povečani vrednosti.

Povečanje knjigovodske vrednosti zaradi prevrednotenja na pošteno vrednost se pojavi, če obstajajo utemeljeni podatki, ki omogočajo povečanje knjigovodske vrednosti:

- zemljišč;
- zgradb;
- opreme;
- naložbenih nepremičnin;
- neopredmetenih sredstev;
- finančnih sredstev.

V teh primerih se povečajo knjigovodske vrednosti teh postavk tako kot tudi konto in bilančna postavka presežka iz prevrednotenja na pošteno vrednost oziroma se pripoznajo prihodki, razen če se pojavijo posebni primeri, obravnavani v posameznih SRS. Pri zmanjševanju vrednosti istih sredstev je potrebno najprej zmanjšati presežek iz prevrednotenja, če ta ne zadošča, se lahko zmanjšanje pokriva v breme prevrednotovalnih poslovnih (finančnih) odhodkov.

Pri uporabi modela prevrednotenja se sredstva prevrednotijo na pošteno vrednost, ki jo praviloma morajo ugotoviti pooblaščen ocenjevalci vrednosti na način, ki temelji na mednarodnih standardih ocenjevanja vrednosti. Kadar se na primer opredmeteno osnovno sredstvo prevrednoti po modelu prevrednotenja, se na dan prevrednotenja njegova nabavna oziroma prevrednotena nabavna vrednost in amortizacijski popravek vrednosti prevrednotita, tako da se amortizacijski popravek vrednosti:

- bodisi prevrednoti sorazmerno s spremembo nabavne vrednosti sredstva, tako da je knjigovodska vrednost sredstva po prevrednotenju enaka prevrednotenemu znesku;
- bodisi izloči v breme nabavne oziroma prevrednotene nabavne vrednosti sredstva in se čisti znesek prevrednoti na prevrednoteni znesek.

4.2.3 Prevrednotenje in Slovenski računovodski standardi (SRS) ter zakonska podlaga

1. Prevrednotenje in SRS

Področje prevrednotenja ni omejeno z enim standardom ampak je omenjen v naslednjih standardih:

- Uvod v SRS (v osmi točki uvoda: prevrednotenje gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih in v računovodskih razvidih);
- SRS 1 – Opredmetena osnovna sredstva (prevrednotenje opredmetenih osnovnih sredstev);
- SRS 2 – Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitev (prevrednotenje neopredmetenih sredstev in dolgoročnih aktivnih časovnih razmejitev);
- SRS-3 – Finančne naložbe (prevrednotenje finančnih naložb);
- SRS 4 – Zaloge (prevrednotenje zalog);
- SRS 5 – Terjatve (prevrednotenje terjatev);
- SRS 6 – Naložbe v nepremičnine (prevrednotenje naložbenih nepremičnin);
- SRS 7 – Denarna sredstva (prevrednotenje denarnih sredstev);
- SRS 8 – Kapital (prevrednotenje kapitala). Prevrednotenje kapitala je sprememba njegove knjigovodske vrednosti kot posledica prevrednotenja sredstev. Kot prevrednotenje se ne šteje vračunavanje novih vplačil, novih izplačil in zneskov, ki izhajajo iz sprotne čistega dobička oziroma sprotne čiste izgube. Pri modelu prevrednotenja, se v primeru povečanja knjigovodske vrednosti sredstev pojavi presežek iz prevrednotenja, ki ga je potrebno prikazovati ločeno glede na njegov nastanek;
- SRS 9 – Dolgoročni dolgovi (prevrednotenje dolgoročnih dolgov);
- SRS 10 – Rezervacije (prevrednotenje in merjenje sprememb rezervacij in dolgoročnih pasivnih časovnih omejitev). Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve se ne prevrednotujejo. Te se popravijo tako, da je njihova vrednost enaka sedanji vrednosti izdatkov. Nekorabljeni del se prenese med prihodke;
- SRS 11 – Kratkoročni dolgovi (prevrednotenje kratkoročnih dolgov).

2. Zakonska podlaga prevrednotenja

Prevrednotovalni odhodki in prihodki so opredeljeni v zakonu ZDDPO-2 in to v naslednjih členih:

- 14. člen ZDDPO-2 : Davčna osnova pri prevrednotenjih na višje vrednosti;
- 21. člen ZDDPO-2: Prevrednotenje in odpisi terjatev;
- 22. člen ZDDPO-2: Prevrednotenje finančnih naložb;
- 23. člen ZDDPO-2: Prevrednotenje dobrega imena.

4.3 Odloženi davki in zakonska podlaga, ki ureja odložene davke

Področje odloženih davkov je bilo v preteklosti pri nas precej neuveljavljeno. Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo, pa se je število podjetij, ki pripravljajo računovodske izkaze po mednarodnih standardih (v skladu MSRP) močno povečalo, kar pomeni, da so v svojih računovodskih izkazih morala prikazovati med drugim tudi odložene davke. Odloženi davki so neposredno povezani z osnovnim računovodskim načelom soočanja prihodkov in odhodkov, ki pravi, da se ustrezni prihodki soočijo z ustreznimi odhodki z namenom izkazovanja ustreznega poslovnega izida v obdobju poročanja. Omenjeno osnovno računovodsko načelo je skupno vsem računovodskim standardom SRS, MSRP in US GAAP (Žuran, 2005, str. 36).

4.3.1 Opredelitev in namen odloženih davkov

Odloženi davek bi lahko opredelili kot znesek davka, ki ga bo zavezanec poravnal ali pa mu bo povrnjen v prihodnjih davčnih obdobjih (Jerman, 2005, str. 1). Pri tem je pomembno, da so se poslovni dogodki, ki povzročajo odloženi davek že zgodili v sedanjem ali v preteklih obračunskih obdobjih in so zato v skladu z načelom nastanka poslovnih dogodkov že pripoznani v poslovnih knjigah zavezanca, vendar pa le-ti nimajo posledic na zneske davka, ki bodo plačani za obdobje, v katerem so nastali. Takšni poslovni dogodki bodo imeli davčne posledice šele v naslednjih obdobjih, torej bodo vplivali na zneske plačanega ali povrnjenega davka v prihodnosti. Ker pa bo sedanji (pretekli) poslovni dogodek vplival na prihodnje davčne posledice, je potrebno v skladu z načelom nastanka poslovnega dogodka le-te tudi obračunati v letu, ko se je poslovni dogodek zgodil (Zagorc, 2007, str. 5).

Namen oziroma smisel odloženih davkov je (Kodrič, 2007, str. 2):

- uravnati nihanje čistega dobička, katerega vzrok so razlike med predpisi o vodenju poslovnih knjig in davčnimi predpisi, zaradi katerih so postavke, ki oblikujejo obdavčljiv dobiček, v izkazu poslovnega izida pripoznane v drugem obračunskem obdobju (prej ali pozneje), kot je obračunsko obdobje, v katerem se te postavke pojavijo v davčnem obračunu ter
- uporabnikom računovodskih izkazov podati podatek o znesku davka, ki ga bo podjetje moralo doplačati ali mu bo povrnjen v bodočnosti.

Pri izračunavanju odloženih davkov je potrebno poznati razlike med računovodskim (dobiček ali izguba pred obdavčitvijo) poslovnim izidom in davčno osnovo, ki se ugotovi v skladu z veljavnimi davčnimi predpisi. Nekatere razlike so stalne narave (na primer dokončno davčno nepriznani odhodki in trajno neobdavčljivi prihodki), ki odloženih davkov ne povzročajo. Druge sočasne razlike, ki nastanejo v enem obdobju in se odpravijo v drugem obdobju. Te so pomembne za izračunavanje terjatev in obveznosti za odloženi davek (Žuran, 2005, str. 5).

4.3.2 Standardi, ki urejajo odložene davke

Z letom 2005 se je pri nas spremenila davčna zakonodaja (ZDDPO-1, ki je stopil v veljavo 1. 1. 2005 in je nadomestil ZDDPO), s tem pa je področje odloženih davkov še pridobilo na pomenu, saj prenovljena davčna zakonodaja uvaja številne novosti, ki lahko povzročijo nastanek odloženih davkov.

Odložene davke opredeljuje večina računovodskih standardov, med katerimi so tudi SRS, MSRP (mednarodni standardi računovodskega poročanja) in US GAAP (*generally accepted accounting principles*) ameriška splošno sprejeta računovodska načela.

Poročilo OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) razvršča države članice v tri skupine glede na povezanost računovodskih standardov in davčnega poročanja (The relation between taxation and financial reporting, OECD, 1987, str. 9-10, Zagorc, 2007, str. 15):

- države, kjer je računovodska praksa pod velikim vplivom davčnih pravil;
- države, kjer so računovodski izkazi sestavljeni po računovodskih načelih in pravilih, neodvisno od davčnih pravil;
- države, kjer računovodsko poročanje temelji na računovodskih načelih in pravilih, z nekaterimi izjemami pa to ustreza tudi davčnim predpisom (ZDA).

V Sloveniji je povezanost med davčnim in računovodskim poročanjem precejšnja (Klobučar, 2003, str. 62-63), saj je dobiček, ki ga davčni zavezanec prikaže v davčnem izkazu, izračunan kot razlika med prihodki in odhodki, ugotovljenimi po računovodskih standardih. Računovodski izkazi so sicer podlaga za davčne izkaze, vendar davčni predpisi določajo preureditev računovodskih izkazov v davčne. Slovenska davčna zakonodaja tako veže davčno poročanje na računovodsko poročanje, kar pa vpliva tudi na izkazovanje dobička v računovodskih izkazih.

Področje odloženih davkov je omenjeno v naslednjih standardih:

- Uvod v SRS;
- SRS 5 – Terjatve;
- SRS 9 – Dolgoročni dolгови;
- SRS 19 – Vrste poslovnega izida.

1. Uvod v SRS

Odloženi davki so omenjeni v naslednjih poglavjih uvoda SRS:

- poglavje 6 »Pripoznavanje gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih in računovodskih razvidih« je omenjena definicija dobička: Čisti dobiček je razlika med prihodki in odhodki, zmanjšan za obračunani davek iz dobička ter preračunan za terjatve in obveznosti za odloženi davek. Če so prihodki manjši, je razlika čista izguba, povečana za morebitni obračunani davek iz dobička ter preračunana za terjatve in obveznosti za odloženi davek;
- enajsto poglavje je v celoti namenjeno odloženim davkom. Predstavlja računovodsko obravnavo terjatev in obveznosti za odloženi davek s sedanjimi in prihodnjimi davčnimi posledicami, ki jih ti povzročajo. Poleg tega predstavlja tudi metodo obračuna odloženega davka; razloge za začasne razlike, iz katerih odloženi davki izhajajo; posledice obdavčljivih in odbitnih začasnih razlik ter pripoznavanje odloženih davkov v izkazu poslovnega izida in bilanci stanja;
- v poglavju devet «Uskupinjevanje (konsolidiranje) računovodskih podatkov v računovodskih izkazih» je navedeno, da je potrebno ob predpostavki popolnega uskupinjevanja skupino predstaviti kot enotno podjetje in pri tem ponovno obračunati davke in jih časovno omejiti.

2. SRS 5 – Terjatve

V SRS 5 se področje odloženih davkov omenja v naslednjih poglavjih:

- v točki 5.7 so dolgoročne terjatve (prodaja na up) z dolgoročnim odplačevanjem, lahko pa tudi kot odložene terjatve za davek ali kot dolgoročne varščine;
- v točki 5.15 so odložene terjatve za davek zneski davka iz dobička, ki bodo povrnjeni v prihodnjih obdobjih glede na a) odbitne začasne razlike; b) prenos

neizrabljenih davčnih izgub v naslednja obdobja; c) prenos neizrabljenih davčnih dobropisov v naslednja obdobja. Pripoznajo se, če je verjetno, če bodočasne razlike odpravljene v predvidljivi prihodnosti in da bo v prihodnje na razpolago obdavčljivi dobiček, s katerim bo mogoče izrabitičasne razlike ter uporabiti neizrabljene davčne izgube in neizrabljene davčne predpise;

- v točki 5.33 je navedena prepoved diskontiranja terjatev za odloženi davek;
- v točki 5.45 je definirano razkrivanje odloženih davkov v letnih poročilih.

3. SRS 9 - Dolgoročni dolgovi

V SRS 9 se področje odloženih davkov omenja v naslednjih poglavjih:

- točka 9.1 navaja kot posebno vrsto dolgoročnih dolgov obveznosti za odloženi davek;
- točka 9.15 natančno opredeljuje pripoznavanje in odpravljanje pripoznanj obveznosti za odloženi davek;
- točka 9.22 prepoveduje diskontiranje obveznosti za odložene davke in navaja možnost za pobotanje terjatev in obveznosti za odloženi davek v primeru nanašanja na davek iz dobička, ki pripada isti davčni oblasti.

4. SRS 19 Vrste poslovnega in finančnega izida

V SRS 19 se področje odloženih davkov omenja v naslednjih poglavjih:

- v točki 19.7 je čisti poslovni izid (čisti dobiček ali čista izguba), neveden kot razlika med celotnim poslovnim izidom, obračunanim davkom iz dobička kot deležem države v njem in odloženimi davki. To je poslovni izid, s katerim je mogoče razpolagati po odbitku obračunanega davka ter po pribitku oziroma odbitku za obračunane odložene davke;
- točki 19.8 in 19.11 navajata definiciji dohodka ter čistega dobička za navadne delnice (pri izračunu obeh je treba dobljeno osnovo zmanjšati še za davke (s tem se razume tekoče in odložene), ki pripadajo državi);
- točka 19.13 navaja poslovni izid (dobiček ali izguba) pred obdavčitvijo kot računovodski poslovni izid, ki se praviloma razlikuje od obdavčljivega poslovnega izida (davčne osnove) v istem poslovnem letu in se ugotavlja v skladu z davčnimi predpisi. Nekatere razlike med računovodskim poslovnim izidom in obdavčljivim poslovnim izidom so stalne narave, ker se lahko glede na davčne predpise zajemajo v davčno osnovo tudi postavke, ki se obravnavajo kot odhodki, ali ker glede na davčne predpise davčna osnova zmanjšuje tudi za postavke, ki niso odhodki. Za prevrednotenje pa so pomembnečasne razlike, ko je obdavčljivi dobiček pripoznan v drugem poslovnem obdobju kot računovodski dobiček. Da bi bil čisti dobiček kljub temu v smiselnem razmerju z dobičkom pred obdavčitvijo, to je z računovodskim dobičkom, ugotovljenim po SRS, se uvaja prevrednotenje davka iz dobička za zneske odloženega davka. Odhodek za davek (prihodek za davek) je znesek, ki vpliva na čisti izid v posameznem obdobju ter vključuje obračunane in odložene davke;
- v točki 19.14 je poslovni izid (dobiček ali izguba) pred obdavčitvijo le računovodski poslovni izid, ki se praviloma razlikuje od obdavčljivega poslovnega izida v istem poslovnem letu in se ugotavlja v skladu z davčnimi predpisi; nekatere razlike med računovodskim poslovnim izidom in obdavčljivim izidom so stalne

narave, ker se lahko glede na davčne predpise zajemajo v davčno osnovo tudi postavke, ki se obravnavajo kot odhodki, ali kjer se glede na davčne predpise davčna osnova zmanjšuje tudi za postavke, ki niso odhodki. Za prevrednotenje so pomembnečasne razlike, ko je obdavčljiv dobiček pripoznan v drugem poslovnem obdobju kot računovodski dobiček. Da bi bil čisti dobiček kljub temu v smiselnem razmerju z dobičkom pred obdavčitvijo, to je z računovodskim dobičkom, ugotovljenim po SRS, se uvaja prevrednotenje davka iz dobička, obračunan davek iz dobička (imenovan tudi odhodek za davek), ki po takšnem prevrednotenju ni enak davku iz dobička, odmerjenemu po davčnih predpisih za isto leto, temveč je ustrezen prikazanemu računovodskemu poslovnemu izidu za isto leto; obračunan davek iz dobička je enak odmerjenemu davku iz dobička in odloženi obveznosti za davek iz dobička, ki jo je potrebno poravnati v prihodnjih obdobjih glede na obdavčljivečasne razlike;

- v točki 19.15 se odmerjeni davek za obravnavano poslovno leto in prejšnja poslovna leta, če še ni poravnan, pripozna kot odmerjena obveznost za davek; če že plačani znesek v obravnavanem poslovnem letu in prejšnjih poslovnih letih preseže odmerjeni davek za ta obdobja, se presežek pripozna kot odmerjena terjatev za davek; korist v zvezi z davčno izgubo, se prenese v prejšnje poslovno leto za povrnitev odmerjenega davka prejšnjih obdobj in se pripozna kot odmerjena terjatev za davek;
- v točki 19.16 se odložena obveznost za davek pripozna za vse obdavčljivečasne razlike, razen če se te pojavijo iz: dobrega imena, pri katerem se pri obračunu davka amortizacija ne odšteje ali začetnega pripoznanja sredstev ali obveznosti v poslu, ki ni poslovna združitev, ali v času posla ne vpliva niti na računovodski niti na obdavčljiv dobiček; odložena terjatev za davek se pripozna za vse odbitnečasne razlike, če obstaja verjetnost, da se bo pojavil razpoložljivi obdavčljiv dobiček, v breme katerega bo mogoče uporabiti odbitnečasne razlike, razen če odložena terjatev za davek izhaja iz: slabega imena, ki je obravnavano kot odloženi prihodek, ali začetnega pripoznanja sredstva ali obveznosti v poslu, ki ni poslovna združitev, in v času posla ne vpliva niti na računovodski niti na obdavčljiv dobiček; odložena terjatev se pripozna za prenos neizrabljenih davčnih izgub in neizrabljenih davčnih dobropisov v naslednje poslovno leto, če je verjetno, da bo v prihodnje na razpolago obdavčljiv dobiček, s katerim bo mogoče pokriti neizrabljene davčne izgube in neizrabljene davčne dobropise;
- v točki 19.17 se obveznosti za davek (terjatve za davek) za obravnavano poslovno leto in pretekla poslovna leta ugotovijo na podlagi zneska, za katerega se pričakuje, da bo plačan davčnemu organu (povrnjen od davčnih oblasti), ob uporabi davčnih stopenj (in davčnih predpisov), veljavnih na dan bilance stanja; odložene terjatve za davek in obveznosti za davek se izmerijo po davčnih stopnjah, za katerega se pričakuje, da se bodo uporabljale v poslovnem letu, ko bo terjatev povrnjena oziroma obveznost poravnana, zasnovanih na davčnih stopnjah, veljavnih na dan bilance stanja; v merjenju odloženih obveznosti za davek in odloženih terjatev za davek se kažejo davčne posledice, izhajajoč iz pričakovanega načina povrnitve oziroma poravnave knjigovodske vrednosti sredstev in dolgov podjetja na dan bilance stanja; odložene terjatve za davek in obveznosti za davek se ne diskontirajo (razobrestijo);
- v točki 19.19 je pri ugotavljanju obdavčljivečasne razlike in odbitnečasne razlike potrebno poznati davčno vrednost sredstva oziroma dolga; davčna vrednost je znesek, ki se pri obračunu davka odšteje od vsake obdavčljive gospodarske koristi, ki priteče v podjetje, kadar se z njo povrne knjigovodska

vrednost sredstev; če gospodarska korist ni obdavčljiva, je davčna vrednost sredstva enaka njegovi knjigovodski vrednosti; davčna vrednost dolga je njegova knjigovodska vrednost zmanjšana za znesek, ki se bo odštel pri obračunu davka glede na ta dolg v prihodnjih obračunskih obdobjih;

- v točki 19.22 lahko povzroča uskupinjeni poslovni izid (uskupinjeni dobiček ali uskupinjena izguba) dodatne razlike med vsoto obračunanega davka iz dobička in vsoto odmerjenega davka iz dobička po izvornih računovodskih izkazih upoštevanih podjetij ter med uskupinjenim obračunanim davkom iz dobička in uskupinjenim odmerjenim davkom iz dobička, zato se pri uskupinjevanju pojavita tudi dodatna odložena obveznost za davek in dodatna odložena terjatev za davek, ki nista razvidni iz izvornih računovodskih izkazov upoštevanih podjetij; za obračunavanje iz uskupinjevalnih postopkov se uporablja povprečna stopnja davka iz dobička v skupini;
- točka 19.25 govori o razkritjih v zvezi z odloženimi davki. Podjetje obvezno razkrije sestavine odhodka za davek, ki so zlasti:
  - a. znesek odhodka za davek iz obračunanega davka;
  - b. skupni znesek na novo pripoznanih in odpravljenih terjatev in obveznosti za odloženi davek, ki vplivajo na odhodek (prihodek) za odloženi davek;
  - c. razlika v odhodku (prihodku) iz odloženega davka zaradi spremembe davčnih stopenj ali drugih sprememb davčnih predpisov;
  - d. znesek prihodka iz odloženega davka, ki se pripozna in ki izvira iz predhodno nepripoznane davčne izgube, davčnega dobropisa ali začasne razlike iz prejšnjih obdobj;
  - e. znesek odhodka za odloženi davek, ki izhaja iz odpisa predhodno pripoznane terjatve za odloženi davek.

5. Mednarodni računovodski standardi (MRS) 12- davki od dohodka

MSRP posvečajo celoten standard MRS 12 davkov od dohodka, z njim pa sta povezana tudi SIC-21 (davek od dohodka – Okrepitev prevrednotovalnih neamortizljivih sredstev – SIC-21 *Income taxes-Recovery of revalued Non-Depreciable Assets*) in SIC-25 (Davek od dohodka- Sprememba davčnega položaja zavezanca ali njegovih lastnikov – SIC -25, *Income taxes – Changes in Tax status of an Enterprise or its Shareholders*) (Zagorc, 2007, str. 17).

6. Ameriško splošno sprejeta računovodska načela (US GAAP)

V ZDA ureja področje odloženih davkov v okviru US GAAP FAS 109. Ker so odloženi davki interdisciplinarno področje, zahtevajo poleg poznavanja računovodskih standardov tudi dobro poznavanje davčne zakonodaje. Zato v tujini davčni zavezanci v večini navadno zaupajo izračun odloženih davkov davčnim svetovalcem, ki hkrati sestavi tudi davčno bilanco podjetja (Zagorc, 2007, str. 17)

4.3.3 Obračunavanje in razkrivanje odloženih davkov

4.3.3.1 Metoda obveznosti po bilanci stanja

Glede postavk pri evidentiranju davčnih učinkov obstaja več različnih metod. V preteklosti so bile najbolj uporabljene metoda davčne obveznosti, metoda obveznosti po izkazu poslovnega izida in metoda obveznosti po bilanci stanja.

MRS 12 nasprotuje metodi davčne obveznosti, po kateri so odhodki za davke v obravnavanem obdobju enaki obračunani davčni obveznosti, saj je takšno izkazovanje davčnih obveznosti v nasprotju z eno od temeljnih računovodskih predpostavk o upoštevanju nastanka poslovnega dogodka, ki pravi, da moramo prihodke in odhodke upoštevati takrat, ko nastanejo (in ne ko so plačani) in jih vključiti v računovodske izkaze tistega obdobja, v katerem so nastali.

Nsprejemljiva je tudi metoda obveznosti po izkazu poslovnega izida, saj ta metoda ignorira odložene davke preteklih obdobj, kar pomeni, da ne ustreza prenovljenemu standardu MRS 12 (od 1. 1. 2001 naprej).

Za metodo obveznosti po bilanci stanja je značilno, da primerja knjižno vrednost sredstev in obveznosti z njihovo davčno vrednostjo, razliko med obema vrednostma pa opredeljuje kot stalno ali začasno razliko. Pri sestavi računovodskih izkazov s SRS in davčnimi predpisi, podjetje na dan izkaza stanja primerja knjižne vrednosti sredstev in obveznosti v bilanci stanja z davčnimi vrednostmi in ugotovi, katere razlike so stalne oziromačasne; pri obračunu odloženih davkov so odločilnečasne razlike, ki se razdelijo v obdavčljive (razlike, ki v prihodnje povečujejo obdavčljive zneske in tako povečujejo obveznost za odložene davke) in odbitne (razlike, ki v prihodnje, povečujejo obdavčljive zneske in tako povečujejo obveznost za odložene davke) in odbitne (razlike, ki v prihodnje zmanjšujejo obdavčljive zneske in tako povečujejo terjatve za odloženi davek).

Knjižna vrednost sredstva je znesek, ki je izkazan v računovodskih izkazih v skladu z uporabljenimi računovodskimi standardi, medtem ko je davčna vrednost znesek, ki bo predstavljal davčno priznan odhodek ob obdavčljivi ekonomski koristi, ki bodo pritekale v podjetje pri povrnitvi knjižne vrednosti sredstva. V skladu z MRS 12 velja pravilo, v kolikor ekonomske koristi niso obdavčljive, je davčna vrednost sredstva enaka njegovi knjižni vrednosti.

4.3.3.2 Računovodski in obdavčljiv dobiček

Pri izračunu odloženih davkov je bistvenega pomena dobro poznavanje razlik med računovodskim in obdavčljivim dobičkom.

1. Kako pridemo do stalnih in začasnih razlik

Razlike med računovodskim in davčnim dobičkom nastanejo iz dveh vzrokov:

- nekateri poslovni dogodki so vključeni samo v obračun računovodskega dobička, ne pa tudi v obračun davčnega dobička, v tem primeru govorimo o stalnih razlikah, ki nimajo namena povrniti se v naslednjih davčnih obdobjih;
- nekateri poslovni dogodki, ki so vključeni tako v obračun računovodskega kot tudi v obračun davčnega dobička, vendar v obračunih za različna obdobja, saj se bodo povrnili v naslednjih davčnih obdobjih.

Stalne razlike nimajo davčnih učinkov v prihodnosti, ker so dokončne in nimajo vpliva na prihodnje davčne obračune.

Potrebno je omeniti, da so bile do leta 2004, razlike stalne narave. S spremenjeno davčno zakonodajo, se je kar nekaj stalnih razlik spremenilo včasne, saj je s spremenjeno davčno zakonodajo mogoče imeti v obračunu stroške v poslovnem obdobju, čeprav so bili ti knjiženi v računovodskih izkazih prejšnjega obdobja (oslabitve, odpisi terjatev, rezervacije). Po novem zakonu ječasna razlika tudi davčna izguba preteklih let in neizkoriščene davčne olajšave. Tako v skladu z Zakonom o davku od dohodkov pravnih oseb lahko podjetja uporabljajo davčno izgubo in davčne olajšave za zmanjšanje davčne osnove in to največ do višine davčne osnove obdobja.

Po MRS 12 je računovodski dobiček definiran kot celotni dobiček ali izguba v posameznem obdobju pred odštetiem odhodka za davek od dobička, obdavčljivi dobiček (davčna izguba) pa je dobiček (izguba) v posameznem obdobju, ki se ugotovi v skladu z obstoječimi davčnimi predpisi.

Večina poslovnih dogodkov podjetij je obravnavanih enako za računovodske in davčne namene, vendar pa obstajajo tudi določeni poslovni dogodki, ki jih računovodski standardi in zakonodaja obravnavajo različno in so vzrok za nastanek razlik, bodisi stalnih ali časnih, med računovodskim in davčnim dobičkom. Tako se prihodki in odhodki v računovodskih izkazih (in s tem računovodski dobiček) razlikujejo od prihodkov in odhodkov v davčnih izkazih (in s tem od obdavčljivega dobička). Bistvene razlike med računovodskim in davčnim dobičkom nastanejo iz naslednjih vzrokov:

- nekateri poslovni dogodki so vključeni samo v obračun računovodskega dobička, ne pa tudi v obračun davčnega dobička (na primer določeni davčno nepriznani stroški po 20. členu ZDDPO-2, na primer reprezentanca, se prizna samo 50 % stroška) oziroma so vključeni samo v obračun davčnega dobička, ne pa v obračun računovodskega dobička na primer povečanje prihodkov iz naslova prenosnih-transfernih cen. V tem kontekstu govorimo predvsem o stalnih razlikah, saj se ne bodo povrnili v naslednjih obdobjih;
- nekateri poslovni dogodki so vključeni tako v obračun računovodskega dobička kot tudi v obračun davčnega dobička, vendar v obračunih za različna obdobja (primer so rezervacije, ki se v večini državah odštevajo od računovodskega dobička pri njihovem obdobju oblikovanja, od obdavčljivega dobička pa se odštevajo v obdobju izdatkov, kar velja tudi po naši zakonodaji (ZDDPO-1 (2005); vendar novi zakon ZDDPO-2 (2007) jih davčno priznava 50 %). Te razlike sočasne, saj se bodo povrnile v naslednjih obdobjih.

Pri davčnem obračunu do leta 2004, so se prihodki lahko zmanjševali in povečevali, pri čemer so se stroški lahko samo zmanjševali, zato v davčnih obračunih do leta 2004 ni bilo možno imeti stroškov, ki ne bi bili prej evidentirani v računovodskih izkazih v skladu s SRS za leto 2004.

2. Razdelitev začasnih razlik v obdavčljive in odbitne

Začasne razlike se vedno pojavijo v posameznem obdobju in izginejo oziroma se poravnajo v kasnejših, kar ima za posledico pojava obveznosti za odložene davke in ali terjatve za odložene davke.

Po MRS 12 so ugotovljenečasne razlike razdelijo v obdavčljive (angl. *taxable temporary differences*) in odbitne (angl. *deductible temporary differences*):

- obdavčljivečasne razlike: to sočasne razlike, katerih posledica so obdavčljivi zneski pri ugotavljanju obdavčljivega dobička (davčne izgube) v prihodnjih obdobjih, ko se knjigovodska vrednost sredstva povrne ali knjigovodska vrednost obveznosti poravna; primer je amortizacija drobnega inventarja, v okviru osnovnih sredstev, ki je davčno priznana 50 %, in je v tem primeru davčna vrednost višja od knjigovodske vrednosti; ali
- odbitnečasne razlike, to sočasne razlike, katerih posledica so zneski, ki se odštevajo pri ugotavljanju obdavčljivega dobička (davčne izgube) v prihodnjih obdobjih, ko se knjigovodska vrednost povrne ali knjigovodska vrednost poravna. Pri nas so odbitnečasne razlike kot odhodki zaradi: prevrednotenja sredstev (oslabitve), oblikovanih popravkov vrednosti terjatev in oblikovanih rezervacij.

Izračun terjatev in obveznosti za davek se izračuna tako, da se odbitne oziromačasne razlike pomnožijo s stopnjo davka določene države, za katero se pričakuje, da se bo uporabljala v obdobju ob njihovi uporabi in na podlagi davčnih stopenj, ki je bila sprejeta na dan bilance stanja.

Odložene terjatve in obveznosti za davek se po standardu MRS 12.53 ne diskontirajo.

3. Možnečasne razlike v računovodskih izkazih po SRS (2006)

Odbitnečasne razlike:

- oslabitev sredstev oziroma okrepitev dolgov;
- oblikovanje popravkov vrednosti;
- rezervacije;
- davčne izgube;
- davčne olajšave;
- amortizacija, ki presega davčno priznana amortizacijo.

Obdavčljivečasne razlike:

- amortizacija drobnega inventarja;
- okrepitev sredstev oziroma dolgov iz naslova poslovnih združitvev.

4. Odloženi davki v računovodskih izkazih sestavljenih po MSRP

Podjetja, ki so v letu 2005 sestavljala računovodske izkaze po MSRP, so bile zavezana sestaviti računovodske izkaze tudi po SRS 2002, ki so bila edina možna podlaga za ugotavljanja davka od dohodkov pravnih oseb. Razlike, ki so nastale med SRS (2002) in MSRP, pa v letu 2005 v celoti pomenijo začasne razlike, ki povzročijo dodatne terjatve ali obveznosti za odložene davke. Poleg teh začasnih razlik se pripoznajo tudi odloženi davki iz začasnih razlik, ki izhajajo iz poslovnih združitvev ali delitev in prevrednotenja sredstev z vplivom na postavke v okviru kapitala.

Odbitne začasne razlike in obdavčljive začasne razlike so naslednje (Jerman in Žuran, 2006, str. 32):

Odbitne začasne razlike:

- oslabitve sredstev oziroma okrepitev dolgov;
- oblikovanje popravkov vrednosti;
- rezervacije;
- udeležbe v dobičku;
- davčne izgube,
- davčne olajšave;
- razlika med izkazi po SRS in po MSRP (vrednost sredstev po MSRP < vrednosti sredstev po SRS oziroma vrednost obveznosti po MSRP < vrednosti obveznosti po SRS).

Obdavčljive začasne razlike:

- amortizacija drobnega inventarja;
- okrepitev sredstev oziroma oslabitev dolgov iz naslova poslovnih združitvev;
- razlike med izkazi po SRS in po MSRP (vrednost sredstev po MSRP > vrednosti sredstev po SRS oziroma vrednost obveznosti MSRP < vrednosti obveznosti po SRS).

Večina začasnih razlik vpliva na poslovni izid. Z njim povezane terjatve (obveznosti) za odložene davke se evidentirajo z vplivom na poslovni izid kot prihodki (odhodki) za odložene davke.

4.3.3.3 Terjatve za odloženi davek

Terjatve za odloženi davek so zneski davka od dohodka, ki bodo davčnemu zavezancu povrnjeni v prihodnjih davčnih obdobjih na račun manjših plačil davka v prihodnosti, ko bodo te terjatve lahko uveljavljene. Lahko nastanejo zaradi odbitnih začasnih razlik in zaradi prenosa neizrabljenih izgub in dobropisov v naslednja davčna obdobja.

Za pripoznavanje terjatev za odloženi davek morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

- terjatve za odloženi davek za začasne razlike se v skladu z načelom previdnosti pripoznajo le, če je verjetno, da se bo v prihodnosti pojavil razpoložljiv dobiček, ki ga bo mogoče obremeniti za te začasne razlike. Terjatve za odloženi davek se ne prizna, če izhajajo iz sredstva ali obveznosti, ki v času nastanka poslovnega

dogodka ne vplivajo niti na računovodski, niti na obdavčljivi dobiček (davčno izgubo), razen v primeru, ko gre za terjatve, ki izhajajo iz poslovne združitve, delitve, zamenjave kapitalskega deleža ali prenosa dejavnosti;

- terjatve za odloženi davek za vse odbitne začasne razlike, ki izhajajo iz finančnih naložb v odvisna podjetja, podružnice in pridružena podjetja ter deleže v skupnih podvigih se priznajo samo v kolikor je verjetno, da bodo začasne razlike odpravljene v predvidljivi prihodnosti in bo na razpolago obdavčljiv dobiček za njihovo poravnavo;
- terjatve za odloženi davek za neizrabljene davčne izgube in davčne dobropise se pripoznajo le, če je verjetno, da bo v prihodnosti na razpolago obdavčljiv dobiček, ki ga bo mogoče obremeniti za neizrabljene izgube in dobropise.

Tako je podjetje na dan bilance podjetje vedno dolžno oceniti predhodno nepripoznane terjatve za odloženi davek in jih pripoznati, v kolikor obstaja verjetnost, da jim bo prihodnji obdavčljiv dobiček omogočil njihovo poravnavo. Velja pa tudi obratno, podjetje mora zmanjšati knjigovodsko vrednost terjatev za odloženi davek, če ni verjetno, da bo v prihodnosti dovolj obdavčljivega dobička za pokrivanje del ali celotne vrednosti terjatev za odloženi davek. Izkazovanje terjatev za odloženi davek za razliko od kratkoročnih terjatev do države iz naslova medletnih plačil davka mora biti od ostalih dolgoročnih terjatev ločeno v bilanci stanja. Razkrivanje terjatev za odloženi davek je obvezno v primeru (Zagorc, 2007, str. 21):

- če je pripoznanje odvisno od prihodnjih obdavčljivih dobičkov, ki presegajo dobičke iz odprave obstoječih obdavčljivih začasnih razlik;
- če ima podjetje v tekočem ali je imelo v preteklih obdobjih davčno izgubo, ki se nanaša na terjatve za odloženi davek (kar pomeni, da je pripoznalo terjatve, a jih kasneje ni moglo uveljaviti).

V kolikor so podjetja v preteklosti ali/in v sedanjosti poslovala z izgubo in zaradi slabih napovedi ni verjetno, da bodo nastali v prihodnosti davčni dobički, predvidoma ne izpolnjujejo pogojev za pripoznavanje terjatev za odloženi davek, saj morajo biti bodoči dobički verjetni in v tej zvezi ne smejo obstajati nikakršni dvomi.

4.3.3.4 Obveznosti za odloženi davek

Obveznosti za odložene davke se pripoznajo za vse obdavčljive začasne razlike, razen če so le-te posledica:

- začetnega pripoznavanja dobrega imena, pri katerem se kasnejše oslabitve le-tega davčno ne priznajo (tako bi knjigovodska vrednost preseгла davčno vrednost dobrega imena, vendar pa gre za stalno razliko in bi izkazovanje obveznosti za odloženi davek zgolj povečalo vrednost dobrega imena, ki pa nikoli ne bi bilo davčno priznано);
- začetnega pripoznavanja sredstva ali obveznosti v poslu, ki ni poslovna združitev in v času posla ne vpliva niti na računovodski, niti na obdavčljivi dobiček.

Obveznosti za odloženi davek se pripozna tudi v primerih:

- ko so obdavčljive začasne razlike povezane s finančnimi naložbami v odvisna podjetja, podružnice in pridružena podjetja ter deleži v skupnih podvigih, razen če

je obvladujoče podjetje, naložbenik, podvižnik sposoben obvladovati čas, v katerem bodo odpravljene začasne razlike in je verjetno, da le-te ne bodo odpravljene v predvidljivi prihodnosti (torej ne bo prišlo do razdelitve dobička, ki bo povzročilo plačilo večjega davka);

- se nabavna vrednost združitve, delitve, zamenjave kapitalskih deležev ter prenosa dejavnosti razporedi na prevzeta sredstva, dolgove in pogojne obveznosti po njihovi pošteni vrednosti, pri obračunu davka pa se ne opravijo ustrezne prilagoditve (tako obračunana obveznost za odloženi davek vpliva na povečanje dobrega imena in ne na poslovni izid);
- se sredstva prevrednotijo zaradi povečanja vrednosti na višjo pošteno vrednost, pri obračunu davka pa se ne opravijo ustrezne prilagoditve (povečanje vrednosti ni obdavčljivo, ker učinek ne vstopa v poslovni izid, temveč povečuje kapital podjetja).

Obveznosti za odloženi davek za obravnavano poslovno leto se ugotovijo na podlagi zneska, za katerega se pričakuje, da bo plačan davčni upravi, ob uporabi davčnih stopenj in predpisov, veljavnih na dan bilance stanja (Guenther, Sansing, 2004).

Izkazovanje obveznosti za odloženi davek je, za razliko od kratkoročnih obveznosti do države iz naslova obveznosti za tekoči davek od dohodka, v postavki dolgoročnih obveznosti, vendar ločeno od drugih dolgoročnih obveznosti v bilanci stanja.

MRS 12 dovoljuje pobot terjatev in obveznosti za odloženi davek, če sta izpolnjena pogoja, da ima podjetje zakonsko pravico pobotati odmerjene terjatve in obveznosti za davek ter se terjatve in obveznosti za odloženi davek nanašajo na davek od dohodka, ki pripada isti davčni oblasti (Zagorc, 2007, str. 22).

Tako kot pri terjativah za odloženi davek je tudi pri obveznostih za odloženi davek posebej potrebno razkriti zneske, ki ne vplivajo na poslovni izid podjetja in ki se izračunajo:

- v breme ali dobro kapitala (prevrednotenje gospodarskih kategorij na višje poštene vrednosti) ter
- v breme ali dobro dobrega imena (pri združitvah, delitvah, zamenjavah kapitalskih deležev ter prenosih dejavnosti).

4.3.3.5 Pripoznavanje in razkrivanje učinkov iz terjatev in obveznosti za odloženi davek

Učinki oblikovanja terjatev in obveznosti za odloženi davek se ne odražajo vedno enoznačno na eni računovodski kategoriji. Na splošno velja pravilo, da se davčne posledice poslovnih dogodkov izkažejo na enak način kot se izkaže poslovni dogodek, na katerega je vezana poslovna terjatev ali obveznost za odloženi davek. Iz tega sledi, da se vse terjatve in obveznosti za odloženi davek, ki izhajajo iz poslovnih dogodkov, pripoznanih v izkazu poslovnega izida, pripoznajo v izkazu poslovnega izida. To velja za vse začasne časovno usklajevalne razlike iz poslovnih dogodkov, pri katerih gre za pripoznavanje prihodkov in odhodkov v davčnem obračunu v drugem obračunskem

obdobju, kot so poslovni dogodki pripoznani v izkazu poslovnega izida (na primer odhodki zaradi slabitev, amortizacije, rezervacije).

Posledice terjatev in obveznosti za odloženi davek v izkazu poslovnega izida (obveznosti) zmanjšujejo ali (terjatve) povečujejo čisti izid podjetja. Čisti izid (dobiček ali izguba) je namreč razlika med celotnim poslovnim izidom (pred obdavčitvijo), obračunanim tekočim davkom od dohodka ter odloženim davkom in je na razpolago za delitev. Odhodek za davek (prihodek od davka) tako predstavlja znesek, ki v posameznem poslovnem obdobju vpliva na čisti izid ter vključuje obračunan in odložen davek, vendar ni odhodek v smislu SRS 17, niti prihodek v smislu SRS 18 (Zagorc, 2007, str. 23).

Razkritja za odloženi davek so naslednja (SRS 2006, SRS 19.25):

- znesek odhodka za davek iz obračunanega (tekočega) davka;
- skupni znesek na novo pripoznanih in odpravljenih terjatev in obveznosti za odloženi davek;
- razlika v odhodku (prihodku) iz odloženega davka zaradi spremembe davčnih stopenj ali davčnih predpisov;
- znesek prihodka iz odloženega davka, ki se pripozna in izvira iz predhodno nepripoznane davčne izgube, dobropisa ali začasne razlike iz preteklih obdobj;
- znesek odhodka za odloženi davek, ki izhaja iz odpisa predhodno pripoznane terjatve za odloženi davek.

V zvezi z obračunanim in odloženim davkom je potrebno razkriti in pojasniti naslednje (SRS 2006, SRS 19.27):

- razmerje med celotnim odhodkom za davek ter računovodskim poslovnim izidom;
- znesek odbitnih začasnih razlik, neizrabljenih davčnih izgub in davčnih dobropisov, za katere niso pripoznane terjatve za odloženi davek;
- za vsako vrsto odbitnih začasnih razlik, neizrabljenih davčnih izgub in davčnih dobropisov znesek pripoznanih terjatev za odloženi davek;
- znesek morebitnih obdavčljivih začasnih razlik, za katere niso pripoznane obveznosti za odloženi davek.

Na podlagi SRS in ZDDPO-1 (ZDDPO-2) morajo podjetja izračunati terjatve in obveznosti za odložene davke. Pri tem pa morajo podjetja upoštevati pomembnost terjatev in obveznosti za odloženi davek. Po SRS 2006 je znesek pomemben, če opustitev njegovega pripoznanja lahko vpliva na poslovne odločitve uporabnikov. Naravo in stopnjo pomembnosti mora podjetje zato opredeliti v svojih aktih; v prilogah k računovodskim izkazom pa morajo razkriti, ali so nepomembni zneski terjatev in obveznosti za odložene davke pripoznani.

4.3.4 Zakon, ki ureja odložene davke in določbe ZDDPO-2 za odloženi davek

Obdavčitev pravnih oseb ureja Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2), ki je stopil v veljavo 1.1.2007 in je nadomestil predhodni zakon ZDDPO-1, ki je nehal veljati 31.12.2006.

Z uveljavitvijo SRS 2006 je Slovenija naredila velik korak v razvoju računovodske stroke, ob doslednem upoštevanju MSRP pa tudi glede odloženih davkov. Prehod na SRS 2006 je bil torej prvi pogoj in korak k obračunavanju in pripoznavanju odloženih davkov tudi pri nas, zato je ta prehod na SRS 2006 v doktorski disertaciji predstavljen.

Sočasno je bil sprejet tudi ZDDPO-1(2), ki določa vrsto začasnih in stalnih razlik med računovodskim dobičkom in davčno osnovo, ki so v tem poglavju podrobneje predstavljene, najprej pa predstavljamo prehod na nove SRS 2006.

1. Prehod na SRS 2006

Prehod na SRS 2006 je urejen v prehodnih odločbah v SRS. Pravila, ki so jih podjetja morala upoštevati ob prehodu SRS 2006 določa 15. poglavje njihovega uvoda, ki je podjetjem naložil, da so na dan 1.1.2006 opravila naslednje prilagoditve in preračune (Zagorc, 2007, str. 22):

- pripoznanje vseh sredstev in obveznosti, katerih pripoznanje zahtevajo SRS 2006, med njimi tudi tista, ki jih podjetja po SRS 2002 niso pripoznala;
- odprava pripoznanja sredstev in obveznosti, če SRS 2006 ne predvidevajo le-tega;
- prerazporeditev postavk sredstev in obveznosti, razvrščanje v skladu s SRS 2002, če se v skladu s SRS 2006 razvrščajo med sredstvi in obveznosti drugih vrst;
- uporaba pravil merjenja vseh pripoznanih sredstev in obveznosti po SRS 2006.

Terjatve za odloženi davek ob prehodu na SRS 2006 so se pojavile po preračunu posameznih računovodskih postavk za leto 2005 le izjemoma, in sicer: če se je podjetje odločilo v breme prenesenega poslovnega izida oblikovati rezervacije za jubilejne nagrade in odpravnine ob upokojitvi, stroški zanje pa bodo davčno priznani šele, ko bodo rezervacije za te namene porabljene.

V pojasnilu 4 k uvodu v SRS 2006 je definirana bistvenost – podjetje lahko odloči, da v knjigovodskih razvidih ne pripoznava in ne odpravlja terjatve in obveznosti za odloženi davek, če so le te vrednosti posamično ali skupaj za podjetje nepomembne. Šteje se, da je znesek pomemben, če bi opustitev njegovega pripoznanja lahko vplivala na poslovne odločitve uporabnikov, temelječe na računovodskih izkazih. Naravno in stopnjo pomembnosti morajo podjetja opredeliti v svojih aktih, v razkritjih k računovodskim izkazom pa navesti, da nepomembni zneski terjatev za odloženi davek niso pripoznani.

Podjetja so terjatve za odloženi davek ob prehodu na SRS 2006 pripoznala na podlagi davčne stopnje 25 %, ki je bila na začetku leta 2006 edina veljavna in tudi ni bilo pričakovati, da se bo spremenila. Na podlagi sprejetja ZDDPO-2 (97. člen) pa je bilo potrebno terjatve za odloženi davek v zaključni bilanci za leti 2006 preračunati po stopnjah, ki bodo veljale v letih, ko bodo pričakovane terjatve za odloženi davek povrnjene.

Obveznosti za odloženi davek v otvoritvenem stanju leta 2006 so zaradi prehoda na SRS 2006 nastale na podlagi:

- povečanega prenesenega poslovnega izida, ki ga je podjetje najkasneje v treh letih postopoma vštelo v davčno osnovo;

- presežka prevrednotenja, ki je postopno ali ob prodaji, odtujitvi oziroma odpravi pripoznanja sredstev povečal preneseni ali tekoči poslovni izid.

2. Prevrednotenje

Odhodki zaradi prevrednotenja, razen odhodkov, nastalih zaradi prevrednotenja dolgov, terjatev, finančnih naložb in denarnih terjatev, kateri se po SRS 2006 prevrednotujejo zaradi sprememb valutnega tečaja, in odhodkov zaradi kapitalske metode vrednotenja finančnih naložb, se ne priznajo v računovodskih izkazih. Odhodki prevrednotenja se davčno ne priznajo v letu ko so prevrednotovalni odhodki obračunani (razen tistih, ki se po SRS 2006 prevrednotujejo zaradi sprememb valutnega tečaja in razen v vrednosti 1 % obdavčljivih prihodkov davčnega obdobja ali zneska, ki je enak aritmetični sredini v preteklih treh davčnih obdobjih dejansko odpisanih terjatev). Tako imajo le ti vpliv na zmanjšanje poslovnega izida v izkazu poslovnega izida, ne vplivajo pa na nižjo davčno osnovo za davek od dobička.

Vendar pa ZDDPO-2 določa, da prevrednotovalni odhodki niso dokončno davčno nepriznani, temveč se priznajo ob prodaji ali drugačni odtujitvi sredstev in ob poravnavi ali drugačni odtujitvi dolgov. Seveda pa je možno v letu odtujitve in s tem izgube sredstva, kot odhodke zaradi prevrednotenja uveljavljati le zneske dejanske izgube, presežni del prevrednotovalnih popravkov iz preteklih let pa se bo odpravil. Pri terjatvah se predhodno davčno nepriznani odhodki iz prevrednotenja davčno priznajo ob poravnavi ali drugačni odtujitvi, vendar je pri tem potrebno upoštevati pogoje navedene v šesti točki 21. člena ZDDPO-2.

V kolikor je izguba ob prodaji ali drugačni odtujitvi realizirana v nižjem znesku glede na predhodno obračunane davčno nepriznane prevrednotovalne odhodke, se odprava presežne oslabitve upošteva na način, da se prihodki iz odprave le-te izvzemajo iz davčne osnove. Brez navedene ureditve tretje točke 21. člena ZDDPO-2 bi prišlo do dvakratnega obdavčevanja istega davčnega vira.

3. Rezervacije

V skladu s SRS 2006 se dolgoročne rezervacije v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripoznajo z ustreznim odbitkom od prihodkov poslovnega leta (dolgoročne rezervacije na račun dolgoročno odloženih prihodkov) ali z vračunavanjem ustreznih stroškov oziroma odhodkov (dolgoročne rezervacije na račun dolgoročno vnaprej vračunanih stroškov oziroma odhodkov), če je verjetno, da bodo v prihodnosti nastali takšni stroški oziroma odhodki in je zanje potrebno dolgoročna rezervacija.

Namen oblikovanja rezervacij je zmanjšanje tveganja v prihodnosti, vendar pa je dejstvo, da večina zneskov rezervacij temelji zgolj na ocenah in ne na izmerjenih podatkih, ki jim daje precejšen značaj subjektivnosti (Kavčič, 1995, str. 97).

Pravila o predhodnih določbah zakona urejajo tudi vprašanje glede davčne obravnave odpravljanja rezervacij, ki so bile oblikovane po preteklem zakonu ZDDPO, ki je veljal do leta 2004. Tako ZDDPO-1 daje možnost, da se določbe o davčni obravnavi pri odpravi

rezervacij uporabljajo tudi za rezervacije, oblikovane pred začetkom uporabe tega zakona, če so bile slednje oblikovane na podlagi 23. člena ZDDPO. Rezervacije, oblikovane na račun dolgoročno vračunanih stroškov, so bile do konca leta 2002 davčno priznane 70 %, od leta 2003 dalje pa 50 %, medtem ko so bile dolgoročne rezervacije na račun dolgoročno odloženih prihodkov v celoti priznane.

Po 20. členu ZDDPO-2 se 50 % rezervacij prizna kot davčno priznan odhodek. Za rezervacije po tem členu se štejejo rezervacije za dana jamstva ob prodaji proizvodov ali opravljeni storitvi, rezervacije za reorganizacijo, rezervacije za pokojnine, rezervacije za jubilejne nagrade in rezervacije za odpravnine ob upokojitvi. Pogojne dolgoročne obveznosti se ne štejejo za rezervacije. Odprava in poraba rezervacij iz prvega in drugega odstavka 20. člena ZDDPO-2, ki niso bile priznane kot odhodek, se v davčnem obdobju upošteva na način, da:

- se priznajo odhodki iz porabe rezervacij v delu, v katerem oblikovanje rezervacij ni bilo priznano kot odhodek;
- se iz davčne osnove izvzamejo prihodki iz odprave in porabe rezervacij v delu, v katerem oblikovanje rezervacij ni bilo priznano kot odhodek.

Vsekakor pa člen, ki obravnava rezervacije, v zadnjem odstavku obravnava tudi popravek rezervacij na sedanjo vrednost predvidenih bodočih izdatkov na koncu obračunskega obdobja. Oblikovane rezervacije povzročijo oblikovanje terjatev za odloženi davek.

4. Amortizacija

Amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih dolgoročnih sredstev se prizna za davčne namene največ do zneska, ki se izračuna ob uporabi metode enakomernega časovnega amortiziranja in ob uporabi najvišjih davčno priznanih amortizacijskih stopenj iz petega odstavka 33. člena ZDDPO-2. Na podlagi navedene spremembe, je potrebno v primeru razlik med obračunano amortizacijo za davčne potrebe in za poslovne namene izračunavati terjatve ali pa obveznosti za odložene davke. V primeru, da je metoda amortiziranja za poslovne namene drugačna od enakomernega časovnega amortiziranja, je potrebno za davčne namene glede na dobo koristnosti sredstva najprej izračunati letne amortizacijske stopnje, ki ustrezajo metodi enakomernega časovnega amortiziranja. Razlike med amortizacijo za poslovne namene in davčno priznano amortizacijo povzročajo terjatve ali pa obveznost za odloženi davek.

Drugi razlog za odloženi davek pa so sredstva (drobni inventar), katera posamezna vrednost ne presega 500 EUR in katerih doba koristnosti je več kot eno leto, in se kot odhodek prizna celotna nabavna vrednost ob prenosu v uporabo. Tako pride do očitnih razlik med amortizacijo, obračunano za poslovne namene, in amortizacijo, obračunano za davčne namene, iz naslednjih razlogov:

- ker so takšna sredstva pri računovodenju za poslovne namene lahko uvrščajo med drobni inventar in so zato lahko amortizirana skupinsko,
- ker so lahko razvrščena in amortizirana posamično kot opredmeteno osnovno sredstvo, vendar je v tem primeru stopnja amortizacije v vsakem primeru manjša kot 100 % letno.

V kolikor je amortizacija za davčne namene višja od amortizacije za poslovne namene, morajo podjetja izračunavati in izkazovati obveznost za odložene davke.

5. Davčna izguba in davčni dobropisi (davčne olajšave)

Po 36. členu zakona ZDDPO-2 je izguba presežek odhodkov nad prihodki, ki so določeni s tem zakonom. Pri zmanjšanju davčne osnove na račun davčnih izgub iz preteklih davčnih obdobjih se davčna osnova najprej zmanjša za davčno izgubo starejšega datuma. Pri tem pa zakon določa, da je zmanjšanje davčne osnove zaradi davčnih izgub iz preteklih davčnih obdobjih dovoljeno največ do višine davčne osnove davčnega obdobja. V kolikor se v davčnem obdobju lastništvo delniškega kapitala oziroma kapitalskega deleža ali glasovalnih pravic zavezanca neposredno ali posredno spremeni za več kot 25 % (v letu 2005) in 50 % (v letu 2006) in zavezanec:

- že dve leti pred spremembo lastništva ne opravlja dejavnost; ali
- že dve leti pred ali po spremembi lastništva bistveno spremeni dejavnost, zavezancu ni dovoljeno koristiti nastalo izgubo tekočega leta v prihodnjem obdobju.

Neizkoriščene davčne dobropise (olajšave) za vlaganje v raziskave in razvoj na podlagi 55. člena ZDDPO-2, ki jih bo zavezanec prenašal v naslednja petletna obdobja, ravno tako povzročijo terjatve za odloženi davek.

6. Dividende in dohodki podobnim dividendam

ZDDPO-2 v svojem 24. členu pod določenimi pogoji omogoča izvzem prejetih dividend oziroma drugih deležev iz dobička, vključno z dohodki, ki so podobnim dividendam, razen skritih rezerv, ki niso bile predmet obdavčitve pri izplačevalcu, iz davčne osnove prejemnika, če je izplačevalec:

- zavezanec za davek ZDDPO-2 ali
- za davčne namene rezident v državi članici Evropske unije v skladu s pravom te države in se sicer v skladu z mednarodno pogodbo o izogibanju dvojnega obdavčevanja dohodka, sklenjene z državo nečlanico Evropske unije, ne šteje kot rezident izven Evropske unije in je poleg tega zavezanec za enega od davkov, v zvezi s katerim se uporablja skupen sistem obdavčevanja, ki velja za matična podjetja in odvisna podjetja iz različnih držav članic Evropske unije, kjer se zavezanec ne šteje podjetje, ki je davka oproščeno ali ima možnost izbire obdavčitve ali
- zavezanec za davek od dohodka oziroma dobička, primerljiv z davkom po tem zakonu, in ni rezident države, v primeru poslovne enote pa se ta nahaja v državi, v kateri je splošna oziroma povprečna nominalna stopnja obdavčitve dobička podjetja nižja od 12,5 %, pri tem pa ta alineja ne velja za izplačevalca, ki je rezident druge države članice Evropske unije po 2. točki 24. člena.

Na tej podlagi so prejete dividende in drugi deleži v dobičku neobdavčljivi. Enako pa zakonodajalec nalaga, da se pri določanju davčne osnove po 24. členu ZDDPO-2 odhodki, povezani z upravljanjem in financiranjem naložb v kapital podjetij, zadržujejo

drugih oblik organiziranja, ki omogočajo te dohodke, ne priznajo v znesku, ki je enak 5 % zneska v davčnem obdobju prejetih in izvzetih dividend in dobičkov.

7. Prenos premoženja, združitvev in zamenjave kapitalskih deležev

Pri prenosu premoženja lahko prevzemna podjetja oblikujejo terjatve za odloženi davek iz naslova prevzema rezervacij in davčnih izgub od prenosnih podjetij. Vsekakor pa morajo podjetja zaradi zakonskih določb (39. in 41. člen ZDDPO-2) in določb SRS 2006 obračunavati odložene davke, kar pa lahko vpliva na vrednost dobrega imena in poslovnega izida podjetja (Odar, 2006, str. 295).

4.3.5 Izračun in pripoznavanje odloženih davkov v računovodskih izkazih

Izračun odloženih davkov razdelimo na korake:

- sestavitev računovodskih izkazov v skladu s SRS 2006: podjetje, ki želi izračunati odložene davke, najprej pripravi računovodske izkaze v skladu s SRS 2006, ki so podlaga za sestavitev obračuna davka od dohodkov pravnih oseb;
- sestavitev obračuna davka od dohodkov pravnih oseb: podjetje pri sestavi obračuna davka upošteva veljavno zakonodajo;
- ugotovitev stalnih in začasnih razlik na dan izkaza stanja: podjetje primerja knjižne vrednosti sredstev in obveznosti v bilanci stanja z davčnimi vrednostmi in določi, katere razlike so stalne oziromačasne; pri izračunu odloženih davkov so odločilnečasne razlike.

Ugotavljamo, da so odloženi davki pomembna postavka v računovodskih izkazih, saj so posledica začasnih razlik, ki predstavljajo razliko med davčnim in računovodskim dobičkom. MRS 12 predpisuje obračunavanje odloženega davka z metodo obveznosti po bilanci stanja. Novi SRS 2006 so na področju odloženih davkov v skladu z MSRP in tako določajo, da se davčne posledice poslov obračunavajo na enak način kot posle same.

Potrebno je omeniti, dačasne in časovno usklajene razlike ne vplivajo na celoten znesek davka, ki ga je podjetje plačalo od nastankačasne razlike pa do časa, ko se je razlika odpravila. Časne razlike povzročijo, da je davčna obremenitev glede na računovodski dobiček v posameznih računovodskih obdobjih neenakomerna. Brez upoštevanja odloženega davka podjetje plača natanko toliko davka od dohodka, kot v primeru ko jih pripozna v računovodskih izkazih, razlika je le v tem, da s pomočjo odloženih davkov enakomerno razporedi davčno obremenitev skozi obračunska obdobja, v katerih se pojavijočasne razlike.

5 DOSEDANJE TEORIJE IN RAZISKAVE PROUČEVANE TEME

V tem poglavju predstavljamo raziskave tujih in domačih avtorjev, ki se nanašajo na temo, ki jo proučujemo v doktorski disertaciji. Takšne raziskave kot jo prikazujemo v doktorski disertaciji, nismo našli, obstajajo pa podobne, ki so na kakršenkoli način povezane z obravnavano temo.

Poglavje je razdeljeno na dva sklopa. V prvem sklopu predstavljamo domače in tuje raziskave, ki se nanašajo na:

- gospodarsko uspešnost mikro, majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetij;
- dejavnosti, ki prevladujejo v MSP in v velikih podjetjih;
- zaposlovanje v MSP in v velikih podjetjih;
- produktivnost MSP in velikih podjetij.

V drugem delu pa tiste, ki se nanašajo na:

- prevrednotovalne odhodke in
- odložene davke.

5.1 Predstavitev domačih in tujih raziskav, ki se nanašajo na velikost podjetij, zaposlovanje ter produktivnost v njih

Pri predstavitvi raziskav prikazujemo različne poglede na pomembnost majhnih, srednjih in velikih podjetij. Citirani so izsledki različnih avtorjev, poročil, empiričnih raziskav, ki dokazujejo pomembnost MSP na eni strani in velikih podjetij na drugi strani.

Nekateri na podlagi svojih argumentov dajejo prednost majhnim in srednjim podjetjem, drugi zagovarjajo velika podjetja, nevtralni analitiki pa zagovarjajo tezo, da so v nekaterih državah uspešnejša MSP, medtem ko v drugih velika podjetja.

5.1.1 Ključne teze zagovornikov MSP

Zagovorniki majhnih in srednjih podjetij trdijo, da politika MSP temelji na treh argumentih (Svetovna banka, 1994, 2002, 2004) (SME's Growth and Poverty, 2005):

- postopno stopnjujejo konkurenčno prednost in s tem vplivajo na gospodarsko uspešnost določene države; spodbujajo inovacije in tako vplivajo na rast produktivnosti in zaposlenosti;
- MSP so mnogo bolj produktivna kot velika, ampak finančni trgi in druge institucije pogosto ovirajo njihov razvoj. S tega vidika je pomembna direktna državna pomoč MSP, saj tako lahko vplivajo na dvig gospodarske rasti;
- imajo bolj fleksibilno organizacijsko strukturo, ki omogoča boljše komunikacijsko povezavo med zaposleni, kar kaže na bolj osebni odnos kot v velikih podjetjih.

Manjša podjetja so vse pomembnejša v industrijskih politikah številnih držav (SME's Growth and Poverty, 2005), saj so:

- pomemben vir zaposlovanja in gospodarske rasti;
- sposobna uporabljati nove tehnologije;
- vedno bolj globalna in postajajo mednarodno konkurenčna.

Predvsem majhna podjetja so se zaradi svoje fleksibilnosti bistveno hitreje sposobna prilagoditi novim tržnim razmeram kot velika podjetja. Omenimo lahko raziskavo Malo gospodarstvo v Sloveniji: pričakovanja in dosežki, kateri avtorja ugotavljata, da so bila edino majhna in srednja podjetja v zasebni lasti in v obdobju prehoda sposobna odpirati nova delovna mesta, medtem ko so se bila velika prisiljena prestrukturirati in krčiti svoj obseg, da bi preživela v novi družbeni in gospodarski ureditvi (Glas, Drnovšek, 1999, str. 2).

5.1.2 Ključne teze zagovornikov velikih podjetij

Nasprotno pa zagovorniki velikih podjetij trdijo, da ta lažje pokrijejo fiksne razvojne stroške (R&D) s pozitivnim učinkom produktivnosti, poleg tega pa velika podjetja omogočijo bolj stabilna in visoko kakovostna delovna mesta kot majhna podjetja (Rosenzweig, 1988; Brown et al., 1990) (SME s, Growth, and Poverty, 2005).

Nikakor ne moremo posplošiti teze, da so velika podjetja bolj delovno intenzivna. V določenih dejavnostih so namreč velika podjetja precej bolj kapitalsko intenzivna (Little, Mazumdar, Page, 1987; Snodgrass and Biggs, 1996). Poleg tega so velika podjetja bolj stabilna v zaposlovanju, zaposleni pa dosegajo višje povprečne plače ter so deležni večjih bonitet kot zaposleni majhnih podjetij (Brown, Medoff and Hamilton, 1990; Rosenzweig, 1988) (SME s, Growth, and Poverty, 2005).

Splošna statistična krivulja porazdelitve podjetij po velikosti je skoraj v vsakem gospodarstvu ali industriji asimetrična, kar pomeni, da je število majhnih podjetij v primerjavi s številom velikih relativno večje. Kljub temu velika podjetja navadno imajo večjo ekonomsko moč, poleg tega pa zaposlujejo pretežni delež zaposlencev gospodarstva, to pomeni, da imajo vsekakor večji vpliv na gospodarstvo v primerjavi z majhnimi (Hart, 2000, str. 4).

Velik problem majhnih podjetij je, da jih pogosto vodi ena oseba in so hkrati v njeni lasti. Njen interes je zasledovanje individualnih ciljev, kar pomeni, da se ta ne razvijajo tako kot bi se sicer (ne razvijajo se v srednje podjetje). Konservativno mišljenje in strah pred izgubo kontrole sta bistvena razloga, da večina majhnih podjetij ne zraste v srednja, čeprav je potencial rasti ravno v majhnih in ne v velikih podjetjih (Hart, 2000, str. 4).

5.1.3 Statistična poročila raznih organizacij (APEC, Svetovna banka) o MSP in velikih podjetjih

Že nekoliko stara, vendar obsežna raziskava med državami azijsko-pacifiškega gospodarskega sodelovanja (APEC) iz leta 1994 ugotavlja, da imajo majhna in srednja

podjetja v teh državah pomembno vlogo, še posebej z vidika zaposlovanja (Lee, Li in Hwang, 1994, str. 2). Leta 1994 so v posameznih državah članicah APEC majhna in srednja podjetja predstavljala več kot 90 % vseh podjetij in so pokrivala od 32 % do 84 % vseh zaposlitev. Ustvarila so od 30 % do 60 % BDP teh držav (Joint Statement, 1995). Novejše poročilo azijsko-pacifiškega gospodarskega sodelovanja (APEC) iz leta 2002 (Small Business and Trade in APEC, 2002, str. 3, Pukšič, 2004, str. 25) navaja, da majhna podjetja z do 100 zaposleni predstavljajo že 98 % vseh podjetij in zaposlujejo 60 % vseh zaposlencev v zasebnem sektorju. Primerjava med različnimi državami pa kaže na to, da je v razvitih gospodarstvih občutno večji delež majhnih podjetij v primerjavi z gospodarstvi v razvoju (1 majhno podjetje na 100 ljudi) (ibid., str. 5). Po podatkih Small Business Administration (Research Publications, 2002, 2003) predstavljajo majhna podjetja v ZDA več kot 99 % vseh delodajalcev, saj zaposlujejo 51 % zaposlencev v zasebnem sektorju, ustvarijo 52 % bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) in so vir dveh tretjin vseh novih zaposlitev. Majhna podjetja, ki pripravljajo patente prijavijo 13-do 14-krat več patentov na zaposlenca kot velika podjetja (ki prijavljajo patente); za patente majhnih podjetij je dvakrat bolj verjetno, da se bodo uvrstili med 1 % najbolj citiranih patentov (Small Business by the Numbers, 2004, str. 1) (Pukšič, 2004, str. 25).

5.1.4 Pomen MSP in velikih podjetij v nekaterih državah ter njihova produktivnost

MSP predstavljajo potencial tudi v Sloveniji in v Evropi, kar kažejo nekatere raziskave, opravljene doma in v tujini. V okviru Slovenije in Evropske unije raziskava »Razvoj malih in srednjih podjetij v Sloveniji in Evropski uniji«, prikazuje primerjavo med evropskimi in slovenskimi MSP. Po podatkih je vloga MSP pomembnejša v Evropski uniji, saj ta prevladujejo tako v zaposlovanju kot v realizirani dodani vrednosti, medtem ko v Sloveniji pomembnejšo vlogo igrajo velika podjetja (Žakelj, 2004, str. 13).

Na podlagi proučevanja pomembnosti MSP v Veliki Britaniji in Nemčiji ugotavljamo, da so tudi med evropskimi državami razlike med MSP in velikimi podjetji. Medtem ko v Veliki Britaniji prevladujejo po zaposlovanju in realiziranih prihodkih, v Nemčiji ključno vlogo igrajo le pri zaposlovanju, ne pa v deležu dodane vrednosti in realiziranih prihodkih.

Na Japonskem MSP zaposlujejo več kot 70 % delovno aktivnega prebivalstva ter predstavljajo pomembnega strateškega partnerja velikim podjetjem, vendar v nasprotju z drugimi omenjenimi azijskimi državami velika podjetja izkazujejo večji faktor produktivnosti kot majhna in srednja podjetja.

Najmanjšo vlogo igrajo MSP v Latinski Ameriki, kjer je glavni razlog premajhna zmožnost majhnih podjetij, da bi se prilagodila okoljevarstvenim zahtevam države (nefleksibilnost je posledica premalo izobraženih zaposlencev v majhnih podjetjih), in v Avstraliji, kjer niso sposobna preživeti močnega konkurenčnega boja na trgu, kar ima za posledico zmanjšanje števila avstralskih majhnih podjetij.

5.1.4.1 Položaj MSP v Evropi

V letu 2003 je v Evropski uniji delovalo približno 98 % MSP, kar je 19,3 mio podjetij, ki so bila odgovorna za 65 mio zaposlencev. Od tega je 18 mio podjetij (93,2 %), ki zaposlujejo manj kot 10 zaposlencev, na drugi strani pa je samo 35.000 podjetij, ki zaposlujejo več kot 250 zaposlencev (SMEs in World Economy, Especially in Europe, 2007, str. 2). Evropsko podjetje v povprečju zaposluje 6 zaposlencev (vključena so tudi velika podjetja). Med posameznimi državami so velike razlike, saj povprečno italijansko podjetje zaposluje tri zaposlence, v Grčiji in na Madžarskem samo dva, medtem ko v državah, kot so Avstrija, Luksemburg, Nizozemska in Irska, podjetje v povprečju zaposluje deset zaposlencev (SMEs in World Economy, Especially in Europe, 2007).

Tabela 5 prikazuje število podjetij, v njih zaposlenih, realizirani povprečni prihodek, dodano vrednost na zaposlenca in delež stroškov dela na zaposlenca v evropskih podjetjih. Podatki veljajo za leto 2000.

Tabela 5: Primerjava med MSP in velikimi podjetji v Evropski uniji za leto 2000

	MSP	Velika podjetja	Skupaj
Število podjetij (1000)	24.415,00	40,00	20.455,00
Število zaposlencev (1000)	80.790,00	40.950,00	121.750,00
Število zaposlencev na podjetje	4,00	1.020,00	6,00
Povprečni prihodki na podjetje (v mio EUR)	0,60	255,00	1,11
Delež izvoza v prihodkih (v %)	13,00	21,00	17,00
Dodana vrednost na zaposlenca (v tisočih EUR)	65,00	115,00	80,00
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	63,00	49,00	56,00

Vir: Basic facts about SMEs and large enterprises in Europe, 2000, Table 1 (Žakelj, 2004)

Iz Tabele 5 je razvidno, da je bilo v članicah Evropske unije v letu 2000 delež MSP 99,83 %. MSP so zaposlovala 81 mio zaposlencev, kar je dvakrat več v primerjavi z velikimi podjetji. Povprečno podjetje MSP je zaposlovalo 4 zaposlence in je realiziralo 0,60 mio EUR prihodka, medtem ko je povprečno veliko podjetje zaposlovalo 1.020 zaposlencev in realiziralo 255 mio prihodkov. Velika podjetja so bila bolj izvozno usmerjena, saj je bil delež izvoza v prihodkih 21 %, v MSP pa le 13 %. Višja dodana vrednost na zaposlenca in manjši delež stroškov v dodani vrednosti je opaziti v velikih podjetjih.¹⁶

¹⁶ Podatki veljajo za leto 2000, zato jih ne moremo posploševati.

Tabela 6: Delež registriranih podjetij po velikosti v članicah Evropske unije za leto 2000

Velikost podjetij	Število zaposlencev	Delež podjetij (v %)
Mikro	0-9	93,0
Majhno	10-49	5,9
Srednje	50-249	0,9
MSP	0-250	99,8
Veliko	nad 250	0,2

Vir: *Basic facts about SMEs and large enterprises in Europe, 2000, Table 2 (Žakelj, 2004)*

V letu 2000 je bilo v državah članicah Evropske unije največji delež registriranih podjetij v mikro podjetjih (93,0 %), sledijo majhna s 5,9 %, srednja z 0,9 % in velika podjetja z 0,2 % (glejte Tabela 6).

Povečan delež registriranih MSP je posledica spremembe v proizvodni tehnologiji, povpraševanju kupcev, fleksibilnosti in učinkovitosti, ki vodi v reorganizacijo in v zmanjšanje števila velikih podjetij ter pojav novih manjših podjetij. MSP, predvsem majhna podjetja, lahko oblikujejo ali zapirajo precej več delovnih mest kot velika podjetja. Pomembno vlogo pri oblikovanju novih delovnih mest imajo predvsem nova podjetja. Samo v Evropski uniji je na leto ustanovljenih približno 1 mio novih podjetij. Evropska komisija se strinja, da gospodarsko rast in konkurenco v Evropski uniji narekuje 18,5 mio MSP (Hart, 2000, str. 2).

1. MSP v Nemčiji

Na podlagi podatkov Federal Statistical office Germany v Nemčiji so mikro, majhna in srednja podjetja pomemben faktor v zaposlovanju in so pomembni steber nemškega gospodarstva¹⁷ (Small and medium-sized enterprises in Germany, 2008). So najbolj številna, saj je bil v letu 2005 njihov delež 99,3 % (to je 1,66 mio od 1,67 mio vseh podjetij). Večina od teh (1,3 mio) so mikro podjetja.

V letu 2005 so MSP v Nemčiji zaposlovala 60 % zaposlencev (to je 20,7 mio). Tako je bilo v mikro podjetjih zaposlenih 18 % zaposlencev, 22 % v malih in 19 % v srednjih podjetjih (Small and medium-sized enterprises in Germany, 2008) (glejte Tabela 7).

¹⁷ Nemčija pri določanju velikosti podjetij uporablja priporočilo Evropske komisije z dne 6. 5. 2003, o čemer podrobneje govorimo v podpoglavju 2.2 Opredelitev velikosti pri nas in v svetu.

Tabela 7: *Delež nekaterih gospodarskih kategorij v majhnih, srednjih (MSP) in velikih podjetjih v Nemčiji po dejavnostih v letu 2005*

Dejavnosti	MSP (v %)	Velika podjetja (v %)
Realizirani prihodki ZA VSE DEJAVNOSTI SKUPAJ	34,6	65,6
Investicije v stalna sredstva	40,3	59,7
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	46,0	54,0
PREMOGOVNIŠTVO IN KAMNOSEŠTVO		
Realizirani prihodki	34,4	65,6
Investicije v stalna sredstva	36,2	63,8
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	27,5	72,5
PREDELOVALNA DEJAVNOST		
Prihodki	22,8	77,2
Investicije v stalna sredstva	26,6	73,4
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	32,3	67,7
OSKRBA Z ELEKTRIKO, PLINOM IN VODO		
Prihodki	8,9	91,1
Investicije v stalna sredstva	30,0	70,0
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	17,5	82,5
TRGOVINA, POPRAVILA MOTORNH VOZIL, GOSPODINJSTVO IN OSEBNI PROIZVODI		
Prihodki	39,9	60,1
Investicije v stalna sredstva	50,0	50,0
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	51,7	48,3
GRADBENIŠTVO		
Prihodki	84,0	16,0
Investicije v stalna sredstva	87,9	12,1
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	87,0	12,1
TRANSPORT, SKLADIŠČENJE IN PROMET		
Prihodki	29,4	70,6
Investicije v stalna sredstva	25,9	74,1
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	32,9	67,1
NEPREMIČNINE, NAJEMNINA, POSLOVNE STORITVE		
Prihodki	62,6	37,4
Investicije v stalna sredstva	56,6	43,4
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	65,2	34,8
HOTELI IN RESTAVRACIJE		
Prihodki	83,0	17,0
Investicije v stalna sredstva	78,8	21,2
Dodana vrednost v primerjavi s proizvodnimi stroški	84,2	15,8

Vir: Statistisches Bundesamt, Wiesbaden, 2008, Table 1

Nemška MSP so v tem letu pokrivala 80 % podjetij v dejavnostih, kot so hotelirstvo in turizem, trgovina na drobno, nepremičnine in druge poslovne dejavnosti, v katerih so realizirala 80 % celotnega prometa in zaposlovala 90 % zaposlencev. V Nemčiji so velika podjetja prevladovala predvsem v industrijskih dejavnosti (predelovalna; oskrba z elektriko, plinom in vodo) in dejavnostih, ki so povezane s skladiščenjem, transportom in prometom. V teh dejavnostih so MSP realizirala manj kot 10 % celotnih prihodkov in so zaposlovala manj kot 20 % vseh zaposlencev (Small and medium-sized enterprises in Germany, 2008).

Iz statističnega poročila za leto 2005 je razvidno (glejte Tabela 7), da v Nemčiji velika podjetja prevladujejo v dodani vrednosti, realizaciji prihodkov in investicijah, saj so MSP v primerjavi z njimi realizirala manj kot tretjino vseh realiziranih prihodkov, poleg tega pa so dosegla 46 % celotne dodane vrednosti v primerjavi s proizvodnimi stroški in so bila odgovorna za 40 % celotnih investicij v opredmetena sredstva (Small and medium-sized enterprises in Germany, 2008).

Najuspešnejša so bila MSP v dejavnosti gradbeništvo, kjer so realizirala 84 % celotnih prihodkov in prispevala kar 87,9 % k realizirani dodani vrednosti v primerjavi s proizvodnimi stroški; sledijo dejavnost hotelirstvo in gostinstvo, kjer so podjetja realizirala 84 % celotnih prihodkov in 87 % dodane vrednosti v primerjavi s proizvodnimi stroški, ter dejavnost nepremičnine, najem in poslovne storitve, kjer so MSP realizirala 62,6 % celotnega prometa in 65,2 % dodane vrednosti v primerjavi s proizvodnimi stroški.

2. MSP v Veliki Britaniji (VB)

V Veliki Britaniji je okoli 3,7 mio vseh podjetij, od tega je 99,8 % MSP. Približno 31.000 je takšnih, ki zaposlujejo 50 ali manj zaposlencev. Vsak osmi od zaposlencev je samozaposlen, kar predstavlja 2,3 mio samozaposlitvenih podjetij (SMEs in World Economy, Especially in Europe, 2007).

Velika Britanija ima večje število registriranih poslovnih subjektov v primerjavi z drugimi članicami Evropske unije, čeprav ima manjše število zaposlencev kot Italija ali Nemčija. Tako ima registriranih 24.000 podjetij, ki zaposlujejo od 50 do 249 zaposlencev in približno 7.000 velikih podjetij, ki zaposlujejo več kot 250 zaposlencev. MSP so ključna podjetja ekonomije VB saj podjetja, ki zaposlujejo manj kot 250 zaposlencev, zagotavljajo 56 % nedržavnih delovnih mest in realizirajo 52 % vseh prihodkov, medtem ko velika (nad 250 zaposlencev) ustvarjajo 45 % nedržavnih delovnih mest in realizirajo 49 % celotnih prihodkov (SMEs in World Economy, Especially in Europe, 2007). Majhna podjetja (manj kot 50 zaposlencev) so pomembna pri oblikovanju novih idej in nove tehnologije, kar se izraža predvsem v novih znanjih ter specializiranih produktih in storitvah, namenjenih velikim podjetjem (majhna podjetja so pomembni kooperanti velikih podjetij). Dejavnosti, v katerih prevladujejo majhna podjetja, so predvsem kmetijstvo, poslovne aktivnosti in gradbene dejavnosti. Majhna podjetja so odgovorna za 44 % zasebnih delovnih mest in realizirajo 37 % celotnega prihodka VB. Z njimi je velikokrat povezano vprašanje vodstvene strukture, ki je šibka in pogosto zasleduje individualne cilje, in ne toliko podjetniških (SMEs in World Economy, Especially in Europe, 2007).

3. Primerjava podjetij v Sloveniji s podjetji v Evropski uniji

V Evropski uniji je bilo leta 2003 največji delež zaposlencev v mikro podjetjih (39,4 %), v Sloveniji pa so največji delež zaposlencev dosegla velika podjetja (36,5 %). V tem letu je imelo povprečno evropsko podjetje večje število zaposlencev od slovenskega podjetja (7,2 proti 6,1) (Žakelj, 2004, str. 42).

Tabela 8: Primerjava podjetij v Sloveniji s podjetji v Evropski uniji v letu 2003

	Območje	Velikostni razredi podjetij oblikovanih po številu zaposlencev					
		0-9	10-49	50-249	MSP* skupaj	Nad 250	Skupaj
Število podjetij	SLO	85.220	4.708	1.107	91.055	297	91.352
Število podjetij	EU (v 1000)	17.824	1.261	185	19.270	40	19.310
Delež števila podjetij (v %)	SLO	93	5	1	99,7	0,3	100
Delež števila podjetij (v %)	EU	92	7	1	99,8	0,2	100
Število zaposlencev	SLO	142.925	93.705	116.309	352.939	203.126	556.075
Število zaposlencev	EU (v 1000)	55.038	24.275	18.105	97.418	42.297	139.715
Delež števila zaposlencev (v %)	SLO	26	17	21	63	36	100,00
Delež števila zaposlencev (v %)	EU	39	17	13	70	30	100,00
Poslovni prihodki na podjetje (v tisočih EUR)	SLO	125	2.093	10.333	351	69.603	576
Poslovni prihodki na podjetje (v tisočih EUR)	EU	440	3.610	25.680	890	319.020	1.550
Dodana vrednost na zaposlenca (v EUR)	SLO	17.186	24.351	23.653	21.219	28.673	23.942
Dodana vrednost na zaposlenca (v EUR)	EU	40.000	60.000	90.000	55.000	120.000	75.000
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	SLO	54	62	66	61	61	61
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	EU	57	57	55	56	47	52

Legenda: * V raziskavi Žakelj (2004) MSP zaposlujejo do 249 zaposlencev.

Vir: Žakelj, 2004, str. 42, Tabela 5

Primerjava deležev zaposlencev po velikostnih razrednih pokaže opazne razlike med evropskimi in slovenskimi podjetji. V Evropski uniji leta 2003 je bil največji delež zaposlencev v mikro podjetjih in sicer 39,4 %. To je za 13,7 odstotne točke več kot v Sloveniji, kjer med posameznimi razredi po deležu zaposlencev s 36,5 % (še vedno) prevladujejo velika podjetja. Srednja podjetja v Sloveniji zaposlujejo 20,9 % vseh zaposlencev, kar je za 7,9 odstotne točke nad evropskim povprečjem (Žakelj, 2004, str. 42). Iz Tabele 8 je razvidno, da MSP v Evropski uniji v povprečju zaposlujejo za 6,2 odstotne točke več kot MSP v Sloveniji, medtem ko je obratno pri velikih podjetjih. Srednja in velika podjetja v Sloveniji zaposlujejo večji delež aktivnega prebivalstva kot v Evropski uniji, kjer je največji delež zaposlencev v mikro podjetjih. Primerjava poslovnih prihodkov na podjetje pokaže veliko razliko med slovenskimi in evropskimi podjetji, saj je povprečno slovensko veliko podjetje v letu 2003 doseglo komaj 22 % evropskega povprečja, sledi razred mikro podjetij z 28 % evropskega povprečja in razred majhnih podjetij z 58 % evropskega povprečja. Povprečno evropsko podjetje je v obravnavanem letu zabeležilo 1.550 tisoč EUR poslovnih prihodkov, povprečno slovensko podjetje pa je s 576 tisoč EUR doseglo 37 % evropskega povprečja. Pri realizaciji dodane vrednosti na zaposlenca kot merilu produktivnosti dela je povprečno evropsko podjetje v letu 2003 ustvarilo 75.000 EUR dodane vrednosti na zaposlenca, povprečno slovensko pa 23.942 EUR (samo 32 % evropskega povprečja). Tako je na primer povprečno mikro podjetje doseglo 43 % dodane vrednosti povprečnega evropskega mikro podjetja, majhno podjetje 41 % povprečnega evropskega majhnega podjetja, srednje 26 % povprečnega evropskega

podjetja, medtem ko veliko podjetje samo še 24 % dodane vrednosti. Največja razlika v produktivnosti dela med slovenskimi in evropskimi podjetji se torej pojavlja pri velikih podjetjih, kjer so potrebne izboljšave, če želimo slovensko produktivnost dela izenačiti z evropskim povprečjem. Tudi pri primerjavi deležev stroškov dela v dodani vrednosti so med slovenskimi in evropskimi podjetji znotraj posameznih velikostnih razredov opazne razlike. Povprečno evropsko podjetje je v letu 2003 imelo 52-odstotni delež stroškov dela v dodani vrednosti, kar je za 9 odstotnih točk manj od slovenskega povprečja, razlike med slovenskim in evropskim podjetjem pa se z naraščanjem velikostnega razreda povečujejo. Povprečno slovensko mikro podjetje je zabeležilo za 3 odstotne točke manjši delež stroškov dela od povprečnega evropskega mikro podjetja, majhno podjetje je povprečno majhno evropsko podjetje preseglo za 5 odstotnih točk. Iz Tabele 8 je vidno, da so razlike med večjimi podjetji še opaznejše. Tako je povprečno slovensko srednje podjetje preseglo srednje evropsko podjetje za 11 odstotnih točk, medtem ko je razlika pri velikih podjetjih kar za 14 odstotnih točk (Žakelj, 2004, str. 38-40).

5.1.4.2 Položaj majhnih in srednjih podjetij na Kitajskem, Japonskem, Indoneziji, Latinski Ameriki in v Avstraliji

Pomembnost MSP se kaže tudi v drugih državah, kot so Kitajska, Indonezija, Latinska Amerika in Japonska, nekoliko manj v Avstraliji.

1. Vloga MSP na Kitajskem

Pomembnost majhnih pa tudi srednjih podjetij v gospodarskem razvoju je razvidna tudi na Kitajskem. Statistični podatki kažejo, da MSP na Kitajskem (Jiangui, 2001, str. 25):

- prispevajo k realizaciji 60 % BDP;
- zaposlujejo 75 % delovne populacije;
- prispevajo 65 % vseh patentov;
- realizirajo 60 % celotnega izvoza;
- prispevajo 50 % k realizaciji davčnih prihodkov;
- predstavljajo 99 % vseh podjetij.

Predvsem majhna podjetja igrajo pomembno vlogo v kitajskem gospodarstvu, saj se zaradi svoje fleksibilnosti hitreje prilagajajo spremembam na trgu, predstavljajo potencial zaposlovanja in pomembnega kooperanta velikim podjetjem (Jiangui, 2001, str. 25).

Obstajajo štirje glavni razlogi za obstoj majhnih podjetij na Kitajskem:

- pojav industrializacije in modernizacije, ki se izvaja v zadnjih letih na Kitajskem, je pripeljal do migracije kmečkega prebivalstva v urbana naselja in je poleg povečane kreativnosti in produktivnosti povzročil tudi socialne nevšečnosti - predvsem presežek zaposlencev. Vprašanje politike zaposlovanja presežkov zaposlencev v mestih in urbanih naseljih s 400-500 mio prebivalstva se na Kitajskem rešuje in se bo tudi v nadaljevanju reševalo z zaposlovanjem predvsem v majhnih podjetjih;
- majhna podjetja so s svojo odličnostjo eden izmed najpomembnejših dejavnikov v moderni produkciji. Brez njih nikakor ne bi bila možna specializacija velikih podjetij;

- običajno so majhna podjetja pionirji in temeljijo na »timskem duhu«, kar pomeni, da se pojavljajo predvsem v tistih dejavnostih, ki so tvegane tako kratkoročno kot tudi dolgoročno, ter tako predstavljajo lep ali pa bolj tragičen prizor v svetovnem gospodarstvu;
- majhna podjetja se zaradi prilagodljivosti in prožnosti mnogo hitreje odzovejo na spremembe na trgu in mnogo lažje izvajajo tehnološke inovacije ter s tem oblikujejo konkurenčno prednost, ki je danes tako pomembna.

Zato je kitajska politika podjetništva usmerjena v razvoj majhnih podjetij, in sicer v treh korakih (Jiangui, 2001, str. 25):

- do konca 2015 bo približno 30 % majhnih podjetij doseglo standard tajvanskega podjetništva, ki je danes mnogo bolj razvito kot kitajsko;
- do konca leta 2030 bo približno 30 % kitajskih majhnih podjetij doseglo standard italijanskega podjetništva;
- do konca leta 2050 bo doseglo standard ameriškega podjetništva.

2. Vloga MSP podjetij v Indoneziji

Študija o MSP v Indoneziji odkriva, da ta podjetja igrajo pomembno vlogo predvsem v manj razvitih in razvitih industrializiranih državah. MSP so pomembna, ker omogočajo boljšo porazdelitev dohodka, odpirajo nova delovna mesta, vplivajo na industrijski razvoj in razvoj podeželja ter povečujejo rast izvoznih prihodkov. Pomembne značilnosti MSP v manj razvitih državah (Indoneziji) so (Tambunan, 2003, str. 4):

- majhna podjetja so porazdeljena predvsem na ruralnih območjih (v nasprotju z velikimi, ki so skoncentrirana predvsem v velikih mestih) in imajo močan vpliv na podeželsko gospodarstvo;
- na ruralnih področjih so predvsem tista podjetja, ki pomenijo velik potencial zaposlovanja novih zaposlencev. Kmetijska panoga je dokazala, da ni bila sposobna v celoti absorbirati povečane populacije v ruralnih predelih. Res je, da tudi preostale dejavnosti (trgovina, storitvene dejavnosti, transport, industrija) niso mogle absorbirati presežka delovne populacije, so pa bistveno pripomogle k zmanjšanju ruralne migracije v večja mesta, ki je predvsem v preteklosti povzročila in tudi v sedanosti, visoko stopnjo brezposelnosti in velike socialne in gospodarske probleme. Zato so na ruralnih območjih še kako pomembna majhna podjetja, tako na kmetijskem kot tudi drugem področju, ki predstavljajo potencialno zaposlovanje;
- večina majhnih podjetij na podeželju se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo, zato so tudi vladne pomoči usmerjene predvsem v agrarno dejavnost;
- tehnologija, ki se uporablja v majhnih podjetjih, je bolj preprosta (predvsem v začetni fazi) v primerjavi s tisto v velikih podjetjih in je tako bolj dostopna manj izobraženim, ki prevladujejo na ruralnih območjih;
- čeprav so na ruralnih predelih ljudje revni, so pripravljeni tvegati in vložiti kapital v poslovanje svojega podjetja. Predvsem majhna podjetja se financirajo s prihranki lastnikov podjetij, z nepovratnimi sredstvi ali ugodnimi posojili. Pogosto so lastniki, ki so hkrati vodje podjetij, prepuščeni lastni iznajdljivosti;
- MSP zaradi svoje dinamike pogosto dosežejo večjo produktivnost kot velika podjetja (predvsem zaradi nenehnih tehnoloških sprememb in investicij, ki se postopno uvajajo, pod pogojem, da se hkrati ustrezno izobrazijo tudi zaposlenci);

- v literaturi pogosto najdemo ugotovitve, da so MSP predvsem zaradi svoje fleksibilnosti in dinamičnosti pomembna v industrijski dejavnosti, zlasti zaradi hitre prilagoditve novim tržnim razmeram. Ko je leta 1997 prišlo do gospodarske krize v Indoneziji, so jo MSP lažje preživela kot velika, kar lahko pripišemo njihovi fleksibilnosti, ki jim je omogočila prilagoditi produkcijski proces v kriznem obdobju, čeprav je bilo to tudi za njih zelo težko.

Navedenih je kar nekaj držav, kjer se vpliv majhnih podjetij na gospodarstvo države povečuje ter tako posredno vplivajo na povečano zaposlovanje. Obstajajo pa tudi gospodarstva, kjer je prišlo do opaznega zmanjševanja števila majhnih podjetij, in takšen primer je Avstralija.

3. MSP v Avstraliji

MSP so bila v Avstraliji do nedavnega lokomotiva avstralskega gospodarstva, vendar se je kljub dobri gospodarski klimi začelo obdobje negativnega trenda rasti majhnega podjetništva (Barton, 2004).

Postavlja se vprašanje, zakaj kljub ustrezni gospodarski klimi sledi upadanje MSP in števila njihovih zaposlenecv. Odgovor dobimo na podlagi ankete, ki so jo izvedli izvajalci raziskave, kjer so bili anketirani predstavniki mikro podjetij. Pomembne zadeve, ki identificirajo proučevano problematiko, so (Barton, 2004):

- etična nota; to pomeni, da morajo biti majhna podjetja veliko bolj osebna, saj tako lažje zadovoljijo kupca kot velika, ki običajno gledajo na potrošnika z določene distance;
- kontinuirano izobraževanje (vodstveni kader se mora stalno izobraževati, kar je pogoj, da podjetje dosega konkurenčno prednost), saj premalo izobraženi vodilni običajno postavlja napačne strategije podjetja, kar se kaže v slabih rezultatih;
- kadrovska, IT (informacijsko-tehnološka) služba in druga administrativna dela običajno opravljajo zunanji izvajalci, kar se je v primeru avstralskega podjetništva izkazalo kot neuspešno. Predvsem na področju upravljanja človeških dejavnikov in drugih storitev (finančne, računovodske, IT-storitve) je pomembno, da so ti ljudje zaposleni v podjetju;
- poslovno partnerstvo in zveze igrajo ključno vlogo v majhnih podjetjih. Običajno so majhna podjetja dobavitelji velikih podjetij, kar pomeni, da mora obstajati močna strateška povezava;
- učinkovito načrtovanje: na primer pomembnih dogodkov, prodaje, odhodkov, ugotavljanje doseganja načrtovanega in če je prišlo do odmikov, zakaj in kako;
- redni sestanki skupščine vodilnih. Samo uspešno in kontinuirano komuniciranje na vseh ravneh je eden izmed pogojev za uspeh tako v MSP kot tudi v velikih podjetjih;
- vodilni mora biti kompetenten pri uporabi tehnologije. Mora biti ekonomsko pismen, znati mora pridobiti ustrezne informacije in jih tudi uporabiti;
- uprava mora imeti izdelan poslovni načrt, v katerem so opredeljena vsa finančna in poslovna tveganja poslovanja;
- R&D (raziskave in razvoj) je eden najpomembnejših dejavnikov uspešnosti, saj podjetju omogoči doseči vodilni položaj na trgu. Povezan je predvsem s prodajo in procesom ugotavljanja potrošniških potreb.

Majhna podjetja v nasprotju z velikimi, so bolj osebna in na ta način lahko bolje poskrbijo za potrošnika, kar je predvsem pomembno pri zadovoljevanju potrošniških potreb. Na žalost je anketa pokazala, da so se avstralska majhna podjetja distancirala od postavk v anketi, zato so številčna postala neuspešna in niso preživela močnega konkurenčnega boja na trgu, zato se je njihovo število občutno zmanjšalo.

4. Vloga MSP v Latinski Ameriki

Majhna in srednja podjetja igrajo različno pomembno vlogo v posameznih gospodarstvih držav Latinske Amerike. Najmanjši vpliv imajo v Mehiki, kjer je sicer delež MSP 92 %, zaposlujejo 41 % zaposlencev, vendar prispevajo le 11 % BDP (Economic Commission for Latin America and the Caribbean, 2000).

V Čilu predstavljajo MSP 99 % podjetij, ki zaposlujejo 48 % zaposlencev in prispevajo 24 % celotne prodaje ter realizirajo 4,8 % izvoza.

Največji vpliv na gospodarstvo imajo MSP v Kolumbiji, kjer prispevajo 40 % BDP, zaposlujejo 50 % vseh zaposlencev in prispevajo 30 % dodane vrednosti (Economic Commission for Latin America and the Caribbean, 2000).

Značilno za omenjene države je, da so obremenjene s pretiranim okoljskim onesnaževanjem. Ob spremembah okoljske zakonodaje, so MSP najbolj ranljiv del gospodarstva, saj v teh podjetjih pogosto primanjkuje znanja in ustreznih informacij, da bi se pravočasno prilagodila novim okoljskim standardom, ki jih posamezne države sprejemajo v skladu z mednarodnimi merili (Economic Commission for Latin America and the Caribbean, 2000).

5. Vloga MSP na Japonskem

Značilnost japonskega gospodarstva je, da v njem pomembno mesto zasedajo MSP. Tako je bil leta 1987 delež MSP 99,7 %, ki so zaposlovala 82,8 % vseh zaposlencev. Čeprav je bilo leta 1996 registriranih 98,8 % MSP in je bilo v njih zaposlenih 77,7 % zaposlencev, so še vedno glavni nosilci japonskega gospodarstva. Če upoštevamo, da so majhna podjetja pomemben kooperant velikih podjetij, se njihova pomembnost še poveča. Velika podjetja nikakor ne bi mogla delovati oziroma bi poslovala z bistveno višjimi stroški, če ne bi bilo sodelovanja z majhnimi podjetji (Urati, Kawai, 2004, str. 4).

Tabela 9: Število in delež podjetij v MSP in v velikih podjetjih na Japonskem v letu 2001

Dejavnost	Majhna in srednja podjetja (MSP)		Velika podjetja		Skupaj
	Število podjetij	Delež podjetij (v %)	Število podjetij	Delež podjetij (v %)	
Predelava in industrija	1.498.351	99,8	3.294	0,2	1.501.645
Grosistična prodaja	255.587	99,1	2.394	0,9	257.981
Prodaja na drobno	1.743.848	99,8	4.000	0,2	1.747.848
Storitvena dejavnost	1.191.823	99,7	3.742	0,3	1.195.565
Skupaj	4.689.609	99,7	13.430	0,3	4.703.039

Vir: Share of SMEs in the Japanese Economy, 2003, Table 1

Iz Tabele 9 je razvidno, da je največje število podjetij (MSP in velika podjetja) registriranih v prodaji na drobno, sledijo dejavnosti predelave in industrije in storitvene dejavnosti, najmanj registriranih podjetij pa je v grosistični prodaji.

MSP prevladujejo tudi po zaposlovanju, saj ta v povprečju zaposlujejo 70,2 % vseh zaposlencev (to je 29.963.365 zaposlencev), medtem ko velika podjetja zaposlujejo 28,8 % oziroma 12.962.598 zaposlencev (Tabela 10).

Tabela 10: Delež zaposlencev v MSP in v velikih podjetjih po dejavnostih na Japonskem v letu 2001

Dejavnost	Majhna in srednja podjetja (MSP)		Velika podjetja		Skupaj
	Število zaposlencev	Delež zaposlencev (v %)	Število zaposlencev	Delež zaposlencev (v %)	
Predelava in industrija	13.093.499	65,6	6.858.516	34,4	19.952.015
Grosistična prodaja	2.467.928	67,8	1.170.471	32,2	3.638.399
Prodaja na drobno	7.677.242	74,3	2.658.078	25,7	10.335.320
Storitvena dejavnost	6.724.696	77,0	2.005.533	23,0	8.730.229
Skupaj	29.963.365	70,2	12.962.598	29,8	42.655.963

Vir: Share of SMEs in the Japanese Economy, 2003, Table 2

Iz Tabele 10 je razvidno, da je največje število zaposlencev 19.952.015 (tako v MSP kot tudi v velikih podjetjih skupaj) v predelovalni in drugih industrijskih dejavnostih, sledi dejavnost prodaja na drobno z 10.335.320 zaposlencev, medtem ko je najmanj zaposlencev v dejavnosti grosistična prodaja.

Tabela 11 prikazuje ustvarjeno dodano vrednosti v MSP in v velikih podjetjih po posameznih dejavnostih.

Tabela 11: *Realizirana dodana vrednost v MSP in v velikih podjetjih na Japonskem od leta 1996 do leta 2002*

	Podjetja	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dodana vrednost	MSP (v mrd JPY)	65.894	66.745	64.239	61.631	62.472	59.608	55.713
	v %	55,20	55,70	56,70	57,10	56,70	57,70	57,20
	Velika (v mrd JPY)	53.410	53.128	48.997	46.299	47.770	43.697	41.746
	v %	44,80	44,30	43,30	42,90	43,30	42,30	42,80

Vir: Share of SMEs in the Japanese Economy, 2003, Table 3

Iz Tabele 11 je razvidno, da so od leta 1996 do 2002, večinski delež dodane vrednosti ustvarila MSP, čeprav ugotavljamo, da se je dodana vrednost v obeh skupinah zniževala, saj so MSP v letu 1996 ustvarila 65.894 mrd JPY, medtem ko v letu 2002 le 55.713 mrd JPY. Podobno ugotavljamo pri velikih podjetjih. Ta so v letu 1996 realizirala 53.410 mrd JPY dodane vrednosti, v letu 2002 pa le 41.746 mrd JPY. So pa MSP od leta 1996 do leta 2002 povečala delež ustvarjene dodane vrednosti za 2 odstotni točki.

Tabela 12 prikazuje ustvarjeno dodano vrednost na zaposlenca od leta 1996 do 2002.

Tabela 12: *Ustvarjena dodana vrednost japonskih podjetij na zaposlenca v obdobju 1996-2002*

	Podjetja	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Dodana vrednost na zaposl. (v JPY)	MSP	9.069	9.335	9.010	9.081	9.366	9.321	9.249
	Velika	18.826	19.063	18.093	17.842	19.009	17.684	18.153

Vir: Share of SMEs in the Japanese Economy, 2003, Table 4

Iz Tabele 12 je razvidno, da so velika podjetja v povprečju ustvarila kar dvakrat višjo dodano vrednost na zaposlenca kot MSP. Glede na to, da je produktivnost v veliki meri odvisna od tehnološke opremljenosti, Urati in Kawai (2004) ugotavljata, da se velike spremembe v tehnološkem razvoju dogajajo predvsem v velikih proizvodnih podjetjih, kjer se za potek proizvodnje zahteva zelo specifična in draga oprema.

Na podlagi prikazanih raziskav, statistik in poročil ugotavljamo, da je vloga tako MSP na eni strani kot velikih podjetij na drugi strani različna v različnih gospodarstvih, vendar pogosto obstaja tesna povezava med njimi, saj so lahko majhna in srednja podjetja pomembni kooperanti velikih. Na vprašanje, v katerih gospodarstvih (bolj ali manj razvitih) so bolj uspešna MSP in v katerih velika, bi težko odgovorili, saj so MSP na eni strani pomembna tako na Kitajskem in v Indoneziji kot tudi v bolj razvitih državah Evropske unije in ZDA, nekoliko manj v Latinski Ameriki.

5.2 Predstavitev raziskav, ki proučujejo prevrednotovalne odhodke in odložene davke

V tem poglavju predstavljamo tuje in domače raziskave povezane s prevrednotovalnimi odhodki in odloženimi davki ter njun vpliv na poslovni in čisti izid. Obe računovodski kategoriji namreč vplivata na izid poslovanja podjetja ter lahko predstavljata orodje za prirejanje poslovnega in čistega izida.

Najprej je potrebno opredeliti, kdaj govorimo o prirejanju poslovnega izida? Healy in Wahlen (1999) trdita, da takrat ko poslovodstvo namenoma vpliva na računovodsko poročanje ali na poslovne dogodke zato, da bi se tako priredil poslovni izid na način, ki zavaja neke interesne skupine pri presoji uspešnosti poslovanja podjetja ali vpliva na potek tistih pogodbenih razmerij, ki so odvisna od višine in/ali gibanja vrednosti določenih računovodskih kategorij (Mörec, 2009, str. 67).

Watts in Zimmerman (1990) sta ugotovila, da se poslovni izid začne prirejati, ko poslovodstvo izbira računovodske metode neomejeno ali z različnimi omejitvami. Menita, da želi poslovodstvo s to izbiro (Watts in Zimmerman, 1990, str. 135):

- sporočiti notranje informacije sicer neučinkovitemu trgu kapitala in s tem povečati blaginjo (angl. *wealth*) predvsem podjetja, posledično pa vsem njegovim interesnim skupinam (angl. *stakeholders*). Tako govorimo o vidiku doseganja najvišje vrednosti podjetja (angl. *firm value maximizing*);
- povečati svojo blaginjo na račun drugih interesnih skupin. Tako govorimo o oportunističnem vidiku izbire računovodskih metod.

Nedvoumno je, da je prirejanje poslovnega izida dejanje, ki vedno sledi nekemu namenu in cilju. Tako sta Watts in Zimmerman (1986) ugotovila, da imajo podjetja z visokim finančnim vzvodom pogosto željo po prikazovanju višjih dobičkov, medtem ko podjetja z večjim državnim vplivom pogosto namenoma prikazujejo slabši poslovni rezultat. Garrod, Ratej Pirkovič in Valentinčič (2007) so dokazali, da podjetja, v katerih ni agencijskega odnosa med vodilnim in lastnikom, prirejajo poslovni izid navzdol, z namenom zmanjševanja davčnih obveznosti. Pri tem dejanju so bila agresivnejša bolj dobičkonosna podjetja.

Minimaliziranje sedanje vrednosti davka je pomembna aktivnost v vseh podjetjih, ne glede na velikost, vendar lahko agresivno zmanjševanje poslovnega dobička in posledično zniževanje davčne osnove privlačita nezaželene davčne preglede. Dokazano je, da obstaja večja možnost davčnega pregleda v podjetjih, ki ne plačujejo davčnih obveznosti (zaradi neprikazovanja pozitivne davčne osnove), in v tistih z nižjo vrednostjo čiste izgube (Karneza, 2002, str. 162).

Če obstaja agencijski odnos med poslovodstvom in lastniki, je poslovodstvo pogosto usmerjeno k maksimiranju svoje zasebne koristi, kar je razlog za prirejanje poslovnega izida navzgor. Pogosto gre v takšnih primerih za prikrivanje izgub ali majhnega dobička ter lažno prikazovanje doseganja ali preseganja poslovnega načrta podjetja, ki ga lastniki

določijo poslovnemu organu včasih tudi z namenom izogibanja stečaju (Degeorage et al., 1999, str. 33).

Vedno, ko govorimo o prirejanju poslovnega izida, gre za okoriščanje določenih interesnih skupin najpogosteje poslovnih ali lastniških organov. V doktorski disertaciji proučujemo računovodski postavki, ki bi lahko vplivali na prirejanje poslovnega izida (angl. *earnings management*) slovenskih podjetij, to so prevrednotovalni odhodki in odloženi davki, katerih raziskave so prikazane v nadaljevanju.

5.2.1 Predstavitev raziskav, ki ugotavljajo vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid

V teoriji in praksi se izvaja prevrednotenje sredstev navzgor in navzdol. V empiričnem delu raziskovalnega dela proučujemo prevrednotovalne odhodke, ki so posledica prevrednotenja sredstev navzdol, zato pozornost namenjamo predvsem raziskavam, ki proučujejo omenjeno temo, vendar kljub temu opozarjamo, da tudi pri prevrednotenju sredstev navzgor lahko pride do zlorabe. Izan in Lock (1992), Cotter in Zimmer (1995), Gaeremynck in Veugelers (1999), Lin in Peasnell (2000) ugotavljajo, da lahko dejavniki, kot so stopnja dolga, rast, podinvestiranje, verjetnost prevzema, kršitev posojilne pogodbe, revizija in neodvisni ocenjevalci, vplivajo na dvig knjigovodske vrednosti sredstev.

O zlorabi, povezane s prevrednotenjem sredstev navzgor, govorimo, če je poslovodstvo motivirano prikazovati na primer višje vrednosti sredstev z namenom prikazovanja znižane stopnje dolga v sredstvih. Missonier-Piera (2006) je pri švicarskih podjetjih dokazal pozitivno korelacijo med prevrednotenjem navzgor in finančnim dolgom, saj so prevrednotena sredstva znižala stopnjo dolžniškosti financiranja.

Različni raziskovalci so v svojih raziskavah, kot so Barth in Clinih (1998), Aboody, Barth, Kasznik (1999) in drugi, motiv za uporabo prevrednotenja sredstev navzgor povezali s prihodnjim poslovnim izidom, s finančnim vzvodom in denarnimi sredstvi, kar je prikazano v Tabeli 13, kjer je predstavljen kronološki pregled nekaterih študij, ki se nanašajo na prevrednotenje sredstev navzgor.

Tabela 13: *Kronološki pregled nekaterih študij, ki se nanašajo na prevrednotenje sredstev navzgor*

Leta	Raziskovalci	Država	Glavne ugotovitve
1992	Whittred in Chan	Avstralija	Podjetja, ki so prevrednotovala navzgor, so imela višje stopnje zadolženosti in manj razpoložljivih sredstev.
1992	Brown, Izan and Loh	Avstralija	Podjetja, ki so prevrednotovala sredstva navzgor, so imela v povprečju višji finančni vzvod; večja je bila verjetnost pretrganja posojilnih pogodb. Poslovodstvo je prevrednotovalo sredstva navzgor z namenom povišanja vrednosti podjetja.
1995	Cotter in Zimmer	Avstralija	Posledica prevrednotenja sredstev navzgor je pogosto povečanje zadolženosti podjetja; podjetja, ki so prevrednotovala navzgor, so v povprečju, zaradi manjših denarnih tokov iz poslovanja, imela večje potrebe po denarnih sredstvih.
1998	Aboody, Barth in Kasznik	Velika Britanija	Obstaja statistično značilna pozitivna povezava med prevrednotenjem sredstev navzgor in prihodnjim poslovnim izidom podjetja.
2001	Jaggi, Tsui	Hongkong	Pozitivna povezava med prevrednotenjem navzgor in prihodnjim poslovnim izidom.
2004	Courtney, Cahan	Nova Zelandija	Prevrednotenje neopredmetenih sredstev je povezano z manjšo dobičkonosnostjo.

Vir: Zhai, 2007, str. 17, Table 3-1

Predmet proučevanja v raziskovalnem delu so prevrednotovalni odhodki in njihov vpliv na poslovni izid. Razlika med pripoznanimi prevrednotovalnimi odhodki in prevrednotovalnimi prihodki (posledica prevrednotenja sredstev navzgor) je, da se prvi pripoznajo v poslovnem izidu ob njihovem nastanku, medtem ko drugi vplivajo na poslovni izid šele ob odtujitvi sredstva.

Namen raziskovalnega dela je ugotoviti (za slovenska podjetja), ali so v letih 2004 in 2005 prevrednotovalni odhodki imeli vpliv na poslovni izid ter posledično na davčno osnovo (le v letu 2004, ko so bili davčno priznani odhodki) in ali obstaja statistična značilna razlika (pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$) njihovega vpliva na poslovni izid med omenjenima letoma.

O prirejanju poslovnega izida na osnovi prevrednotovalnih odhodkov pri slovenskih podjetjih, je že bila opravljena študija, v kateri so Garrod, Kosi in Valentinčič (2006) razvili regresijski model z naslednjimi spremenljivkami:

- DEV_t : odvisna spremenljivka definirana kot prevrednotovalni odhodki (osnovnih in obratnih sredstev) na sredstva;
- $ADJOP_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja poslovni izid pred prevrednotovalnimi odhodki na sredstva;
- S_t : neodvisna spremenljivka: velikost podjetja, merjena kot naravni logaritem prodaje za leto 2003 (Lin, Peasnell, 2000);
- DTA_{t-1} : neprava spremenljivka: prevrednotovalni odhodki preteklih let z vrednostjo 1, če je podjetje prevrednotovalo v minulem letu, in 0, če ni prevrednotovalo;
- L_t : neprava spremenljivka, ki ima vrednost 1, če je podjetje doseglo poslovni izid pred davki manjši ali enak 0;
- FA_{t-1} , CA_{t-1} : neodvisna spremenljivka, ki predstavlja delež kratkoročnih in stalnih sredstev na vsa sredstva;
- $DEBT_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja delež kratkoročnih in dolgoročnih dolgov na sredstva;
- $CASH_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja delež likvidnih sredstev glede na vsa sredstva.

Izsledki omenjene raziskave so pokazali (Garrod, Kosi, Valentinčič, 2006):

- poslovni izid (pred upoštevanjem prevrednotovalnih odhodkov) in pretekli prevrednotovalni odhodki imajo pozitiven vpliv na velikost prevrednotenja sredstev;
- prevrednotenje sredstev ima vpliv na dobiček podjetja in posledično na davčno osnovo ter predstavlja možnost zmanjševanja davčne osnove;
- obstaja pozitivna povezanost med velikostjo podjetja in verjetnostjo prevrednotenja, vendar je velikost prevrednotenja v velikih podjetjih negativno povezana z velikostjo podjetij. Res je, da velika podjetja običajno bolj upoštevajo davčne predpise, ampak so ta pogosto omejena v zmanjševanju plačila davka predvsem zaradi političnih stroškov. Politični stroški so statistično značilno vplivali na prevrednotenje sredstev, kar pomeni, da so največja podjetja manj prevrednotovala kot preostala;
- finančni dolgovi so negativno povezani s prevrednotenjem sredstev; prevrednotenje sredstev znižuje stopnjo zadolženosti; tu so pomembne predvsem obresti, saj te zmanjšujejo potrebo po minimaliziranju dobička, ker so davčno priznane;
- v povprečju so bolj prevrednotovala dobičkonosnejša podjetja. Gre predvsem za večja podjetja, ki so imela manj denarnih sredstev na transakcijskem računu v primerjavi s tistimi, ki niso prevrednotovala;
- v povprečju so dobičkonosnejša podjetja prevrednotovala predvsem kratkoročna sredstva, medtem ko so najmanj dobičkonosna podjetja prevrednotovala le stalna sredstva.

Buccijska in Arachi (2007) sta v okviru prevrednotenja sredstev navzdol za italijanska podjetja ugotavljala vpliv prevrednotovalnih odhodkov iz naslova finančnih naložb (angl. *investment writte-offs*) na poslovni izid v letih, ko je bilo prevrednotenje davčno priznано

in davčno nepriznana. Raziskava je vključevala obdobje od leta 1998 do leta 2005. V letu 2003 je bila sprejeta nova davčna zakonodaja, po kateri so prevrednotovalni odhodki iz naslova prevrednotenja finančnih naložb postali davčno nepriznani. Čeprav je bila njuna glavna teza, da poslovodstvo ne uporablja politike prevrednotenja sredstev z namenom zniževanja davčne osnove, so ugotovitve raziskave pokazale nasprotno.

V ekonometrični raziskavi so bile uporabljene naslednje spremenljivke:

- SVA_t : odvisna neprava spremenljivka z vrednostjo 1, če je podjetje prevrednotovalo finančne naložbe, in 0, če jih ni prevrednotovalo;
- $MTR (PRE)_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja tekoče obveznosti davka, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani (od leta 1998 do 2003);
- $MTR (POST)_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja tekočo obveznost davka, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno nepriznani (od leta 2004);
- IND_t : neodvisna spremenljivka, ki predstavlja stopnja dolga na sredstva;
- $PROF_t$: neodvisna spremenljivka, definirana kot dobiček pred davki in obresti na sredstva;
- $SIZE_t$: neodvisna spremenljivka velikosti, definirana kot naravni logaritem prodaje (e. g. Francis, Hanna, Vincent, 1996).

Rezultati so pokazali:

- sprememba davčnega zakona v Italiji je vplivala na odločitve poslovodstva o uporabi prevrednotenja sredstev, kar je razvidno iz spremenljivke $MTR (PRE)_t$ (tekoča obveznost davka v času, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani). Ta je statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ (s pozitivnim predznakom) vplivala na spremenljivko SVA_t (prevrednotenje finančnih naložb). Nasprotno pa je spremenljivka $MTR (POST)_t$ statistično neznačilno (z negativnim predznakom) pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivala na odvisno spremenljivko SVA_t . To pomeni, da je uvedba spremenjene davčne zakonodaje, po kateri so prevrednotovalni odhodki postali davčno nepriznani, imela vpliv na pripoznavanje prevrednotovalnih odhodkov v računovodskih izkazih;
- večja podjetja in podjetja z nižjo stopnjo dolga na sredstva so bolj prevrednotovala finančne naložbe od preostalih (kar je razvidno iz spremenljivk $SIZE_t$, ki je statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ (pozitivno) vplivala na odvisno spremenljivko, in IND_t (vrednost dolga na sredstva), ki je statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ (negativni predznak) vplivala na odvisno spremenljivko.
- dobičkonosnost (spremenljivka $PROD_t$) ni statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ vplivala na prevrednotenje sredstev v tistih letih, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno nepriznani, medtem ko so v letih davčnega priznanja ti vplivali na znižanje davčne osnove in slabše prikazovanje poslovanje podjetja.

Prvi dve raziskavi sta dokazali vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid podjetij, predvsem z namenom zniževanja davčne osnove, in posledično prikazovanje manjše davčne obveznosti, v nadaljevanju pa predstavljamo raziskavo podjetij, v kateri so poslovodni organi prevrednotovali sredstva predvsem v primeru slabšega poslovnega izida.

Elliott in Shaw (1988) in Francis et al. (1996) so ugotovili, da se poslovodstvo ob svojem nastopu, pogosto odloči za prevrednotenje sredstev navzdol, kljub realni vrednosti sredstev, ki jih ima podjetje. Glavni razlog za takšen ukrep so nižji predvideni stroški amortizacije, kar vpliva na večji prihodnji poslovni izid ter posledično na nagrajevanje poslovodstva za uspešno poslovanje podjetja.

Heflin in Warfield (1997) sta ugotovila, da so vodilni nagnjeni k prevrednotenju sredstev takrat, kadar se pričakuje oziroma predvideva slab poslovni izid. Pesimistično usmerjeni investitorji so v takšnem primeru manj občutljivi za še slabši poslovni rezultat, kot bi bili sicer, če ne bi bilo izvedeno prevrednotenje sredstev, saj so njihova pričakovanja usmerjena predvsem na prihodnje poslovanje podjetja. Tako sta ugotovila, da v povprečju prevrednotujejo sredstva navzdol predvsem manj dobičkonosna podjetja oziroma tista, ki dosegajo manjše dobičke od pričakovanih.

Tezo, da v povprečju prevrednotujejo sredstva predvsem manj dobičkonosna podjetja, sta dokazovala tudi Loh in Tan (2002), kjer sta pri uporabi ekonometrične analize uporabila naslednje spremenljivke:

- ALL_t : odvisna spremenljivka: prevrednotovalni odhodki na sredstva;
- G_t : neodvisna spremenljivka: stopnja rasti bruto domačega proizvoda $G_t = (GDP_t - GDP_{t-1})/GDP_t$;
- R_t : neodvisna spremenljivka: sprememba obrestne mere $R_t = (r_t - r_{t-1})/r_{t-1}$;
- S_t : neodvisna spremenljivka: sprememba singapurskega delniškega indeksa $S = (SES_t - SES_{t-1})/SES_{t-1}$;
- U_t : neodvisna spremenljivka: sprememba stopnje brezposelnosti $U_t = (UNEMPLOY_t - UNEMPLOY_{t-1})/UNEMPLOY_{t-1}$;
- ROA_t : neodvisna spremenljivka: koeficient dobičkonosnosti sredstev (upoštevane dobiček pred prevrednotenjem na sredstva);
- DA_t : neodvisna spremenljivka: stopnja dolga na sredstva;
- CH_t : neodvisna nepravna spremenljivka, ki prikazuje zamenjavo predsednika uprave; njena vrednost je 1, če je bila sprememba, in 0, če je ni bilo.

Rezultati raziskave so pokazali, da:

- makroekonomske spremenljivke, kot so stopnja rasti bruto domačega proizvoda (G_t), sprememba obrestne mere (R_t) in sprememba singapurskega delniškega indeksa (S_t) so statistično neznačilno pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$ vplivale na prevrednotenje sredstev, medtem ko je stopnja brezposelnosti (U_t) statistično značilno pri $\alpha = 0,01$ pozitivno vplivala na prevrednotenje sredstev, kar pomeni, da je povišana brezposelnost vplivala na prevrednotenje sredstev;
- dobičkonosnost sredstev (ROA_t) je pomembna komponenta pri odločitvah uporabe prevrednotenja sredstev. Tako je spremenljivka ROA_t statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha=0,01$ vplivala na prevrednotenje vseh sredstev, vendar z negativnim predznakom, kar pomeni, da so manj dobičkonosna podjetja bolj prevrednotovala;
- sprememba predsednika uprave (spremenljivka CH_t) je statistično neznačilno vplivala na prevrednotenje vseh sredstev in statistično značilno ($\alpha = 0,01$) na prevrednotenje stalnih sredstev. Loh in Tan ugotavljata, da nova uprava ob prvem letu svojega delovanja namerno prevrednotuje stalna sredstva, da si ustvari rezerve za bodoče poslovanje, ali v zmanjšani amortizaciji ali pa s

prevrednotenjem navzgor v kasnejšem obdobju, kar ima za posledico oblikovanje prevrednotovalnih prihodkov.

- stopnja dolga na sredstva (spremenljivka DA_t) je statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$ vplivala na prevrednotenje sredstev. Dosežena vrednost regresijskega koeficienta je negativna, kar pomeni, da bolj so bila podjetja zadolžena, manj so prevrednotovala sredstva navzdol, saj to znižuje vrednost sredstev in posledično viša vrednost dolga na sredstva. Višja stopnja dolga negativno vpliva na bonitetno oceno podjetja, kar lahko vodi v prekinitve posojilne pogodbe, saj prevelika zadolženost kaže na finančno nestabilno podjetje.

Svetovne raziskave na temo prevrednotovalnih odhodkov so pokazale, da imajo ti različen vpliv na poslovni izid. Tako sta Buccijeva in Arachi (2007) za italijanska podjetja dokazala, da so prevrednotovalni odhodki vplivali na poslovni izid (ga zmanjševali) le v tistih letih, ko so bili davčno priznani (v Italiji do leta 2003), od leta 2004 pa prevrednotovalni odhodki niso statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$ vplivali na poslovni izid. Tudi za slovenska podjetja so Garrod, Kosi, Valentinčič (2006) dokazali vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid, predvsem z namenom zniževanja davčne osnove, medtem ko sta Loh in Tan (2002) za singapurska podjetja ugotovila, da so prevrednotovala predvsem manj dobičkonosna podjetja.

5.2.2 Raziskave, ki prikazujejo pomembnost odloženih davkov

Raziskava, ki bi proučevala prirejanje poslovnega izida na podlagi odloženih davkov pri slovenskih podjetjih, po naših informacijah do trenutka priprave te doktorske disertacije še ni bila opravljena, na voljo pa so tuje raziskave avtorjev, kot so Cheung, Krishnan, Min (1997), Miller in Skinner (1998), Guenther in Sansing (2000).

White et al. (1994) na ameriških podjetjih ugotavljajo, da se sestavljavci računovodskih izkazov pogosto izogibajo pripoznavanju terjatev in obveznosti za odloženi davek v računovodskih izkazih, ker gre za preveč kompleksen postopek (na primer terjatve za odloženi davek začasne razlike se v skladu z načelom previdnosti pripoznajo le, če je verjetno, da se bo v prihodnosti pojavil razpoložljiv dobiček, ki ga bo mogoče obremeniti za tečasne razlike; v tem primeru gre za napovedovanje obdavčljivega dobička v prihodnosti, kar pa ni preprosto, saj lahko zaradi nepredvidljivih okoliščin pride do velike razlike med dejanskim in napovedanim obdavčljivim dobičkom, kar ima za posledico napačno obračunane terjatve za odloženi davek). Poleg tega White omenja, da pripravljavci računovodskih izkazov pogosto trdijo, da odložene davke uporabniki računovodskih izkazov, med njimi tudi analitiki, ignorirajo in jih ne upoštevajo pri ugotavljanju uspešnosti poslovanja podjetij ali pri ocenah njihove plačilne sposobnosti.

Da je pripoznavanje odloženih davkov v računovodskih izkazih pomembno, so dokazovali nekateri raziskovalci, kot so Cheung, Krishnan, Min (1997) (s pomočjo Lorek-Willingerjevega modela so ugotavljali vpliv odloženih davkov na denarni tok iz poslovanja), Miller in Skinner (1998) (možnost izrabe popravkov vrednosti terjatev za odloženi davek, na prikazovanje poslovnega izida), medtem ko sta Guenther in Sansing (2000) raziskovala vpliv odloženih davkov na vrednost podjetja.

5.2.2.1 Vpliv odloženih davkov na denarne tokove

Raziskava (Cheung, Krishnan, Min (1997)) z naslovom »Does Interperiod Income Tax Allocation Enhance Prediction of Cash Flow?« postavlja temeljno vprašanje, ali odloženi davki kakorkoli vplivajo na denarni tok.

V raziskavi je uporabljen Lorek-Willingerjev napovedni multivariatni model z upoštevanjem odloženih davkov. Tako je bil glavni cilj raziskave ugotoviti povezavo med alokacijo davčnih bremen in prihodnjimi denarnimi tokovi.

Lorek-Willingerjev multivariatni napovedni model temelji na računovodskih postavkah, uporabljenih iz računovodskih izkazov. Prikazuje predvideni denarni tok kot funkcijo računovodskih spremenljivk, kot je dobiček iz poslovanja, terjatve, zaloge in obveznosti do dobaviteljev.

1. Model 1

$$OCF_t = \alpha_0 + \alpha_1 OCF_{t-1} + \alpha_2 OIBDP_{t-1} + \alpha_3 RECT_{t-1} + \alpha_4 INVT_{t-1} + \alpha_5 AP_{t-1} + \varepsilon_t$$

OCF_t je odvisna spremenljivka in predstavlja denarni tok iz poslovanja v času t , medtem ko so druge neodvisne spremenljivke:

- OCF_{t-1} : odvisna spremenljivka, ki predstavlja denarni tok obdobja $t-1$;
- $OIBDP_{t-1}$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja dobiček iz poslovanja pred amortizacijo v obdobju $t-1$;
- $RECT_{t-1}$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja terjatve do kupcev in drugih v preteklem obdobju $t-1$;
- $INVT_{t-1}$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja zaloge v času $t-1$;
- AP_{t-1} : neodvisna spremenljivka, ki predstavlja obveznosti do dobaviteljev in drugih v obdobju $t-1$.

Model sam po sebi ne vključuje informacije o odloženih davkih, zato so raziskovalci oblikovali dodatna modela z dodatnima neodvisnima spremenljivkama $DEF1_{t-1}$ in $DEF2_{t-1}$, pri čemer je:

- $DEF1_{t-1}$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja izdatek odloženih davkov v času $t-1$;
- $DEF2_{t-1}$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja spremembo v obveznostih za odložene davke v bilanci stanja v času $t-1$.

Tako sta na novo oblikovana modela:

2. Model 2

$$OCF_t = \alpha_0 + \alpha_1 OCF_{t-1} + \alpha_2 OIBDP_{t-1} + \alpha_3 RECT_{t-1} + \alpha_4 INVT_{t-1} + \alpha_5 AP_{t-1} + DEF1_{t-1} + \varepsilon_t$$

3. Model 3

$$OCF_t = \alpha_0 + \alpha_1 OCF_{t-1} + \alpha_2 OIBDP_{t-1} + \alpha_3 RECT_{t-1} + \alpha_4 INVT_{t-1} + \alpha_5 AP_{t-1} + DEF2_{t-1} + \varepsilon_t$$

Za vsak model posebej je izračunana povprečna vrednost stopnje MAPE in povprečni rang. Rezultati so prikazani v Tabeli 14.

Tabela 14: Vrednosti MAPE za obdobje 1992-1994

	MAPE 1992 %	Povp. rang 1992	MAPE 1993 %	Povp. rang 1993	MAPE 1994 %	Povp. rang 1994	MAPE 1992-1994 %	Povp. rang 1992-1994
Model 1	0,76	1,52	0,74	1,53	0,86	1,51	0,79	1,52
Model 2	0,75	1,47	0,73	1,47	0,86	1,49	0,78	1,48
FS Stat.¹⁸	22,60 (0,01)		23,89 (0,01)		5,29 (0,05)		47,53 (0,00)	
Model 1	0,76	1,52	0,74	1,51	0,86	1,51	0,79	1,52
Model 3	0,75	1,48	0,73	1,49	0,85	1,49	0,78	1,48
FS stat.	21,26 (0,01)		32,68 (0,01)		4,59 (0,05)		51,96 (0,00)	

Legenda: * MAPE¹⁹ - povprečna absolutna napaka v odstotkih.

Vir: Does Interperiod Income Tax Allocation Enhance Prediction of Cash Flows, 1997, Table 3

Tabela 14 prikazuje vrednost izračunane povprečne napake MAPE in povprečnih rangov za vsak model posebej po posameznih letih. Model 1 ne vključuje odloženih davkov, medtem ko jih modela 2 in 3 vključujeta. Če odloženi davki vplivajo na denarni tok iz poslovanja, se pričakuje nižja povprečna vrednost napake pri oceni denarnih tokov (MAPE) in rangov v primerjavi z modelom, ki ne vključuje odloženih davkov. Vključevanje odloženih davkov v denarni tok namreč vpliva na zmanjšanje povprečne napake pri oceni denarnih tokov (MAPE).

Pri primerjavi med modeloma 1 in 2 je vidno, da je povprečna vrednost napake pri oceni denarnih tokov (MAPE) (1992-1994) za 0,01 odstotne točke višja v modelu 1 (ta ne vključuje odloženih davkov). Ta je po posameznih letih večja v letu 1992 in 1994 (v letu 1993 sta enaki). Primerjava povprečnih vrednosti rangov med modeloma pokaže, da je povprečni rang modela 1 (za obdobje 1992-1994) za 0,04 odstotne točke višji od modela 2. Podobno pokažejo rezultati, ko primerjamo modela 1 in 3. Vrednost povprečne napake pri oceni denarnih tokov (MAPE) in vrednost povprečnega ranga sta višji v modelu 1, ki ne vključuje odloženih davkov v denarnem toku (MAPE za 0,01 odstotne

¹⁸ FS statistika (angl. *Friedman Statistic*).

¹⁹ MAPE (angl. *mean absolute percentage error*) – povprečna absolutna napaka v odstotkih. MAPE pomeni ostrino v napovedovanju napake kot absolutne vrednosti in to med ocenjeno vrednostjo denarnega toka iz poslovanja in dejansko vrednostjo denarnega toka iz poslovanja. Prikazuje razliko med napovedjo in realiziranim, relativno glede na realizirano. Ta stopnja se je uporabila v nekaj raziskavah (e. g., McDonald 1973, LW 1996). Tako nizka stopnja v modelih prikazuje visoko predvideno vrednost. Če odloženi davki vplivajo na izkaz denarnega toka, se pričakuje nižja stopnja MAPE v modeloma 2 in 3 oziroma se pričakuje višja stopnja MAPE v modelu 1.

točke večja v vseh letih od leta 1992 do leta 1994, medtem ko je povprečni rang za 0,04 odstotne točke višji v modelu 1).

Na podlagi vrednosti MAPE, povprečnih rangov, ki so nižji v modelih z vključenimi odloženimi davki (modela 2 in 3), poleg omenjenega pa je Fridmanova S-statistika statistično značilna pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$, je dokazano, da obstajajo statistične razlike med povprečnimi vrednostmi MAPE in rangi tako med modeloma 1 in 2 kot tudi med modeloma 1 in 3, kar pomeni, da odloženi davki statistično značilno vplivajo na denarni tok iz poslovanja.

Priporočila raziskovalcev so, da je treba pripoznati odložene davke v računovodskih izkazih, saj je ugotovljeno, da ti vplivajo na prihodnji denarni tok iz poslovanja.

5.2.2.2 Določanje popravkov vrednosti odloženih davkov in njihovi vplivi na poslovanje

Pred proučevanjem, kako popravki vrednosti iz naslova terjatev odloženih davkov vplivajo na poslovni izid, je treba definirati, kaj so popravki vrednosti (angl. *valuation allowance*) in kdaj se pripoznajo v računovodskih izkazih.

Terjatve za odloženi davek so zneski davka od dohodka, ki bodo davčnemu zavezancu povrnjeni v prihodnjih davčnih obdobjih na račun manjših plačil davka in nastanejo zaradi začasnih odbitnih razlik (pretekle davčne izgube; davčni dobropisi, na primer davčne olajšave; strošek tekočega obdobja, ki je davčno priznan v kasnejšem obdobju).

Popravek vrednosti za terjatev odloženega davka nastane, ko na podlagi razpoložljivih dokazov, da je bolj verjetno kot ne (verjetnost večja kot 50 %), da del ali celotni del oblikovanih terjatev za odloženi davek, ne bo poravnani v prihodnosti, saj je terjatev za odloženi davek odvisna od tega, ali bo prišlo do zadostnega prihodnjega obdavčljivega dobička, ki bo omogočil izravnavo oblikovanih terjatev za odloženi davek. In obratno, podjetje mora vedno na dan bilance oceniti predhodno nepripoznane terjatve za odloženi davek in jih pripoznati, če obstaja verjetnost, da bo prihodnji obdavčljivi dobiček omogočil njihovo poravnavo (Deferred Tax Assets and its Valuation Allowance, 2009).

Kumarjeva in Visvanathanova (2003) ugotavljata, da je pri popravkih vrednosti iz naslova terjatev za odloženi davek, močno vpletena ocena posloводства. Zato je pomembno, da posloводство v podjetju uporablja relevantne, ne prikrojene informacije pri oblikovanju popravkov vrednosti, in da informacije nimajo javne prioritete, ampak temeljijo na dejstvih.

Levitt (1998) je popravke vrednosti imenoval skrite rezerve, ki se bodo uporabljale v prihodnosti za povečevanje dobička, in nastanejo, če posloводство pri oblikovanju popravkov vrednosti uporablja diskrecijsko pravico, kar ima lahko za posledico, da so oblikovani popravki za terjatve odloženih davkov (za tekoče obdobje, ko podjetje posluje z nadpovprečnim rezultatom) večji, kot bi sicer morali biti popravki pripoznani (Christensen, Paik, Stice, 2007).

Miller in Skinner (1998) sta raziskovala možne zlorabe popravkov vrednosti iz naslova terjatev za odloženi davek na vzorcu ameriških podjetij. Do zlorab lahko pride, če poslovodstvo izvaja politiko povečanja popravkov vrednosti (v tem primeru gre za zmanjševanje terjatev za odloženi davek), takrat ko podjetje doseže nadpovprečne poslovne rezultate, kar zmanjšuje dobiček. V primeru slabega poslovanja pa, zaradi nepripoznanih terjatev za odloženi davek, jih ponovno oblikuje (zmanjšanje popravkov vrednosti), kar posledično poveča poslovni izid. Tako podjetja ob povečanju vrednostnih popravkov zmanjšujejo čisti izid z namenom, da bi ga povečala v naslednjih obdobjih (Miller, Skinner, 1998). V ekonometrični raziskavi sta uporabila naslednje spremenljivke:

- VA_t : odvisna spremenljivka: popravki vrednosti iz naslova terjatev za odloženi davek;
- ROA_t : neodvisna spremenljivka: koeficient dobičkonosnosti sredstev; definiran kot poslovni dobiček pred davki na sredstva;
- DP_t : neodvisna spremenljivka, ki predstavlja dividendno politiko preteklega obdobja;
- EPS_t : neodvisna spremenljivka: predvideni dobiček za naslednji dve leti (uporabljen kazalnik EPS (angl. *Earning per Share* - čisti dobiček na delnico));
- G_t : neodvisna spremenljivka: pričakovanja glede možnosti rasti podjetja v prihodnosti (tržna vrednost lastniškega kapitala glede na knjigovodsko vrednost);
- $H1_t$: neodvisna spremenljivka: neto odloženi davki, ki so definirani kot razlika med terjatvami in obveznostmi za odloženi davek na sredstva);
- $H2_t$: neodvisna spremenljivka: stopnja pričakovanj poslovodstva glede prihodnje davčne osnove;
- $H3_t$: neodvisna spremenljivka: terjatev za odloženi davek, ki vsebuje davčne koristi od davčnih izgub in prenesenih davčnih izgub.

Raziskava (Miller in Skinner, 1998) je pokazala, da so vodilni razmeroma preudarni pri oblikovanju popravkov vrednosti. Čeprav imajo diskrecijsko pravico pri oblikovanju popravkov terjatev za odloženi davek, so vendar ti popravki odvisni od pričakovanj poslovodstva o dejanskih možnostih porabe terjatev za odloženi davek. Popravki vrednosti so bili večji za podjetja z relativno večjimi oblikovanimi terjatvami za odloženi davek in manjši za podjetja z višjo ravno pričakovanih prihodnjih obdavčljivih dobičkov. Najbolj pomembne pojasnjevalne spremenljivke, ki so statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ vplivale na popravke vrednosti, so: prenesene izgube preteklih let (spremenljivka $H3$, pozitivna vrednost regresijskega koeficienta), neto odloženi davki (spremenljivka $H1$, pozitivna vrednost regresijskega koeficienta) in pričakovana prihodnja davčna osnova.

Miller in Skinner (1998) sta v proučevanem vzorcu podjetij našla le nekaj takšnih podjetij, v katerih so poslovodni organi uporabljali popravke vrednosti za prirejanje oziroma oblikovanje poslovnega izida. Pri tem raziskovalca opozarjata glede sklepa, da na oblikovanje dobička ne vplivajo popravki vrednosti iz naslova terjatev za odloženi davek, saj imajo poslovodni organi zaradi diskrecijske pravice možnost prikrojevati dobičke, poleg tega pa vzorec ni vključeval podjetij, ki bi delovala v podobnih gospodarskih okoliščinah. Treba je omeniti, da je raziskava potekala po dveh letih uvedbe

standarda SFAS²⁰ št. 109, ki je dovoljeval uporabo preteklih davčnih izgub v oblikovanje terjatev za odloženi davek, kar pa je premalo proučevanih obdobj, da bi lahko jasno rekli, da popravki ne vplivajo na oblikovanje dobička. Za bolj jasne rezultate potrebujemo podatke, ki temeljijo na večletnih obdobjih.

V kasnejših letih so Christensen, Paik, Stice (2007) (raziskava je potekala na ameriških podjetjih) z uporabo Miller-Skinnerjevega modela ugotovili, da povečani popravki vrednosti tekočega leta zrcalijo pesimizem poslovnega organa glede prihodnjega poslovanja podjetja (to pomeni, da so podjetja z nadpovprečnim poslovnim izidom tekočega leta uporabljala povečane popravke vrednosti, ki jih bodo zmanjševala v času slabšega poslovanja) kljub poudarjanju (enako kot Miller in Skinner, 1998), da obstaja majhno število podjetij, ki uporabljajo popravke vrednosti za prikrojevanje dobička.

Kumarjeva in Visvanathanova (2003) sta proučevali vpliv popravkov vrednosti iz naslova odloženih davkov na vrednost podjetja. V ekonometrični raziskavi sta uporabili naslednje spremenljivke:

- CAR_t : odvisna spremenljivka: predstavlja razmerje med ceno delnice in dobičkom na delnico (P/E);
- ΔVA_t : neodvisna spremenljivka, definirana kot $(VA_t - VA_{t-1})/P$ (razlika med popravki vrednosti med obdobjem t in t-1 na tržno ceno delnice P);
- ΔEPS_t : neodvisna spremenljivka, definirana kot sprememba dobička na delnico med proučevanim obdobjem t in t-1;
- $\Delta NetDTA_t$: neodvisna spremenljivka, definirana kot razlika med terjatvami za odloženi davek in obveznostmi za odloženi davek na tržno ceno delnice P;

Izsledki raziskave so pokazali, da so popravki vrednosti v javnih delniških podjetjih imeli negativen vpliv na ceno delnice. Pogosto se dogaja, da so borzni udeleženci zahtevali podrobnejše preglede terjatev za odloženi davek, predvsem glede njihove poravnave v prihodnosti in glede pričakovanih dobičkov. Cena delnice je predvsem odziv investorjev, da zahtevajo jasen odgovor, kako vodilni v podjetju določajo popravke vrednosti po standardu SFAS 109 in kako objektivno so oblikovane terjatve za odloženi davek (Kumar, Visvanathan, 2003).

Vendar pa na vrednost delnice (podjetja) ne vplivata čas povrnitve terjatve za odloženi davek in ne čas poravnave obveznosti za odloženi davek, saj nobeden nima nikakršnega učinka na ceno delnice oziroma vrednost podjetja. To pomeni, da terjatve za odloženi davek, za katere pričakujemo, da se bodo povrnila kasneje, niso vredne manj kot terjatve za odloženi davek, za katere pričakujemo, da se bodo povrnila prej (Guenther in Sansing, 2000).

Izsledki različnih raziskav so pokazali pomembnost v pripoznavanju odloženih davkov in njihov vpliv na čisti izid. Različni raziskovalci, kot so Cheung, Krishnan, Min (1997),

---

²⁰ SFAS 109 je ameriški standard, ki obravnava odložene davke in njihovo pripoznanje v računovodskih izkazih.

Miller in Skinner (1998), Kumarjeva in Visvanathanova (2003) so dokazali, da odloženi davki vplivajo:

- na prihodnji denarni tok;
- preko popravkov vrednosti na čisti izid in
- na vrednost delnice podjetja,

kar je razlog za njihovo pripoznanje v računovodskih izkazih, vendar morajo biti oblikovani na realnih postavkah, saj investitorji želijo jasen odgovor od posloводства, kaj je osnova za oblikovanje terjatev za odloženi davek.

6 DEJAVNOSTI SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA OD LETA 1995 DO LETA 2005

Raziskovalni del doktorske disertacije vključuje tudi gospodarsko in finančno analizo podjetij slovenskega gospodarstva po velikosti in dejavnosti od leta 1995 do 2005. Analiza temelji na izračunih gospodarskih in finančnih kazalnikov in kazalcev po posameznih obdobjih za posamezne oblikovane skupine (definirane po velikosti) in dejavnosti, ki so bile bolj ali manj pomembne v obdobju proučevanja. Ker posamezna vrednost kazalnika običajno nima prave vrednosti, če nimamo primerjalne, vse izračunane primerjamo med različnimi dejavnostmi, skupinami in vrednostmi preteklega obdobja.

To poglavje podrobneje predstavlja gospodarsko in finančno analizo po posameznih dejavnostih. Poleg uspešnosti posameznih dejavnosti, ugotavljamo tudi pomen industrijskih in storitvenih dejavnosti pri nas.

Pred izdelavo analize poslovanja podjetij v omenjenem obdobju, je potrebno pregledali gospodarske razmere v letu 1994. Pregled poslovanja nam prikazuje precej nestabilno gospodarsko situacijo s čisto izgubo v vrednosti 37,122 mrd SIT, kar je predvsem posledica propada velikih podjetij, ki so zaradi svoje neuspešnosti poslovala nedobičkonosno, in zato so bila številna prisiljena nehati poslovati. Posledica je bila visoka brezposelnost, saj se je število zaposlenecv od leta 1990 do 1994 zmanjšalo za 28,92 % (Novak, 1995, str. 4).

V letu 1994 so podjetja realizirala poslovno izgubo v vrednosti 13,174 mrd SIT (razlika med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki). Negativna razlika med finančnimi prihodki in finančnimi odhodki je bila 54,121 mrd SIT, medtem ko je bila razlika med izrednimi prihodki in odhodki pozitivna in sicer 41,335 mrd SIT. Celotna izguba je bila 25,960 mrd SIT, upoštevajoč davek iz dobička pa 37,122 mrd SIT. Po kazalnikih je bila povprečna dodana vrednost na zaposlenca (v nadaljevanju DVZ) 0,460 mio SIT. Dobičkonosnost kapitala (v nadaljevanju ROE) je bila negativna in je dosegla negativno vrednost (-0,018), medtem ko je bila gospodarnost poslovanja (v nadaljevanju EKP) manjša od 1 (0,099) (Novak, 1995, str. 5-7).

Kako se je poslovanje dejavnosti razvijalo v naslednjem 11-letnem obdobju, prikazujejo naslednja podpoglavja.

6.1 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1995

V začetku proučevanega obdobja, to je v letu 1995, je bilo registriranih 33.609 podjetij, ki so skupaj zaposlovala 484.602 zaposlenecv (Tabela 15). Največ podjetij (41,9 %) je bilo v dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil), ki je zaposlovala 16,8 % vseh zaposlenecv, sledita dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) z deležem

podjetij 21,9 % in zaposlenostjo 6,6 % ter dejavnost D (predelovalna dejavnost) s 16,6 % podjetji in 49,5 % zaposlenostjo.

Tabela 15 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1995.

Tabela 15: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1995

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost % *
A	364	9.325	71,122	71,849	20,691	1,85
B	18	141	1,255	1,282	0,319	0,03
C	38	8.732	37,458	37,887	22,565	2,02
D	5.601	239.821	1.844,816	1.871,067	490,451	43,85
E	110	13.175	251,544	256,903	49,253	4,40
F	1.855	34.880	258,702	263,450	63,217	5,65
G	14.082	81.873	1.702,246	1.682,628	208,750	18,67
H	928	10.578	55,446	57,789	19,827	1,77
I	1.722	38.102	294,186	286,617	117,744	10,53
J	237	1.001	35,771	24,017	11,289	1,01
K	7.341	31.791	366,967	376,066	77,841	6,96
L	4	191	1,436	1,446	0,275	0,02
M	432	1.310	6,207	6,111	2,577	0,23
N	194	6.517	28,078	27,482	12,738	1,14
O	660	6.231	43,187	43,304	20,602	1,84
Ni dej.	23	934	1,780	2,236	0,247	0,02
Σ	33.609	484.602	5.000,198	5.010,130	1.118,385	100,00

Legenda *: Dodana vrednost v % predstavlja delež ustvarjene dodane vrednosti za posamezno dejavnost na celotno ustvarjeno dodano vrednost.

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

Iz Tabele 15 je razvidno, da so podjetja skupaj ustvarila 5.000,198 mrd SIT prihodkov, 5.010,130 mrd SIT odhodkov in 1.118,385 mrd SIT dodane vrednosti. Po številu zaposlencev, prihodkih in dodani vrednosti je prevladovala dejavnost D (predelovalna dejavnost), saj je imela 239.821 zaposlencev, realizirala je 1.844,816 mrd SIT prihodkov in 490,451 mrd SIT dodane vrednosti (znesek predstavlja 43,85 % celotne dodane vrednosti). Po zaposlovanju, prihodkih in dodani vrednosti ji sledi dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil) s številom zaposlencev 81.873, realiziranimi prihodki 1.702,24 mrd SIT in dodano vrednostjo 208,750 mrd SIT.

V Tabeli 16 predstavljamo čisti, poslovni in celotni izid po posameznih dejavnostih.

Tabela 16: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1995

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid * mrd SIT	PI ** mrd SIT	EBT *** mrd SIT
A	1,080	1.895	-0,815	- 1,114	0,727
B	0,009	38	-0,029	- 0,028	-0,028
C	0,238	679	-0,440	- 0,416	-0,429
D	35,083	66.236	-31,153	-21,444	-26,251
E	1,839	7.217	-5,378	-1,091	-5,359
F	3,435	8.553	-5,118	-3,097	- 4,747
G	32,686	18.916	13,770	12,461	19,618
H	1,458	4.079	-2,621	- 2,175	-2,340
I	9,622	3.427	6,194	3,767	7,569
J	12,629	1.135	11,494	5,745	11,754
K	12,225	22.841	-10,616	- 6,309	-9,100
L	0,094	116	-0,022	- 0,733	- 0,011
M	0,167	94	0,073	- 0,015	0,096
N	1,248	747	0,502	- 0,359	0,596
O	1,088	1.409	-0,321	- 1,241	-0,117
Ni dej.	0,055	513	-0,458	- 0,457	-0,456
Σ	112,956	137,893	-24,937	- 15,672	-9,932

Legenda: * Čista čista izguba (dobiček) je razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo, pri tem pa mora biti čista izguba višja (nižja) od čistega dobička.

** PI je kazalec, ki predstavlja razliko med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki.

*** EBT je kazalec, ki predstavlja razliko med celotnimi prihodki in celotnimi odhodki.

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

Iz Tabele 16 je razvidno, da je bila poslovna izguba 15,671 mrd SIT, pri čemer je največji del pripadal razliki med finančnimi prihodki in finančnimi odhodki, in to v vrednosti 54,890 mrd SIT. Razlika med izrednimi prihodki (od leta 2002 dalje prihodki izven rednega delovanja) in izrednimi odhodki (od leta 2002 odhodki izven rednega delovanja) je bila pozitivna in je bila 59,900 mrd SIT.

Poslovni prihodki so predstavljali 91,3 % vseh prihodkov, od tega je bilo 24,1 % prihodkov ustvarjenih na tujem trgu, preostali del so poslovni prihodki na domačem trgu. Največji delež v tej vrsti prihodkov je imela dejavnost D (predelovalna), in sicer 36,8 %, sledita dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil) s 35 % in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) s 6,6-odstotnim deležem.

Finančni prihodki znašajo 3,8 % vseh prihodkov, vključujejo pa prihodke od dividend in druge deleže v dobičku, prihodke od obresti, pozitivne tečajne razlike in druge prihodke od financiranja ter revalorizacijski presežek. Največji delež k njihovi vrednosti so spet prispevale že omenjene dejavnosti D (33,2 %), G (22,6 %) in K (21,0 %).

Izredni prihodki so 3,1 % vseh prihodkov in zajemajo prihodke od rezervacij, prihodke iz prejšnjih let, prodaje osnovnih sredstev, prejete kazni in odškodnine, popisane presežke pri osnovnih sredstvih, izterjane odpisane terjatve iz prejšnjih let ter druge izredne prihodke.

Pregled odhodkov nam prikazuje podobno sliko kot poslovni prihodki. Tako največji del, kar 93,2 % celotnih odhodkov, odpade na poslovne odhodke. Večji del poslovnih odhodkov so stroški blaga, materiala in storitev, saj so ti prispevali kar 75,5 % vseh stroškov. Stroški dela, ki vključujejo plače, prispevke za socialno varnost in druge stroške dela (malica, prevoz na delo, regres), so bile v tem letu 17,9 %. Po realizaciji poslovnih odhodkov so prevladovali dejavnosti D (37,2 %), G (3,6 %) in K (6,7 %).

Odhodki financiranja vključujejo popravke in odpise dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb, odhodke za obresti in negativne tečajne razlike, revalorizacijski primanjkljaj ter druge odhodke od financiranja. Največji del odhodkov za financiranje je bil v dejavnosti D (predelovalna dejavnost), in sicer 40 % (v vrednosti 34,9 mrd SIT), sledita dejavnosti G z 20,4-odstotnim deležem (6,80 mrd SIT) in K z 19,6-odstotnim deležem (8,0 mrd SIT).

Izredni odhodki so predstavljali 1,83 % vseh odhodkov, vključujejo pa odhodke rezervacij, odhodke iz prejšnjih let, izgubo od prodaje osnovnih sredstev, plačilo kazni in odškodnine.

Podjetja so v letu 1995 realizirala 112,96 mrd SIT čistega dobička in 137,89 mrd SIT čiste izgube, kar pomeni, da je bila negativna čista čista izguba 24,937 mrd SIT. Na ravni celotnega gospodarstva je bila čista izguba poslovnega leta za 22,1 % večja od čistega dobička.

Iz Tabele 16 je razvidno, da so pozitivno poslovala podjetja v dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) s čistim čistim dobičkom 13,770 mrd SIT, sledita dejavnost J (finančno posredništvo) z 11,491 mrd SIT in dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) z vrednostjo 6,190 mrd SIT čistega čistega dobička. Največjo čisto čisto izgubo v vrednosti 31,150 mrd SIT je realizirala predelovalna dejavnost D.

Gospodarsko in finančno analizo izdelujemo na podlagi izračunov gospodarskih in finančnih kazalnikov, ki so predstavljeni v Tabeli 17 in so bili s teoretičnega vidika že obrazloženi. Izračunani so za vsako dejavnost posebej.

Tabela 17: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1995*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,013	2,219	0,984	0,254	0,660	7,148	1,813	0,100	0,708	0,197	0,043
B	-0,030	2,260	0,974	0,237	0,684	7,575	1,798	0,025	0,586	0,292	0,105
C	-0,006	2,584	1,012	0,527	0,362	4,096	2,158	0,029	0,874	0,088	0,009
D	-0,033	2,045	0,988	0,226	0,708	7,149	1,615	0,477	0,527	0,337	0,087
E	-0,009	3,738	1,012	0,113	0,778	18,467	2,092	0,037	0,762	0,076	0,128
F	-0,055	1,812	0,988	0,225	0,726	6,948	1,561	0,071	0,380	0,498	0,060
G	0,033	2,550	1,008	0,087	0,875	19,897	1,726	0,071	0,407	0,475	0,063
H	-0,031	1,874	0,959	0,321	0,572	4,822	1,547	0,183	0,684	0,182	0,075
I	0,020	3,092	1,014	0,287	0,563	7,089	2,036	0,313	0,638	0,168	0,154
J	0,472	11,277	1,355	0,135	0,643	21,921	2,964	0,056	0,136	0,740	0,083
K	-0,024	2,449	0,980	0,197	0,730	9,657	1,906	0,128	0,486	0,244	0,246
L	-0,003	1,435	0,478	0,759	0,255	3,517	2,670	0,000	0,634	0,332	0,000
M	0,032	1,967	0,997	0,364	0,552	4,458	1,624	0,024	0,526	0,315	0,088
N	0,012	1,955	0,986	0,423	0,447	3,825	1,618	0,098	0,712	0,168	0,081
O	-0,010	3,306	0,970	0,443	0,456	6,490	2,873	0,363	0,507	0,185	0,165
Ni d.	0,000	0,264	0,762	0,405	0,623	1,569	636	0,610	0,022	0,804	0,168
Pov.	-0,008	2,308	0,997	0,180	0,755	9,608	1,725	0,240	0,537	0,303	0,116

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

Iz Tabele 17 je razvidno, da je povprečna čista dobičkonosnost kapitala ROE negativna (-0,008), kar je posledica negativnih vrednosti v večini dejavnosti, izjema so dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) (0,033), I (promet, skladiščenje in zveze) (0,020), J (finančno posredništvo) (0,472), M (izobraževanje) (0,032) in N (zdravstvo in socialna varnost) z vrednostjo 0,012.

Povprečna dodana vrednost gospodarskih dejavnosti DVZ je 2,308 mio SIT. Najvišjo vrednost je dosegla dejavnost J (finančno posredništvo), in sicer 11,277 mio SIT. Sledijo dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) s 3,738 mio SIT, dejavnost O (druge javne, skupne in osebne storitve) z vrednostjo 3,306 mio SIT in dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) s 3,092 mio SIT.

Povprečna vrednost kazalnika gospodarnosti poslovanja EKP je 0,997. Vrednosti, višje od 1, so bile dosežene le v dejavnostih C (rudarstvo), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), G (trgovina, popravilo motornih vozil), I (promet, skladiščenje, zveze) in J (finančno posredništvo).

Povprečna vrednost stopnje materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov (SBMS) je 0,755, pri čemer sta najvišjo vrednost dosegli dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil), in sicer 0,875, in dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) in sicer 0,778.

Povprečna produktivnost (PROD) v gospodarstvu je bila 9,608 mio SIT na zaposlenca, medtem ko je bila povprečna vrednost stroška dela na zaposlenca (v nadaljevanju SDD) 1,725 mio SIT. Največja vrednost poslovnih prihodkov na zaposlenca (produktivnost) PROD je bila dosežena v dejavnosti J (finančno posredništvo), to je 21,921 mio SIT,

sledita dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) z 19,897 mio SIT in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) z 9,657 mio SIT.

Uporaba kazalnika kapitalske ustreznosti in stopnje zadolženosti nam prikazuje kapital oziroma dolg na obveznosti do virov sredstev. To so kazalniki, s katerim ugotavljamo kapitalsko ustreznost posameznih dejavnosti. Velik delež dolgov na obveznost do virov sredstev vsekakor nakazuje tvegano poslovanje. Povprečna vrednost stopnje lastniškosti financiranja (v nadaljevanju KO) je bila 0,537, kar pomeni, da je bilo več kot 50 % obveznosti pokritih z lastniškim kapitalom. Najbolj konservativno politiko financiranja v tem letu so imele dejavnosti C (rudarstvo) (0,708), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (0,874), N (zdravstvo in socialno varnost) (0,712), medtem ko je dejavnost J (finančno posredništvo), ki je bila na podlagi gospodarskih kazalnikov med uspešnejšimi dejavnostmi, imela najbolj tvegano (0,136). Povprečna vrednost kratkoročne stopnje dolžniškosti financiranja (v nadaljevanju KZ) je bila 0,303. Kratkoročno so bile najbolj zadolžene dejavnosti J (finančno posredništvo) (0,740), F (gradbeništvo) (0,498) in G (trgovina, popravilo motornih vozil) (0,475). Gre za dejavnosti, ki so bile po realiziranem dobičku najuspešnejše v tem letu. Povprečna vrednost stopnje dolgoročne zadolženosti (v nadaljevanju DZ) je bila 0,116, najbolj je bila zadolžena dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) s stopnjo DZ 0,246.

Slaba gospodarska klima se je v letu 1995 nadaljevala, kar je posledica slabega poslovanja industrijske panoge, ki zajema področja dejavnosti D (predelovalna), C (rudarstva) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo). Omenjene dejavnosti prispevajo 50,27 % dodane vrednosti, so pa v tem letu realizirale čisto izgubo v vrednosti 36,430 mrd SIT, med njimi je najvišjo vrednost dosegla dejavnost D (-31,151 mrd SIT). V okviru industrije je v dodani vrednosti prevladovala dejavnost D (43,85 %), sledijo področja dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) (18,67 %), dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze), ki je realizirala 10,53 %, in dejavnost K s 6,96-odstotnim deležem dodane vrednosti. S pozitivnim čistim izidom so poslovale le štiri dejavnosti, med katerimi je najvišjo vrednost dosegla dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil) s čistim čistim dobičkom 13,77 mrd SIT in vrednostjo kazalnika ROE (0,033), sledita dejavnost J (finančno posredništvo) z 11,490 mrd SIT čistega čistega dobička in kazalnikom ROE (0,472) in dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) z vrednostjo čistega čistega dobička 6,19 mrd SIT in vrednostjo čiste dobičkonosnosti kapitala ROE 0,020.

6.2 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1996

V poslovni register je bilo konec leta 1996 vpisanih 35.786 podjetij, ki so zaposlovala 467.238 zaposlencev (glejte Tabela 18). Število podjetij se je v primerjavi z letom prej povečalo za 6,47 %, medtem ko se je število zaposlencev v primerjavi z letom prej zmanjšalo za 17.364 oziroma 3,58 %.

Tabela 18 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1996.

Tabela 18: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1996

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	382	8.390	74,171	75,379	22,013	1,74
B	18	145	1,419	1,432	0,397	0,03
C	42	7.084	32,299	43,388	24,239	1,91
D	5.876	222.889	2.008,139	2.047,411	546,214	43,09
E	117	13.139	292,376	311,947	57,808	4,56
F	2.013	34.862	322,422	322,239	80,362	6,34
G	14.821	78.613	1.893,771	1.874.709	218,252	17,22
H	1.045	10.709	65,492	68,191	23,602	1,86
I	1.915	37.731	330,003	325,267	131,337	10,36
J	280	1.201	50,621	45,052	11,123	0,88
K	7.812	37.059	500,157	503,448	106,909	8,43
L	5	197	2,591	2,601	0,320	0,03
M	449	1.582	7,854	7,840	3,276	0,26
N	256	7.027	31,065	31,023	14,958	1,18
O	755	6.970	56,754	57,343	26,888	2,12
Σ	35.786	467.238	5.675,134	5.717,270	1.267,695	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1996)

Iz Tabele 18 je razvidno, da je največ podjetij bilo registriranih v dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil) (41,41 %), medtem ko je bilo največ zaposlencev v dejavnosti D (predelovalna) z deležem 47,70 %. Sledijo ji dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) (16,83 %), I (promet, skladiščenje in zveze) (8,07 %) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (7,93 %). V tem letu se je povprečno število zaposlencev na posamezno podjetje zmanjšalo s 14.420 na 13.005 zaposlencev. Največji padec zaposlenosti je bil v predelovalni dejavnosti D in sicer za 16.932 oziroma 7,1 %. Dejavnosti, v kateri se je število zaposlencev povečalo, so: N (zdravstvo in socialna varnost) (7,80 %), M (izobraževanje) (20,76 %) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (16,51 %). Realiziranih je bilo 5.675,13 mrd SIT prihodkov (nominalno

povečani za 13,6 % oziroma realno ²¹ za 3,7 %) in 5.717,27 mrd SIT odhodkov, ki so se nominalno povečali za 14,15 % oziroma realno za 4,25 %.

Tabela 19 predstavlja čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1996.

Tabela 19: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1996

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	1,348	2,712	-1,364	-0,821	-1,208
B	0,013	0,027	-0,015	0,020	-0,013
C	0,314	5,428	-5,114	-2,692	-5,089
D	41,742	87,462	-45,719	-1,095	-39,271
E	2,231	21,830	-19,599	-22,409	-19,571
F	4,891	5,430	-0,539	3,105	0,184
G	34,172	21,405	12,767	12,568	19,062
H	1,667	4,735	-3,068	-1,646	-2,699
I	11,624	8,482	3,142	4,443	4,735
J	1,294	11,123	5,356	2,864	5,569
K	18,868	106,109	-5,249	0,283	-3,291
L	0,118	0,320	-0,031	1,159	-0,010
M	0,147	3,276	0,013	-0,119	0,014
N	1,414	14,958	-0,112	-0,089	0,042
O	2,831	26,888	-0,860	-1,714	-0,589
Σ	121,764	182,181	-60,417	-8,464	-42,136

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1996)

Iz Tabele 19 je razvidno, da so podjetja v letu 1996 realizirala čisti dobiček v vrednosti 121,764 mrd SIT in čisto izgubo v vrednosti 182,181 mrd SIT, kar pomeni, da je bila čista izguba poslovnega leta 60,417 mrd SIT. Glavni razlog za nastalo izgubo je slabo poslovanje dejavnosti D (predelovalna), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) in C (rudarstvo), saj se je v dejavnosti E v primerjavi s predhodnim letom izguba povečala za 3,65-krat, v dejavnosti C za 11,86-krat in v dejavnosti D (predelovalni) za 1,49-krat.

Gospodarstvo je realiziralo 1,268 mrd SIT dodane vrednosti (povišana za 13,4 % oziroma realno za 3,5 % glede na leto prej). Po podatkih je gospodarsko najpomembnejša panoga industrija (področja dejavnosti C (rudarstvo), D (predelovalna dejavnost), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), kjer je bilo v tem letu ustvarjene 49,56 % dodane vrednosti, delež zaposlenosti pa je bil 49,56 %. Podobno kot leto prej je k dodani vrednosti največ prispevala dejavnost D (predelovalna) z vrednostjo 546 mrd SIT, kar je 43,09 % celotne dodane vrednosti. Druga gospodarsko najpomembnejša dejavnost, če upoštevamo ustvarjeno dodano vrednost, je G (trgovina in popravilo motornih vozil) (17,22 %), sledijo

²¹ Za leto 1996 je po statističnemu poročanju indeks cen življenjskih potrebščin 109,9.

Do leta 1998 se je kot merilo inflacije uporabljal indeks cen na drobno, od leta 1998 pa ima to funkcijo indeks cen življenjskih potrebščin. Zato tudi za leti 1996 in 1997 uporabljamo indeks cen življenjskih potrebščin.

dejavnosti I (prometa, skladiščenje in zveze) (10,36 %), področja dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (8,43 %) ter F (gradbeništvo) (6,34 %).

Ugotavljanje uspešnosti dejavnosti na podlagi gospodarskih in finančnih kazalnikov prikazuje Tabela 20.

Tabela 20: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1996*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,023	2,624	0,988	0,244	0,676	8,253	2,010	0,098	0,683	0,192	0,047
B	-0,013	2,735	1,015	0,197	0,789	9,398	1,849	0,024	0,659	0,278	0,050
C	-0,060	3,422	0,932	0,524	0,325	5,245	2,747	0,022	0,863	0,098	0,014
D	-0,047	2,451	1,000	0,215	0,710	8,484	1,824	0,491	0,516	0,341	0,094
E	-0,028	4,400	0,926	0,107	0,716	21,324	2,292	0,042	0,757	0,080	0,139
F	-0,005	2,305	1,010	0,198	0,744	8,771	1,735	0,038	0,379	0,480	0,067
G	0,030	2,776	1,007	0,082	0,881	22,968	1,889	0,080	0,391	0,478	0,078
H	-0,034	2,204	0,973	0,304	0,574	5,569	1,691	0,185	0,653	0,207	0,089
I	0,009	3,515	1,015	0,280	0,575	8,305	2,301	0,300	0,622	0,179	0,150
J	0,114	9,261	1,093	0,115	0,718	28,130	3,225	0,014	0,350	0,296	0,288
K	-0,011	2,885	1,001	0,183	0,754	11,590	2,116	0,100	0,545	0,299	0,122
L	-0,003	1,623	0,439	0,625	0,254	4,612	2,884	0,000	0,736	0,209	0,001
M	-0,005	2,070	0,984	0,377	0,536	4,609	1,735	0,031	0,462	0,387	0,098
N	-0,003	2,129	0,997	0,431	0,465	4,048	1,744	0,085	0,674	0,164	0,100
O	-0,023	3,858	0,969	0,420	0,458	7,626	3,200	0,377	0,493	0,200	0,219
Pov.	-0,018	2,713	0,998	0,171	0,757	11,372	1,940	0,239	0,546	0,300	0,109

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1996)

Iz Tabele 20 je razvidno, da je čista dobičkonosnost kapitala ROE negativna (-0,02), kar kaže na izboljšanje dobičkonosnosti kapitala, saj je v predhodnem letu ta bila (-0,080). Povprečna vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ je bila 2,713 mio SIT in se je nominalno povišala za 17,56 % oziroma realno za 7,66 % glede na leto 1995. Koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (0,998) je dosegel enako vrednost kot v preteklem letu, kar pomeni, da se delež poslovnih prihodkov glede na poslovne odhodke ni spremenil. Vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD je bil 11,372 mio SIT in se je nominalno povečal za 18,45 % oziroma realno za 8,55 % glede na leto prej, medtem ko se je vrednost kazalnika stroška dela na zaposlenca SDD (1,940 mio SIT) nominalno povišala za 11,08 % oziroma realno za 1,18 %, kar pomeni večje povečanje produktivnosti glede na povišanje stroškov dela na zaposlenca.

Stopnji dolžniškega financiranja KZ (0,300) in DZ (0,109) sta enaki kot v preteklem letu, podobno ugotavljamo za kazalnika IZ (0,239) in stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,171), medtem ko se je stopnja materialne in storitvene stroškovnosti SBMS (0,757) povišala za 0,2 odstotne točke. Vrednost stopnje lastniškosti financiranja KO (0,546) se je v primerjavi s preteklim letom povišala za 0,9 odstotne točke, kar pomeni, da se je tveganje poslovanja nekoliko zmanjšalo.

Tudi v tem letu je bila najbolj uspešna dejavnost J (finančno posredništvo), ki je dosegla najvišje vrednosti kazalnikov dodane vrednosti na zaposlenca DVZ 9,261 mio SIT; čista dobičkonosnost kapitala (ROE) je bila 0,114 in koeficient gospodarnosti poslovanja EKP 1,093.

6.3 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1997

Trend povečanja števila podjetij se je v letu 1997 nadaljeval, saj se je število glede na preteklo leto povečalo za 2,60 %, medtem ko se je število zaposlencev, ki je v tem letu doseglo 460.376, zmanjšalo za 1,47 %.

Tabela 21 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1997.

Tabela 21: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1997

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	401	8.919	88,267	88,185	24,848	1,68
B	19	140	1,746	1,798	0,240	0,02
C	42	6.782	43,367	46,462	26,691	1,81
D	6.121	214.855	2.332,613	2.322,475	640,894	43,44
E	120	12.686	327,602	349,931	64,670	4,38
F	2.180	36.475	391,592	387,300	94,369	6,40
G	14.904	80.202	2.201,978	2.172,600	264,376	17,92
H	1.108	11.185	75,804	76,350	26,822	1,82
I	1.866	37.091	372,864	359,795	156,810	10,63
J	315	1.281	71,844	78,340	8,857	0,60
K	8.031	33.530	488,396	494,114	110,870	7,52
L	4	163	0,953	1,113	0,358	0,02
M	460	1.407	8,866	9,129	3,568	0,24
N	319	8.655	43,512	44,038	19,795	1,34
O	827	7.005	66,306	66,226	32,109	2,18
Σ	36.717	460.376	6.515,716	6.497,855	1.475,278	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

Iz Tabele 21 je razvidno, da je največ podjetij registriranih v dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) (14.904 oziroma 40,59 %), največ zaposlencev pa je v predelovalni dejavnosti D z deležem 46,7 %.

Gospodarstvo je ustvarilo 6.515,7 mrd SIT prihodkov (nominalno povečani za 14,81 % oziroma realno²² za 6,41 % glede na leto prej) in 6.498 mrd SIT odhodkov (nominalno povečani za 13,65 % oziroma realno za 5,25 % glede na predhodno leto). Razlika med vsemi prihodki in odhodki je bila pozitivna (17,861 mrd SIT), kar pomeni, da se je v primerjavi z letom prej (čista izguba 40,136 mrd SIT) gospodarska klima nekoliko izboljšala.

Iz Tabele 22 (ta prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih za leto 1997) je razvidno, da so v letu 1997 podjetja realizirala poslovni dobiček v vrednosti 50,517 mrd SIT (leto prej izguba v vrednosti 8,5 mrd SIT), medtem ko je bila razlika med finančnimi prihodki in odhodki 102 mrd SIT (realno povečana za 17,8 % v primerjavi z letom prej). Dobiček izven rednega delovanja v vrednosti 69,443 mrd SIT se je v tem letu realno povečal za 36,20 %.

Tabela 22: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1997

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	1,904	2,014	-0,110	-0,595	0,083
B	0,017	0,070	-0,053	-0,222	-0,005
C	0,344	3,474	-3,129	-1,737	-3,094
D	67,251	65,198	2,053	37,371	10,143
E	2,184	24,522	-22,338	-20,093	-22,328
F	8,227	4,803	3,425	1,631	4,292
G	44,958	22,922	22,036	24,852	29,378
H	3,094	3,788	-0,693	-1,915	-0,546
I	20,026	8,913	11,113	14,369	13,069
J	2,042	8,903	-6,861	-218	-6,496
K	21,708	29,744	-8,036	-1,870	-5,719
L	0,219	0,160	-0,160	-0,206	-0,160
M	0,256	0,562	-0,306	0,017	-0,263
N	2,016	2,690	-0,674	-0,747	-0,526
O	3,229	3,362	-0,133	-0,120	0,078
Σ	177,258	181,126	-3,869	50,517	17,861

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

V letu 1997 so podjetja realizirala 177,258 mrd SIT čistega dobička in 181,126 mrd SIT čiste izgube, čiste čiste izgube je bilo 3,868 mrd SIT. Predelovalna dejavnost D je od leta 1995 prvič poslovala s pozitivnim poslovnim izidom, medtem ko je dejavnost J (finančno posredništvo), ki je v prejšnjih letih poslovala daleč najboljše, v tem letu ustvarila za 6,861 mrd SIT čiste čiste izgube.

Tabela 23 prikazuje gospodarske in finančne kazalnike po posameznih dejavnostih za leto 1997.

²² Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1997 je 108,4.

Tabela 23: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1997*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,002	2,786	0,993	0,242	0,677	8,988	2,178	0,118	0,662	0,196	0,060
B	-0,073	1,717	0,867	0,213	0,753	10,326	2,204	0,115	0,460	0,424	0,074
C	-0,035	3,936	0,960	0,491	0,331	6,179	3,035	0,021	0,848	0,087	0,034
D	0,002	2,983	1,017	0,202	0,718	10,249	2,070	0,518	0,516	0,343	0,091
E	-0,026	5,098	0,940	0,103	0,729	24,694	2,541	0,032	0,753	0,075	0,139
F	0,030	2,587	1,005	0,197	0,746	9,745	1,923	0,040	0,356	0,443	0,130
G	0,042	3,296	1,012	0,082	0,881	26,223	2,156	0,089	0,395	0,477	0,085
H	-0,007	2,398	0,973	0,296	0,574	6,078	1,799	0,173	0,639	0,177	0,143
I	0,029	4,228	1,043	0,262	0,561	9,372	2,513	0,308	0,589	0,202	0,165
J	-0,107	6,914	0,995	1,063	0,786	33,105	3,520	0,117	0,340	0,277	0,309
K	-0,019	3,307	0,995	0,198	0,706	12,027	2,386	0,106	0,383	0,239	0,353
L	-0,116	2,195	0,787	0,601	0,411	4,678	2,810	0,001	0,877	0,044	0,000
M	-0,126	2,536	1,002	0,343	0,559	5,826	1,996	0,029	0,412	0,431	0,089
N	-0,015	2,287	0,981	0,420	0,469	4,509	1,896	0,088	0,667	0,165	0,095
O	-0,003	4,584	0,998	0,395	0,463	8,994	3,558	0,349	0,501	0,223	0,209
Pov.	-0,001	3,205	1,008	0,165	0,758	13,184	2,178	0,255	0,516	0,289	0,151

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

Iz Tabele 23 je razvidno, da je čista dobičkonosnost kapitala ROE še vedno negativna (-0,001), medtem ko je bil koeficient gospodarnosti poslovanja EKP prvič od leta 1995 višji od 1 in je dosegel vrednost 1,008, kar izraža povečanje poslovnih prihodkov nad poslovnimi odhodki. Stopnja materialne stroškovnosti prihodkov SBMS (0,758) se je povišala za 0,1 odstotne točke, medtem ko se je vrednost kazalnika izvozne usmerjenosti (0,255) povišala za 1,6 odstotne točke, kar pomeni povečano izvozno usmerjenost naše države. Povprečna produktivnost podjetij se je povečala, kar je razvidno iz povprečne vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca (DVZ) 3.205 SIT, ki se je realno povečal za 9,73 %, in povprečne vrednosti kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca (PROD) 13,184 mio SIT, ki je realno večji za 7,53 % glede na leto prej, medtem ko so se povprečni stroški dela na zaposlenca SDD (2,178 mio SIT) realno povišali le za 3,86 %.

Stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja je ostala nespremenjena KZ (0,290), medtem ko se je vrednost stopnje dolžniškosti financiranja DZ (0,150) povišala za 4,2 odstotne točke. Med dolgoročno najbolj zadolženimi sta bili dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (0,353) in J (finančno posredništvo) (0,309), kratkoročno pa dejavnosti F (gradbeništvo) (0,443) in G (trgovina, popravilo motornih vozil) (0,477).

Na podlagi gospodarskih, finančnih kazalnikov in kazalcev ugotavljamo počasno oživljanje gospodarstva, poleg tega pa se je čista čista izguba, ki je v letu 1996 znašala 60,417 mrd SIT, v letu 1997 pa 3,868 mrd SIT, vidno zmanjšala, kar je predvsem posledica zniževanja stroškov dela.

6.4 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1998

Povečanje števila podjetij se je v tem letu nadaljevalo, saj jih je bilo konec leta registriranih 37.585 (2,36 % več od preteklega leta) in so zaposlovala 459.094 zaposlencev. Število se je v primerjavi z letom 1997 zmanjšalo za 0,28 %.

Tabela 24 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirane prihodke in odhodke ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1998.

Tabela 24: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1998

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	397	8.300	87,764	87,372	25,583	1,58
B	18	116	1,628	1,609	0,373	0,02
C	42	6.683	47,354	48,759	29,173	1,80
D	6.244	211.380	2.599,611	2.561,000	692,368	42,65
E	125	12.541	364,403	382,980	84,563	5,21
F	2.306	36.340	382,867	382,370	100,357	6,18
G	14.990	80.576	2.362,213	2.331,753	285,734	17,60
H	1.169	10.797	77,522	80,391	26,151	1,61
I	1.918	37.160	428,493	401,221	176,019	10,84
J	346	1.381	74,395	82,328	8,335	0,51
K	8.295	34.886	516,104	523,842	127,775	7,87
L	5	160	1,150	1,222	0,498	0,03
M	473	1.360	9,850	9,704	3,692	0,23
N	391	10.228	55,171	54,469	25,816	1,59
O	866	7.186	78,991	77,533	36,948	2,28
Σ	37.585	459.094	7.087,515	7.026,552	1.623,382	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1998)

Iz Tabele 24 je razvidno, da so podjetja v tem letu realizirala 7.087,515 mrd SIT prihodkov (nominalno povečani za 8,77 % oziroma realno²³ za 0,87 %) in 7.026,552 mrd SIT odhodkov (nominalno povečani za 8,13 % oziroma realno za 0,23 %) ter dodano vrednost 1.623,38 mrd SIT (nominalno povečana za 10,04 % oziroma realno za 2,14 %). Primerjava števila zaposlencev s preteklim letom nam pokaže, da je bil največji upad števila zaposlencev v predelovalni dejavnosti D, in to za 3.475 oziroma 1,6 %. Povečanje števila zaposlencev je bilo v dejavnostih, kot sta: N (zdravstvo in socialno varstvo), povečanje za 1.573 oziroma za 0,34 % in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), kjer se je število zaposlencev povečalo za 1.356 oziroma za 0,29 %.

²³ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1998 je 107,9.

Tabela 25 prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1998.

Tabela 25: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1998

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	1,660	1,540	0,121	-0,621	0,392
B	0,021	0,005	0,016	-0,018	0,018
C	0,660	2,097	-1,437	-0,219	-1,405
D	80,196	51,508	28,688	37,305	38,611
E	2,641	21,233	-18,593	-11,492	-18,577
F	7,504	7,822	-0,318	4,084	0,497
G	51,337	28,508	22,829	25,719	30,460
H	2,688	5,679	-2,992	-5,011	-2,869
I	28,381	2,882	25,498	17,477	27,272
J	3,511	12,068	-8,557	-2,798	-7,933
K	24,846	35,201	-10,356	2,592	-7,738
L	0,001	0,073	-0,072	-0,073	-0,072
M	0,308	0,212	95,683	-0,232	0,146
N	2,411	1,923	0,489	-1,212	0,702
O	3,106	1,981	1,125	0,630	1,458
Σ	209,269	172,733	36,536	66,322	60,963

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1998)

Iz Tabele 25 je razvidno, da je v letu 1998 bila realizirana vrednost poslovnega dobička 66,322 mrd SIT, kar je za 31,28 % oziroma realno²⁴ za 23,3 % več od leta prej. Razlika med finančnimi prihodki in finančnimi odhodki je bila 79,456 mrd SIT in se je v primerjavi z letom poprej realno zmanjšala za 30,07 %. Izid izven rednega delovanja je bil pozitiven in sicer 74,097 mrd SIT, kar je realno za 1,2 % manj od predhodnega leta.

Podjetja so ustvarila čisti dobiček v vrednosti 209,269 mrd SIT (v primerjavi z letom 1997 za 18,06 % več oziroma realno za 10,16 %), čisto izgubo v vrednosti 172,733 mrd SIT (nominalno manjša za 4,63 % oziroma realno za 12,53 % glede na leto prej) in dodano vrednost 1.623,382 mrd SIT (nominalno povečana za 10,03 % oziroma realno za 2,12 % glede na leto 1997). Največji čisti dobiček (28,687 mrd SIT) in največjo dodano vrednost (692,366 mrd SIT) je realizirala predelovalna dejavnost D. Sledita ji dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze) in G (trgovina, popravilo motornih vozil), medtem ko je največjo čisto izgubo dosegla dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (18,593 mrd SIT).

Tabela 26 prikazuje gospodarske in finančne kazalnike po dejavnostih za leto 1998.

²⁴ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1998 je 107,9.

Tabela 26: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1998*

Dej	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KZ	DZ	KO
A	0,002	3,082	0,992	0,248	0,663	9,693	2,402	0,102	0,201	0,060	0,675
B	0,030	3,213	0,988	0,193	0,742	12,993	2,514	0,017	0,427	0,170	0,363
C	-0,015	4,365	0,999	0,466	0,348	6,874	3,207	0,026	0,087	0,020	0,855
D	0,022	3,275	1,016	0,198	0,727	11,495	2,272	0,530	0,326	0,086	0,541
E	-0,021	6,743	0,970	0,098	0,718	28,217	2,755	0,032	0,066	0,156	0,750
F	-0,003	2,762	1,011	0,211	0,722	9,937	2,094	0,036	0,450	0,138	0,352
G	0,040	3,546	1,011	0,083	0,880	28,111	2,325	0,085	0,472	0,096	0,388
H	-0,033	2,422	0,933	0,300	0,569	6,503	1,948	0,148	0,196	0,143	0,630
I	0,058	4,737	1,046	0,256	0,570	10,665	2,735	0,291	0,165	0,187	0,614
J	-0,132	6,035	0,947	0,107	0,779	36,474	3,895	0,006	0,312	0,325	0,283
K	-0,023	3,662	1,006	0,205	0,715	12,941	2,653	0,109	0,250	0,356	0,366
L	-0,049	3,110	0,932	0,474	0,466	6,300	2,984	0,000	0,086	0,000	0,842
M	0,030	2,715	0,975	0,341	0,564	6,612	2,258	0,048	0,412	0,087	0,428
N	0,010	2,524	0,977	0,431	0,473	4,952	2,133	0,088	0,181	0,102	0,628
O	0,090	5,141	1,008	0,371	0,457	10,451	3,879	0,322	0,228	0,231	0,475
Pov.	0,009	3,536	1,010	0,165	0,758	14,467	2,382	0,258	0,284	0,158	0,516

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1998)

Iz Tabele 26 je razvidno, da je v tem letu bila povprečna dobičkonosnosti kapitala ROE prvič od leta 1995 pozitivna (0,009). Povprečna vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca (DVZ) 3,536 mio SIT se je nominalno povečala za 10,32 % oziroma realno za 2,42 %. Koeficient gospodarnosti poslovanja EKP je 1,010 (glede na leto prej višji za 0,17 odstotne točke). Povprečna vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD je 14,467 mio SIT (nominalno višja za 8,86 % oziroma realno za manj kot 1 %), medtem ko je bila povprečna vrednost kazalnika stroška dela na zaposlenca SDD 2,382 mio SIT (nominalno je povišana za 9,37 % oziroma realno za 1,47 % glede na leto prej), kar pomeni, da se je strošek dela na zaposlenca povečal za več kot poslovni prihodek na zaposlenca. Ostale vrednosti kazalnikov (DZ (0,158) in KZ (0,284), SBMS (0,758) in SDP (0,165)) se niso pomembno spremenile v primerjavi z letom prej.

Podrobni pregled rezultatov posameznih dejavnosti nam pokaže, da so dejavnosti A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) prvič po letu 1995 poslovanje zaključile s čistim čistim dobičkom (0,121 mrd SIT).

Podobno velja tudi za dejavnost B (ribištvo), ki je po letu 1995 prvič poslovala s pozitivnim čistim čistim dobičkom (0,16 mrd SIT). Na podlagi kazalnikov PI (-0,18 mrd SIT) in EBT (0,18 mrd SIT) ugotovimo predvsem vpliv finančnih in izrednih prihodkov (prihodkov izven rednega delovanja) na čisti čisti dobiček.

Dejavnost C (rudarstvo) je v tem letu realizirala izgubo v vrednosti 1,437 mrd SIT. Dejavnost se sooča z izredno slabo produktivnostjo, saj je kazalnik ustvarjenih prihodkov na zaposlenca PROD (6,874 mio SIT) za več kot polovico manjši od povprečja slovenskega gospodarstva.

Podjetja predelovalne dejavnosti (D) so tudi v tem letu zaključila s pozitivnim čistim izidom, saj so dosegla čisti čisti dobiček v vrednosti 28,688 mrd SIT, ki se je v primerjavi z letom 1997 povečal za 14-krat. Na podlagi ajpesovih podatkov ugotovimo, da je povečan dobiček posledica pozitivne razlike med izrednimi prihodki (prihodki izven rednega delovanja) in izrednimi odhodki (odhodki izven rednega delovanja), saj je v letu 1997 ta bila 8,704 mrd SIT, v letu 1998 pa 35,378 mrd SIT.

Za dejavnosti E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) je značilna velika produktivnost dela, saj je vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD 28,217 mio SIT 2-krat višja od povprečja (14,467 mio SIT), in je posledica visoke opremljenosti s sredstvi, pa vendar dosega dejavnost negativen čisti čisti izid (18,553 mrd SIT). Izguba se je v primerjavi z letom 1997 realno povečala za 24,66 %. Podjetja omenjene dejavnosti uporabljajo netvegano finančno politiko, kar je razvidno iz nizke vrednosti stopnje kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,07) in nizke vrednosti stopnje dolžniškosti financiranja DZ (0,16)).

Pri dejavnosti F (gradbeništvo) opazimo rahlo nazadovanje, kar je razvidno iz negativnega kazalnika ROE (-0,003) (v letu prej 0,030), nizke izvozne usmerjenosti (0,04) in nadpovprečno visoke stopnje kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,451), iz česar lahko sklepamo, da je to področje v letu 1998 bilo v fazi gospodarske stagnacije.

Pri dejavnostih G (trgovina, popravilo motornih vozil) ni opaziti dramatičnih sprememb, čeprav se je vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,040) znižala za 0,2 odstotne točke, koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,011) pa za 0,1 odstotne točke v primerjavi z letom 1997, medtem ko se je stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP povečala za 0,1 odstotne točke. Povečala se je tudi zadolženost podjetij glede na leto 1997, kar je razvidno iz stopnje dolžniškosti financiranja DZ (0,096) (povečana za 1,1 odstotne točke), medtem ko se je stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,477) povečala za 7,7 odstotne točke.

Da je bila v tem letu dejavnost H (gostinstvo) v krizi, je dokaz 4-krat večja čista čista izguba kot v predhodnem letu (v letu 1998 je bila realizirana v vrednosti 2,992 mio SIT, leto prej pa 693 mio SIT), povečala se je tudi stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,196) in to za 2 odstotne točke.

Med uspešne dejavnosti je spadala dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze). Dosežene vrednosti kazalnikov so bile nadpovprečne, saj je koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE dosegel vrednost 0,058, vrednost koeficienta gospodarnosti poslovanja EKP je bila 1,046 in dodana vrednost na zaposlenca DVZ 4,737 mio. Kljub gospodarski uspešnosti, so imela podjetja dejavnosti I nadpovprečno visoko vrednost stopnje lastniškosti financiranja KO (0,630) in nizke vrednosti stopnji dolžniškosti financiranja (KZ (0,163) in DZ(0,187)). Dejavnost je bila poleg dejavnosti D druga najbolj izvezno usmerjena, kar je razvidno iz kazalnika IZ (0,308).

Dejavnost J (finančno posredništvo) je kljub visoki produktivnosti, kar je razvidno iz kazalnikoma poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (36,474 mio SIT) in dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (6,035 mio SIT), poslovala s čisto čisto izgubo v vrednosti

8,557 mrd SIT (realno povečana za 32,62 % glede na leto 1997). Kljub visoki izgubi je bila dejavnost obremenjena z visoko stopnjo dolga, saj je bila stopnja lastniškosti financiranja podpovprečna KO (0,283) (povprečna KO je bila 0,516).

V trendu rasti tako po številu zaposlencev (rast za 4 % glede na leto prej) kot tudi po številu podjetij (rast za 3,3 %) je dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), ki je realizirala čisto izgubo v vrednosti 8,036 mrd SIT. Kljub negativni vrednosti koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (-0,023), je bila dejavnost uspešna v koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,010; povečana za 1,46 odstotne točke glede na leto prej). Dejavnost je obremenjena z zadolženostjo, kar je razvidno iz stopnje dolgoročne dolžniškosti financiranja DZ(0,356), ki je enkrat višja od povprečne stopnje gospodarstva (povprečna DZ je 0,158).

V dejavnosti L (javna uprava, obramba in socialno zavarovanje) je v tem letu poslovalo le 5 podjetij, ki so realizirala 0,072 mrd SIT čiste izgube (zmanjšana za polovico glede na leto 1997). Dejavnosti M (izobraževanje), N (zdravstvo in socialno varstvo) in O (druge javne, skupne in osebne storitve) so v tem letu poslovale s čistim dobičkom (v letu prej so vse poslovale s čisto izgubo). Vse tri dejavnosti so imele podpovprečno vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD, poleg tega sta imeli dejavnosti M (izobraževanje) in N (zdravstvo in socialno varstvo) podpovprečno vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ, dejavnost M (izobraževanje) pa nadpovprečno vrednost stopnje kratkoročne zadolženosti KZ (0,41).

6.5 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 1999

Uspešno poslovanje podjetij se je v letu 1999 nadaljevalo, saj je bilo realiziranih 7.842,728 mrd SIT prihodkov, ki so se nominalno povečali za 10,65 % oziroma realno²⁵ za 4,55 % glede na leto prej, in 7.690,869 mrd SIT odhodkov (nominalno povečani za 9,47 % in realno za 3,37 % glede na leto 1998). Razlika med celotnimi prihodki in odhodki je pozitivna in je bila 150,859 mrd SIT.

Tabela 27 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1999.

---

²⁵ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1999 je 106,1.

Tabela 27: Število podjetij in zaposlenecv, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 1999

Dej.	Število podjetij	Število zaposlenecv	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	382	6.744	73,810	74,366	21,515	1,19
B	17	128	1,898	1,950	0,358	0,02
C	48	6.551	49,299	53,841	29,745	1,64
D	6.283	211.616	2.764,343	2.691,651	775,163	42,71
E	125	12.487	392,922	405,319	83,226	4,59
F	2.483	39.753	494,341	487,256	123,530	6,81
G	14.256	78.598	2.640,685	2.594,820	312,782	17,23
H	1.236	11.507	85,975	87,709	31,418	1,73
I	1.955	37.852	505,808	481,704	196,390	10,82
J	382	1.514	87,330	78,807	10,515	0,58
K	8.586	36.714	576,125	566,029	155,708	8,58
L	4	196	6,140	6,278	0,930	0,05
M	462	1.272	9,693	9,447	4,266	0,24
N	457	11.177	63,015	61,482	28,633	1,58
O	877	7.376	91,344	91,212	40,791	2,25
Σ	37.553	463.481	7.842,728	7.690,869	1.814,969	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1999)

Iz Tabele 27 je razvidno, da je najpomembnejša panoga v gospodarstvu industrija (področja dejavnosti C (rudarstvo), D (predelovalna dejavnost) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo)), ki je v tem letu realizirala 48,94 % dodane vrednosti. V okviru industrije še vedno prednjači predelovalna dejavnost D z 42,71 % dodane vrednosti. Druga pomembna gospodarska dejavnost je G (trgovina, popravilo motornih vozil; z deležem dodane vrednosti 17,23 %), sledita področje prometa dejavnosti I (z deležem dodane vrednosti 10,82 %) in področje nepremičnin K (delež dodane vrednosti 8,58 %).

Iz statističnih podatkov izkaza poslovnega izida (v tistem času bilanca uspeha) je razvidno, da so podjetja realizirala pozitiven poslovni izid v vrednosti 97,727 mrd SIT (nominalno povečan za 47,35 % oziroma realno za 41,25 % glede na leto prej). Razlika med finančnimi prihodki in odhodki je bila negativna (- 40,115 mrd SIT), medtem ko je bila razlika med izrednimi prihodki (od leta 2002 prihodki izven rednega delovanja) in izrednimi odhodki (od leta 2002 odhodki izven rednega delovanja) pozitivna, in sicer 93,246 mrd SIT.

Iz Tabele 28 je razvidno, da so podjetja realizirala čisti dobiček v vrednosti 258,786 mrd SIT (nominalno povečan za 23,67 % oziroma realno za 17,57 %) in čisto izgubo v vrednosti 139,266 mrd SIT (nominalno zmanjšana za 19,38 % oziroma realno za 13,28 % glede na leto prej). Vrednost čistega čistega dobička je 119,521 mrd SIT. Po absolutni vrednosti čistega čistega dobička je bila najbolj uspešna predelovalna dejavnost D (60,144 mrd SIT), sledita dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil) (37,028 mrd SIT) in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) z realiziranim čistim čistim dobičkom v vrednosti 5,724 mrd SIT.

Tabela 28: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 1999

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	1,422	2,112	0,690	-1,625	-0,555
B	0,034	0,089	0,055	-0,165	-0,052
C	0,610	5,225	-4,615	-0,812	-4,542
D	105,064	44,920	60,144	60,056	72,692
E	3,541	15,985	-12,444	-22,133	-12,397
F	11,775	6,173	5,602	7,046	7,086
G	57,220	20,192	37,028	32,574	45,864
H	2,528	4,417	-1,889	-3,958	-1,734
I	27,309	5,303	22,006	15,621	24,104
J	10,308	2,931	7,376	-2,224	8,523
K	32,155	26,431	5,724	13,926	10,096
L	0,022	0,160	0,138	-0,134	-0,137
M	0,501	0,318	0,183	0,216	0,247
N	2,876	1,426	1,450	-1,386	1,533
O	3,422	3,584	0,161	0,726	0,132
Σ	258,786	139,266	119,521	97,727	150,859

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1999)

Iz Tabele 28 je razvidno, da je največjo čisto čisto izgubo (12,444 mrd SIT) dosegla dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo). Razlog je predvsem posledica visokega stroška dela na zaposlenca, kar je razvidno iz kazalnika SDD (3,077 mio SIT).

Tabela 29 prikazuje gospodarske in finančne kazalnike po posameznih dejavnostih v letu 1999.

Tabela 29: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 1999

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,010	3,192	0,977	0,255	0,654	10,108	2,576	0,058	0,685	0,198	0,062
B	-0,115	2,794	0,912	0,190	0,744	13,472	2,564	0,006	0,299	0,503	0,152
C	-0,046	4,541	0,983	0,479	0,666	7,280	3,484	0,028	0,836	0,107	0,117
D	0,039	3,663	1,024	0,201	0,715	12,333	2,477	0,519	0,568	0,306	0,084
E	-0,013	6,665	0,943	0,104	0,709	29,502	3,077	0,014	0,726	0,073	0,161
F	0,040	3,107	1,015	0,194	0,750	11,879	2,300	0,026	0,323	0,495	0,121
G	0,058	3,980	1,013	0,080	0,884	32,220	2,551	0,079	0,371	0,494	0,098
H	-0,016	2,730	0,952	0,320	0,555	6,811	2,173	0,133	0,651	0,180	0,141
I	0,045	5,188	1,034	0,240	0,590	12,452	2,981	0,271	0,575	0,190	0,199
J	0,090	6,945	0,958	0,130	0,762	33,436	4,355	0,005	0,247	0,293	0,382
K	0,011	4,241	1,028	0,207	0,711	14,014	2,908	0,084	0,497	0,338	0,127
L	-0,067	4,743	0,978	0,150	0,825	30,594	4,571	0,000	0,005	0,021	0,972
M	0,049	3,354	1,024	0,350	0,538	7,189	2,516	0,031	0,453	0,364	0,127
N	0,035	2,562	0,976	0,451	0,482	5,117	2,307	0,074	0,570	0,218	0,096
O	-0,003	5,530	1,008	0,351	0,452	11,731	4,114	0,326	0,436	0,266	0,232
Pov.	0,025	3,915	1,013	0,164	0,758	15,911	2,603	0,243	0,500	0,289	0,165

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1999)

Iz Tabele 29 je razvidno, da so se povprečne vrednosti gospodarskih kazalnikov v primerjavi s predhodnim letom nekoliko izboljšale. Tako je kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ dosegel vrednost 3,915 mio SIT (nominalno povešan za 10,72 % in realno za 4,62 %); koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE je 0,025 (povešan za 1,6 odstotne točke), koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,013) ima enako vrednost kot v letu prej, povprečna produktivnost (PROD) pa je bila 15,911 mio SIT (nominalno povešana za 9,90 % oziroma realno za 3,8 %). Vrednost kazalnika stroška dela na zaposlenca SDD je 2,603 mio SIT (nominalno povešan za 9,28 % in realno za 3,18 %). Ugotavljamo, da je povešanje prihodkov zadostovalo le za pokrivanje povešanih stroškov dela na zaposlenca, kar je razvidno tudi iz stopnje delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,164), ki se v primerjavi z letom 1998 ni spremenila.

Zadolženost podjetij se povešala za 1,20 odstotne točke. Tako so bile dosežene vrednosti finančnih kazalnikov naslednje: stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ je 0,289, povešana za 0,5 odstotne točke, stopnja dolgoročne dolžniškosti financiranja DZ je 0,165, povešana za 0,6 odstotne točke. Na podlagi povešanja stopenj dolžniškosti financiranja in nižje stopnje lastniškosti financiranja lahko trdimo, da se je tveganje poslovanja podjetij v primerjavi z letom 1998 povečalo.

V letu 1999 je bilo nekaj uspešnih dejavnosti. Po kazalniku PI so opaznejše dejavnosti D (predelovalna) (60,056 mrd SIT), G (trgovina in popravilo motornih vozil) (32,574 mrd SIT), I (promet, skladiščenje in zveze) (15,621 mrd SIT) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (13,926 mrd SIT). Najvišjo dodano vrednost na zaposlenca DVZ so dosegle dejavnosti I (5,188 mio SIT), J (finančno posredništvo) (6,945 mio SIT) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (6,665 mio SIT). Po produktivnosti sta bili najuspešnejši dejavnost G (32,330 mio SIT), ta je imela tudi najnižjo stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,080), in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (29,502 mio SIT), po koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP pa dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze) (1,034), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (1,028) in D (predelovalna dejavnost) (1,024). Najbolj izvozno usmerjeni sta bili dejavnosti D (0,519) in I (0,271).

6.6 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2000

V letu 2000 se je število podjetij povečalo le za 0,38 %, medtem ko se je število zaposlencev v primerjavi z letom 1999 povečalo za 1,12 %.

Tabela 30 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2000.

Tabela 30: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2000

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	499	9.068	150,587	149,670	31,975	1,56
B	18	126	2,043	2,027	0,317	0,02
C	50	5.310	50,898	53,857	28,695	1,40
D	6.250	211.154	3.279,223	3.190,227	891,945	43,60
E	128	12.102	432,485	446,760	95,104	4,65
F	2.609	40.841	540,465	33,798	135,154	6,61
G	13.750	79.787	3.023,776	2.972,963	340,922	16,67
H	1.295	12.218	98,926	101,593	38,188	1,87
I	1.949	37.986	608,549	589,875	208,524	10,19
J	392	1.548	73,657	64,240	14,646	0,72
K	8.851	37.138	634,120	633,736	173,975	8,50
L	5	208	8,604	8,868	0,713	0,03
M	465	1.237	10,210	10,164	4,232	0,21
N	507	12.287	75,684	73,038	35,023	1,71
O	927	7.667	104,038	106,053	46,248	2,26
Σ	37.695	468.677	9.093,261	8.936,870	2.045,661	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

Iz Tabele 30 je razvidno, da je največ podjetij (13.750 oziroma 36,5%) registriranih v dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil), čeprav se je njihovo število zmanjšalo za 3,55 % glede na leto prej. Največje število zaposlencev kljub kontinuiranemu upadanju (211.154 oziroma 45,05 %), je bilo v predelovalni dejavnosti D, kjer je bilo zmanjšanje za 0,22 % glede na leto 1999. Podjetja so v tem letu realizirala dodano vrednost 2.045,661 mrd SIT (nominalno za 12,8 % oziroma realno²⁶ za 3,9 % več kot leto prej). Panoga industrije je prispevala 49,65 % celotne dodane vrednosti (zvišana za 0,71 odstotne točke glede na leto prej). V panogi je prevladovala predelovalna dejavnost D z realizacijo 43,6 % dodane vrednosti (zvišana za 0,89 odstotne točke glede na 1999), medtem ko je pri preostalih gospodarskih panogah opaziti znižanje: G (trgovina in popravilo motornih vozil) (realizirana dodana vrednost 16,67 %; znižana za 0,56 odstotne točke glede na leto 1999), sledijo ji dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze)

²⁶ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2000 je 108,9

(realizirana dodana vrednost 10,19 %; znižana za 0,63 odstotne točke glede na leto 1999) in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (realizirano 8,58 %; znižana za 0,08 odstotne točke glede na leto 1999).

Tabela 31 predstavlja čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2000.

Tabela 31: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2000

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	2,471	1,798	0,673	-0,259	0,917
B	0,034	0,023	0,011	-0,109	0,015
C	1,713	4,795	-3,082	-0,612	-2,959
D	123,955	51,105	72,850	93,308	88,996
E	6,252	20,569	-14,317	-18,737	-14,274
F	13,408	8,307	5,101	6,951	6,666
G	68,204	27,089	41,115	36,202	50,813
H	3,329	6,318	-2,990	-3,973	-2,667
I	28,970	13,074	13,074	9,546	18,674
J	10,403	2,441	7,962	-0,435	9,417
K	38,545	43,242	-4,498	11,712	0,384
L	0,053	0,317	-0,264	-0,623	-0,264
M	0,333	0,345	-0,012	0,065	0,045
N	3,484	0,972	2,512	-1,237	2,646
O	2,888	5,373	-2,485	1,505	-2,015
Σ	304,042	185,768	118,274	133,305	156,395

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

Iz Tabele 31 je razvidno, da je bilo v letu 2000 realiziranih 118,274 mrd SIT čistega čistega dobička (realno zmanjšan za 4,9 % glede na leto 1999). Po absolutni vrednosti je največji čisti dobiček ustvarila predelovalna dejavnost D (72,850 mrd SIT, nominalno povečan za 21,13 % in realno za 12,23 % glede na leto prej), sledi ji dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) (41,1 mrd SIT), medtem ko je najvišjo čisto izgubo (14,6 mrd SIT) dosegla dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo). Predelovalna dejavnost D je že četrto leto zapored zabeležila pozitiven čisti izid. Prerez strukture dobička pokaže, da so dobri rezultati dejavnosti D doseženi v osnovni dejavnosti, saj je dobiček iz poslovanja PI dosegel vrednost 93,308 mrd SIT in se je v primerjavi z letom prej realno povišal za 46,46 %.

Uspešnost posameznih dejavnosti, ugotovljeno na podlagi gospodarskih in finančnih kazalnikov, prikazuje Tabela 32.

Tabela 32: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2000*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	0,007	3,526	0,998	0,174	0,781	15,744	2,743	0,043	0,637	0,265	0,056
B	0,017	2,517	0,944	0,180	0,731	14,533	2,617	0,032	0,458	0,464	0,042
C	-0,029	5,404	0,988	0,428	0,407	9,259	3,959	0,034	0,857	0,107	0,020
D	0,041	4,224	1,031	0,190	0,739	14,690	2,784	0,553	0,565	0,315	0,080
E	-0,014	7,859	0,957	0,099	0,721	34,400	3,391	0,024	0,707	0,080	0,173
F	0,033	3,309	1,014	0,199	0,752	12,573	2,497	0,029	0,311	0,512	0,120
G	0,056	4,273	1,013	0,077	0,890	36,154	2,793	0,095	0,374	0,494	0,100
H	-0,021	3,126	0,958	0,315	0,537	7,416	2,335	0,130	0,660	0,172	0,151
I	0,031	5,490	1,017	0,226	0,627	14,817	3,353	0,266	0,482	0,204	0,292
J	0,102	9,461	0,985	0,259	0,458	19,004	4,916	0,013	0,204	0,252	0,457
K	-0,080	4,685	1,021	0,220	0,692	15,023	3,308	0,108	0,482	0,342	0,142
L	-0,024	3,426	0,927	0,138	0,803	17,930	5,246	0,000	0,021	0,033	0,944
M	-0,003	3,421	1,007	0,346	0,555	7,814	2,703	0,029	0,446	0,377	0,120
N	0,066	2,850	0,982	0,456	0,485	5,609	2,559	0,060	0,481	0,262	0,085
O	-0,039	6,032	1,016	0,336	0,430	12,847	4,322	0,343	0,464	0,223	0,252
Pov.	0,022	4,365	1,016	0,159	0,769	18,212	2,892	0,267	0,486	0,295	0,182

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

Povprečna čista dobičkonosnost kapitala ROE je bila 0,022 (znižana za 0,3 odstotne točke). Povprečna dodana vrednost na zaposlenca DVZ je bila 4,365 mio SIT, nominalno povišana za 11,49 % in realno za 2,59 % glede na leto prej. Podobno ugotavljamo tudi pri koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP, katerega dosežena vrednost je bila 1,016, znižana za 0,3 odstotne točke. V tem letu je povprečna produktivnost dela (izražena kot poslovni prihodki na zaposlenca PROD) 18,212 mio SIT, ki se je nominalno povišala za 14,46 % oziroma realno za 5,56 %, medtem ko je povprečna stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP 0,159 (znižana za 0,5 odstotne točke v primerjavi z letom 1999), kar pomeni večje znižanje stroškov glede na ustvarjene prihodke.

Sicer pa so se ob ugodni konjunkturi na tujih trgih opazno povišali prihodki na tujih trgih (povprečna vrednost stopnje izvozne usmerjenosti vseh dejavnosti IZ (0,267) se je povišala za 2,4 odstotne točke. Najvišjo vrednost stopnje izvozne usmerjenosti IZ je dosegla predelovalna dejavnost D (0,553) (povišana za 3,4 odstotne točke glede na leto 1999). Na rast celotnega dobička so nekoliko negativno vplivali povišani stroški materiala, blaga in storitev (stopnja materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov (SBMS), saj so se v primerjavi z letom prej povišali za 1,1 odstotne točke, največ v dejavnost C (rudarstvo) za 2,59 odstotne točke in v dejavnosti A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) za 1,27 odstotne točke.

Po gospodarskih kazalnikih so bile najuspešnejše naslednje dejavnosti: po dodani vrednosti na zaposlenca DVZ dejavnost J (finančno posredništvo) (9,461 mio SIT), po koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,031) predelovalna dejavnost D, po produktivnosti, izražena kot poslovni prihodki na zaposlenca PROD, in po stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov, pa dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) (36,154 mio SIT; 0,077).

Na podlagi finančnih kazalnikov ugotovimo, da so najmanj tvegano poslovala podjetja v dejavnost C (rudarstvo), saj ima ta dejavnost najvišjo stopnjo lastniškosti financiranja KO (0,857) in nizki vrednosti stopenj dolžniškosti financiranja KZ (0,107) in DZ (0,020).

Največji vpliv tako na gospodarsko uspešnost slovenskega gospodarstva in zaposlenost v njem, ima dejavnost D (predelovalna). Po podatkih za leto 2000 je v njej poslovalo 16,58 % podjetij, ki so zaposlovala 45,05 % vseh zaposlencev in so ustvarila 891,945 mrd SIT dodane vrednosti, kar predstavlja 43,60 % celotne dodane vrednosti. Ugotavljamo, da se je okrevanje slovenskega gospodarstva začelo z izboljšanjem poslovanja te dejavnosti. V začetku proučevanega obdobja je dejavnost D poslovala negativno in v tem času so podjetja skupaj ustvarila čisto izgubo (24,937 mrd v letu 1995; 60.417 mrd SIT v letu 1996). Od leta 1997 dalje, ko dejavnost D posluje s pozitivnim poslovnim izidom, je gospodarska uspešnost slovenskega gospodarstva opazno boljša, kar je razvidno iz poslovnega izida (36,5 mrd SIT v letu 1998; 119,5 mrd SIT v letu 1999 in 118,3 mrd SIT v letu 2000).

6.7 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2001

V tem letu je podatke iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida predložilo 37.210 podjetij, ki so skupaj zaposlovala 473.446 zaposlencev. V primerjavi z letom 2000 se je število podjetij zmanjšalo za 485 oziroma 1,286 %, nasprotno pa se je število zaposlencev povečalo za 4.768 oziroma 1,017 %. Dejavnosti, ki so povečale število zaposlencev, so bile zlasti: G (trgovina in popravilo motornih vozil) (povečanje za 1,99 %), H (gostinstvo) (povečanje za 2,14 %) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (povečanje za 4,85 %), I (promet, skladiščenje in zveze) (povečanje za 0,94 %) in N (zdravstvo in socialno varstvo) (povečanje za 10,64 %), medtem ko je bil največji upad števila zaposlencev v dejavnosti A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo), in sicer se je število zmanjšalo za 1.360 oziroma za 15 %.

Tabela 33 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2001.

Tabela 33: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2001

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	469	7.708	144,923	144,848	30,028	1,31
B	21	115	1,839	1,848	0,287	0,01
C	52	4.994	52,021	102,043	27,040	1,18
D	6.182	212.217	3.691,381	3.607,723	981,949	42,83
E	140	12.101	458,279	856,345	115,334	5,03
F	2.733	40.775	570,096	563,512	140,994	6,15
G	12.965	81.372	3.394,432	3.334,780	394,748	17,22
H	1.313	12.480	113,072	112,831	45,090	1,97
I	1.894	38.344	673,976	662,662	234,025	10,21
J	412	1.684	84,346	77,089	19,619	0,86
K	9.090	38.941	723,530	707,441	204,828	8,93
L	5	206	9,361	9,404	1,429	0,06
M	459	1.259	12,089	11,981	4,774	0,21
N	530	13.595	91,191	89,714	41,463	1,81
O	945	7.654	115,896	112,106	51,039	2,23
Σ	37.210	473.445	10.138,431	10.394,328	2.292,749	100,0

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2001)

Iz Tabele 33 je razvidno, da je v letu 2001 bilo realiziranih 10.138,431 mrd SIT prihodkov (nominalno povečani za 11,5 % oziroma realno²⁷ za 3,1 % v primerjavi z letom 2000). Največji delež so predstavljali poslovni prihodki (94,1 %), sledijo prihodki od financiranja (3,5 %) in prihodki izven rednega delovanja (2,5 %). Med vsemi prihodki so se najbolj povečali finančni prihodki in sicer za 16,5 %, predvsem na račun prihodkov na podlagi deležev iz dobička. Odhodki so bili 10.138,328 mrd SIT (nominalno povečani za 16,30 % oziroma realno za 7,9 % glede na leto 2000). Povečanje odhodkov je posledica prevrednotenja osnovnih sredstev 15 podjetij iz dejavnosti C (rudarstvo) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo). Med odhodki so prevladovali poslovni odhodki (93,8 %), sledijo odhodki financiranja (4,7 %) in odhodki izven rednega delovanja (1,5 %). Največji del poslovnih odhodkov so bili stroški nabave materiala, blaga in storitev (73,7 %), največji delež sta prispevali dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) (39,8 %) in D (predelovalna) (35,1 %). Sledijo stroški dela (15,9 %), med katerimi sta bili spet v ospredju dejavnosti D (43,10 %) in G (16,50 %).

Podjetja so ustvarila 2.292,74 mrd SIT dodane vrednosti. Po podatkih je gospodarsko najuspešnejša panoga industrija (področja dejavnosti C (rudarstvo), D (predelovalna dejavnost) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), kjer je bilo v tem letu ustvarjene 49,04 % dodane vrednosti (ta se je v primerjavi z letom prej znižala za 0,61 odstotne točke).

Tabela 34 prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2001.

²⁷ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2001 je 108,40.

Tabela 34: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2001

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	3,071	1,286	1,785	-0,958	2,075
B	0,032	0,045	-0,013	-0,124	-9,103
C	1,260	51,408	-50,147	-22,172	-50,022
D	131,325	65,513	65,812	91,907	83,658
E	2,842	400,974	-398,132	-358,230	-398,066
F	12,407	7,792	4,615	2,452	6,584
G	75,354	27,536	47,818	52,746	59,652
H	4,651	4,862	-0,211	1,126	0,240
I	29,785	21,348	8,437	2,350	11,314
J	14,915	9,190	5,724	-1,663	7,257
K	52,561	42,451	10,110	18,261	16,089
L	0,077	0,121	-0,043	-0,019	-0,043
M	0,538	0,529	0,009	0,007	0,108
N	3,228	1,936	1,292	-2,547	1,477
O	5,518	2,016	3,501	3,199	3,790
Σ	337,564	637,008	-299,443	-213,665	-255,896

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2001)

Iz Tabele 34 je razvidno, da so podjetja realizirala izgubo v vrednosti 255,896 mrd SIT (prvič po letu 1997) in čisto čisto izgubo v vrednosti 299,443 mrd SIT in to zaradi obveznega prevrednotenja sredstev.

Tabela 35 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike po posameznih dejavnosti v letu 2001.

Tabela 35: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2001

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	0,017	3,909	0,993	0,170	0,775	17,836	3,027	0,054	0,649	0,242	0,069
B	-0,018	2,497	0,931	0,193	0,745	14,511	2,807	0,023	0,439	0,458	0,075
C	-0,787	5,415	0,693	0,445	0,288	10,040	4,463	0,036	0,755	0,165	0,049
D	0,034	4,627	1,027	0,187	0,738	16,510	3,084	0,556	0,561	0,312	0,086
E	-0,461	9,531	0,550	0,108	0,393	36,143	3,910	0,045	0,670	0,082	0,201
F	0,027	3,458	1,005	0,208	0,734	13,093	2,718	0,040	0,306	0,498	0,143
G	0,058	4,851	1,016	0,077	0,890	40,063	3,080	0,098	0,377	0,486	0,110
H	-0,001	3,613	1,011	0,310	0,561	8,414	2,612	0,119	0,642	0,201	0,139
I	0,015	6,103	1,004	0,228	0,615	16,308	3,725	0,264	0,471	0,203	0,302
J	0,029	11,650	0,958	0,244	0,443	22,507	5,494	0,020	0,332	0,191	0,397
K	0,014	5,260	1,030	0,234	0,682	16,069	3,757	0,120	0,514	0,319	0,137
L	-0,020	6,937	0,998	0,136	0,841	44,805	6,073	0,006	0,003	0,027	0,968
M	0,003	3,793	1,001	0,340	0,565	8,965	3,048	0,042	0,321	0,470	0,141
N	0,029	3,050	0,970	0,463	0,478	6,095	2,824	0,057	0,416	0,244	0,087
O	0,048	6,668	1,030	0,327	0,442	14,386	4,700	0,036	0,449	0,245	0,251
Σ	-0,052	4,843	0,978	0,159	0,737	20,132	3,210	0,278	0,471	0,289	0,203

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2001)

Pregled nekaterih gospodarskih kazalnikov (glejte Tabelo 35) na katere prevrednotenje nima vpliva ugotovimo, da se je dodana vrednost na zaposlenca DVZ, ki je v tem letu dosegla vrednost 4,843 mio SIT, v primerjavi z letom prej nominalno povišala za 10,95 % oziroma realno za 2,55 %, kazalnik produktivnosti izražen s prihodki na zaposlenca PROD (20,132 mio SIT) se je nominalno povišal za 10,54 % oziroma realno za 2,55 %, in strošek dela na zaposlenca SDD (3,210 mio SIT) nominalno povišan za 10,99 % oziroma realno za 2,59 %, kar pomeni, da je strošek dela na zaposlenca naraščal hitreje od produktivnosti dela.

Stopnja izvozne usmerjenosti IZ (0,278) se je povečala za 0,011 glede na leto 2000. Zadolženost podjetij se je povečala za 1,5 odstotne točke. Tako se je stopnja dolgoročne dolžniškosti financiranja DZ (0,203) povečala za 2,1 odstotne točke, stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,289) pa se je zmanjšala 0,6 odstotne točke.

6.8 Analiza posameznih dejavnosti do leta 2001

Na podlagi analize po dejavnostih ugotovimo, da se je v dejavnosti A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) po veliki rasti števila podjetij v letu 2000 njihovo število zmanjšalo za 6 %, število zaposlenecv pa kar za 15 %. Dejavnost je ustvarila čisti čisti dobiček v vrednosti 1,785 mrd SIT, ki pa je v glavnem rezultat presežka prihodkov nad odhodki izven rednega delovanja v vrednosti 3,534 mrd SIT. Rezultat bi bil bistveno slabši, če ne bi bilo državne pomoči v kmetijstvu v vrednosti 46 mrd SIT (Kmet, et al., 2002, str. 16).

Z največ težavami po osamosvojitvi se je spopadala dejavnost B (ribištvo), ki je v tem letu poslovala s čisto čisto izgubo v vrednosti 0,013 mrd SIT. Pregled poslovanja od leta 1995 do leta 2001 nam pokaže, da je ta dejavnost v vseh letih, izjema 1998 in 2000, poslovala s čisto čisto izgubo. Značilno za dejavnosti B je nizka produktivnost, saj je v vseh proučevanih letih do sedaj, dosegla podpovprečne vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (v tem letu najnižjo vrednost (2,497 mio SIT)).

Velika izguba dejavnosti C (rudarstvo) (50,147 mrd SIT) je posledica sklepa Vlade RS z dne 14. 5. 2001 o novem ovrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev, zaradi česar so se povečali prevrednotovalni odhodki, posledično pa tudi čista čista izguba. V tem letu se je število zaposlenecv zmanjšalo za 316 oziroma za 5,93 %.

Podjetja v predelovalni dejavnosti D so v tem letu že četrto leto zapored dosegla čisti čisti dobiček v vrednost 65,812 mrd SIT, kar je realno za 17,9 % manj od leta prej. S primerjavo rezultatov ugotovimo, da se je poslovni izid nominalno zmanjšal za 1,50 % oziroma realno za 6,9 % medtem ko se je negativni izid med finančnimi prihodki in odhodki nominalno povečal za 16,02 % oziroma realno za 7,62 %. Kljub pozitivnemu poslovanju ima dejavnost podpovprečen kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (4,627 mio SIT). Majhna rast dodane vrednosti je predvsem posledica nizke tehnološke zahtevnosti proizvedenega blaga. Kazalnik poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD se je nominalno povišal za 12,3 % (realno za 3,9 %), medtem ko so se stroški dela na zaposlenca SDD povišali za 10,8 % oziroma realno za 2,4 % kar pomeni, da se je celotna rast produktivnosti namenila za pokrivanje stroškov dela, s tem pa je bilo onemogočeno izvajanje investicijsko-razvojnih projektov iz lastniških virov.

Izjemno velika izguba dejavnosti E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (-398,132 mrd SIT) je predvsem posledica sklepa Vlade RS z dne 14. 5. 2001 o prevrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev, zaradi česar so se povečali prevrednotovalni odhodki. Namen vlade je bil s ponovnim ocenjevanjem vrednosti sredstev postaviti prihodnje poslovanje javnih podjetij v tej dejavnosti na realnejše temelje, tako z zniževanjem upravičenih stroškov, kot tudi z zmanjšanjem bremena reševanja tako imenovanih nasedlih investicij (Kmet, et al., 2002, str. 32). Zaposlenost v tej dejavnosti se je zadnjih nekaj let enakomerno zmanjševala in je od leta 1995 do 2001 upadla za 8,14 %. Kljub vsakoletni čisti izgubi (razlog je predvsem visoka amortizacija sredstev in visoki stroški dela (kazalnik stroškov dela na zaposlenca SDD (3,910 mio SIT) je bil nadpovprečno visok), je dejavnost E imela nadpovprečno vrednost kazalnika DVZ (v tem letu 9,531 mio SIT), kar sicer kaže na visoko tehnološko opremljenost sredstev.

Poslovanje podjetij pa se je počasi izboljševalo v dejavnosti F (gradbeništvo), čeprav je v tem letu poslovala nekoliko slabše od predhodnega leta, saj se je koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,027) znižal za 0,6 odstotne točke, koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,005) za 0,9 odstotne točke, stopnja delovne stroškovnosti prihodkov SDP (0,208) se je povečala za 0,9 odstotne točke, kar kaže na povišanje stroškov dela glede na realizirane prihodke, zmanjšala pa se je kratkoročna zadolženost, kar je razvidno iz stopnje kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,498) in to za 1,4 odstotne točke.

Največ podjetij je bilo registriranih v dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil). Kljub temu, da se je število podjetij od leta 1998 do 2001 zmanjšalo za 13,50 %, se je število zaposlencev v tem obdobju povečalo 3,53 %. Dejavnost je vsa leta do sedaj poslovanja imela nadpovprečno visoko vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD in pozitiven poslovni izid. Uspešnost poslovanja se je v tem letu nadaljevala. Kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ se je realno povečal za 5,13 %, strošek dela na zaposlenca SDD (3,080 mio SIT), pa za 1,87 %, medtem ko se je koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE povečal za 0,2 odstotne točke.

Dejavnost H (gostinstvo) od leta 1995 prikazuje čisto izgubo. Močne investicijske aktivnosti v zadnjih letih so pripomogle, da je dejavnost prvič po letu 1995 dosegla poslovni dobiček kar prikazuje koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,011). Na izboljšanje poslovanja kaže tudi podatek, da se je število podjetij v letu 2001 glede na predhodno leto povečalo za 1,4 %, število zaposlencev pa za 2,6 %. Dodana vrednost na zaposlenca DVZ je bila v vseh letih podpovprečna glede na dodano vrednost povprečnega gospodarskega podjetja. V tem letu je dosegla 74,60 % vrednosti povprečnega podjetja (najnižja je bila v letu 1998 z vrednostjo 68,50 % povprečne vrednosti gospodarskega podjetja).

Podjetjem v dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze) se je v letu 2001 precej zmanjšala poslovna uspešnost, saj se je čisti dobiček, ki je v tem letu znašal 8,437 mrd SIT, zmanjšal realno za 38,1 %. Kazalec PI (2,350 mrd SIT), ki predstavlja razliko med poslovnimi prihodki in poslovnimi odhodki, pa se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal kar za 4,06-krat. Glavni razlog je predvsem slabo poslovanje

dejavnosti železniškega prometa, kjer se je čista čista izguba podvojila in je v letu 2001 dosegla 0,46 mrd SIT.

Zmanjšana uspešnost podjetij je bila tudi v dejavnosti J (finančno posredništvo), saj se je čisti čisti dobiček, ki je v tem letu bil 5,724 mrd SIT, realno zmanjšal kar za 28,10 %, kar je razvidno tudi iz slabših vrednosti koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,029), ki se je glede na predhodno leto zmanjšal za 7,3 odstotne točke. Dejavnost je imela najvišjo vrednosti kazalnika DVZ (11,650 mio SIT) in stroškov dela na zaposlenca SDD (5,494 mio SIT). Opazno sta se povečali število podjetij (za 5,10 %) in število zaposlencev (za 8,78 %).

Med najbolj rastoče dejavnosti spada dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), ki je v tem letu realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 10,110 mrd SIT (v letu 2000 izguba v vrednosti 4,498 mrd SIT). Število podjetij se je v tem letu povečalo za 2,7 %, število zaposlencev pa 4,85 %.

Preostale dejavnosti z manjšim vplivom na gospodarstvo so še dejavnosti L (javna uprava, obramba, socialno zavarovanje), M (izobraževanje), N (zdravstvo in socialno varstvo) in O (druge javne, skupne in osebne storitve), ki so vse, razen dejavnosti L, poslovale s čistim čistim dobičkom. Dejavnost L (javna uprava, obramba, socialno zavarovanje) je kljub izgubi imela daleč nadpovprečen kazalnik PROD (44,805 mio SIT). Je pa dejavnost nepomembna za celotno gospodarstvo, saj je v njej poslovalo le pet podjetij.

6.9 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2002

Za leto 2002 so morala podjetja pri sestavljanju letnih poročil upoštevati Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gospodarskih družbah in slovenske računovodske standarde (SRS 2002). Bistvo spremenjenih SRS 2002 je sprememba v vsebini, predvsem pri vrednotenju določenih bilančnih postavk z namenom, da bi dobili čim bolj realen prikaz bilančnega stanja in poslovnega izida podjetij. Pri vrednotenju je odpravljena splošna revalorizacija (indeksacija) in je uvedeno prevrednotenje.

Tabela 36 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2002.

Tabela 36: Število podjetij in zaposlenecv, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2002

Dej.	Število podjetij	Število zaposlenecv	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	485	8.145	157,204	157,304	32,455	1,24
B	23	107	1,770	1,824	0,367	0,01
C	60	4.779	55,197	55,860	29,395	1,12
D	6.381	217.017	4.043,296	3.912,897	1.136,670	43,36
E	154	12.059	417,769	406,769	123,203	4,70
F	2.984	39.760	647,404	646,129	159,602	6,09
G	12.637	80.412	3.655,270	3.591,246	464,528	17,72
H	1.409	12.776	130,584	129,908	53,618	2,05
I	1.953	38.785	739,824	742,824	265,303	10,12
J	477	1.869	125,281	105,294	30,043	1,15
K	9.547	41.555	928,888	884,319	294,976	9,36
L	5	381	33,241	33,342	2,571	0,10
M	457	1.177	12,197	11,672	4,754	0,18
N	443	2.623	32,448	31,187	15,995	0,61
O	1.036	7.820	134,825	129,331	57,147	2,18
Σ	38.051	469.166	11.115,198	10.839,202	2.621,627	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

Iz Tabele 36 je razvidno, da je v letu 2002 bilo registriranih 38.051 podjetij, ki so skupaj zaposlovala 469.166 zaposlenecv. Tako se je število podjetij v primerjavi z letom 2001 povečalo za 2,26 %, medtem ko se je število zaposlenecv zmanjšalo za 0,90 %. Podjetja so v tem letu ustvarila 11.115,198 mrd SIT prihodkov (nominalno povišani za 6,91 % in realno²⁸ znižani za 0,59 % glede na leto prej) in odhodkov v vrednosti 10.839,202 mrd SIT (nominalno povišani za 4,28 % in realno znižani za 3,22 %).

V tem letu je bilo realizirane 2.621,627 mrd SIT dodane vrednosti. Iz Tabele 36 je razvidno, da je tako kot do sedaj najpomembnejša panoga industrija (dejavnosti C (rudarstvo), D (predelovalna) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), ki je ustvarila 49,18 % dodane vrednosti (za 0,14 odstotne točke več kot leto prej). Druga gospodarska dejavnost je trgovina (dejavnost G z deležem realizirane dodane vrednosti 17,72 %, ki se je glede na predhodno leto povišala za 0,5 odstotne točke). Sledijo dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) z 10,12 % dodane vrednosti (za 0,07 odstotne točke manj) in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) z dodano vrednostjo 9,36 % (za 0,43 odstotne točke več glede na predhodno leto).

Treba je omeniti, da SRS 2002 med poslovne prihodke vključujejo tudi prevrednotovalne poslovne prihodke (spadajo v kategorijo drugih poslovnih prihodkov), ki med drugim vključujejo dobičke od prodaje opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih dolgoročnih sredstev, zmanjšanje popravkov vrednosti poslovnih terjatev zaradi odprave njihove oslabilve, odpise poslovnih dolgov. Po SRS 2002 prihodki izven rednega delovanja ne vključujejo več določenih prihodkov, kot so: dobiček od prodaje osnovnih

²⁸ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2002 je 107,5.

sredstev in izterjane odpisane terjatve, ampak so ti vključeni med poslovne prihodke v postavki drugi poslovni prihodki.

Pri odhodkih je treba omeniti, da stroški storitev po novem vključujejo tudi stroške po pogodbah o delu in po avtorskih pogodbah oziroma stroške storitev iz drugih pravnih razmerij (razen iz delovnega razmerja) s fizičnimi osebami. Med poslovne odhodke spadajo tudi odpisi vrednosti. Po SRS 2002 mednje poleg amortizacije štejejo še prevrednotovalni poslovni odhodki pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih osnovnih sredstvih (nastali zaradi njihove oslabitve), pa tudi negativna razlika med čisto prodajno vrednostjo in knjigovodsko vrednostjo prodanega osnovnega sredstva, neodpisana vrednost sredstva, ki ni več koristno, popisni primanjkljaji, uničenje osnovnih sredstev, poleg tega pa sem spadajo še prevrednotovalni poslovni odhodki pri obratnih sredstvih (zneski oslabitev zalog surovin in materiala, drobnega inventarja in embalaže, trgovskega blaga ter poslovnih terjatev).

Po novih SRS 2002 med odhodke izven rednega delovanja ne spadajo več popisni primanjkljaji, izguba pri prodaji ali izločitvi osnovnih sredstev, ampak se izkazujejo med prevrednotovalnimi poslovnimi odhodki.

Iz Tabele 37 (ta prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2002) je razvidno, da so podjetja realizirala dobiček iz poslovanja v vrednosti 274,954 mrd SIT. Razlika med finančnimi prihodki in finančnimi odhodki je bila negativna, in sicer 71,350 mrd SIT, izid izven rednega delovanja je bil pozitiven in je bil 72,392 mrd SIT. Po odštetju davkov iz dobička v vrednosti 60,498 mrd SIT pridemo do čistega čistega dobička v vrednosti 215,498 mrd SIT.

Tabela 37: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2002

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	3,201	3,584	-0,383	-1,903	0,229
B	0,023	0,081	-0,059	-0,065	-0,038
C	1,405	2,151	-0,074	-0,715	-0,262
D	167,758	63,453	104,304	150,694	142,560
E	18,287	7,128	11,159	-0,644	18,274
F	14,382	15,382	-0,894	6,613	4,835
G	86,072	35,161	50,911	89,766	76,607
H	7,306	7,174	0,132	3,022	2,290
I	32,234	39,186	-6,952	3,509	-3,419
J	20,735	4,626	16,109	6,262	21,080
K	83,325	47,866	35,460	30,836	53,139
L	0,042	0,142	-0,100	-21,187	0,006
M	0,711	0,260	0,450	0,403	0,595
N	2,178	1,115	1,063	1,294	1,379
O	8,583	3,540	5,044	7,062	7,555
Σ	446,243	230,745	215,498	274,955	328,668

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

Uspešnost posameznih dejavnosti po kazalnikih prikazuje Tabela 38, iz katere je razvidno, da je povprečna dobičkonosnost kapitala ROE 0,035, povprečna dodana vrednost na zaposlenca pa 5,585 mio SIT (vrednost se je v tem letu nominalno povišala za 15,32 % oziroma realno za 7,82 %).

Tabela 38: Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2002

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SMBS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,004	3,984	0,990	0,171	0,769	18,645	3,195	0,050	0,622	0,258	0,084
B	-0,085	3,440	0,963	0,198	0,748	15,948	3,156	0,029	0,422	0,468	0,085
C	-0,011	6,151	0,987	0,435	0,416	11,154	4,850	0,038	0,769	0,167	0,051
D	0,050	5,238	1,040	0,186	0,729	18,049	3,364	0,546	0,554	0,314	0,090
E	0,015	10,216	0,998	0,140	0,644	31,657	4,423	0,010	0,647	0,094	0,227
F	-0,005	4,014	1,011	0,192	0,745	15,804	3,032	0,050	0,274	0,526	0,136
G	0,059	5,777	1,026	0,076	0,888	44,371	3,374	0,104	0,370	0,483	0,123
H	0,001	4,197	1,025	0,293	0,563	9,679	2,837	0,090	0,604	0,203	0,176
I	-0,012	6,840	1,005	0,232	0,602	17,925	4,165	0,258	0,440	0,185	0,346
J	0,141	16,071	1,106	0,164	0,535	35,126	5,774	0,015	0,186	0,250	0,536
K	0,030	5,934	1,039	0,195	0,710	19,659	3,833	0,128	0,582	0,261	0,130
L	-0,054	6,743	0,362	0,156	0,283	31,544	4,918	0,000	0,002	0,019	0,977
M	0,084	4,038	1,036	0,285	0,604	9,945	2,830	0,047	0,447	0,306	0,201
N	0,034	6,097	1,043	0,370	0,499	11,988	4,437	0,028	0,661	0,183	0,136
O	0,064	7,308	1,057	0,279	0,498	16,622	4,632	0,307	0,412	0,252	0,287
Pov.	0,035	5,585	1,027	0,155	0,761	22,565	3,507	0,273	0,463	0,287	0,218

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

Koeficient gospodarnosti poslovanja EKP je večji od 1 in je 1,027. Povprečna produktivnost podjetij, izražena kot prihodki na zaposlenca PROD, je 22,565 mio SIT. Kazalnik se je nominalno povečal za 12,09 % oziroma realno za 4,59 % glede na leto prej, medtem ko se je vrednost kazalnika stroška dela na zaposlenca SDD 3,507 mio SIT nominalno povečala za 9,25 %, oziroma realno za 1,75 % glede na leto prej. To pomeni, da so poslovni prihodki bolj naraščali kot stroški dela na zaposlenca, kar je razvidno tudi iz stopnje delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,155), ki se je v primerjavi z letom prej znižala za 0,4 odstotne točke.

Povprečna stopnja izvozne usmerjenosti IZ (0,273) se je znižala za 0,5 odstotne točke, in sicer največ v dejavnosti D (predelovalni), ki je sicer najbolj izvozno usmerjena IZ (0,546), za 1,1 odstotno točko. Pri finančnih kazalnikih ugotavljamo nekoliko povečani povprečni stopnji dolžniškega financiranja in sicer kratkoročna stopnja KZ (0,287) se je povečala za 0,2 odstotne točke in dolgoročna DZ (0,218) za 1,5 odstotne točke, kar kaže na nekoliko povečano tveganje poslovanja podjetij.

6.10 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2003

Podatke iz letnih poročil za leto 2003 je Ajpesu predložilo 39.837 podjetij s 464.381 zaposlenci.

Tabela 39 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2003.

Tabela 39: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2003

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodane vrednosti %
A	508	7.863	161,067	159,794	35,319	1,24
B	25	109	2,045	2,015	0,461	0,02
C	60	4.419	56,550	57,375	30,365	1,07
D	6.596	208.894	4.246,606	4.089,483	1.207,749	42,18
E	157	11.877	420,055	400,643	131,475	4,62
F	3.283	40.092	767,057	756,154	179,995	6,32
G	12.778	81.275	4.028,099	3.929,262	508,822	17,87
H	1.549	12.842	142,032	138,091	57,330	2,01
I	2.071	38.090	804,861	780,062	299,689	10,53
J	509	1.974	116,741	100,123	29,455	1,03
K	10.234	44.067	1.047,722	994,933	281,347	9,88
L	4	384	36,501	36,458	2,961	0,10
M	458	1.215	13,024	12,532	5,222	0,18
N	492	3.079	37,628	35,451	19,689	0,69
O	1.113	8.201	149,256	142,438	63,984	2,25
Σ	39.837	464.381	12.029,244	11.534,813	2.846,863	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2003)

Iz Tabele 39 je razvidno, da so podjetja realizirala celotne prihodke v vrednosti 12.029,245 mrd SIT (nominalno večji za 8,23 % in realno²⁹ za 2,63 % glede na leto prej) in odhodke v vrednosti 11.634,814 mrd SIT (nominalno večji 7,34 % in realno za 1,74 % glede na leto prej). Največji delež k realizaciji prihodkov sta prispevali dejavnost D (predelovalna) (35,30 %) in dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) (33,48 %).

Po številu podjetij v posameznih dejavnostih so prevladovala podjetja iz dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil) (32,08 %), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (25,7 %) ter iz predelovalne dejavnosti D (16,6 %). Zadnja je zaposlovala največ zaposlencev (44,98 %), čeprav se je delež v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 1,28 odstotne točke.

Tabela 40 prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2003.

Tabela 40: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2003

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	3,764	2,848	0,916	0,580	1,273
B	0,100	0,073	0,027	0,027	0,030
C	1,034	1,954	-0,920	-0,014	-0,825
D	193,518	72,202	121,315	177,884	157,124
E	22,525	3,334	19,190	10,422	19,412
F	19,975	12,119	7,856	16,651	10,903
G	112,565	31,580	80,985	110,432	98,837
H	8,671	5,520	3,151	5,537	3,940
I	41,057	21,461	19,596	34,475	24,799
J	17,922	3,905	14,017	2,329	16,618
K	87,391	46,224	41,167	44,044	52,789
L	0,086	0,043	0,043	-22,422	0,043
M	0,728	0,342	0,386	0,393	0,493
N	2,288	0,395	1,893	2,474	2,177
O	8,547	3,420	5,127	6,632	6,818
Σ	520,172	205,421	314,751	389,444	394,431

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2003)

Iz Tabele 40 je razvidno, da so v letu 2003 podjetja izkazala največji čisti dobiček v zadnjih šestih letih. Dosežena vrednost je bila 314,751 mrd SIT, nominalno je bila višja za 46,06 % oziroma realno za 40,46 % glede na leto prej. Čisti dobiček je bil realiziran v vrednosti 520,172 mrd SIT, torej se je nominalno povečal za 16,56 % oziroma realno za 10,96 %, čista izguba pa v vrednosti 205,421 mrd SIT, nominalno povečana za 10,97 % oziroma realno za 5,37 % glede na predhodno leto. Čisti dobiček so izkazala podjetja v 14 dejavnostih. K povečanju čistega dobička so največ prispevale dejavnost D (predelovalna) (nominalno večji za 16,3 % oziroma realno za 10,7 %), dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (nominalno večji za

²⁹ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2003 je 105,6.

71,9 % oziroma realno 66,3 %), dejavnost F (gradbeništvo), ki je v tem letu realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 7,856 mrd SIT (leto prej čista čista izguba v vrednosti 0,894 mrd SIT), dejavnost G (nominalno povečan za 59,07 % in realno za 53,47 %) in dejavnost I s čistim čistim dobičkom v vrednosti 19,596 mrd SIT (leto prej čista čista izguba v vrednosti 6,952 mrd SIT).

Tabela 41 prikazuje gospodarske in finančne kazalnike po posameznih dejavnostih v letu 2003.

Tabela 41: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2003*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	0,009	4,492	1,004	0,170	0,771	19,898	3,375	0,050	0,571	0,288	0,106
B	0,025	4,224	1,014	0,179	0,775	18,210	3,262	0,043	0,501	0,398	0,073
C	-0,014	6,872	1,000	0,437	0,440	12,639	5,525	0,047	0,747	0,186	0,053
D	0,057	5,748	1,045	0,186	0,729	19,727	3,666	0,564	0,535	0,332	0,094
E	0,023	11,070	1,027	0,142	0,661	33,612	4,770	0,036	0,679	0,085	0,203
F	0,046	4,490	1,023	0,174	0,769	18,666	3,243	0,046	0,269	0,568	0,111
G	0,071	6,260	1,029	0,075	0,892	48,462	3,633	0,102	0,415	0,427	0,139
H	0,018	4,464	1,042	0,286	0,581	10,591	3,031	0,087	0,586	0,202	0,199
I	0,032	7,868	1,047	0,223	0,626	20,315	4,536	0,251	0,522	0,225	0,224
J	0,086	14,919	1,039	0,187	0,492	31,091	5,820	0,022	0,200	0,190	0,581
K	0,030	6,384	1,049	0,197	0,714	21,258	4,197	0,138	0,570	0,256	0,134
L	0,023	7,719	0,383	0,149	0,298	36,237	5,412	0,000	0,002	0,022	0,974
M	0,044	4,297	1,032	0,304	0,590	10,303	3,129	0,032	0,538	0,296	0,139
N	0,054	6,394	1,072	0,389	0,485	11,943	4,645	0,036	0,616	0,185	0,160
O	0,057	7,802	1,049	0,285	0,483	17,367	4,951	0,300	0,370	0,223	0,362
Σ	0,046	6,130	1,035	0,153	0,768	24,840	3,807	0,275	0,467	0,268	0,215

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2003)

Iz Tabele 41 je razvidno, da je povprečna čista dobičkonosnost kapitala 0,046 (ta se je v primerjavi z letom prej povišal za 1,1 odstotne točke). Koefficient gospodarnosti poslovanja je 1,035 in se je v primerjavi z letom prej povišal za 0,8 odstotne točke. Povprečna dodana vrednost na zaposlenca DVZ je 6,130 mio (nominalno višja za 9,76 % oziroma realno za 4,16 %), medtem ko je bila vrednost kazalnika PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) 2,840 mio SIT. Ta se je nominalno povišala za 10,08 % oziroma realno za 2,95 %. Kazalnik stroška dela na zaposlenca SDD je 3.807 mio SIT (nominalno povišan za 8,55 % oziroma realno za 2,95 %). Povprečna stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,153) se je znižala in sicer za 0,2 odstotne točke, medtem ko se je stopnja materialne prihodkovnosti SBMS (0,768), ki predstavlja strošek materiala, blaga in storitev povišala za 0,70 odstotne točke. Najvišjo vrednost kazalnika DVZ (14,919 mio SIT) in koefficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,086) je dosegla dejavnost J (finančno posredništvo), najvišjo vrednost poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (48,462 mio SIT) in najnižjo stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,075) pa dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil). Po koefficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,072) je bila najuspešnejša dejavnost N (zdravstvo in socialno varstvo), sledita dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (1,049) in I (promet, skladiščenje in zveze) (1,047).

Najmanj tvegano politiko poslovanja so imela podjetja industrijske panoge, saj je najvišjo stopnjo lastniškosti financiranja KO (0,747) in najnižji stopnji dolžniškosti financiranja KZ (0,186) in DZ (0,053) dosegla dejavnost C (rudarstvo), sledita ji dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) in D (predelovalna dejavnost). Visoke vrednosti stopnje lastniškosti financiranja KO so imele še dejavnosti H (gostinstvo) (0,586), M (izobraževanje) (0,538) in A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) (0,571). Najbolj izvozno usmerjena IZ (0,565) je tako kot vsako leto do sedaj predelovalna dejavnost D. Na podlagi finančnih kazalnikov opazimo, da se je stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,268) povišala za 0,5 odstotne točke, medtem ko se je stopnja dolgoročne dolžniškosti financiranja DZ (0,215) znižala za 0,3 odstotne točke. Najbolj so bila zadolžena podjetja dejavnosti F (gradbeništvo) z doseženima vrednostma KZ (0,568) in DZ (0,111) ter dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) z vrednostma KZ (0,427) in DZ (0,139).

6.11 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2004

Podatke iz letnih poročil za 2004 je Ajpesu predložilo 42.068 podjetij. Od tega je bilo 37.910 kapitalskih in 3.829 osebnih ter 329 zadrug (Ajpes, 2004, str. 1).

Tabela 42 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2004.

Tabela 42: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2004

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	525	6.787	149,521	152,717	32,296	1,03
B	28	103	2,087	2,152	0,399	0,01
C	67	4.069	60,475	60,103	32,271	1,03
D	6.790	209.360	4.723,213	4.538,905	1.303,342	41,72
E	166	11.683	436,633	417,375	142,758	4,57
F	3.723	40.711	849,398	840,914	190,079	6,08
G	12.957	82.054	4.467,238	4.360,547	556,732	17,82
H	1.760	13.440	163,298	164,624	62,882	2,01
I	2.200	37.680	899,227	864,922	322,354	10,32
J	585	2.189	127,291	105,313	31,425	1,01
K	11.054	45.624	1.229,175	1.124,822	333,853	10,69
L	4	1.313	40,030	38,648	11,688	0,37
M	461	1.211	14,612	14,123	5,537	0,18
N	536	3.491	45,884	43,926	22,443	0,72
O	1.212	8.337	174,405	160,605	76,032	2,43
Σ	42.068	468.053	13.382,478	12.889,698	3.124,091	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Iz Tabele 42 je razvidno, da so podjetja zaposlovala 468.053 zaposlenecv (za 0,80 % več kot leto prej), realizirala 13.382,478 mrd SIT prihodkov (nominalno povečani za 11,25 % oziroma realno³⁰ za 7,65 % glede na leto prej) in 12.889,698 mrd SIT odhodkov (povišani za 11,74 % oziroma realno za 8,14 % glede na leto prej) ter ustvarila dodano vrednost 3.124,091 mrd SIT (višja za 9,74 % oziroma realno za 6,14 % glede na leto prej).

Največji delež (30,80 %) podjetij je bil registriran v dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil), medtem ko je bil največji delež zaposlenecv (44,73 %) v predelovalni dejavnosti D. Ta je tudi največ prispevala k celotnim prihodkom (35,3 %), k celotni dodani vrednosti (41,7 %) in k vrednosti čistega čistega dobička (37,98 %).

Tabela 43 prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2004.

Tabela 43: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2004

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	2,859	6,561	-3,666	-1,857	- 3,195
B	0,019	0,085	-0,066	-0,062	- 0,065
C	1,453	1,260	0,192	0,846	0,372
D	206,200	57,564	148,636	201,165	184,308
E	19.936	1,391	18,545	17,073	19,258
F	22.377	17,862	4,515	17,901	8,484
G	121.918	39,782	82,135	125,662	106,691
H	6.846	9,315	-2,469	1,618	-1,327
I	75.109	16,661	28,448	39,819	34,306
J	20.343	2,865	17,478	-0,004	21,978
K	113.209	29,529	83,680	76,257	104,353
L	1.054	0,017	1,037	1,035	1,382
M	863	0,544	0,319	0,457	0,479
N	2.338	0,786	1,552	2,270	1,957
O	14.223	3,163	11,060	13,056	13,799
Σ	578.783	187,386	391,397	495,509	492,780

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Iz Tabele 43 je razvidno, da je bil ustvarjen poslovni dobiček v vrednosti 495,509 mrd SIT (nominalno višji za 27,23 % oziroma realno za 23,63 %), celotni dobiček pa v vrednosti 492,780 mrd SIT (nominalno povišan za 24,93 % oziroma realno za 21,33 % glede na leto prej). Ugotavljamo, da je po ustvarjeni dodani vrednosti še vedno najpomembnejša panoga industrija C (rudarstvo), D (predelovalna dejavnost) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), ki je realizirala 47,32 % dodane vrednosti (nižja za 0,55 odstotne točke glede na leto prej). Druga pomembna dejavnost je trgovina G z deležem dodane vrednosti 17,82 % (znižano za 0,05 odstotne točke glede na leto prej). Sledijo dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) (10,32 %) dodana vrednost je nižja za 0,21 odstotne točke, in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (10,69%), kjer se je dodana vrednost povišala za 1,33 odstotne točke.

³⁰ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2004 je 103,6.

Tabela 44 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike po posameznih dejavnostih v letu 2004.

Tabela 44: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2004*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,037	4,759	0,987	0,173	0,760	21,364	3,693	0,048	0,545	0,318	0,110
B	-0,060	3,858	0,971	0,181	0,778	19,794	3,589	0,083	0,432	0,404	0,148
C	0,003	7,930	1,014	0,411	0,449	14,684	6,040	0,049	0,710	0,202	0,077
D	0,065	6,225	1,046	0,180	0,743	22,013	3,967	0,568	0,543	0,327	0,114
E	0,022	12,219	1,042	0,144	0,670	36,564	5,258	0,051	0,681	0,080	0,203
F	0,024	4,669	1,022	0,170	0,781	20,426	3,474	0,053	0,254	0,562	0,120
G	0,082	6,785	1,029	0,074	0,895	53,557	3,962	0,100	0,361	0,469	0,150
H	-0,014	4,679	1,010	0,274	0,589	11,830	3,241	0,078	0,542	0,209	0,237
I	0,041	8,555	1,048	0,209	0,645	23,146	4,835	0,263	0,514	0,203	0,261
J	0,093	14,354	1,000	0,202	0,483	30,779	6,213	0,018	0,187	0,196	0,594
K	0,054	7,317	1,075	0,188	0,732	24,096	4,523	0,131	0,557	0,267	0,153
L	0,107	8,905	1,027	0,165	0,714	30,159	4,974	0,000	0,010	0,026	0,962
M	0,034	4,574	1,033	0,286	0,618	11,707	3,348	0,027	0,493	0,333	0,136
N	0,041	6,429	1,053	0,370	0,519	12,932	4,781	0,029	0,564	0,205	0,196
O	0,106	9,119	1,084	0,261	0,500	20,142	5,266	0,236	0,365	0,247	0,347
Pov.	0,054	6,675	1,040	0,149	0,779	27,632	4,113	0,275	0,447	0,292	0,233

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Iz Tabele 44 je razvidno, da se je čista dobičkonosnosti kapitala ROE (0,054) povečala za 0,8 odstotne točke glede na leto prej, koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,040) pa je večji za 0,5 odstotne točke glede na leto prej. Povprečna produktivnost dela se je v primerjavi s stroškom dela povišala, kar je vidno iz dodane vrednosti in poslovnih prihodkov na zaposlenca. Tako je bila povprečna dodana vrednost na zaposlenca DVZ 6,675 mio SIT. Ta se je nominalno povišala za 8,89 % oziroma realno za 5,29 % glede na leto prej. Povprečna produktivnost PROD, izražena s prihodki na zaposlenca, je bila 27,632 mio SIT. Vrednost se je nominalno povišala za 11,24 % oziroma realno za 7,64 %, medtem ko se je strošek dela na zaposlenca SDD (4,113 mio SIT) nominalno povišal za 8,04 % oziroma realno za 4,44 %. Stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,149) se je znižala za 0,4 odstotne točk.

Po kazalniku dodane vrednosti na zaposlenca DVZ sta bili najuspešnejši dejavnosti J (finančno posredništvo) z vrednostjo 14,354 mio SIT in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) z 12,219 mio SIT, najvišjo vrednost poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (53,557 mio SIT) in najnižjo vrednost stopnje delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,074) je dosegla dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil), najmanj tvegano pa so poslovale dejavnost C (rudarstvo) (vrednost koeficienta lastniškosti financiranja KO je 0,710), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (vrednost KO je 0,681) in D (predelovalna dejavnost) (vrednost KO je 0,543).

6.12 Gospodarska in finančna uspešnost posameznih dejavnosti v letu 2005

Podjetja so pri sestavljanju letnega poročila za leto 2005 četrtič in zadnjič upoštevala SRS 2002, ki so se uporabljali od 1. 1. 2002. Zadnjič pa so morala upoštevati tudi Zakon o gospodarskih družbah iz leta 1993 z vsemi poznejšimi spremembami in dopolnitvami.

Pri izpolnjevanju letnih poročil so podjetja v tem letu morala upoštevati tudi pojasnilo k SRS 19 - pripoznavanje terjatev in obveznosti za odloženi davek, ki ga je sprejel slovenski inštitut za revizijo na podlagi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb, ki je začel veljati 1. 1. 2005. To pomeni, da so podjetja lahko na podlagi tega pojasnila prevrednotila poslovni izid za znesek učinka terjatev in obveznosti za odloženi davek, kar je v letu 2005 vplivalo na čisti izid.

Tabela 45 predstavlja nekatere gospodarske kategorije, kot so število podjetij in zaposlencev, realizirani prihodki in odhodki ter ustvarjena dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2005.

Tabela 45: Število podjetij in zaposlencev, prihodki in odhodki ter dodana vrednost po posameznih dejavnostih v letu 2005

Dej.	Število podjetij	Število zaposlencev	Prihodek mrd SIT	Odhodek mrd SIT	Dodana vrednost mrd SIT	Dodana vrednost %
A	533	6.761	148,336	149,032	32,386	0,98
B	28	105	1,980	2,071	0,419	0,01
C	65	3.843	61,082	63,269	32,882	0,99
D	6.839	208.427	4.966,394	4.772,144	1.347,278	40,76
E	194	11.758	510,566	490,170	152,072	4,60
F	4.144	42.479	968,124	944,737	222,119	6,72
G	12.864	82.966	4.903,809	4.763,292	595,190	18,01
H	1.853	14.364	168,601	168,571	68,524	2,07
I	2.320	38.886	1.006,306	956,023	349,008	10,56
J	619	2.669	137,814	118,206	43,067	1,30
K	11.854	48.291	1.290,155	1.196,777	350,741	10,61
L	3	299	5,013	5,065	2,218	0,07
M	463	1.210	14,612	14,193	5,936	0,18
N	612	3.796	48,747	46,175	24,593	0,74
O	1.320	8.747	193,140	181,613	79,250	2,20
Σ	43.711	474.601	14.424,677	13.871,339	3.305,685	100,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 45 je razvidno, da je bilo v letu 2005 registriranih 43.711 podjetij (za 3,91 % več glede na leto 2004), ki so zaposlovala 474.601 zaposlencev (za 1,4 % več glede na leto prej). Realiziranih je bilo 14.424,677 mrd SIT prihodkov, od tega je bilo 97,18 % poslovnih, 2,29 % finančnih in 0,53 % izven rednega delovanja. Realiziranih je bilo 13.871,339 mrd SIT odhodkov, od tega 97,14 % poslovnih odhodkov, preostali del so bili finančni 2,60 % in 0,26 % so odhodki izven rednega delovanja.

Tabela 46 prikazuje čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2005.

Tabela 46: Čisti, poslovni in celotni izid po dejavnostih v letu 2005

Dej.	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	PI mrd SIT	EBT mrd SIT
A	2,839	3,945	-1,106	-1,680	-0,695
B	0,015	0,110	-0,094	-0,077	-0,091
C	1,076	3,474	-2,398	-0,772	-2,187
D	212,513	56,143	156,369	209,659	194,249
E	19,808	1,327	18,481	15,817	20,396
F	29,307	12,190	17,117	28,229	23,387
G	138,153	29,184	108,969	146,513	140,517
H	7,487	8,171	-0,692	4,337	0,030
I	61,394	24,782	36,612	53,676	50,283
J	19,381	4,304	15,077	3,688	19,608
K	104,577	29,960	74,617	67,140	93,378
L	0,038	0,094	-0,056	-0,058	-0,052
M	0,685	0,425	0,260	0,494	0,419
N	2,753	0,683	2,070	2,858	2,572
O	15,451	7,550	7,901	13,158	11,527
Σ	615,478	182,351	433,127	542,981	553,338

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 46 je razvidno, da so podjetja v tem letu izkazala poslovni dobiček v vrednosti 542,981 mrd SIT (nominalno večji za 12,29 % oziroma realno za 8,69 % glede na leto prej) in čisti čisti dobiček v vrednosti 433,127 mrd SIT. Kot vsako leto do zdaj je največji delež podjetij (29,43 %) imela dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil), največ zaposlencev, to je 43,92 %, pa je bilo v predelovalni dejavnosti D. Ta je tudi največ prispevala k celotnim prihodkom (34,43 %) in k celotni dodani vrednosti (40,78 %). Najpomembnejša panoga je industrija z realizirano dodano vrednost 46,35 %. Ta je letno zmanjševala vpliv v slovenskem gospodarstvu, kar je opaziti v nižjih dodanih vrednostih (od leta 1995 do leta 2005 se je delež dodane vrednosti znižal za 6,43 odstotne točke), medtem ko je druga najpomembnejša dejavnost trgovina, z deležem dodane vrednosti 18,01 %, ostala na enaki ravni, glede na leto 1995. Sledita dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) z deležem 10,56 % (povečan za 0,24 odstotne točke glede na leto prej) in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) z deležem 10,61 % in s povečanjem za 2,02 odstotni točki glede na leto 1995.

Tabela 47 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike po posameznih dejavnostih za leto 2005.

Tabela 47: *Gospodarski in finančni kazalniki po posameznih dejavnostih v letu 2005*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,011	4,790	0,988	0,179	0,757	21,206	3,789	0,074	0,525	0,293	0,159
B	-0,087	3,990	0,962	0,199	0,751	18,534	3,684	0,103	0,429	0,443	0,115
C	-0,040	8,557	0,987	0,408	0,433	15,729	6,412	0,058	0,637	0,264	0,081
D	0,065	6,464	1,045	0,177	0,747	23,367	4,142	0,588	0,509	0,335	0,122
E	0,021	12,934	1,033	0,136	0,693	42,521	5,782	0,077	0,674	0,091	0,195
F	0,076	5,229	1,031	0,168	0,783	22,406	3,770	0,048	0,121	0,270	0,584
G	0,096	7,174	1,031	0,072	0,901	58,201	4,211	0,121	0,364	0,462	0,155
H	-0,004	4,771	1,027	0,298	0,582	11,480	3,420	0,073	0,532	0,218	0,227
I	0,050	8,975	1,058	0,200	0,669	25,182	5,041	0,264	0,515	0,203	0,262
J	0,087	16,135	1,046	0,209	0,494	31,466	6,562	0,018	0,142	0,237	0,613
K	0,044	7,263	1,060	0,197	0,728	24,427	4,814	0,130	0,513	0,288	0,178
L	-0,047	7,411	0,988	0,293	0,521	16,345	4,790	0,000	0,081	0,070	0,000
M	0,041	4,905	1,036	0,309	0,598	11,870	3,669	0,026	0,376	0,340	0,231
N	0,054	6,479	1,063	0,380	0,509	12,656	4,814	0,028	0,535	0,216	0,203
O	0,065	9,060	1,076	0,259	0,514	21,309	5,512	0,250	0,385	0,252	0,333
Pov.	0,056	6,965	1,040	0,147	0,785	29,536	4,338	0,201	0,431	0,302	0,242

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 47 je razvidno, da se je čista dobičkonosnost kapitala ROE (0,056) v primerjavi z letom prej povišal za 0,2 odstotne točke, koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,040) pa je ostal enak. Povprečna produktivnost dela izražena s kazalnikom dodane vrednosti na zaposlenca DVZ, je v zadnjem letu proučevanega obdobja dosegla vrednost 6,965 mio SIT. Vrednost se je nominalno zvišala za 4,34 % oziroma realno 1,84 % glede na leto prej. Podobno ugotavljamo tudi pri kazalniku PROD, definiran kot poslovni prihodki na zaposlenca, katerega povprečna vrednost je v tem letu znašala 29,536 mio SIT, kar je nominalno za 6,89 % oziroma realno za 4,39 % več kot leto prej, medtem ko se je strošek dela SDD (4,338 mio SIT) nominalno povišal za 5,47 % oziroma realno za 2,97 %. Čeprav ni opaziti pretiranega izboljšanja produktivnosti v primerjavi z letom 2004, so stroški dela naraščali počasneje kot prihodki na zaposlenca, kar je opaziti tudi v stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP z vrednostjo 0,147 (ta je za 0,2 odstotne točke nižja glede na leto 2004).

Stopnja lastniškosti financiranja KO (0,431) se je v primerjavi s predhodnim letom znižala za 1,6 odstotne točke, medtem ko sta si stopnji dolžniškega financiranja povišali (kratkoročna zadolženost se je povišala za 1,0 odstotne točke, dolgoročna za 0,6 odstotne točke).

Po kazalniku dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (16,135 mio SIT) je bila najuspešnejša dejavnost J (finančno posredništvo), po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,096), produktivnosti PROD (58,201 mio SIT) izraženi s poslovnimi prihodki na zaposlenca in stopnji delovni stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,072) pa dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil). Najnižji strošek dela na zaposlenca SDD (3,684 mio SIT) je dosegla dejavnost B (ribištvo), najmanj tvegano finančno politiko pa je imela dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), kar je razvidno iz visoke stopnje lastniškosti financiranja KO (0,674) in nizkih stopenj dolžniškega financiranja KZ (0,091) in DZ (0,195).

6.13 Sklep in povzetek poslovanja dejavnosti od leta 1995 do leta 2005

6.13.1 Poslovanje vseh dejavnosti v proučevanem obdobju

Namen izvedbe celotne analize je prikazati poslovanje dejavnosti od leta 1995 do leta 2005, vpliv posameznih dejavnosti na slovenski gospodarski prostor v proučevanem obdobju, opredeliti perspektivne dejavnosti in morebitne vzroke za neuspešno poslovanje posameznih dejavnosti.

Začetno proučevano leto je obdobje gospodarske krize, ko so večinoma vse dejavnosti, z izjemo nekaterih, kot so G (trgovina in popravilo motornih vozil), J (finančno posredništvo), I (promet, skladiščenje in zveze) ter nekatere manj pomembne dejavnosti, na primer M (izobraževanje) in O (druge javne in osebne storitve), poslovale s čisto čisto izgubo, kar je imelo za posledico negativni čisti izid v vrednosti 24,937 mrd SIT. Glavni razlog slabega poslovanja je predvsem zaradi strukturnih sprememb, ki so se vršile pod pritiskom upada domačega povpraševanja in izgube nekdanjih jugoslovanskih trgov, na katere so bile vezane predvsem industrijske dejavnosti D (predelovalna dejavnost), C (rudarstvo) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (Kovačič, Kmet Zupančič, Kušar, 2003, str. 14). Najbolj je kriza prizadela predelovalno dejavnost, saj je v letu 1995 realizirala čisto čisto izgubo v vrednosti 31,153 mrd SIT. V letu 1996 je čisto čisto izgubo še povečala, in sicer na 45,719 mrd SIT, medtem ko je bila v tem letu čista čista izguba vseh dejavnosti 60,417 mrd SIT.

Prvo gospodarsko okrevanje zaznamo šele v letu 1997, ko so podjetja sicer še vedno izkazovala negativni čisti izid v vrednosti 3,869 mrd SIT, medtem ko je bil naslednje leto že izkazan čisti dobiček v vrednosti 36,536 mrd SIT. Največ je k čistemu čistemu dobičku prispevala predelovalna dejavnost D, in to 28,688 mrd SIT (dobiček iz poslovanja v vrednosti 37,305 mrd SIT), kar je razvidno tudi iz koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE), ki se je v letu 1998 glede na leto prej povišal za 2,0 odstotni točki. Razlog za uspešno delovanje je v obvladovanju stroškov, predvsem stroškov dela, kar je razvidno iz stopnje delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov, ki se je v tem letu znižala za 0,4 odstotne točke glede na leto 1997. To je predvsem posledica zmanjšanja števila zaposlenih za 3.475 oziroma za 1,62 %. Opazno se je povečala tudi stopnja izvozne usmerjenosti in to za 1,2 odstotne točke.

Uspešno poslovanje se je v letu 1999 nadaljevalo, saj je bilo ustvarjenih 119,521 mrd SIT čistega dobička. Enako velja tudi za leti 2001 in 2002. Uspešne so bile naslednje dejavnosti: predelovalna D, G (trgovina, popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze). Prvič od leta 1995 je pozitivno poslovala tudi dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Ta je po letu 2000 doživela razcvet, saj je vsa nadaljnja leta poslovala s čistim čistim dobičkom.

V letu 2001 je bila čista čista izguba 299,443 mrd SIT, kar je posledica sklepa Vlade RS z dne 14. 5. 2001 o novem ovrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev, zaradi česar so se povečali prevrednotovalni odhodki, posledično pa tudi čista čista izguba. Najvišjo

izgubo zaradi znižanja vrednosti sredstev sta dosegli dejavnosti C (rudarstvo) (50,147 mrd SIT) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) (398,132 mrd SIT).

Za leto 2002 so morala podjetja pri sestavljanju letnih poročil upoštevati Zakon o spremembah in SRS 2002. Bistvo spremenjenih SRS 2002 je sprememba v vsebini, predvsem pri vrednotenju določenih bilančnih postavk, z namenom, da bi dobili čim bolj realen prikaz bilančnega stanja in poslovnega izida podjetij. Pri vrednotenju je odpravljena splošna revalorizacija (indeksacija) in uvedeno je prevrednotenje. Po obveznem prevrednotenju sredstev državnih podjetij (sklep vlade 14. 5. 2001) so v letu 2002 podjetja realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 215,498 mrd SIT. Prvič po letu 1995 so čisti čisti dobiček ustvarila tudi podjetja dejavnosti E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), in sicer v vrednosti 11,159 mrd SIT (prevrednotenje sredstev v letu prej je znižalo stroške amortizacije, kar je vplivalo na prikazovanje čistega izida).

V letu 2003 so vse dejavnosti poslovale s čistim čistim dobičkom v vrednosti 314,751 mrd SIT (izjema je dejavnost C (rudarstvo), ki je imela čisto čisto izgubo v vrednosti 0,920 mrd SIT). Najvišjo vrednost čistega dobička je dosegla dejavnost D (predelovalna), in sicer 121,315 mrd SIT, sledita dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) (80,985 mrd SIT), ki je imela najvišjo vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,076), in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (41,167 mrd SIT).

Uspešno poslovanje se je nadaljevalo tudi v letih 2004 in 2005. Po uspešnosti in realizaciji čistega čistega dobička so v obeh letih prevladovali dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Vse pomembnejše (predvsem po zaposlovanju) in uspešnejše pa so postajale tudi dejavnosti, kot so H (gostinstvo), J (finančno posredništvo) in F (gradbeništvo).

Od leta 1995 do 1999 se je število podjetij ves čas povečevalo, medtem ko se je število zaposlenecv zmanjševalo. Tako se je med letoma 1995 in 1999 število podjetij povečalo za 3.944 oziroma za 11,7 %. Povečanje je bilo v dejavnostih, kot so K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), in to za 16,96 %, F (gradbeništvo) (za 23,34 %), D (predelovalna) (za 12,17 %) in G (trgovina, popravilo motornih vozil) (za 1,23 %), kar kaže na drobljenje velikih podjetij na manjša.

Število zaposlenecv od leta 1995 do 1999 se je zmanjšalo za 21.121 oziroma za 4,4 %. Največji upad zaposlenosti je bil v predelovalni dejavnosti D (za 28.208 oziroma 11,8 %), medtem ko se je število zaposlenecv najbolj povečalo v dejavnosti N (zdravstvo in socialno varnost) (za 4.660 oziroma 71,51 %) in O (druge javne in osebne storitve) (za 1.445 oziroma 23,05 %). Tako se je v podjetjih povprečno število zaposlenecv zmanjšalo s 14,40 zaposlenca v letu 1995 na 12,34 zaposlenca v letu 1999, kar pomeni, da so podjetja postajala vse manjša.

Od leta 2000 do 2005 se je število podjetij povečalo kar za 6.016 oziroma za 16 %, medtem ko se je število zaposlenecv povečalo za 5.924 oziroma 1,3 %. Število podjetij se je povečalo predvsem v dejavnostih K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (za

3.003 oziroma 33,92 %), I (promet, skladiščenje in zveze) (za 371 oziroma 19,03 %), H (gostinstvo) (za 558 oziroma 43,08 %), J (finančno posredništvo) (za 227 oziroma za 57,90 %), medtem ko se je število zaposlencev najbolj povečalo v dejavnostih K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (za 11.153 oziroma 30,03 %), G (trgovina, popravilo motornih vozil) (za 3.179 oziroma 4,0 %) in H (gostinstvo) (za 2.146 oziroma 17,56 %). Največji upad je bil v predelovalni dejavnosti D (za 2.738 oziroma 1,3 %), A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) (za 2.307 oziroma 25,44 %) in C (rudarstvo) (za 1.467 oziroma 27,43 %). Število zaposlencev, ki jih je v povprečju zaposlovalo posamezno podjetje, se je v proučevanem obdobju povečalo z 12,4 zaposlenca v letu 2000 na 10,9 v letu 2005, kar kaže na to, da se je trend zmanjševanja podjetij nadaljeval.

Tabela 48 prikazuje število podjetij in zaposlencev za obdobje 1995-2005.

Tabela 48: Število podjetij in zaposlencev za obdobje 1995-2005

Leto	Število podjetij	Verižni indeks	Število zaposlencev	Verižni indeks	Čisti čisti izid
1995	33.609	-	484.602	-	-24.937
1996	35.786	106,5	467.238	96,4	-60.417
1997	36.717	102,6	460.376	98,5	-3.868
1998	37.585	102,4	459.094	99,7	36.536
1999	37.553	99,9	463.481	101,0	119.521
2000	37.695	100,4	468.677	101,1	118.768
2001	37.210	98,7	473.445	101,0	-299.443
2002	38.051	102,3	469.166	99,1	215.498
2003	39.837	104,7	464.381	99,0	314.751
2004	42.068	105,6	468.053	100,8	391.397
2005	43.711	103,9	474.601	101,4	433.127

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995- 2005)

Tabela 48 prikazuje, da se je število podjetij iz leta v leto povečevalo, izjema sta leti 1999 in 2001, medtem ko se je število zaposlencev zmanjševalo od leta 1995 do leta 1998 in od leta 2002 do 2003. Od leta 1999 do leta 2001 in od leta 2004 do leta 2005 se je število zaposlencev povečevalo.

6.13.2 Predstavitev uspešnosti pomembnih dejavnosti slovenskega gospodarstva

Na podlagi pregleda poslovanja posameznih dejavnosti ugotavljamo, da je v našem gospodarstvu najpomembnejša panoga industrija, ki združuje dejavnosti C (rudarstvo), D (predelovalna) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), saj je v 11-letnem obdobju dosegala največji delež dodane vrednosti, čeprav se je ta vseskozi zmanjševal. Druga najpomembnejša gospodarska panoga je trgovina G, sledita dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) in I (promet, skladiščenje in zveze).

Tabela 49 predstavlja povprečne vrednosti gospodarskih in finančnih kazalnikov od leta 1995 do 2005.

Tabela 49: Povprečne vrednosti gospodarskih in finančnih kazalnikov za obdobje 1995-2005

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	SBMS	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
A	-0,005	3,632	0,991	0,174	0,721	15,844	2,834	0,043	0,618	0,253	0,085
B	-0,035	2,591	0,916	0,180	0,712	14,623	2,787	0,032	0,460	0,413	0,101
C	-0,025	5,673	0,923	0,428	0,412	10,059	4,012	0,034	0,801	0,138	0,037
D	0,031	4,567	1,027	0,190	0,727	14,790	2,984	0,553	0,538	0,325	0,096
E	-0,010	8,002	0,982	0,099	0,636	34,602	3,471	0,024	0,706	0,080	0,178
F	0,019	3,573	1,012	0,199	0,712	12,873	2,572	0,029	0,253	0,444	0,252
G	0,062	4,463	1,026	0,077	0,887	36,974	2,847	0,095	0,381	0,473	0,118
H	-0,011	3,983	1,018	0,315	0,511	7,816	2,541	0,130	0,686	0,199	0,133
I	0,030	5,856	1,030	0,226	0,612	15,817	3,478	0,266	0,525	0,197	0,249
J	0,076	9,865	1,023	0,259	0,414	19,504	5,016	0,013	0,210	0,245	0,504
K	0,010	4,986	1,042	0,220	0,689	15,023	3,412	0,108	0,415	0,279	0,178
L	0,004	3,426	0,988	0,138	0,501	17,930	2,491	0,000	0,212	0,029	0,757
M	0,028	3,721	1,031	0,346	0,569	7,814	2,703	0,029	0,447	0,356	0,196
N	0,027	2,850	1,046	0,456	0,498	5,609	2,559	0,060	0,591	0,273	0,120
O	0,023	6,432	1,051	0,336	0,501	12,847	4,322	0,343	0,418	0,298	0,291

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995- 2005)

Iz Tabele 49 je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,076) najuspešnejša dejavnost J (finančno posredništvo). Lahko rečemo, da gre za dejavnost, ki je imela največji razvoj svojih produktov v 11-letnem obdobju, saj so bili njeni produkti pred letom 1992 pri nas popolnoma neznani. Podobno velja za dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), katere uspešnost se je pokazala po letu 2000.

Po kazalniku PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) je bila najuspešnejša dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil), saj je skozi celotno proučevano obdobje dosegala najvišje vrednosti. Visoke vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ so dosegale predvsem dejavnosti E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), J (finančno posredništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil), po letu 2002 tudi dejavnost D (predelovalna), kar je razvidno iz povprečnih vrednosti.

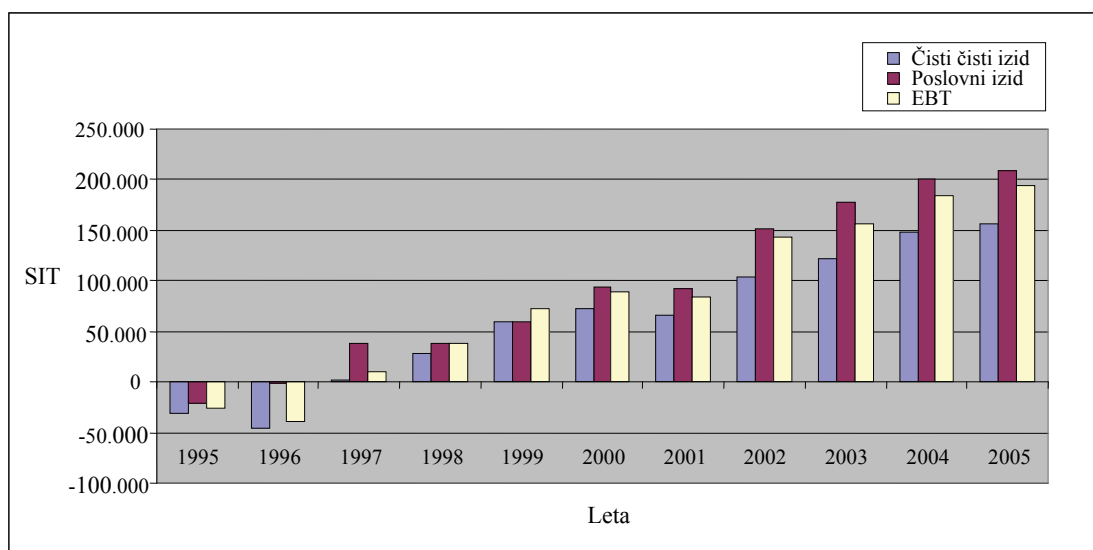
Dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) je kljub visoki produktivnosti in visoki na novo ustvarjeni vrednosti dosegla negativno vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE, kar je predvsem posledica visokih stroškov dela, stroškov amortizacije, kar je bilo tudi razlog za vladni ukrep z dne 14. 5. 2001 o novem ovrednotenju opredmetenih osnovnih sredstev.

Iz povprečnih vrednosti stopenj dolžniškosti financiranja je razvidno, da je imela največji delež dolgov dejavnost J (finančno posredništvo). Prevladovali so predvsem dolgoročni dolgovi. Sledi ji dejavnost F (gradbeništvo), medtem ko sta v povprečju imeli najnižji stopnji dolžniškosti financiranja dejavnosti C (rudarstvo) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), vendar sta bili prihodkovno šibki, kar je tudi razlog za negativno poslovanje dejavnosti C (rudarstvo), podobno velja za dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), čeprav je ta v zadnjih 4 letih poslovala s čistim čistim dobičkom.

Največjega pretresa v začetku proučevanega obdobja je bila deležna dejavnost D (predelovalna), ki je imela vsa leta največji vpliv na gospodarstvo, saj je zaposlovala največji delež zaposlencev in prispevala največji delež dodane vrednosti.

Slika 1 prikazuje čisti čisti, poslovni in celotni izid za predelovalno dejavnost D od leta 1995 do 2005.

Slika 1: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost D (predelovalna) za obdobje 1995-2005

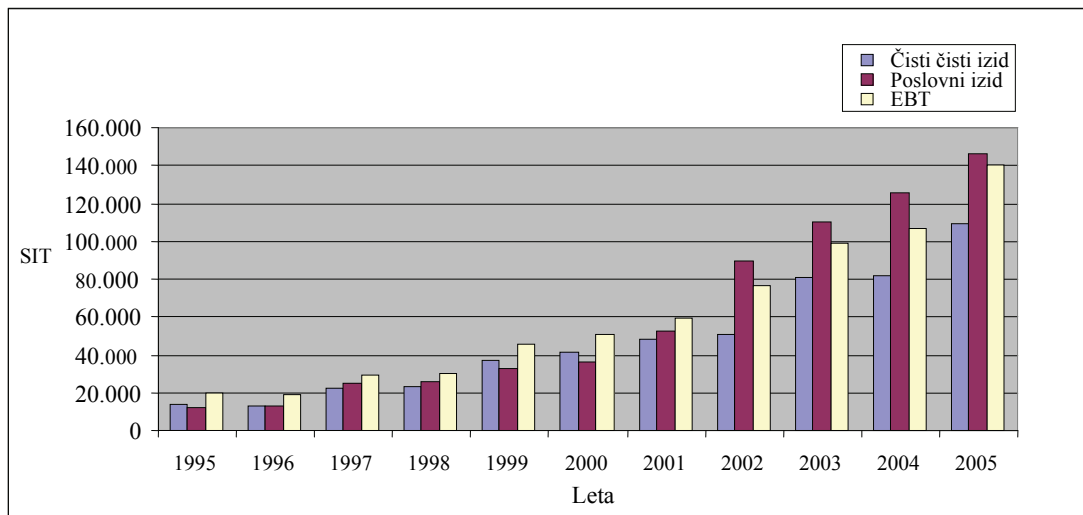

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za posamezne dejavnosti za obdobje 1995- 2005)

S Slike 1 je razvidno, da je dejavnost D med letoma 1995 in 1996 poslovala z negativnim čistim izidom. Tako je v letu 1995 ustvarila čisto čisto izgubo v vrednosti 31,153 mrd SIT, leto kasneje se je ta še povišala, na 45,719 mrd SIT. V letu 1998 je realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 28,688 mrd SIT, poslovni dobiček je bil 37,305 mrd SIT in celotni dobiček 38,611 mrd SIT. V letu 1999 se je čisti čisti dobiček podvojil glede na preteklo leto in je bil 60,144 mrd SIT, v letu 2000 je bil ta že 72,850 mrd SIT, poslovni dobiček je dosegel 93,308 mrd SIT in celotni dobiček 88,996 mrd SIT. V letu 2001 se je poslovanje nekoliko poslabšalo, saj je dejavnost realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 65,812 mrd SIT, poslovni je znašal 91,907 mrd SIT in celotni dobiček 83,658 mrd SIT. V letu 2002 je bilo realiziranega čistega čistega dobička 104,304 mrd SIT, poslovnega 150,694 mrd SIT in celotnega 142,560 mrd SIT. V letu 2003 pa je dejavnost ustvarila 177,884 mrd SIT čistega čistega dobička in nekoliko manj celotnega dobička (157,124 mrd SIT). V letu 2004 se je poslovanje še izboljšalo, saj je dejavnost realizirala že 201,165 mrd SIT poslovnega dobička, v letu 2005 pa je bil ta 209,659 mrd SIT, medtem ko sta bila čisti čisti dobiček 156,369 mrd SIT in celotni dobiček 194,249 mrd SIT.

Slika 2 prikazuje čisti čisti, poslovni in celotni izid za dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) od leta 1995 do 2005.

Slika 2: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) za obdobje 1995-2005

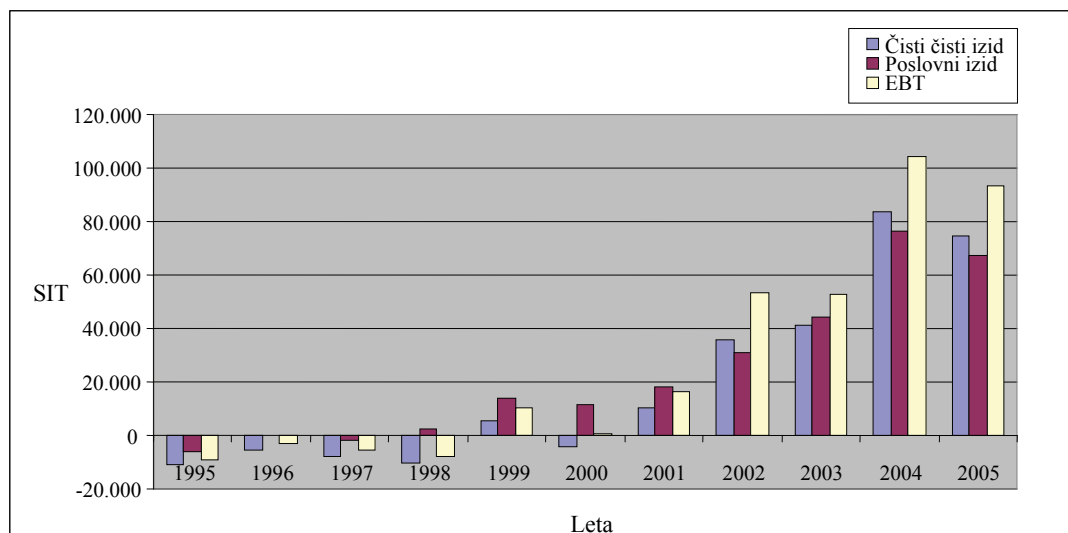

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za posamezne dejavnosti za obdobje 1995- 2005)

S Slike 2 je razvidno, da je dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) v vseh letih poslovala s čistim čistim, poslovnim ter celotnim dobičkom. Leta 1995 je realizirala 13,770 mrd SIT čistega čistega dobička, 12,461 mrd SIT poslovnega in 19,618 mrd SIT celotnega dobička. Naslednje leto je sledilo znižanje, saj je ustvarila le 12,767 mrd SIT čistega čistega dobička, 12,568 mrd SIT poslovnega in 19,062 mrd SIT celotnega dobička. Kljub znižanju je v tem letu dejavnost dosegla najvišje nominalne vrednosti posameznih dobičkov. Leta 1998 je realizirala kar 22,829 mrd SIT čistega čistega dobička, leto kasneje (1999) pa že 37,028 mrd SIT čistega čistega dobička, 32,574 mrd SIT poslovnega in 45,864 mrd SIT celotnega dobička. V tem letu je bila po dobičku uspešnejša le dejavnost D (predelovalna). V letu 2000 je čisti čisti dobiček dosegel vrednost 41,115 mrd SIT, poslovni dobiček 36,202 mrd SIT in celotni 50,813 mrd SIT. V letu 2001 je dejavnost G prvič v proučevanem obdobju dosegla večji poslovni dobiček (52,746 mrd SIT) od čistega čistega dobička (47,818 mrd SIT), medtem ko je bil celotni dobiček 59,652 mrd SIT. Podobno ugotavljamo za leta 2002, 2003, 2004 in 2005. V letu 2002 je bil poslovni dobiček 89,766 mrd SIT, čisti čisti dobiček je bil 50,911 mrd SIT in celotni dobiček 76,607 mrd SIT. Leto kasneje je bil realiziran čisti čisti dobiček 80,985 mrd SIT, poslovni je dosegel vrednost 110,432 mrd SIT in celotni 98,837 mrd SIT. V letu 2004 se je nominalno najbolj povečal poslovni dobiček (125,662 mrd SIT), in sicer za 13,79 %, sledita celotni dobiček (106,691 mrd SIT) s povečanjem za 7,94 % in čisti čisti dobiček (82,135 mrd SIT), ki se je povečal za 1,42 %. Uspešno poslovanje se je nadaljevalo tudi v letu 2005, ko je bil realiziran čisti čisti dobiček v vrednosti 108,969 mrd SIT, poslovni dobiček 146,513 mrd SIT in celotni dobiček v vrednosti 140,517 mrd SIT.

Slika 3 prikazuje čisti čisti, poslovni in celotni izid za dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve).

Slika 3: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) za obdobje 1995- 2005

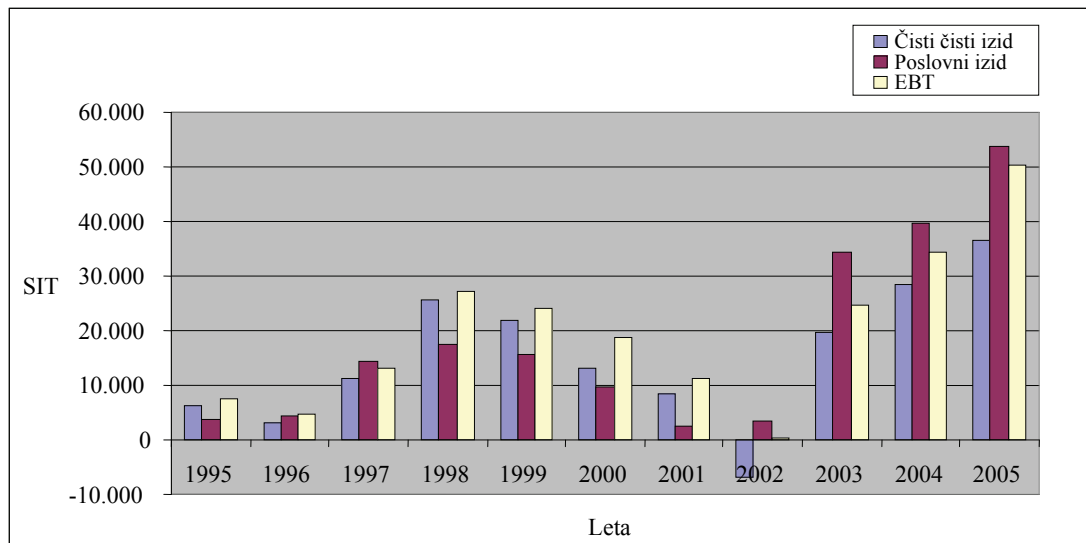

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za posamezne dejavnosti za obdobje 1995- 2005)

S Slike 3 je razvidno, da je dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) do leta 1998 poslovala negativno (izjema je bil poslovni izid (2,592 mrd SIT) v letu 1998), leta 1999 pa je imela realiziranega čistega čistega dobička 5,724 mrd SIT, poslovnega 13,926 mrd SIT in celotnega 10,096 mrd SIT. Leta 2000 se je poslovanje poslabšalo, saj so bili poslovni dobiček 11,712 mrd SIT, celotni dobiček 0,384 mrd SIT in čista čista izguba 4,498 mrd SIT. Od leta 2001 je dejavnost poslovala pozitivno. Tako je leta 2001 poslovala s čistim čistim dobičkom v vrednosti 10,110 mrd SIT, poslovnim 18,261 mrd SIT in celotnim dobičkom 16,089 mrd SIT. Leto kasneje se je poslovanje izboljšalo, saj je dejavnost ustvarila 35,460 mrd SIT čistega čistega dobička, 30,836 mrd SIT poslovnega in 53,139 mrd SIT celotnega dobička. V letu 2003 je bilo čistega čistega dobička 41,167 mrd SIT, poslovnega 44,044 mrd SIT in celotnega 52,78 mrd SIT. V letu 2004 je bila dejavnost po čistem čistem dobičku (83,680 mrd SIT) že uspešnejša od dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil). V letu 2005 se je vrednost čistega čistega dobička znižala na 74,617 mrd SIT, poslovni je bil 67,140 mrd SIT in celotni 93,378 mrd SIT.

Četrta pomembna dejavnost je dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze), njene poslovne rezultate pa prikazujemo na Sliki 4.

Slika 4: Prikaz čistega čistega, poslovnega in celotnega izida za dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze) za obdobje 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za posamezne dejavnosti za obdobje 1995- 2005)

S Slike 4 je razvidno, da je dejavnost I pozitivno poslovala v vseh letih, razen leta 2002, ko je sicer dosegla pozitiven poslovni izid iz rednega delovanja, razloga za negativni čisti izid v letu 2002 pa sta negativna razlika med finančnimi prihodki in finančnimi odhodki ter davek od dobička pravnih oseb, ki so ga podjetja morala plačati kljub negativnemu čistemu čistemu izidu. Tako je leta 1995 dejavnost realizirala 6,194 mrd SIT čistega čistega dobička, leto kasneje pa le 3,142 mrd SIT. V letu 1997 je bilo že 11,113 mrd SIT čistega čistega dobička, poslovnega 14,369 mrd SIT in celotnega 13,069 mrd SIT. V letu 1998 je bilo realiziranega čistega čistega dobička v vrednosti 25,498 mrd SIT, poslovnega nekoliko manj (17,477 mrd SIT) in celotnega 27,272 mrd SIT. V letu 1999 je vrednost čistega čistega dobička padla na 22,006 mrd SIT, v letu 2000 pa na 13,074 mrd SIT in v letu 2001 na 8,437 mrd SIT. V letu 2002 je bila realizirana čista čista izguba 6,952 mrd SIT, zaradi obveznega prevrednotenja sredstev. V letu 2003 je dejavnost realizirala čisti čisti dobiček (19,596 mrd SIT), poslovni dobiček (34,475 mrd SIT) in celotni (24,799 mrd SIT), leto kasneje se je poslovanje še izboljšalo, saj je bilo realiziranega že 28,448 mrd SIT čistega čistega dobička, poslovnega 39,819 mrd SIT in celotnega 34,306 mrd SIT. Zadnje leto je dejavnost še izboljšala poslovanje, saj je bil poslovni dobiček 53,676 mrd SIT, celotni 50,283 mrd SIT in čisti čisti dobiček v vrednosti 36,612 mrd SIT.

V opazovanem obdobju so opazno stagnirale dejavnosti: A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo), B (ribištvo) in C (rudarstvo). Večinoma so poslovale negativno, razen v tistih letih, ko so bile deležne državne pomoči.

Druge dejavnosti niso pomembno vplivale na naše gospodarstvo, so pa moč pridobivale predvsem dejavnosti družbenega pomena, kot so:

- O (druge javne, skupne in osebne storitve);
- M (izobraževanje);
- N (zdravstveno in socialno varstvo).

7 GOSPODARSKA IN FINANČNA USPEŠNOST PODJETIJ PO VELIKOSTI, DEFINIRANA NA PODLAGI ŠTEVILA ZAPOSLENCEV, V SLOVENIJI V OBDOBJU 1995-2005

7.1 Poslovanje velikostnih skupin v obdobju 1995-2005

V tem poglavju predstavljamo analizo, narejeno na podlagi računovodskih kazalnikov in kazalcev, po posameznih velikostnih skupinah (oblikovanih na podlagi števila zaposlenecv). Tako so oblikovane naslednje velikostne skupine:

- mikro podjetja, ki zaposlujejo od 0 do 9 zaposlenecv;
- majhna podjetja, ki zaposlujejo od 10 do 49 zaposlenecv;
- srednja podjetja, ki zaposlujejo od 50 do 249 zaposlenecv;
- srednja podjetja, ki zaposlujejo od 250 do 499 zaposlenecv;
- velika podjetja, ki zaposlujejo nad 500 zaposlenecv.

Posamezna vrednost kazalnika nima prave vrednosti, če nimamo primerjalne vrednosti, zato tako kot v prejšnjem poglavju, analiziramo 11-letno obdobje, izračunane kazalnike pa primerjamo tako med skupinami kot tudi med posameznimi obdobji, predvsem z namenom, da izpostavimo bolj ali manj uspešne velikostne skupine in njihovo vlogo v slovenskem gospodarstvu.

7.1.1 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1995

Tabela 50 prikazuje dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1995. Največ podjetij je bilo v skupini (0-9) zaposlenecv (29.731), kar predstavlja 88,5 % vseh podjetij, in so zaposlovala 49.795 zaposlenecv (10,3 % vseh zaposlenecv) in so v tem letu edina realizirala pozitivno razliko (čisti čisti izid) med čistim dobičkom in čisto izgubo.

Tabela 50: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1995*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. %
0-9	29.731	49.795	7,178	11.460	33,860	25,828	8,032	11,04
10-49	2.309	47.194	2,384	-2.348	15,487	19,759	-4,271	10,28
50-249	1.201	137.973	-15,299	-8.087	24,287	36,108	-11,822	25,30
250-499	218	77.815	-4,579	-3.807	12,362	18,451	-6,090	15,72
Nad 500	144	171.114	-5,871	-6.049	26,924	37,382	-10,458	37,66

Legenda:* delež dodane vrednosti v odstotkih predstavlja ustvarjeno dodano vrednost posamezne skupine glede na celotno ustvarjeno dodano vrednost vseh skupin.

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

Iz Tabele 50 je razvidno, da je po zaposlenosti prevladovala skupina nad 500 zaposlencev, saj je imela največji delež zaposlencev (35,36 %), poleg tega pa je realizirala največji delež dodane vrednosti (37,50 %), kar pomeni, da je imela v tem letu ta skupina po zaposlovanju in realizirani dodani vrednosti največji vpliv na slovenski gospodarski prostor.

Tabela 51 prikazuje gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 1995.

Tabela 51: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1995*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,025	2,476	1,008	0,080	17,225	1,376	0,114	0,356	0,521	0,087
10-49	-0,015	2,436	1,004	0,149	12,006	1,791	0,114	0,271	0,302	0,289
50-249	-0,015	2,050	0,987	0,211	8,108	1,710	0,202	0,585	0,286	0,084
250-499	-0,009	2,259	0,994	0,213	8,217	1,751	0,249	0,696	0,209	0,058
Nad 500	-0,010	2,458	0,996	0,210	8,597	1,809	0,389	0,598	0,243	0,107

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

Iz Tabele 51 je razvidno, da je skupina (0-9) zaposlencev dosegla največjo produktivnost dela, kar je razvidno iz kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (2,476 mio SIT) in kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (17,225 mio SIT). V nasprotju z drugimi skupinami je dosegla pozitivno vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,025). Koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,008) je bil višji od 1, strošek dela na zaposlenca SDD (1,376 mio SIT) pa je bil najnižji v primerjavi z drugimi skupinami. Skupina ima nizko stopnjo lastniškosti financiranja KO (0,356) in visoko vrednost stopnje kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,521), kar pomeni povečano tveganje poslovanja podjetij. Najmanj tvegano je poslovala skupina (250-499) zaposlencev, kar je razvidno iz visoke vrednosti stopnje lastniškosti financiranja KO (0,696) in nizke vrednosti dolgoročne stopnje dolžniškosti financiranja DZ (0,058). Izvozno najbolj usmerjena je bila skupina podjetij nad 500 zaposlencev, kar je razvidno iz stopnje izvozne usmerjenosti IZ (0,389).

7.1.2 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1996

V letu 1996 se je poslovanje podjetij v primerjavi s preteklim letom poslabšalo, saj je bila realizirana čista čista izguba v vrednosti 60,417 mrd SIT (povečana za 35,480 mrd SIT).

Tabela 52 predstavlja dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1996.

Tabela 52: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1996

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. %
0-9	31.730	53.735	3,312	-5,309	28,243	37,892	-9,649	11,59
10-49	2.589	53.233	7,477	4,454	20,669	19,422	+1,248	11,94
50-249	1.120	127.511	-8,799	-24,724	26,347	55,073	-28,726	23,97
250-499	214	74.328	-3,328	-10,365	15,324	27,734	-12,410	15,61
Nad 500	131	157.431	-6,174	-6,238	31,180	42,060	-10,880	36,89

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1996)

Iz Tabele 52 je razvidno, da je čisti čisti dobiček realizirala le skupina (10-49) zaposlencev in to v vrednosti 1,248 mrd SIT. Pozitivno razliko med poslovnimi prihodki in odhodki je dosegla tudi skupina (0-9) zaposlencev, kar je razvidno iz kazalnika PI (3,312 mrd SIT), je pa skupina realizirala čisto čisto izgubo v vrednosti 9,649 mrd SIT. Največji delež dodane vrednosti (36,89 %) in delež zaposlencev (33,69 %) je imela skupina nad 500 zaposlencev, kjer se je dodana vrednost v primerjavi z letom prej zmanjšala za 0,71 odstotne točke, medtem ko se je zaposlenost zmanjšala kar za 1,67 %.

Tabela 53 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 1996.

Tabela 53: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1996

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	-0,022	2,735	1,003	0,086	18,563	1,598	0,121	0,359	0,478	0,121
10-49	0,004	2,845	1,010	0,130	14,499	1,984	0,115	0,436	0,360	0,159
50-249	-0,039	2,383	0,993	0,205	9,249	1,892	0,207	0,556	0,290	0,108
250-499	-0,020	2,629	0,990	0,211	9,199	1,945	0,290	0,344	0,211	0,070
Nad 500	-0,009	2,970	0,996	0,196	10,621	2,080	0,368	0,618	0,209	0,099

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1996)

Iz Tabele 53 je razvidno, da je bila po gospodarskih kazalnikih najuspešnejša skupina (10-49) zaposlencev, čeprav finančni kazalnik KO (stopnja lastniškosti financiranja) (0,436) in KZ (stopnja dolžniškosti financiranja) (0,360) nakazujeta povečano tveganje poslovanja podjetij. Ugotavljamo, da je skupina nad 500 zaposlencev dosegala najvišjo dodano vrednost na zaposlenca DVZ (2,970 mio SIT). Skupina je bila najbolj izvozno usmerjena IZ (0,368), medtem ko je največjo vrednost poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (18,563 mio SIT) dosegla skupina (0-9) zaposlencev, ki je v tem letu realizirala izgubo v vrednosti 9,6 mrd SIT (leto prej čisti čisti dobiček v vrednosti 8,0 mrd SIT).

Tabela 54 prikazuje spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1996 v primerjavi z letom 1995.

Tabela 54: Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1996 v primerjavi z letom 1995

Skupine	Δ DVZ ³¹ v % *	Δ PROD v % **	Δ SDD v % ***	Δ Štev. pod. v % ****	Δ Štev. zap. v %*****
0-9	0,56	-2,14	6,23	6,72	7,91
10-49	6,88	10,86	0,87	12,12	12,79
50-249	6,34	4,17	0,74	-6,75	-7,59
250-499	6,47	2,05	1,17	1,86	-4,49
Nad 500	10,92	13,64	5,09	-9,03	-8,00

Legenda:

- * Δ DVZ: realno povečanje ali zmanjšanje (v %) vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca tekočega leta v primerjavi z letom prej.
- ** Δ PROD: realno povečanje ali zmanjšanje (v %) vrednosti kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca tekočega leta v primerjavi z letom prej.
- *** SDD: realno povečanje ali zmanjšanje stroška dela na zaposlenca tekočega leta v primerjavi z letom prej.
- **** Δ Štev. pod.: sprememba v številu podjetij tekočega leta (v %) v primerjavi z letom prej.
- ***** Δ Štev. zap.: Sprememba v številu zaposlenecv tekočega leta v primerjavi z letom prej.

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 1995 in 1996

Iz Tabele 54 je razvidno, da sta se kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD in dodane vrednosti na zaposlenca DVZ glede na leto prej realno³² najbolj povečala v skupini nad 500 zaposlenecv, in sicer poslovni prihodki na zaposlenca za 13,64 %, medtem ko je v skupini (0-9) zaposlenecv, ki je sicer dosegla najvišjo vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD, sledilo najmanjše povečanje oziroma celo zmanjšanje in sicer poslovni prihodki na zaposlenca za 2,14 %, medtem ko se je dodana vrednost realno povišala le za 0,56 %. Pomembno bolj so se v skupini realno povišali stroški dela na zaposlenca in to kar za 6,23 % (sprememba je izračunana po enakem postopku kot za kazalnik PROD s tem, da se upošteva kazalnik SDD), kar je več kot v drugih skupinah, čeprav je treba omeniti, da so bili stroški dela najnižji v skupini (0-9) zaposlenecv in so bili 1,598 mio SIT na zaposlenca.

Največje povečanje zaposlenosti je opaziti v skupini (10-49) zaposlenecv, saj se je število povečalo za 12,79 % glede na preteklo leto. V skupini sta se opazno povišala kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (realno za 10,86 %) in dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (za 6,88 %), medtem ko se je strošek dela na zaposlenca realno povišal le za 0,87 %. Najmanj so se stroški dela povišali v skupini (50-249) zaposlenecv, in sicer realno za 0,74 %, medtem ko sta se vrednosti kazalnikov PROD (4,17 %) in DVZ (6,34 %) realno povišali.

Ugotavljamo, da so skupine začele obvladovati stroške dela, saj so se ti v primerjavi s produktivnostjo (kazalnika PROD in DVZ) realno znižali v vseh skupinah, izjema je

³¹ Realna sprememba je izračunana tako, da vrednosti tekočega leta delimo z vrednostjo preteklega leta in upoštevamo indeks cen življenjskih potrebščin za tekoče leto.

³² Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1996 je 109,9.

skupina (0-9) zaposlencev, kjer so se stroški dela glede na produktivnost precej realno povišali.

7.1.3 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1997

Uspešnost poslovanja podjetij po velikosti predstavlja Tabela 55, kjer so predstavljene posamezne dinamične gospodarske kategorije za posamezne velikostne skupine.

Tabela 55: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1997*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	32.497	56.028	8,328	-16,961	36,755	58,806	-22,051	11,99
10-49	2.767	55.611	11,518	11,068	28,081	21,188	6,893	12,29
50-249	1.124	126.566	5,303	13,114	40,588	32,456	8,132	24,33
250-499	205	71.998	12,568	2,995	25,495	24,866	0,629	15,43
Nad 500	124	150.173	12,800	7,645	46,339	43,809	2,530	35,96

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

Iz Tabele 55 je razvidno, da je le skupina (0-9) zaposlencev realizirala čisto izgubo v vrednosti 22,051 mrd SIT. Glede na to, da je skupina realizirala poslovni dobiček PI v vrednosti 8,328 mrd SIT, je razlog za čisto izgubo bodisi v presežku finančnih odhodkov nad finančnimi prihodki in/ali presežku izrednimi odhodki nad izrednimi prihodki.

V Tabeli 56 so predstavljeni gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1997.

Tabela 56: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1997*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	-0,054	3,154	1,007	0,091	20,320	1,845	0,139	0,340	0,480	0,142
10-49	0,020	3,262	1,013	0,136	16,374	2,220	0,132	0,311	0,303	0,349
50-249	0,010	2,836	1,004	0,200	10,623	2,120	0,215	0,531	0,282	0,144
250-499	0,001	3,163	1,010	0,199	10,809	2,150	0,293	0,679	0,212	0,070
Nad 500	0,002	3,533	1,007	0,186	12,638	2,350	0,398	0,625	0,223	0,098

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

Iz Tabele 56 je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,020) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,013) bila najuspešnejša skupina (10-49) zaposlencev. Najvišjo dodano vrednost na zaposlenca DVZ (3,533 mio SIT) in najvišjo stopnjo izvozne usmerjenosti IZ (0,398) je dosegla skupina nad 500 zaposlencev. Je pa skupina dosegla nizko vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (12,638 mio SIT), medtem ko je najvišjo vrednost kazalnika PROD (20,320 mio SIT), najnižjo stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP

(0,091) in najnižje stroške dela na zaposlenca SDD (1,840 mio SIT) dosegla skupina (0-9) zaposlencev.

Z najmanjšim tveganjem so poslovala podjetja v skupini (250-499) zaposlencev, kar je razvidno iz vrednosti stopnje lastniškosti financiranja KO (0,679) in nizkih vrednosti stopenj dolžniškosti financiranja KZ (0,212) in DZ (0,070).

Tabela 57 predstavlja spremembe pomembnejši kazalcev in kazalnikov za posamezne skupine v letu 1997 glede na leto 1996.

Tabela 57: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1997 v primerjavi z letom 1996*

Skupine	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Štev. pod v %	Δ Štev. zap. v %
0-9	6,91	1,06	7,05	2,41	4,26
10-49	6,25	4,53	3,49	6,87	4,46
50-249	10,6	6,45	3,65	0,35	-0,75
250-499	11,91	9,10	2,13	-0,42	-3,14
Nad 500	10,55	10,59	4,58	-5,35	-4,62

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 1996 in 1997

Iz Tabele 57 je razvidno, da se je v primerjavi z letom 1996 kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ realno³³ najbolj povečal (za 11,91 %) v skupini (250-499) zaposlencev, medtem ko je bilo najmanjše realno povečanje v skupinama (0-9) zaposlencev in (10-49) zaposlencev. Stroški dela na zaposlenca SDD so se glede na leto 1995 realno najmanj povečali v skupini (250-499) zaposlencev in to za 2,13 %, medtem ko so se realno najbolj povečali v skupini (0-9) zaposlencev in to za 7,05 %.

V skupini nad 500 zaposlencev se je v tem letu zmanjšalo število zaposlencev za 4,62 %, kar je največ v primerjavi s preostalimi. Povišali pa sta se vrednosti poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD in dodana vrednost na zaposlenca DVZ in to bolj kot se je povečal strošek dela na zaposlenca (glejte Tabelo 57).

7.1.4 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1998

Posamezne dinamične kategorije za podjetja po velikosti so predstavljene v Tabeli 58, iz katere je razvidno, da je v tem letu skupina (0-9) zaposlencev edina realizirala čisto čisto izgubo in to v vrednosti 13,800 mrd SIT, kar je sicer manj kot v letu prej (22,051 mrd SIT). Na podlagi kazalcev PI (4,364 mrd SIT) in EBT (-8,335 mrd SIT) ugotovimo, da je tudi v tem letu razlog za nastalo izgubo presežek finančnih odhodkov nad prihodki in/ali presežek izrednih odhodkov nad izrednimi prihodki.

³³ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1997 je 108,4.

Tabela 58: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1998*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	33.161	58.026	4,364	-8,335	41,781	55,581	-13,800	11,69
10-49	2.964	59.472	15,810	5,532	33,574	33,080	494	13,19
50-249	1.140	126.997	1,299	8,892	43,400	39,664	3,736	24,14
250-499	199	69.085	19,694	18,973	29,489	12,960	16,529	15,15
Nad 500	121	145.514	27,154	35,900	61,025	31,447	29,578	35,83

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1998)

Po uspešnosti je prevladovala skupina nad 500 zaposlencev. Ta je realizirala najvišji čisti čisti dobiček v vrednosti 29,578 mrd SIT, ki se je v primerjavi z letom prej povečal za 11,7-krat, sledi ji skupina (250-499) zaposlencev s čistim čistim dobičkom 16,529 mrd SIT.

V Tabeli 59 so predstavljeni gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1998.

Tabela 59: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1998*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	-0,031	3,269	1,004	0,098	20,864	2,044	0,140	0,352	0,475	0,135
10-49	0,001	3,601	1,015	0,139	17,527	2,433	0,130	0,285	0,308	0,367
50-249	0,004	3,085	1,001	0,195	11,995	2,336	0,209	0,517	0,280	0,155
250-499	0,022	3,560	1,023	0,202	11,509	2,324	0,298	0,686	0,200	0,079
Nad 500	0,019	3,998	1,013	0,180	14,226	2,565	0,414	0,650	0,208	0,096

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz letnih poročil za leto 1998)

Iz Tabele 59 je vidno, da je največji delež dodane vrednosti glede na celotno dodano vrednost (35,83 %) v primerjavi z ostalimi skupinami dosegla skupina nad 500 zaposlencev. V primerjavi z letom prej se je ta znižala za 1,06 odstotne točke. Največje povišanje dodane vrednosti (za 1,25 odstotne točke) je dosegla skupina (10-49) zaposlencev, ki je k celotni dodani vrednosti prispevala 13,19 %.

V tem letu opazimo izrazito uspešnost skupin z večjim številom zaposlencev, saj je najvišjo vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,022) in najvišji koeficient gospodarnosti poslovanja EKP (1,023) dosegla skupina (250-499) zaposlencev, sledi ji skupina nad 500 zaposlencev z vrednostjo ROE 0,019 in koeficientom EKP 1,013. Po kazalniku PROD, definiran kot poslovni prihodki na zaposlenca (20,864 mio SIT), in stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,098), je bila tako kot vsako leto do sedaj, najuspešnejša skupina (0-9) zaposlencev.

Najbolj tvegano sta poslovali skupini (0-9) zaposlencev in (10-49) zaposlencev, saj sta obe imeli nadpovprečno visoki stopnji dolžniškosti financiranja in nizki vrednosti stopnje lastniškosti financiranja KO (Tabela 59).

Tabela 60 predstavlja spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov za posamezne skupine za leto 1998.

Tabela 60: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1998 v primerjavi z letom 1997*

Skupine	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Štev. pod v %	Δ Štev. zap. v %
0-9	-4,25	-5,23	2,88	2,04	3,56
10-49	2,49	-0,86	1,69	7,11	6,94
50-249	0,87	5,01	2,28	1,42	-0,34
250-499	4,65	-1,43	0,19	-2,93	-4,05
Nad 500	5,26	4,65	1,24	-2,42	-3,11

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 1997 in 1998

Iz Tabele 60 je razvidno, da sta kazalnika produktivnosti PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) in DVZ (dodana vrednost na zaposlenca) realno hitreje naraščala od stroškov dela na zaposlenca le v skupini nad 500 zaposlencev, medtem ko pri ostalih skupinah opazimo realni³⁴ padec produktivnosti, saj so stroški dela na zaposlenca realno bolj naraščali od produktivnosti.

7.1.5 Poslovanje velikostnih skupin v letu 1999

Tabela 61 predstavlja dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1999.

Tabela 61: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 1999*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	EBT mrd SIT	PI mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	32.904	59.235	20,118	18,065	56,351	44,104	12,247	12,55
10-49	3.165	63.786	33,042	27,590	47,787	22,001	25,786	14,42
50-249	1.168	129.473	23,074	6,131	56,088	40,134	15,954	24,10
250-499	196	68.669	23,248	17,085	34,279	13,698	20,581	14,90
Nad 500	120	142.318	51,377	28,856	64,282	19,329	44,952	34,02

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1999)

Iz Tabele 61 je razvidno, da so vse skupine realizirale čisti čisti dobiček, po absolutni vrednosti in realizirani dodani vrednosti (definirana z odstotkom) pa je bila najuspešnejša

³⁴ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 1998 je 107,90.

skupina nad 500 zaposlencev, saj je realizirala 44,952 mrd SIT čistega čistega dobička in 34,02 % dodane vrednosti glede na celotno ustvarjeno dodano vrednost.

Iz Tabele 62 (ta prikazuje gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 1999) je razvidno, da je v primerjavi z letom 1998 največjo realno rast v dodani vrednosti (za 1,23 odstotne točke) dosegla skupina (10-49) zaposlencev, največji realni upad (za 1,81 odstotne točke), pa skupina nad 500 zaposlencev.

Tabela 62: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 1999*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,021	3,845	1,014	0,104	21,979	2,277	0,127	0,362	0,454	0,146
10-49	0,061	4,102	1,023	0,139	19,230	2,674	0,123	0,275	0,313	0,374
50-249	0,016	3,378	1,004	0,192	13,127	2,525	0,198	0,517	0,288	0,157
250-499	0,024	3,943	1,019	0,184	13,295	2,576	0,299	0,662	0,217	0,088
Nad 500	0,026	4,339	1,013	0,178	15,692	2,791	0,381	0,635	0,217	0,098

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1999)

Skupina (10-49) zaposlencev je bila najuspešnejša po gospodarskih kazalnikih, saj so bile dosežene najvišje vrednosti koeficientov čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,061) in gospodarnosti poslovanja EKP (1,023), medtem ko je bila po kazalniku dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (4,339 mio SIT) najuspešnejša skupina nad 500 zaposlencev, po vrednosti poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (21,979 mio SIT) in stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,104) pa skupina (0-9) zaposlencev. Medtem ko so leta 1995 podjetja nad 500 zaposlencev dosegla le 49,91 % produktivnosti podjetij (kazalnik PROD (poslovni prihodki na zaposlenca)) v primerjavi s skupino (0-9) zaposlencev (kazalnik PROD), so leta 1999 dosegla že 71,39 % produktivnosti, kar kaže na izboljšanje produktivnosti podjetij skupine nad 500 zaposlencev.

Iz Tabele 63 so razvidne spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov za posamezne skupine v letu 1999 v primerjavi z letom 1998.

Tabela 63: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 1999 v primerjavi z letom 1998*

Skupine	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Štev. pod. v %	Δ Štev. zap. v %
0-9	11,52	-0,76	5,29	-0,78	2,08
10-49	7,82	3,61	3,80	6,78	7,25
50-249	3,39	3,33	2,08	2,46	1,95
250-499	4,65	9,41	4,74	1,50	-0,60
Nad 500	2,42	4,20	2,71	-0,82	-2,20

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 1998 in 1999

Iz Tabele 63 je razvidno, da je največji realni³⁵ porast dodane vrednosti na zaposlenca (11,52 %) glede na leto 1998 dosegla skupina od (0-9) zaposlenecv, čeprav se je kazalnik produktivnosti (PROD) realno zmanjšal za 0,76 %. Stroški dela SDD so se realno povišali za 5,29 %.

Trend povečanja števila podjetij in števila zaposlenecv v skupini (10-49) zaposlenecv se je tudi v tem letu nadaljeval, saj se je število podjetij povečalo za 6,78 % in število zaposlenecv v njih za 7,25 %, medtem ko se je število zaposlenecv v skupini nad 500 zaposlenecv še vedno zmanjševalo (znižano za 2,20 % glede na leto prej).

7.1.6 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2000

V letu 2000 so podjetja realizirala 118,274 mrd SIT čistega čistega dobička. Poslovanje posameznih skupin predstavlja Tabela 64.

Tabela 64: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2000*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	33.617	61.707	15,257	10,247	67,810	66,473	1,337	12,29
10-49	3.446	70.022	34,495	40,307	58,165	26,770	31,395	15,37
50-249	1.160	127.022	17,572	30,247	60,738	38,450	22,288	23,70
250-499	196	68.600	16,288	19,045	34,302	19,109	15,193	14,57
Nad 500	120	142.610	49,182	56,235	83,026	36,120	46,906	34,48

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

Iz Tabele 64 je razvidno, da so vse skupine poslovale s čistim čistim dobičkom. Po absolutni vrednosti je prevladovala skupina nad 500 zaposlenecv z vrednostjo 46,906 mrd SIT. Skupina je realizirala najvišji delež dodane vrednosti (34,48 %), ki se je glede na leto prej povišal za 0,46 odstotne točke. Najnižji čisti čisti dobiček (1,337 mrd SIT) je realizirala skupina (0-9) zaposlenecv (leto prej 12,247 mrd SIT).

Tabela 65: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2000*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,002	4,076	1,011	0,115	22,194	2,543	0,155	0,367	0,430	0,168
10-49	0,058	4,489	1,024	0,141	21,087	2,966	0,145	0,378	0,397	0,182
50-249	0,022	3,794	1,010	0,192	14,512	2,781	0,221	0,414	0,237	0,322
250-499	0,015	4,346	1,014	0,162	17,678	2,864	0,323	0,655	0,239	0,063
Nad 500	0,026	4,946	1,019	0,168	18,586	3,123	0,392	0,577	0,242	0,140

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

³⁵ Indeks cen življenjskih potrebščin v letu 1999 je 106,10.

Iz Tabele 65 (ta predstavlja gospodarske in finančne kazalnike po velikostnih skupinah za leto 2000) je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,058) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,024) bila najuspešnejša skupina (10-49) zaposlencev, po poslovnih prihodkih na zaposlenca PROD (22,194 mio SIT), stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,115) in stroškov dela na zaposlenca SDD (2,543 mio SIT) pa skupina (0-9) zaposlencev.

Najmanj tvegano finančno politiko poslovanja je imela skupina (250-499) zaposlencev, kar je razvidno iz vrednosti stopenj lastniškosti financiranja KO (0,655) in dolžniškosti financiranja DZ (0,063), medtem ko je imela najbolj tvegano finančno politiko skupina (0-9) zaposlencev, saj je dosegla najnižjo stopnjo lastniškosti financiranja KO (0,367) in najvišjo stopnjo dolžniškosti financiranja KZ (0,430).

Tabela 66 predstavlja spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2000 v primerjavi z letom 1999.

Tabela 66: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2000 v primerjavi z letom 1999*

Skupine	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Št. pod. v %	Δ Št. zap. v %
0-9	-2,89	-7,92	2,78	2,17	4,17
10-49	0,53	0,76	2,02	8,88	9,78
50-249	3,41	1,65	1,24	-0,68	-1,89
250-499	1,32	24,07	2,28	0	-0,10
Nad 500	5,09	9,54	3,01	0	0,21

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 1999 in 2000

Iz Tabele 66 vidimo, da se je v skupini (250-499) zaposlencev izrazito realno³⁶ povečal kazalnik produktivnosti PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) v primerjavi z letom 1999 (za 24,07 %), čeprav se je kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ realno povišal le za 1,32 %, medtem ko so se stroški dela na zaposlenca v primerjavi z letom 1999 realno povišali za 2,28 %.

Realno zniževanje kazalnika produktivnosti PROD, se je v skupini (0-9) zaposlencev nadaljevalo, kar kaže na zmanjševanje produktivnosti dela v tej skupini. Razlog je v povečanju števila zaposlencev za 4,17 % in manjši produktivnosti teh.

Najbolj izrazito povečanje zaposlencev je bilo v skupini (10-49) zaposlencev (za 9,78 %), kar je razlog za najmanjše realno povišanje kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ in kazalnika PROD, definiranega kot poslovni prihodki na zaposlenca.

³⁶ Indeks cen življenjskih potrebščin v letu 2000 je 108,9.

7.1.7 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2001

Zaradi obveznega prevrednotenja, ki so ga po zakonu morala izvesti vsa podjetja v državni lasti, so podjetja skupaj v letu 2001 realizirala čisto čisto izgubo v vrednosti 299,444 mrd SIT, kar je najslabši poslovni rezultat po letu 1996.

Tabela 67 prikazuje dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine v letu 2001.

Tabela 67: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2001*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	32.114	60.982	25,404	2,115	79,434	87,285	-7,851	12,20
10-49	3.628	74.054	40,170	37,442	70,374	43,692	26,682	15,60
50-249	1.155	126.043	-62,672	-69,006	62,324	141,006	-78,682	23,60
250-499	190	66.135	-128,512	-127,730	31,951	163,151	-131,200	14,10
Nad 500	123	146.231	-88,055	-98,718	93,481	201,874	-108,393	34,70

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2001)

Iz Tabele 67 je razvidno, da so vse oblikovane skupine poslovale s čisto čisto izgubo, izjema je skupina (10-49) zaposlencev, ki je realizirala čisti čisti dobiček 26,682 mrd SIT.

Tabela 68 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 2001.

Tabela 68: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2001*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	-0,009	4,566	0,979	0,116	24,187	2,805	0,153	0,495	0,357	0,166
10-49	0,042	4,814	1,025	0,145	22,345	3,231	0,151	0,396	0,393	0,172
50-249	-0,044	4,289	0,971	0,189	16,602	3,122	0,240	0,358	0,243	0,371
250-499	-0,033	4,882	0,909	0,160	19,499	3,367	0,349	0,632	0,246	0,079
Nad 500	-0,026	5,432	0,972	0,168	20,651	3,477	0,403	0,550	0,249	0,157

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2001)

Iz Tabele 68 je razvidno, da bolj kot čisti dobiček se je pri vseh skupinah povečala čista izguba predvsem zaradi omenjenega prevrednotenja. Nastali so prevrednotovalni odhodki, ki so bremenili tekoči poslovni izid. Med kazalnike, na katere prevrednotenje ni vplivalo, je najvišjo vrednost poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (24,187 mio SIT), najnižjo stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,116) in najnižjo vrednost stroškov dela na zaposlenca SDD (2,805 mio SIT) dosegla skupina (0-9) zaposlencev. Najvišjo vrednost dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (5,432 mio SIT) je dosegla skupina nad 500 zaposlencev, ki je bila tako kot vsako leto do sedaj najbolj izvozno usmerjena IZ (0,403).

Tabela 69 predstavlja spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov po skupinah v letu 2001 v primerjavi z letom 2000.

Tabela 69: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2001 v primerjavi z letom 2000*

Kriterij	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Št. pod. v %	Δ Št. zap. v %
0-9	3,62	0,57	1,90	-4,48	-1,18
10-49	1,17	-2,44	0,53	5,28	5,75
50-249	4,64	6,00	3,86	-0,61	-0,78
250-499	3,93	1,90	9,16	-3,07	-3,60
Nad 500	1,42	2,71	2,93	2,50	2,53

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2000 in 2001

V primerjavi z letom 2000 je največjo rast zaposlenecv (5,75 %) in števila podjetij (5,28 %) dosegla skupina (10-49) zaposlenecv, ki je edina izmed ostalih imela realno³⁷ negativno rast produktivnosti PROD (-2,33 %) v primerjavi z letom 2000, medtem ko je največjo realno rast dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (4,64 %) in najvišjo realno rast produktivnosti, definirano kot poslovni prihodki na zaposlenca PROD (6,0 %), dosegla skupina (50-249) zaposlenecv.

7.1.8 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2002

V letu 2002 so morala podjetja pri sestavljanju letnih poročil uporabljati SRS 2002. Bistvo spremenjenih SRS 2002 je sprememba v vsebini, predvsem pri vrednotenju določenih bilančnih postavk z namenom, da bi dobili čim bolj realen prikaz bilančnega stanja in poslovnega izida podjetij.

Tabela 70: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2002*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	32.746	59.216	49,262	54,278	102,347	61,497	40,850	11,76
10-49	3.620	75.043	50,537	50,787	87,229	51,365	35,864	15,70
50-249	1.137	121.605	34,724	46,235	90,042	55,621	34,421	23,30
250-499	191	64.865	36,413	29,746	51,239	26,246	24,993	13,72
Nad 500	120	145.464	100,375	94,305	112,564	33,524	79,040	35,00

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

V tem letu je bila po realiziranem dobičku najuspešnejša skupina nad 500 zaposlenecv (79,040 mrd SIT), sledi ji skupina (0-9) zaposlenecv s čistim čistim dobičkom v vrednosti

³⁷ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2001 je 108,40.

40,850 mrd SIT, najnižjo vrednost je dosegla skupina (250-499) zaposlencev z realizacijo čistega čistega dobička 24,993 mrd SIT.

Tabela 71: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2002*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,047	5,158	1,032	0,109	26,685	2,909	0,140	0,402	0,381	0,195
10-49	0,043	5,480	1,027	0,137	25,385	3,475	0,170	0,418	0,377	0,177
50-249	0,028	5,023	1,014	0,168	20,144	3,394	0,226	0,382	0,224	0,370
250-499	0,025	5,549	1,029	0,178	19,643	3,488	0,387	0,619	0,249	0,102
Nad 500	0,041	6,304	1,031	0,170	22,752	3,871	0,391	0,538	0,251	0,166

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

Iz Tabele 71 je razvidno, da je skupina (0-9) zaposlencev poslovala bolj tvegano, kar je razvidno iz stopnje lastniškosti financiranja KO (0,402) in najvišje vrednosti stopnje kratkoročne dolžniškosti financiranja KZ (0,381), je pa bila po gospodarskih kazalnikih najuspešnejša in najučinkovitejša, saj je dosegla naslednje vrednosti: koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE je 0,047; koeficient gospodarnosti poslovanja EKP je 1,032; stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP je 0,109; kazalnik produktivnosti, definiran kot poslovni prihodki na zaposlenca PROD, je 26,685 mio SIT.

Najbolj tvegano finančno politiko so uporabljala podjetja skupine (50-249) zaposlencev, saj je bila dosežena najnižja povprečna stopnja lastniškosti financiranja KO (0,382) in najvišja stopnja dolžniškosti financiranja DZ (0,370). Najmanj tvegano finančno politiko je imela skupina (250-499) zaposlencev, z vrednostjo stopnje lastniškosti financiranja KO (0,619) in najnižjo stopnjo dolžniškosti financiranja DZ (0,102).

Najvišjo vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (6,304 mio SIT) in najvišjo stopnjo izvozne usmerjenosti IZ (0,391) je dosegla skupina nad 500 zaposlencev.

Tabela 72 predstavlja spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2002 v primerjavi z letom 2001.

Tabela 72: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2002 v primerjavi z letom 2001*

Skupine	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Št. pod. v %	Δ Št. zap. v %
0-9	5,46	2,82	-3,80	1,96	-2,90
10-49	6,33	6,10	0,05	-0,23	1,33
50-249	9,61	13,83	1,21	-1,56	-3,53
250-499	6,16	-6,77	-3,91	0,52	-1,93
Nad 500	8,55	2,67	3,83	-2,44	-0,53

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2001 in 2002

V skupinah (0-9) zaposlenecv, (10-49) zaposlenecv in (50-249) zaposlenecv sta se kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ in poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD realno³⁸ povečala bolj, kot so se realno povišali stroški dela na zaposlenca SDD. Pri skupini (250-499) zaposlenecv so se stroški dela realno znižali, vendar se je kazalnik PROD realno še bolj znižal glede na leto 2002, pri skupini nad 500 zaposlenecv pa se je vrednost kazalnika PROD v primerjavi z letom prej realno povečala za 2,67 %, medtem ko so se stroški dela na zaposlenca realno povišali za 3,83 % glede na preteklo leto.

Število zaposlenecv se je povečalo le v skupini (10-49) zaposlenecv, medtem ko se je pri preostalih skupinah zmanjšalo, najbolj v skupini (50-249) zaposlenecv s 3,53-odstotnim upadom zaposlenosti.

7.1.9 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2003

Tabela 73 predstavlja dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2003. Iz nje je razvidno, da je največ podjetij (87,4 %) bilo v skupini (0-9) zaposlenecv z 12,95 % deležem zaposlenecv in realiziranim čistim čistim dobičkom v vrednosti 61,874 mrd SIT. Skupina je drugo leto zapored dosegla drugi največji čisti čisti dobiček.

Tabela 73: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2003*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	34.388	59.660	59,669	77,678	120,673	58,799	61,874	11,86
10-49	3.744	78.267	67,616	67,616	95,254	44,316	50,939	16,31
50-249	1.120	118.786	73,421	73,421	102,516	45,659	56,857	23,17
250-499	202	65.915	34,941	34,941	50,355	21,110	29,245	13,42
Nad 500	110	137.818	151,004	138,268	147,987	33,974	114,013	34,35

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2003)

Najvišji čisti čisti dobiček je realizirala skupina nad 500 zaposlenecv z vrednostjo 114,013 mrd SIT, ki je imela tudi največji delež zaposlenecv (29,93 %) v primerjavi z drugimi skupinami.

Tabela 74 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 2003.

³⁸ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2002 je 107,5.

Tabela 74: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2003*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,052	5,662	1,035	0,109	29,429	3,215	0,138	0,449	0,329	0,193
10-49	0,056	5,931	1,038	0,141	26,835	3,776	0,175	0,424	0,378	0,171
50-249	0,043	5,553	1,020	0,160	23,040	3,697	0,217	0,354	0,224	0,398
250-499	0,028	5,798	1,032	0,181	20,583	3,719	0,381	0,622	0,257	0,091
Nad 500	0,057	7,096	1,045	0,168	25,199	4,225	0,412	0,563	0,272	0,121

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2003)

Iz Tabele 74 je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,057), dodani vrednosti na zaposlenca DVZ (7,096 mio SIT) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,045) najuspešnejša skupina nad 500 zaposlenecv, po poslovnih prihodkih na zaposlenca PROD (29,429 mio SIT) in stopnji stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,109) pa skupina (0-9) zaposlenecv, ki je imela tudi najnižje stroške dela na zaposlenca SDD (3.215 mio SIT).

Na podlagi stopnje lastniškosti financiranja KO (0,622) in stopnje dolžniškosti financiranja DZ (0,091) in KZ (0,257) je najmanj tvegano politiko poslovanja imela skupina (250-499) zaposlenecv, najbolj tvegano pa je poslovala skupina (50-249) zaposlenecv, s stopnjo lastniškosti financiranja KO (0,354) in stopnjo dolžniškosti financiranja DZ (0,398).

Tabela 75 predstavlja spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2003 v primerjavi z letom 2002.

Tabela 75: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2003 v primerjavi z letom 2002*

Skupine	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Št. pod. v %	Δ Št. zap. v %
0-9	4,17	4,68	4,92	5,01	0,75
10-49	2,63	0,11	3,06	3,43	4,30
50-249	4,95	8,78	3,33	-0,15	-2,32
250-499	-1,11	-0,81	1,02	5,76	1,62
Nad 500	6,96	5,16	3,54	-8,33	-5,26

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2002 in 2003

Iz Tabele 75 je razvidno, da so se stroški dela v večini skupin realno³⁹ bolj povečali kot poslovni prihodki na zaposlenca in dodana vrednost na zaposlenca, izjema sta bili skupini (50-249) zaposlenecv in nad 500 zaposlenecv, kar pomeni, da je produktivnost dela realno počasneje naraščala, kot so realno naraščali stroški dela na zaposlenca.

³⁹ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2003 je 105,6.

Število podjetij in zaposlenost sta najbolj upadla v skupini nad 500 zaposlenecv. Zaradi zmanjšanja števila zaposlenecv so se določena podjetja uvrstila v skupino (250-499) zaposlenecv, saj se je v tej skupini število podjetij povečalo za 5,76 %, število zaposlenecv pa za 1,62 % glede na leto 2002.

Največje povečanje kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (6,96 %) glede na leto prej je bilo v skupini nad 500 zaposlenecv, medtem ko se je kazalnik poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (8,78 %) najbolj povečal v skupini (50-249) zaposlenecv.

7.1.10 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2004

Pregled poslovanja posameznih skupin prikazuje uspešno delovanje vseh skupin, saj so vse realizirale čisti čisti dobiček, po katerem je bila najuspešnejša skupina nad 500 zaposlenecv z vrednostjo 132,431 mrd SIT, kar je razvidno iz Tabele 76.

Tabela 76: *Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2004*

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dod. vredn. v %
0-9	36.470	61.720	85,307	85,555	124,934	62,682	62,252	12,50
10-49	3.833	79.984	90,613	114,197	120,794	30,494	90,300	16,80
50-249	1.153	121.437	108,940	102,695	126,168	45,683	80,485	24,10
250-499	182	59.312	40,162	33,992	49,096	21,021	28,084	12,40
Nad 500	117	141.995	167,091	157,510	153,061	20,630	132,431	33,85

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Iz Tabele 77 (ta prikazuje gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 2004) je razvidno, da so vse skupine dosegle pozitivno vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala, po katerem je bila najuspešnejša skupina (10-49) zaposlenecv.

Tabela 77: *Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2004*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,052	6,308	1,045	0,109	31,960	3,470	0,148	0,395	0,369	0,216
10-49	0,090	6,541	1,040	0,142	29,117	4,141	0,163	0,410	0,356	0,211
50-249	0,054	6,157	1,035	0,151	26,440	3,995	0,227	0,435	0,299	0,234
250-499	0,027	6,469	1,030	0,179	23,313	4,172	0,371	0,616	0,255	0,100
Nad 500	0,058	7,447	1,044	0,160	27,814	4,459	0,414	0,457	0,213	0,297

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Vrednosti koeficienta gospodarnosti poslovanja EKP za posamezne skupine so se nahajale na intervalu od 1,030 do 1,045, kjer je najvišjo vrednost dosegla skupina (0-9) zaposlenecv. Ta je bila najuspešnejša tako po stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,109), stroških dela na zaposlenca SDD (3,470 mio SIT) kot tudi po

poslovnih prihodkih na zaposlenca PROD (31,960 mio SIT). Po kazalniku DVZ (7.447 mio SIT) in IZ (0,414) je bila najbolj uspešna skupina nad 500 zaposlencev.

Tabela 78 predstavlja spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003.

Tabela 78: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2004 v primerjavi z letom 2003*

Kriterij	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Št. pod. v %	Δ Št. zap. v %
0-9	7,81	5,01	4,34	6,06	3,46
10-49	6,69	4,91	6,07	2,38	2,20
50-249	7,28	11,16	4,46	2,95	2,24
250-499	7,98	9,67	8,58	-9,90	-10,01
Nad 500	1,35	6,78	1,94	6,37	3,03

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2003 in 2004

Medtem ko se je v letu 2003 dodana vrednost na zaposlenca DVZ realno⁴⁰ najbolj povečala v skupini nad 500 zaposlencev, je v tem letu sledilo najmanjše realno povečanje (1,35 %), čeprav so se poslovni prihodki na zaposlenca povečali za 4,84 odstotne točke več, kot so se povečali stroški dela na zaposlenca.

Trend naraščanja števila podjetij in števila zaposlencev v skupinama (0-9) in (10-49) zaposlencev se je tudi v tem letu nadaljeval. Tako se je v skupini (0-9) zaposlencev število podjetij povečalo za 6,06 % in število zaposlencev za 3,46 % v primerjavi z letom 2003, medtem ko je bilo v skupini (10-49) zaposlencev za 2,38 % več podjetij in za 2,20 % več zaposlencev kot leto prej.

7.1.11 Poslovanje velikostnih skupin v letu 2005

V tem letu je začela veljati nova davčna zakonodaja (ZDDPO-1), z novimi SRS 2006 pa so morala podjetja že za leto 2005 oblikovati odložene davke zaradi začasnih razlik med davčno in računovodsko bilanco.

Iz Tabele 79, ki predstavlja dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2005, je razvidno, da so vse skupine poslovale s čistim čistim dobičkom. Najvišjega je dosegla skupina nad 500 zaposlencev in sicer 157,274 mrd SIT.

⁴⁰ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2004 je 103,6.

Tabela 79: Dinamične gospodarske kategorije za posamezne skupine za leto 2005

Skupine	Število podjetij	Število zaposl.	PI mrd SIT	EBT mrd SIT	Čisti dobiček mrd SIT	Čista izguba mrd SIT	Čisti izid mrd SIT	Dodana vredn. v %
0-9	37.888	63.634	94,898	99,327	136,196	64,107	72,089	12,94
10-49	4.373	86.657	105,519	115,832	123,039	34,848	88,191	18,11
50-249	1.165	121.838	108,262	113,320	131,643	43,057	88,586	23,01
250-499	172	59.398	46,599	44,455	49,464	22,478	26,986	13,21
Nad 500	113	143.074	195,144	189,167	175,135	17,861	157,274	32,73

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Skupina nad 500 zaposlencev je dosegla največji delež dodane vrednosti 33,68 %, ki se je v primerjavi z letom prej zmanjšal za 0,17 odstotne točke. Sledijo skupine (50-249) zaposlencev z deležem dodane vrednosti 23,51 %, skupina (10-49) zaposlencev z deležem 18,11 %, skupina (250-499) zaposlencev z deležem 13,71 %, najmanjši delež (12,94 %) pa je dosegla skupina (0-9) zaposlencev.

Tabela 80 predstavlja gospodarske in finančne kazalnike za posamezne skupine za leto 2005.

Tabela 80: Gospodarski in finančni kazalniki za posamezne skupine za leto 2005

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,058	6,772	1,045	0,107	34,864	3,739	0,171	0,375	0,387	0,223
10-49	0,072	6,805	1,041	0,144	30,685	4,405	0,177	0,396	0,370	0,213
50-249	0,057	6,378	1,032	0,148	28,451	4,219	0,243	0,413	0,290	0,265
250-499	0,028	6,624	1,027	0,171	25,852	4,413	0,305	0,564	0,284	0,124
Nad 500	0,067	7,783	1,048	0,155	29,717	4,620	0,434	0,452	0,222	0,294

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Najvišjo vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,072) je dosegla skupina (10-49) zaposlencev, sledi ji skupina nad 500 zaposlencev ROE (0,067). Ta je dosegla tudi najvišjo vrednost koeficienta gospodarnosti poslovanja EKP (1,048) in vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (7,783 mio SIT). Po kazalnikih PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) (34,864 mio SIT), SDP (stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodki) (0,107) je bila najuspešnejša skupina (0-9) zaposlencev.

Tabela 81 prikazuje spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2005 v primerjavi z letom 2004.

Tabela 81: *Spremembe pomembnejših kazalcev in kazalnikov v letu 2005 v primerjavi z letom 2004*

Skupina	Δ DVZ v %	Δ PROD v %	Δ SDD v %	Δ Št. pod. v %	Δ Št. zap. v %
0-9	4,86	6,59	5,26	3,89	3,11
10-49	1,54	2,89	3,88	14,09	8,35
50-249	1,09	5,11	3,11	1,04	0,33
250-499	-0,1	8,39	3,28	-5,49	0,15
Nad 500	2,02	4,35	1,11	-3,41	0,76

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2004 in 2005

Največja realna⁴¹ rast dodane vrednosti DVZ (za 4,86 % v primerjavi z vrednostjo leta 2004) in produktivnosti PROD (za 6,59 % v primerjavi z vrednostjo leta 2004), izražena s poslovnimi prihodki na zaposlenca, je bila v skupini (0-9) zaposlencev, vendar so se stroški dela na zaposlenca v primerjavi z letom prej realno povišali za 5,26 %, kar je največ od vseh skupin. Veliko rast produktivnosti PROD (8,39 %) je opaziti tudi v skupini (250-499) zaposlencev, čeprav se je dodana vrednost na zaposlenca DVZ realno znižala za 0,1 %, kar je najmanj glede na preostale skupine.

7.1.12 Poslovanje velikostnih skupin od leta 1995 do 2005

V tem podpoglavju predstavljamo povprečne vrednosti gospodarskih in finančnih kazalnikov za posamezne skupine za obdobje 1995-2005.

Tabela 82: *Povprečne vrednosti kazalnikov po skupinah za obdobje 1995-2005*

Skupine	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	SDD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ
0-9	0,023	4,434	1,023	0,104	24,665	2,572	0,134	0,394	0,404	0,181
10-49	0,048	4,820	1,029	0,141	22,389	3,155	0,139	0,379	0,357	0,232
50-249	0,016	4,037	1,011	0,175	16,362	2,864	0,213	0,433	0,263	0,272
250-499	0,001	4,370	1,007	0,184	15,763	2,893	0,269	0,643	0,238	0,087
Nad 500	0,024	5,039	1,022	0,172	18,475	3,174	0,398	0,551	0,233	0,174

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995-2005)

Iz Tabele 82 je razvidno, da je najvišjo povprečno produktivnost PROD (24,665 mio SIT), izraženo kot poslovni prihodki na zaposlenca, in najnižje stroške dela na zaposlenca SDD (2,572 mio SIT) dosegla skupina (0-9) zaposlencev, ki je posledično dosegla najnižjo vrednost stopnje delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,104).

⁴¹ Indeks cen življenjskih potrebščin za leto 2005 je 102,5.

Skupina je dosegla najvišje povprečne vrednosti stopnje dolžniškosti financiranja KZ (0,404) in je bila kapitalsko neustrezna, kar je razvidno iz nizke vrednosti stopnje lastniškosti financiranja KO (0,394).

Po gospodarskih kazalnikih, kot sta koeficienta gospodarnosti poslovanja EKP (1,029) in čista dobičkonosnost kapitala ROE (0,048), je bila najuspešnejša skupina (10-49) zaposlencev. Imela je relativno visoko vrednost dolgoročnih obveznosti, kar je razvidno iz visoke vrednosti stopnje dolžniškosti financiranja DZ (0,232). Skupina je dosegla drugi rezultat po vrednostih kazalnikov poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (22,389 mio SIT) in dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (4,820 mio SIT) ter stroškov dela na zaposlenca SDD (3,155 mio SIT).

Po kazalniku dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (5,039 mio SIT) je bila najbolj uspešna skupina nad 500 zaposlencev, ki je imela sicer najvišjo vrednost stroškov dela na zaposlenca SDD (3,174 mio SIT).

7.1.13 Pregled zaposlovanja po velikostnih skupinah v 11-letnem obdobju

Pregled zaposlovanja po skupinah nam prikazuje, da so mikro, majhna in srednja podjetja (v nadaljevanju MSP) skupaj zaposlovala 68,42 % zaposlencev. Sicer je bilo največje število zaposlencev 1.623.742 v skupini nad 500 zaposlencev, kar pomeni 31,60 % vseh zaposlencev, čeprav se je zaposlenost v skupini od leta 1995 do leta 2005 zmanjšala za 16,40 %.

Tabela 83 predstavlja zaposlenost po velikostnih skupinah za obdobje 1995-2005.

Tabela 83: Zaposlenost po velikostnih skupinah za obdobje 1995-2005

Leto	Skupine							Delež zap. v MSP %
	0-9	10-49	50-249	250-499	MSP	Nad 500	Skupaj	
1995	49.795	47.194	137.973	77.815	312.777	171.114	483.891	64,64
1996	53.735	53.233	127.511	74.328	308.807	157.431	466.238	66,23
1997	56.028	56.611	126.566	71.998	310.203	150.173	460.376	67,38
1998	58.026	59.472	126.997	68.585	313.080	145.514	458.594	68,27
1999	59.235	63.786	129.473	68.669	321.163	142.318	463.481	69,29
2000	61.707	70.022	127.022	68.600	327.351	142.610	469.961	69,65
2001	60.982	74.054	126.043	66.135	327.214	146.231	473.445	69,11
2002	59.216	76.043	121.605	64.865	320.729	145.464	466.193	68,80
2003	59.660	78.267	118.788	66.423	323.138	137.818	460.956	70,10
2004	61.720	79.984	121.437	58.769	321.910	141.995	463.905	69,39
2005	63.634	86.657	121.838	58.649	330.778	143.074	473.852	69,81
Skupaj	643.738	743.323	1.385.253	744.836	3.517.150	1.623.742	5.140.892	68,42

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995- 2005)

Iz Tabele 83 je razvidno, da se je zaposlenost najbolj povečala v skupini (10-49) zaposlencev, in to za 83,60 %, sledi ji skupina (0-9) zaposlencev s povečanjem za

27,70 %. V preostalih skupinah je sledilo zmanjšanje, največji padec pa je bil v skupini (250-499) zaposlencev, in to za 24,70 %.

Ali rezultati slovenskih podjetij potrjujejo dejstvo, da skupine MSP igrajo pomembno vlogo pri zaposlovanju v slovenskem gospodarstvu, testiramo s t-statistiko. Preverjamo, ali je povečano zaposlovanje izrazito v mikro (skupina (0-9) zaposlencev), majhnih (skupina (10-49) zaposlencev) in srednjih podjetjih (skupina (50-249) zaposlencev in skupina (250-499) zaposlencev).

Tako testiramo hipotezo H1a (ta je zapisana v alternativni obliki):

H1a: Povečano zaposlovanje v Sloveniji je izrazito v mikro, majhnih in srednjih podjetjih.

Tabela 84: *Indeksi rasti zaposlovanja po velikostnih skupinah za obdobje 1995-2005*

Leto	Skupine				
	0-9	10-49	50-249	250-499	Nad 500
1995-1996	1,079	1,128	0,924	0,955	0,920
1996-1997	1,042	1,063	0,993	0,969	0,954
1997-1998	1,035	1,051	1,003	0,953	0,969
1998-1999	1,021	1,073	1,019	1,001	0,978
1999-2000	1,041	1,098	0,981	0,999	1,002
2000-2001	0,988	1,058	0,992	0,964	1,025
2001-2002	0,971	1,027	0,964	0,981	0,995
2002-2003	1,007	1,029	0,979	1,024	0,947
2003-2004	1,034	1,022	1,022	0,885	1,030
2004-2005	1,031	1,083	1,003	0,998	1,008
$\bar{Y}$	1,025	1,063	0,988	0,973	0,983

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995- 2005

Preizkus domneve izvajamo ob predpostavki, da gre za medsebojno različne vzorce in da sta pri primerjavi dveh vzorcev varianci različni, to pomeni $\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$.

Tabela 85: *T-koeficienti za indekse rasti zaposlenosti po skupinah za obdobje 1995-2005*

Skupine	0-9	10-49	50-249	250-499	Nad 500
10-49	2,636	1,000			
50-249	2,807	5,352	1,000		
250-499	3,373	3,234	0,998	1,000	
nad 500	2,858	5,171	0,357	0,601	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995-2005

Iz Tabele 85 je razvidno, da je razlika statistično značilna pri $\alpha = 0,05$, pri primerjavi vzorcev, ki so odebeljeno označeni v Tabeli 85. Če primerjamo vzorce skupin (0-9); (10-49); (50-249); (250-499) s skupino nad 500 zaposlencev, ugotovimo, da je povečano zaposlovanje statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ le pri skupinah (0-9) in (10-49) zaposlencev. Ker v skupinah (50-249) in (250-499) zaposlencev zaposlovanje ni statistično značilno pri $\alpha = 0,05$, ničelne hipoteze ne moremo zavrniti. Sprejmemo sklep, da je statistično značilno povečano zaposlovanje le v mikro in majhnih podjetjih, ne pa tudi v srednjih podjetjih.

7.1.14 Produktivnost mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij

V doktorski disertaciji proučujemo tri kazalnike, ki definirajo produktivnost podjetij oziroma v naši raziskavi produktivnost skupin. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Gospodarska zbornica in Ajpes v svojih poročilih najpogosteje uporabljajo kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (www.ajpes.si/Letna_porocila/Druzbe_in_zadruga/Predlozitev?id=76), redkeje kazalnik PROD, ki je definiran kot poslovni prihodki na zaposlenca.

V tem podglavju testiramo hipotezo H2a (zapisana v alternativni obliki):

H2a: Mikro, majhna in srednja podjetja so po produktivnosti uspešnejša (višja vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca) od velikih podjetij.

Pri testiranju hipoteze uporabljamo kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca DVZ.

Preizkus domneve izvajamo ob predpostavki, da gre za medsebojno različne vzorce in se variance medsebojno razlikujejo $\sigma^2_1 \neq \sigma^2_2$. Zaradi obveznega prevrednotenja sredstev v državnih podjetjih, izključujemo leto 2001.

Tabela 86 prikazuje vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ po skupinah za obdobje 1995-2005.

Tabela 86: *Vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ po skupinah za obdobje 1995 -2005*

Leto	Vrednosti kazalnika DVZ po skupinah (v mio SIT)				
	0-9	10-49	50-249	250-499	Nad 500
1995	2,475	2,430	2,050	2,259	2,458
1996	2,735	2,845	2,383	2,692	2,970
1997	3,154	3,262	2,836	3,163	3,533
1998	3,269	3,601	3,085	3,560	3,998
1999	3,845	4,102	3,378	3,943	4,339
2000	4,076	4,489	3,794	4,346	4,946
2002	5,158	5,480	5,023	5,549	6,304
2003	5,662	5,931	5,553	5,798	7,096
2004	6,308	6,541	6,157	6,469	7,447
2005	6,772	6,804	6,378	6,624	7,783
Ȳ	4,345	4,549	4,064	4,441	5,087

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995-2005

Na podlagi primerjave kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca DVZ ugotavljamo, da je najvišjo povprečno vrednost kazalnika dosegla skupina nad 500 zaposlencev (5,087 mio SIT). Sledijo skupine (10-49) zaposlencev in skupine (0-9) zaposlencev, najnižjo vrednost pa je dosegla skupina (50-249) zaposlencev z vrednostjo 4,064 mio SIT.

Zanima nas predvsem odnos mikro, majhnih, srednjih do velikih podjetij. Izračunani t-koeficienti za kazalnik DVZ so prikazani v Tabeli 87.

Tabela 87: *Izračunani t-koeficienti za kazalnik DVZ za obdobje 1995-2005*

Skupina	0-9	10-49	50-249	250-499	Nad 500
10-49	0,689	1			
50-249	1,203	0,988	1		
250-499	0,480	0,357	1,185	1	
Nad 500	-1,008	-0,764	-1,438	-0,889	1

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995- 2005

Ugotavljamo, da razlika v dodani vrednosti po skupinah ni statistično značilna pri $\alpha = 0,05$, zato ničelne hipoteze ne moremo zavrniti. Sprejmemo sklep, da se dodana vrednost na zaposlenca po velikostnih skupinah statistično ne razlikuje pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$.

7.1.15 Finančna stabilnost mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij

Finančno uspešnost (stabilnost) mikro, majhnih, srednjih in velikih podjetij ugotavljamo z uporabo stopnje lastniškosti financiranja KO. Ta je definirana kot delež kapitala v

obveznosti do virov sredstev. Visoka vrednost omenjenega kazalnika izraža konservativno finančno politiko podjetja, kar vpliva na zmanjšanje tveganja pri poslovanju podjetja in obratno, nizka vrednost povečuje tveganje poslovanja podjetja.

Tako testiramo hipotezo H3a (zapisana v alternativni obliki):

H3a: Velika podjetja so v primerjavi z mikro, majhnimi in srednjimi finančno uspešnejša (stabilnejša).

Tabela 88: Stopnje lastniškosti financiranja KO za posamezne skupine za obdobje 1995-2005

Leto	Vrednost kazalnika KO za posamezne skupine				
	0-9	10 – 49	50-249	250-499	nad 500
1995	0,356	0,271	0,585	0,696	0,598
1996	0,359	0,436	0,556	0,644	0,618
1997	0,340	0,311	0,531	0,679	0,625
1998	0,352	0,285	0,517	0,686	0,651
1999	0,362	0,275	0,517	0,662	0,635
2000	0,367	0,378	0,414	0,655	0,577
2002	0,402	0,418	0,382	0,619	0,538
2003	0,449	0,424	0,354	0,622	0,563
2004	0,395	0,411	0,435	0,616	0,457
2005	0,375	0,396	0,413	0,564	0,452
$\bar{Y}$	0,387	0,364	0,461	0,643	0,569

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995-2005)

Iz Tabele 88 je razvidno, da je najvišjo povprečno vrednost (aritmetično sredino) stopnje lastniškosti financiranja KO dosegla skupina (250-499) zaposlencev, najnižjo pa skupina (10-49) zaposlencev.

V Tabeli 89 so prikazani izračunani t-koeficienti za spremenljivko stopnjo lastniškosti financiranja KO za posamezne skupine.

Tabela 89: Izračunani t-koeficienti za stopnjo lastniškosti financiranja KO za obdobje 1995-2005

Skupina	0-9	10-49	50-249	250-499	Nad 500
10-49	0,856	1,000			
50-249	2,980	3,010	1,000		
250-499	17,020	14,051	6,989	1,000	
Nad 500	7,401	7,001	4,805	3,297	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995-2005

Iz Tabele 89 je razvidno, da je razlika statistično značilna pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ pri vzorcih, ki so odebeljeno označeni v Tabeli 89. Ugotavljamo, da se skupina nad 500 zaposlencev po stopnji lastniškosti financiranja KO statistično razlikuje od preostalih skupin. Vendar ima skupina (250-499) zaposlencev višjo vrednost stopnje lastniškosti financiranja KO, kar kaže na večjo finančno stabilnost v primerjavi s skupino nad 500 zaposlencev, zato ničelne hipoteze ne moremo zavrniti. Sprejmemo sklep, da imajo podjetja z večjim številom zaposlencev res večjo finančno stabilnost, vendar ne največja podjetja (skupina nad 500 zaposlencev).

7.1.16 Zadolženost skupin in dejavnosti v povezavi z njihovo poslovno uspešnostjo (ROE)

Poleg gospodarske uspešnosti opazujemo tudi finančne kazalnike, s katerimi ugotavljamo, kako so financirana sredstva podjetja (z lastniškim kapitalom ali z dolgom). Način financiranja vpliva na finančno tveganje in na dobičkonosnost podjetja. Dobičkonosnost podjetja se poveča, če podjetje uporablja cenejše vire financiranja. Navadno je cenejši vir financiranja dolg, saj lastniki v nasprotju z bankami zahtevajo višjo dobičkonosnost vložkov v podjetju.

Tako v doktorski disertaciji proučujemo vpliv stopnje zadolženosti (Z) na uspešnost poslovanja dejavnosti in skupin (ROE). Zaradi obveznega prevrednotenja sredstev v letu 2001, je to leto izključeno iz analize.

7.1.16.1 Vpliv zadolženosti na uspešnost skupin

V tem podpoglavju testiramo hipotezo H4a1 (zapisana v alternativni obliki):

H4a1: Oblikovane skupine z bolj tvegano finančno politiko dosegajo višje vrednosti kazalnikov gospodarske uspešnosti ROE (koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala).

Tabela 90 predstavlja koeficiente čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezna leta in za posamezne skupine.

Tabela 90: *Koeficienti čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne skupine za obdobje 1995-2005*

Leto	Vrednost koeficienta ROE za posamezne skupine				
	0-9	10 – 49	50-249	250-499	nad 500
1995	0,025	-0,015	-0,015	-0,009	-0,010
1996	-0,022	0,004	-0,039	-0,020	-0,009
1997	-0,054	0,020	0,010	0,001	0,002
1998	-0,031	0,001	0,004	0,022	0,019
1999	0,021	0,061	0,016	0,024	0,026
2000	0,002	0,058	0,020	0,009	0,026
2002	0,047	0,043	0,028	0,025	0,041
2003	0,052	0,056	0,043	0,028	0,057
2004	0,053	0,090	0,054	0,027	0,058
2005	0,057	0,072	0,057	0,028	0,067
Ȳ	0,015	0,039	0,018	0,013	0,027

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995- 2005)

Iz Tabele 90 je razvidno, da je bila po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala najbolj uspešna skupina (10-49) zaposlencev z vrednostjo 0,039, sledi skupina nad 500 zaposlencev z vrednostjo ROE 0,027. Najnižjo vrednost ROE 0,013 je dosegla skupina (250-499) zaposlencev.

V nadaljevanju nas zanima, ali se t- koeficienti posameznih skupin statistično razlikujejo pri $\alpha = 0,05$.

T-koeficienti za čisto dobičkonosnost kapitala ROE za posamezne skupine so predstavljene v Tabeli 91.

Tabela 91: *T-koeficienti čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne skupine za obdobje 1995-2005*

Skupina	0-9	10-49	50-249	250-499	nad 500
10-49	1,747	1,000			
50-249	0,379	1,607	1,000		
250-499	0,863	2,295	0,438	1,000	
nad 500	1,037	0,942	-0,773	1,428	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995- 2005

Iz Tabele 91 je razvidno, da se statistično razlikujeta pri stopnji $\alpha=0,05$ le vzorca skupin (10-49) in (250-499) zaposlencev.

V Tabeli 92 so prikazane povprečne stopnje dolžniškosti financiranja za posamezna leta. Zaradi obveznega prevrednotenja sredstev v letu 2001, je to leto izključeno iz analize.

Tabela 92: Stopnje dolžniškosti financiranja Z za posamezne skupine za obdobje 1995- 2005

Leto	Vrednost stopnje Z za posamezne skupine				
	0-9	10-49	50-249	250-499	nad 500
1995	0,608	0,591	0,370	0,267	0,350
1996	0,599	0,519	0,398	0,281	0,308
1997	0,622	0,652	0,426	0,282	0,321
1998	0,610	0,675	0,435	0,279	0,304
1999	0,600	0,687	0,445	0,305	0,315
2000	0,598	0,579	0,559	0,302	0,382
2002	0,576	0,554	0,594	0,351	0,417
2003	0,522	0,549	0,622	0,355	0,393
2004	0,585	0,567	0,533	0,354	0,510
2005	0,610	0,583	0,555	0,408	0,516
Ȳ	0,587	0,593	0,505	0,318	0,392

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995- 2005)

Izračunani t-koeficienti za stopnjo dolžniškosti financiranja Z za posamezne skupine prikazujemo v Tabeli 92.

Tabela 93: T-koeficienti za posamezne skupine za stopnjo dolžniškosti financiranja Z za obdobje 1995-2005

Skupina	0-9	10-49	50-249	250-499	nad 500
10-49	0,319	1,000			
50-249	2,770	2,741	1,000		
250-499	16,150	13,720	6,089	1,000	
nad 500	8,487	7,718	3,480	2,272	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995-2005

Iz Tabele 93 je razvidno, da je razlika statistično značilna pri $\alpha = 0,05$ pri vzorcih, ki so odebeljeno označeni v Tabeli 93. Ugotavljamo, da obstaja statistična razlika pri primerjavi koeficientov čiste dobičkonosnosti kapitala ROE in stopnje dolžniškosti financiranja Z le pri skupinah (10-49) in (250-499) zaposlencev, pri drugih skupinah pa so, čeprav se stopnje dolžniškosti financiranja razlikujejo pri $\alpha = 0,05$, koeficienti dobičkonosnosti kapitala ROE statistično neznačilni pri $\alpha = 0,05$, zato ničelne hipoteze ne moremo zavrniti. Dokazujemo, da zadolženost statistično neznačilno vpliva na čisto dobičkonosnost kapitala v skupinah.

7.1.16.2 Zadolženost dejavnosti v povezavi z njihovo uspešnostjo (ROE)

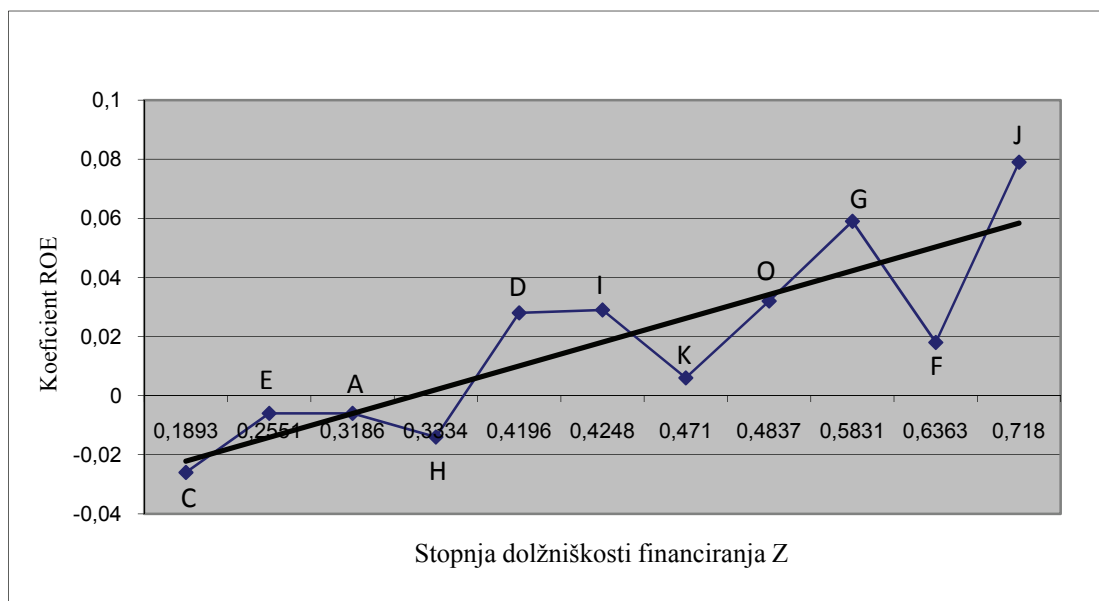
Vpliv stopnje dolžniškosti financiranja na koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala proučujemo tudi za dejavnosti. Tako testiramo hipotezo H4a2 (zapisana v alternativni obliki):

H4a2: Dejavnosti z bolj tvegano finančno politiko dosegajo višje vrednosti kazalnikov gospodarske uspešnosti ROE.

Ali je dobičkonosnost kapitala ROE statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ višja pri tistih dejavnostih, ki imajo višjo stopnjo dolžniškosti financiranja, ugotavljamo z uporabo t-statistike. Naš vzorec predstavljajo podjetja različnih dejavnosti, kjer proučujemo 11 dejavnosti, dejavnost B (ribištvo) je izločena (dejavnost je v stagnaciji, saj je vsa leta proučevanja imela negativen koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE, medtem ko so manjše dejavnosti, kot so L (javna uprava, obramba, socialno zavarovanje), M (izobraževanje), N (zdravstvo in socialno varstvo) in O (druge javne, skupne in osebne storitve), predvsem zaradi majhnega vpliva na gospodarstvo (skupaj so ustvarile 3,12 % dodane vrednosti), združene in jih obravnavamo kot druge dejavnosti. Zaradi obveznega prevrednotenja sredstev v letu 2001 (v dejavnostih C (rudarstvo), D (predelovalna) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) izključujemo obdobje 2001.

Slika 5 prikazuje odnos med stopnjo dolžniškosti financiranja Z in koeficientom čiste dobičkonosnosti kapitala za posamezne dejavnosti.

Slika 5: Odnos med stopnjo dolžniškosti financiranja Z in koeficientom čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne dejavnosti za obdobje 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995-2005)

Najbolj tvegano so poslovale dejavnosti, ki imajo visoke vrednosti stopnje dolžniškosti financiranja. Tako po zadolženosti izstopajo dejavnosti: F (gradbeništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil), J (finančno posredništvo). Vse omenjene dejavnosti imajo pozitivne vrednosti koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE). Z uporabo t-statistike ugotavljamo:

- ali se vrednosti koeficientov dobičkonosnosti kapitala ROE v dejavnostih, ki imajo negativni ROE, in dejavnostih, ki imajo pozitiven ROE, statistično razlikujejo pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$;

- ali je razlika med vrednostmi stopnjami dolžniškosti financiranja (KZ in DZ) pri dejavnostih, ki imajo pozitiven ROE in dejavnostmi, ki imajo negativen ROE, statistično pomembna pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$.

Nizke vrednosti stopnje dolžniškosti financiranja imajo dejavnosti A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) z vrednostjo 0,318; C (rudarstvo) z vrednostjo 0,189; E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) z vrednostjo 0,255 in H (gostinstvo) z vrednostjo 0,333. Vse omenjene dejavnosti imajo negativno povprečno vrednost koeficienta ROE.

Na prvi pogled bi lahko rekli, da povečana zadolženost vpliva na višjo vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE, saj so dejavnosti z višjo stopnjo dolžniškosti financiranja Z (skupna vrednost kratkoročne in dolgoročne stopnje dolžniškosti financiranja), večinoma imele pozitivno vrednost kazalnika ROE in obratno. To preverjamo še s t-statistiko. V analizi uporabljamo dvostranski preizkus. Pri primerjavi dveh vzorcev upoštevamo, da enote enega vzorca (na primer dejavnost A (kmetijstvo, lov in gospodarstvo)) niso povezane z enotami drugega vzorca (na primer dejavnost C (rudarstvo)). Upoštevamo, da sta varianci med dvema primerljiva vzorcema različni: $\sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$.

Tabela 94: T-koeficienti za koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE) za posamezne dejavnosti za obdobje 1995- 2005

	A	C	D	E	F	G	H	I	J	K	Druge
C	1,272	1,000									
D	-2,652	-4,148	1,000								
E	0,915	-1,192	2,492	1,000							
F	-2,177	-3,806	0,521	-2,032	1,000						
G	-8,147	-10,138	-2,283	2,386	-3,132	1,000					
H	1,387	-1,651	3,392	-0,993	2,981	9,624	1,000				
I	-4,563	-6,759	-0,146	-3,850	-0,829	3,228	-5,916	1,000			
J	-2,209	-2,424	-1,278	-2,217	-1,453	-0,674	-2,194	-1,265	1,000		
K	-1,160	-2,185	1,558	-1,077	1,093	4,137	-1,366	2,022	-1,788	1,000	
Druge	-2,433	-3,654	-0,252	-2,345	-0,709	1,568	-2,239	-0,176	1,159	-1,562	1

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995-2005

V Tabeli 94 so prikazani t-koeficienti za koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala ROE za posamezne dejavnosti. Razlika je statistično značilna pri $\alpha = 0,05$ pri primerjavi vzorcev, ki so odebeljeno označeni v Tabeli 94. Tako nam t-test pokaže statistično neznačilno razliko pri $\alpha = 0,05$ med dejavnostmi, ko primerjamo:

- dejavnost A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) ($\sigma(0,015)$) z dejavnostjo F (gradbeništvo) ($\sigma(0,034)$) (statistična razlika pri $\alpha = 0,10$);
- dejavnost A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) ($\sigma(0,015)$) z dejavnostjo K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) ($\sigma(0,039)$);
- dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) ($\sigma(0,023)$) z dejavnostjo F (gradbeništvo) ($\sigma(0,035)$).

Obstaja pa statistično značilna razlika, če primerjamo dve dejavnosti s pozitivnimi vrednostmi koeficienta ROE, na primer:

- dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) ($\sigma(0,020)$) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) ($\sigma(0,038)$);
- dejavnost D (predelovalna) ($\sigma(0,039)$) in G (trgovina in popravilo motornih vozil) ($\sigma(0,020)$).

Ali obstaja statistična razlika (pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$) med stopnjami dolžniškosti financiranja Z pri dejavnostih, kjer obstajajo statistične značilne razlike med vrednostmi koeficientov čiste dobičkonosnosti kapitala ROE, prikazuje Tabela 95.

Tabela 95: T-koeficienti za stopnjo dolžniškosti financiranja Z po posameznih dejavnostih za obdobje 1995-2005

	A	C	D	E	F	G	H	I	J	K	Druge
C	1,435	1,000									
D	-4,197	-9,011	1,000								
E	1,421	-1,448	4,251	1,000							
F	-9,261	-12,612	-8,281	6,035	1,000						
G	10,784	-15,524	6,067	8,413	-2,085	1,000					
H	0,137	3,810	6,216	-1,421	-6,473	4,254	1,000				
I	-4,581	-6,161	-0,169	-3,497	5,430	5,102	1,978	1,000			
J	-11,020	-14,933	-10,431	14,187	2,078	-2,046	7,235	3,768	1,000		
K	-5,867	10,296	-0,199	-5,409	5,210	6,894	-3,329	-1,248	3,289	1,000	
Druge	-3,294	-9,104	-2,936	-10,965	-4,698	4,450	-3,394	-1,613	6,734	0,535	1

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za obdobje 1995-2005

V Tabeli 95 so prikazani t-koeficienti za stopnje dolžniškosti financiranja Z za posamezne dejavnosti. Pri primerjavi vzorcev, ki so odebeljeno označeni v Tabeli 95, je razlika statistično značilna pri $\alpha = 0,05$. Tako vidimo, da obstaja statistično značilna razlika med stopnjami dolžniškosti financiranja Z pri dejavnostih, kjer se vrednosti ROE statistično značilno razlikujejo pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$. Hkrati ugotavljamo, da obstaja statistična razlika tudi pri dejavnostih, ki imajo pozitivne vrednosti koeficienta ROE (primer dejavnost D (predelovalna) in dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil)). Pri teh pa se stopnji dolžniškosti financiranja kot tudi koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE razlikujeta pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$. Ker pa ima dejavnost G višjo tako povprečno stopnjo dolžniškosti financiranja Z kot tudi povprečno vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE, lahko rečemo, da zadolženost statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ vpliva na povečanje koeficienta dobičkonosnosti kapitala pri dejavnosti G.

Obstajajo pa vzorci, v katerih se koeficienti čiste dobičkonosnosti kapitala ROE pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ ne razlikujejo, medtem ko se stopnje dolžniškosti financiranja statistično razlikujejo pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$. To pomeni, da zadolženost pri

omenjenih dejavnostih ni vplivala na čisto dobičkonosnost kapitala ROE. Gre za vzorce, ko primerjamo dejavnosti:

- A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) ($\sigma(0,024)$) in F (gradbeništvo) ($\sigma(0,085)$);
- A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) ($\sigma(0,077)$) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) ($\sigma(0,039)$);
- ter E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) ($\sigma(0,040)$) in F (gradbeništvo) ($\sigma(0,085)$).

Na podlagi rezultatov ugotavljamo, da so vrednosti koeficientov čiste dobičkonosnosti kapitala ROE pri dejavnostih (K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo), F (gradbeništvo) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) okoli vrednosti 0, kar pomeni, da se porazdelitve medsebojno prekrivajo, kar je tudi razlog, da ni statistične razlike med aritmetičnimi sredinami koeficientov čiste dobičkonosnosti kapitala. Pri preostalih dejavnostih med dobičkonosnimi dejavnostmi (D, G, J, K, I in druge dejavnosti) in nedobičkonosnimi (A, C, E, H) obstaja statistična razlika pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ za kazalnika ROE in Z, kar je razlog, da ničelno hipotezo zavračamo. Dokazujemo, da kljub nekaterim omenjenim izjemam dejavnosti z višjo stopnjo dolžniškosti financiranja Z dosežajo višjo vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE.

8 USPEŠNOST IZBRANIH DEJAVNOSTI PO VELIKOSTNIH SKUPINAH

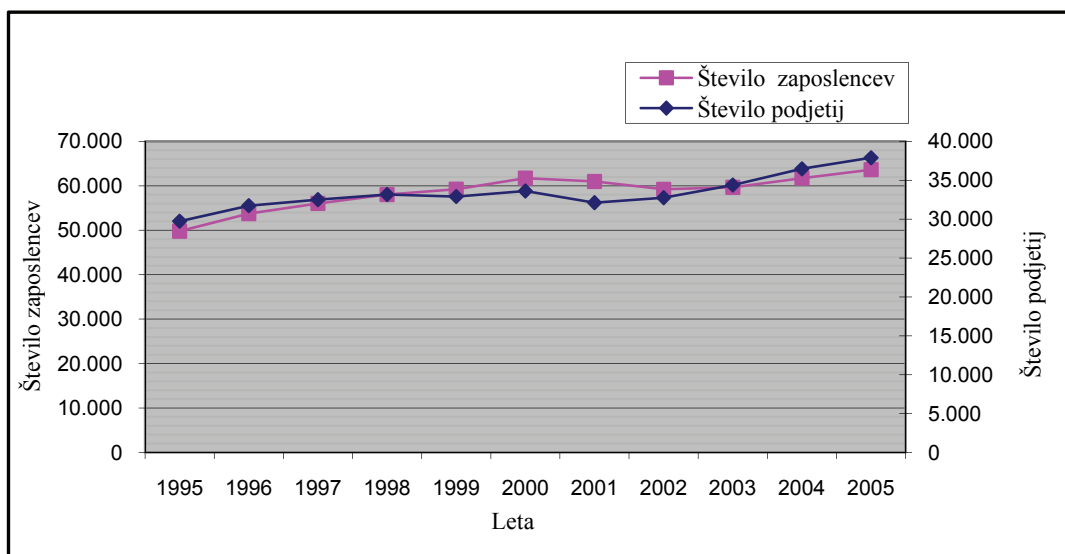
V tem poglavju združujemo šesto in sedmo poglavje ter predstavljamo uspešne dejavnosti, ki so pomembno vplivale na uspešnost posameznih skupin od leta 1995 do leta 2005. Po posameznih skupinah uspešnost izbranih dejavnosti analiziramo s kazalniki, kot so ROE (koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala), EKP (koeficient gospodarnosti poslovanja), DVZ (dodana vrednost na zaposlenca), SDP (stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov), PROD (poslovni prihodki na zaposlenca), IZ (stopnja izvozne usmerjenosti), KO (stopnja lastniškosti financiranja) in KZ, DZ (stopnji dolžniškosti financiranja). Poleg teh kazalnikov uporabljamo še dva kazalca kot sta čisti izid in poslovni izid.

8.1 Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (0-9) zaposlencev

Značilno za skupino (0-9) zaposlencev je visoka produktivnost, definirana kot poslovni prihodki na zaposlenca, in nizki stroški dela na zaposlenca. Ti so predvsem posledica racionalnega obnašanja podjetij skupine (0-9) zaposlencev, predvsem pa kažejo na učinkovitost zaposlencev ter njihovo polno zaposlenost. Vsa leta je skupina poslovala najbolj tvegano v primerjavi z ostalimi skupinami, kar je razvidno iz stopenj lastniškosti financiranja KO (glejte poglavje 7).

Slika 6 prikazuje število podjetij in zaposlencev skupine (0-9) zaposlencev za obdobje 1995-2005.

Slika 6: Število podjetij in zaposlencev v skupini (0-9) zaposlencev v obdobju 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995-2005)

Skupina je imela v vseh letih proučevanja največ registriranih podjetij. Tako je bilo prvo leto registriranih 29.731 podjetij, ki so zaposlovala 49.795 zaposlencev, leta 1996 že 31.730 podjetij (6,8 % več od leta prej) in leta 1997 kar 32.497 podjetij. V letu 1998 je sledilo povečanje podjetij na 33.161, leto kasneje pa se je število zmanjšalo na 32.904. V letu 2000 je število podjetij zopet naraslo na 33.617 podjetij. V tem letu so podjetja zaposlovala 61.707 zaposlencev. Največ jih je bilo registriranih v dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil), in sicer 12.665 oziroma 37,67 %. Sledita dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) s številom 8.156 (24,26 %) in predelovalna dejavnost D s številom 4.587 (13,64 %). Podobno velja pri zaposlovanju. V letu 2000 je bil največji delež zaposlencev v dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil) (35,57 %), sledita ji dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (22,32 %) in dejavnost D (predelovalna) (15,41 %).

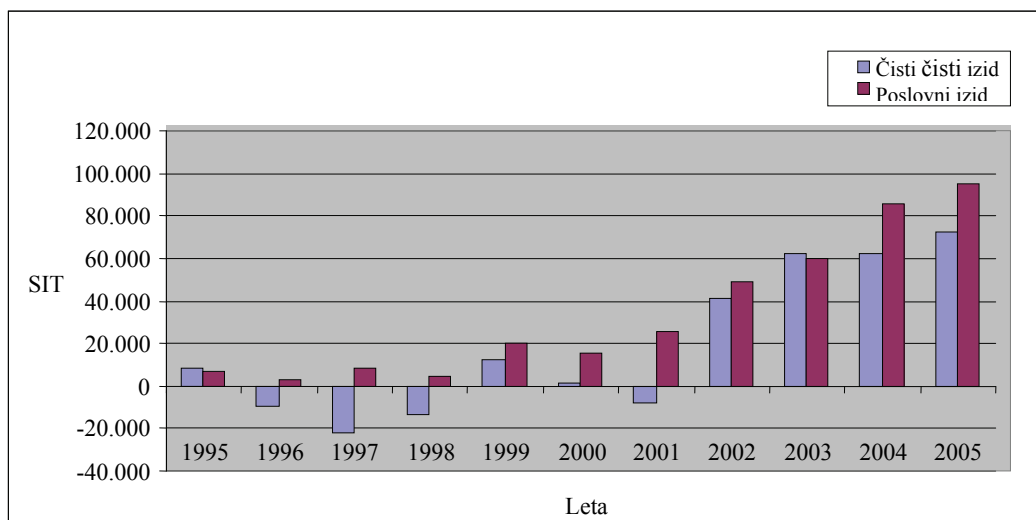
V letu 2001 opazimo zmanjšano število tako registriranih podjetij kot tudi število zaposlencev, podobno ugotavljamo tudi v letu 2002, ko se število podjetij ni pomembno spremenilo (manj kot 1 %), medtem ko se je število zaposlencev zmanjšalo za 2,89 %. V letu 2003 je bilo registriranih 32.746 podjetij, ki so zaposlovala 59.216 zaposlencev.

V letih 2004 in 2005 sta se povečali tako število podjetij kot tudi število zaposlencev, v letu 2004 za 6,05 % (število podjetij) in za 2,19 % (število zaposlencev) glede na leto prej, medtem ko se je v letu 2005 število podjetij povečalo za 3,88 % in število zaposlencev za 3,10 % v primerjavi z letom 2004.

V zadnjem letu proučevanega obdobja so prevladovala podjetja dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil) s številom 11.608 oziroma deležem 30,63 %, dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) s številom 10.967 (28,94 %), sledita dejavnosti D (predelovalna) s številom 4.934 in deležem 13,02 % in F (gradbeništvo) s številom 3.431 in deležem 9,06 %.

Slika 7 prikazuje čisti čisti in poslovni izid za skupino (0-9) zaposlencev v obdobju 1995-2005.

Slika 7: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (0-9) zaposlencev v obdobju 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za obdobje 1995-2005)

Prvo leto proučevanega obdobja je ta skupina edina poslovala s čistim čistim dobičkom v vrednosti 8,032 mrd SIT, pri čemer je bil poslovni dobiček PI 7,187 mrd SIT. V naslednjih letih je bilo poslovanje skupine bistveno slabše v primerjavi z letom 1995, saj je skupina do leta 1998 poslovala tako s čisto čisto izgubo kot tudi s poslovno izgubo, leta 1999 je realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 12,247 mrd SIT in leta 2000 1,337 mrd SIT. Mnogo bolj uspešna je bila skupina od leta 2002 do leta 2005. Opazimo, da se je od leta 2002 z veljavo standardov SRS 2002 poslovanje skupine (0-9) zaposlencev pomembno izboljšalo, saj je bil že leta 2002 realiziran čisti čisti dobiček v vrednosti 40,850 mrd SIT (v tem letu je uspešnejše poslovala samo skupina nad 500 zaposlencev s čistim čistim dobičkom 79,040 mrd SIT), v letu 2003 je bilo realiziranega že 61,874 mrd SIT čistega čistega dobička, leto kasneje 62,252 mrd SIT, leta 2005 pa 72,089 mrd SIT. Vsa leta proučevanega obdobja je skupina imela pozitiven poslovni izid in je bila izguba posledica razlike med finančnimi prihodki in odhodki in/ali prihodki in odhodki izven rednega delovanja.

H gospodarski uspešnosti skupine (0-9) zaposlencev sta prvo leto proučevanja najbolj pripomogli dejavnosti J (finančno posredništvo) in G (trgovina in popravilo motornih vozil), vrednosti posameznih kazalcev in kazalnikov so prikazane v Tabeli 96.

Tabela 96: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlencev v letu 1995

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
J	0,664	10,403	1,373	0,111	21,230	0,070	0,116	0,782	0,071	3,434	9,194
G	0,055	2,330	1,010	0,053	23,494	0,115	0,242	0,629	0,088	4,953	5,320

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

V letih 1996 in 1997 je skupina realizirala čisto čisto izgubo. Tako so bile v letu 1997 uspešne le tri dejavnosti: F (gradbeništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in M (izobraževanje) (glejte Tabelo 97).

Tabela 97: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlencev v letu 1997

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
F	0,066	2,755	1,020	0,094	14,793	0,027	0,229	0,614	0,089	1,103	924
G	0,048	2,970	1,010	0,062	27,532	0,150	0,198	0,652	0,109	6,302	5,699
M	0,051	3,100	1,030	0,271	7,888	0,037	0,377	0,456	0,092	118	0,119

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

V letu 1997 dejavnost J (finančno posredništvo) ni spadala več med uspešne dejavnosti skupine, saj je dosegla čisto čisto izgubo v vrednosti 5,042 mrd SIT. Uspešno pa je poslovala dejavnost F (gradbeništvo) z najvišjo doseženo vrednostjo koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,066).

Poslovanje z izgubo se je v letu 1998 nadaljevalo, saj je bila ta dosežena v vrednosti 13,8 mrd SIT, kar je za 37,41 % manj glede na leto prej, medtem ko se je leto 1999 zaključilo uspešno, saj je skupina realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 12,247 mrd SIT. V tem letu je bila uspešna večina dejavnosti (predvsem G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze)), izjema so bile A (kmetijstvo), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), H (gostinstvo) in O (druge, javne, skupne in osebne storitve), ki so realizirale negativni čisti čisti izid.

Nekoliko slabše poslovanje je bilo leta 2000, in sicer z dobičkom 1,3 mrd SIT. Glavni razlog je predvsem slabo poslovanje dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), ki je v tem letu imela 8,2 mrd SIT čiste čiste izgube, medtem ko je v letu prej realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 3,6 mrd SIT.

Tabela 98: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlencev v letu 2000

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,031	3,971	1,019	0,136	17,276	0,192	0,505	0,382	0,090	3,115	4,328
F	0,071	14,350	1,023	0,135	14,350	0,032	0,255	0,563	0,130	1,549	1,622
G	0,045	3,858	1,015	0,074	31,234	0,180	0,239	0,605	0,132	10,067	8,400
I	0,049	4,472	1,007	0,099	24,834	0,277	0,269	0,516	0,164	1,147	594

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

Iz Tabele 98 je razvidno, da so bile v letu 2000 uspešne dejavnosti: D (predelovalna), F (gradbeništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze).

Leta 2001 je bila realizirana čista izguba v vrednosti 7,851 mrd SIT, medtem ko je bil poslovni dobiček 25,404 mrd SIT. Leta 2002 so začeli veljati SRS 2002. V tem letu je skupina (0-9) zaposlencev ustvarila 40,850 mrd SIT čistega čistega dobička, kar je drugi rezultat glede na preostale skupine. Uspešnost skupine se je v letu 2003 nadaljevala, saj je skupina zopet dosegla drugi rezultat po vrednosti čistega čistega dobička, in sicer 61,874 mrd SIT. Uspešnosti posameznih dejavnosti za leto 2003 so prikazane v Tabeli 99.

Tabela 99: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlencev v letu 2003*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,066	5,579	1,042	0,132	22,990	0,163	0,502	0,364	0,197	9,121	9,774
F	0,085	4,348	1,044	0,135	18,923	0,015	0,225	0,553	0,185	4,434	1,804
G	0,044	5,579	1,029	0,075	42,233	0,173	0,448	0,392	0,150	23,049	19,831
K	0,042	6,773	1,053	0,142	26,387	0,075	0,506	0,282	0,171	18,939	24,671

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2003)

V letu 2003 so po uspešnosti prevladovali dejavnosti D (predelovalna dejavnost), F (gradbeništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve).

V letu 2004 je skupina realizirala 62,252 mrd SIT čistega čistega dobička. Uspešnost skupine je predvsem v povečanju poslovnega dobička PI, saj se je ta glede na leto prej nominalno povečal za 42,90 % oziroma realno za 39,3 %, čisti čisti dobiček pa za 10,14 % oziroma realno za 6,54 %.

V letu 2005 je skupina realizirala 72,089 mrd SIT čistega čistega dobička in 94,327 mrd SIT poslovnega dobička. Uspešne dejavnosti so prikazane v Tabeli 100.

Tabela 100: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (0-9) zaposlencev v letu 2005*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,103	6,406	1,062	0,143	24,587	0,181	0,372	0,449	0,164	14,884	10,222
G	0,109	6,666	1,036	0,075	49,882	0,206	0,298	0,531	0,162	33,134	22,531
K	0,049	8,310	1,077	0,141	31,202	0,071	0,450	0,313	0,224	34,602	36,408

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 100 je razvidno, da so bile v letu 2005 uspešne dejavnosti D (predelovalna dejavnost), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve).

V zadnjem letu proučevanega obdobja je dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil) imela največja deleža registriranih podjetij (30,64 %) in zaposlenecv (30,07 %). V tej dejavnosti se je število podjetij v primerjavi z letom 1995 zmanjšalo za 13,87 %, medtem ko se je število zaposlenecv zmanjšalo za 12,53 %. Dejavnost je dosegla drugo najvišjo vrednost čistega čistega dobička (22,531 mrd SIT) in se tako uvrstila za dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) z realiziranim čistim čistim dobičkom v vrednosti 36,408 mrd. Ta je bila najuspešnejša po dodani vrednosti na zaposlenca DVZ (8,10 mio SIT) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,077), najvišjo vrednost poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (49,886 mio SIT) in najnižjo stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,075) pa je imela dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil).

V celotni skupini je imela največjo izvozno usmerjenost IZ (0,513) dejavnost E (oskrba z električno energijo, plinom in vodo), ki je dosegla tudi najvišjo dodano vrednost na zaposlenca DVZ (18,048 mio SIT), vendar je treba poudariti, da dejavnost na podlagi realiziranih prihodkov in ustvarjene celotne dodane vrednosti ni imela pomembnega vpliva v skupini.

Pregled poslovanja skupine (0-9) zaposlenecv prikazuje, da so bile od leta 1995 do 2000 pomembnejše dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine: J (finančno posredništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), M (izobraževanje), F (gradbeništvo), od leta 2001 do 2005 pa poleg omenjenih tudi dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze) in D (predelovalna dejavnost).

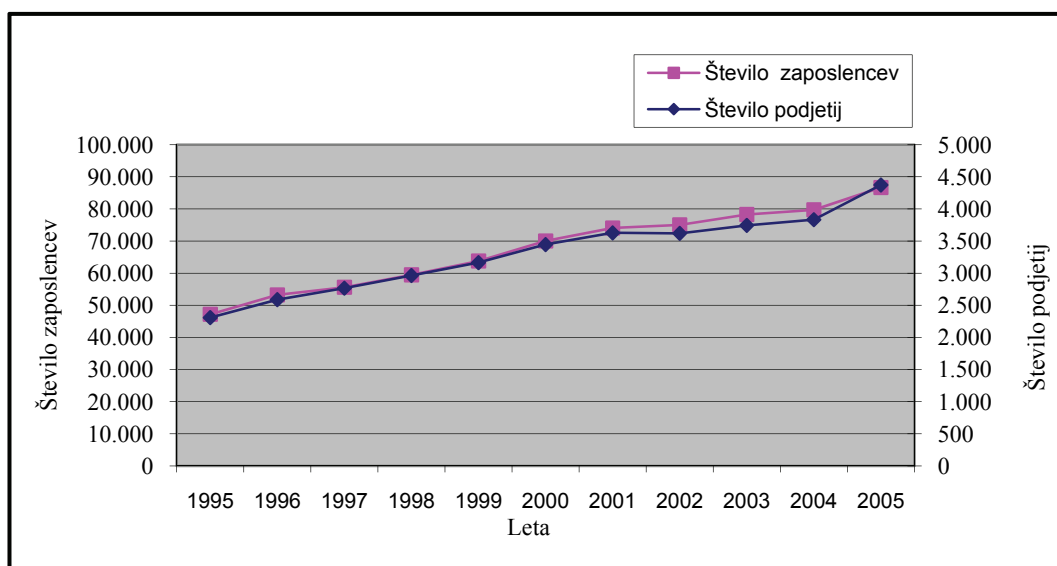
Število zaposlenecv in tudi število registriranih podjetij sta se enakomerno povečevali iz leta v leto. Tako se je število podjetij od leta 1995 do leta 2005 povečalo za 27,44 % glede na leto 1995, število zaposlenecv pa za 27,80 % glede na leto 1995.

8.2 Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (10-49) zaposlenecv

V začetku proučevanega obdobja je bilo registriranih 2.309 podjetij, ki so skupaj zaposlovala 47.194 zaposlenecv. Največ podjetij (27,9 %) je bilo registriranih v dejavnosti D (predelovalna), ki je imela 31,05 % zaposlenecv, sledi ji dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) s 25,80-odstotnim deležem podjetij in 22,90-odstotnim deležem zaposlenecv.

Pregled števila podjetij in števila zaposlenecv skupine od leta 1995 do 2005 prikazuje Slika 8.

Slika 8: Število podjetij in zaposlencev v skupini (10-49) zaposlencev v obdobju 1995-2005

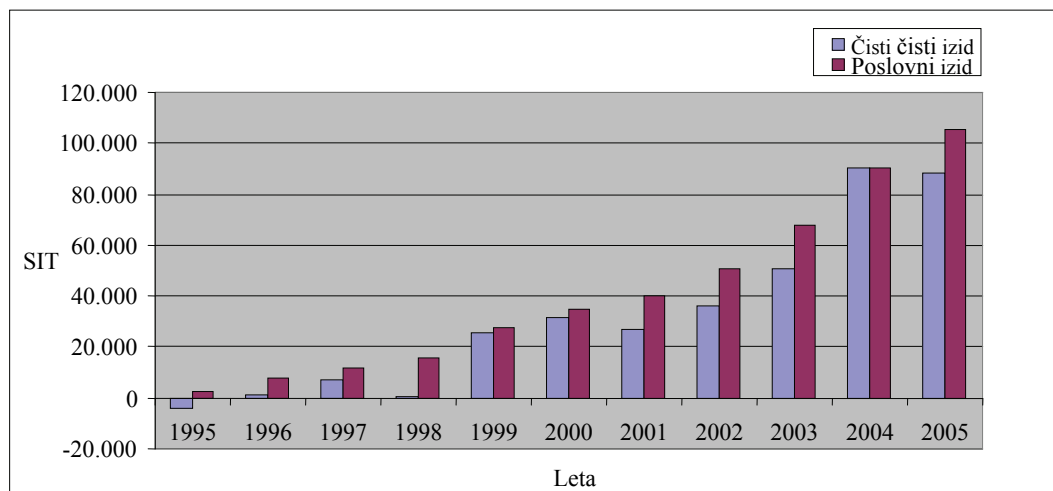
Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995-2005)

Od leta 1995 do 2000 se je število podjetij povečalo za 33,10 %, zaposlenost pa za 9,80 %. V letu 2002 ni bilo pomembnih sprememb. Leto kasneje je bilo registriranih 3.744 podjetij (za 3,40 % več) in 78.267 zaposlencev (za 4,2 % več). Naraščanje števila podjetij in zaposlencev se je v letih 2004 in 2005 nadaljevalo, saj se je v letu 2004 število podjetij povečalo za 2,30 % in število zaposlencev za 2,10 % (glede na leto 2003), medtem ko se je v letu 2005 število registriranih podjetij povečalo za 14,00 % in število zaposlencev za 8,30 % (glede na leto 2004). V vseh letih so po številu podjetij in številu zaposlencev prevladovali dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Ugotavljamo, da se je od leta 1995 do leta 2005 število podjetij povečalo za kar 89,39 %, število zaposlencev pa za 83,62 %.

Če podrobneje pogledamo zadnje leto proučevanega obdobja, so bili deleži podjetij po posameznih dejavnostih naslednji: v dejavnosti D (predelovalna) je bilo registriranih 27,30 % podjetij, v dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) 24,30 % in v dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) 17,60 %, medtem ko so bili deleži zaposlencev naslednji: v dejavnosti D (predelovalna) 29,90 %, G (trgovina, popravilo motornih vozil) 23,30 % in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) 16,50 %.

Pregled poslovnega in čistega čistega izida prikazuje Slika 9. Skupina je vsa leta, razen leta 1995, poslovala s poslovnim in čistim čistim dobičkom.

Slika 9: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (10-49) zaposlencev v obdobju 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995-2005)

Prvo leto proučevanega obdobja je skupina realizirala 2,384 mrd SIT poslovnega dobička in 4,271 mrd SIT čiste čiste izgube, kar pomeni da je bila izguba realizirana na finančnem delu ali izven rednega delovanja. Leto kasneje je skupina realizirala 1,248 mrd SIT čistega čistega dobička in poslovnega 7,477 mrd SIT, v letu 1997 pa se je uspešnost nekoliko poslabšala, saj je bilo realiziranega le 6,893 mrd čistega čistega dobička. Leta 1998 je skupina realizirala le 0,494 mrd SIT čistega čistega dobička (na nizko raven čistega čistega dobička sta vplivali dejavnost J (finančno posredništvo) in dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) in poslovnega 15,810 mrd SIT. Sledilo je uspešno leto, saj je v letu 1999 skupina ustvarila 25,786 mrd čistega čistega dobička in 27,590 mrd SIT poslovnega dobička. Uspešnost se je nadaljevala tudi v letu 2000, saj je bilo ustvarjenega že 31,395 mrd SIT čistega čistega dobička in poslovnega 34,495 mrd SIT, leto kasneje (2001) se je čisti čisti dobiček znižal na 26,682 mrd SIT, poslovni pa povišal na 40,170 mrd SIT. Leto 2002 je bilo za skupino uspešno leto, saj je bilo ustvarjenega že 50,537 mrd SIT poslovnega in 35,864 mrd SIT čistega čistega dobička. Leto kasneje (2003) se je poslovni dobiček povišal na 67,616 mrd SIT, čisti čisti dobiček pa na 50,939 mrd SIT. Leto 2004 je bilo izjemno uspešno leto, saj je skupina realizirala 90,300 mrd čistega čistega dobička (drugi najboljši rezultat v primerjavi z ostalimi skupinami) in 90,617 mrd SIT poslovnega dobička, medtem ko je v letu 2005 sledilo znižanje čistega čistega dobička na vrednost 88,191 mrd SIT, poslovni pa se je nekoliko povišal in sicer na vrednost 105,519 mrd SIT.

V prvem letu proučevanega obdobja je pozitivno poslovalo kar nekaj dejavnosti: C (rudarstvo), F (gradbeništvo), G (trgovina, popravilo motornih vozil), I (promet, skladiščenje in zveze) in J (finančno posredništvo). Najuspešnejši sta bili dejavnosti J (finančno posredništvo) in G (trgovina, popravilo motornih vozil), kar je prikazano v Tabeli 101.

Tabela 101: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlencev v letu 1995*

Dej.	ROE	DVZ	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
J	0,770	17.098	1,759	0,133	23.575	0,213	0,381	0,351	0,177	2,837	3,399
G	0,016	2.847	1,003	0,077	23.807	0,084	0,280	0,588	0,086	3,220	3,220
I	0,050	2.295	1,006	0,148	10.942	0,213	0,301	0,531	0,136	0,128	0,188

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

V letu 1996 se je poslovanje izboljšalo, saj je bil dosežen poslovni dobiček v vrednosti 7,477 mrd SIT in čisti čisti dobiček v vrednosti 1,248 mrd SIT. Tako kot v letu 1995 so bile uspešne dejavnosti J (finančno posredništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze). Te so prevladovali tudi v naslednjih letih (izjema je dejavnost J, ki je v letu 1998 realizirala čisto čisto izgubo v vrednosti 4,165 mrd SIT), k uspešnosti skupine pa so od leta 1997 prispevale tudi dejavnosti, kot so D (predelovalna), F (gradbeništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze) (na podlagi podatkov Ajpes so omenjene dejavnosti po vrednosti kazalnikov poslovale do leta 1999 le z manjšimi odstopanji, zato njihovo uspešnost po posameznih obdobjih ne prikazujemo). Pregled uspešnih dejavnosti v letu 2000 pa prikazuje Tabela 103.

Tabela 102: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlencev v letu 2000*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
F	0,152	3,343	1,031	0,175	13,029	0,041	0,282	0,551	0,104	3,007	3,031
G	0,105	4,904	1,021	0,075	40,261	0,123	0,308	0,556	0,104	13,707	11,457
I	0,120	5,258	1,028	0,121	22,898	0,213	0,411	0,386	0,175	2,146	2,769
J	0,138	12,877	1,013	0,271	22,097	0,070	0,238	0,187	0,490	0,208	6,164
D	0,095	4,153	1,037	0,184	14,829	0,281	0,416	0,419	0,130	10,722	9,567

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

Iz Tabele 102 je razvidno, da je po koeficientu ROE 0,152 bila najuspešnejša dejavnost F (gradbeništvo), po koeficientu EKP pa dejavnost D (predelovalna). Najvišjo vrednost stopnje stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP je imela dejavnost J (finančno posredništvo) (0,271), kar pomeni, da je imela dejavnost visoke stroške dela na realizirane poslovne prihodke.

Tako kot v letu 2000 so tudi v letih 2001, 2002, 2003 in 2004 prevladovali že omenjene dejavnosti, k uspešnosti skupine pa je po letu 2000 prispevala tudi dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Tako so v letu 2004 vse dejavnosti v skupini, z izjemo A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) in B (ribištvo), realizirale poslovni dobiček, po absolutni vrednosti pa so prevladovali dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (16,689 mrd SIT), G (trgovina, popravilo

motornih vozil) (33,944 mrd SIT) in D (predelovalna) (21,780 mrd SIT), kar je razvidno iz Tabele 103.

Tabela 103: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlencev v letu 2004*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,082	5,626	1,050	0,193	19,166	0,299	0,373	0,433	0,174	21,780	12,397
G	0,117	7,455	1,033	0,080	55,150	0,142	0,334	0,506	0,144	33,944	23,705
K	0,080	7,797	1,050	0,209	25,827	0,136	0,631	0,220	0,117	16,689	36,582
I	0,178	7,648	1,074	0,123	30,456	0,285	0,340	0,311	0,320	8,434	6,539

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

V zadnjem letu proučevanega obdobja je skupina realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 88,191 mrd SIT in poslovni dobiček PI 105,519 mrd SIT. Uspešne dejavnosti so bile D (predelovalna), F (gradbeništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil), I (promet, skladiščenje in zveze) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Njihova uspešnost je prikazana v Tabeli 104.

Tabela 104: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (10-49) zaposlencev v letu 2005*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,089	5,756	1,041	0,192	20,026	0,311	0,397	0,401	0,184	25,897	15,726
F	0,200	5,052	1,054	0,169	19,964	0,054	0,288	0,574	0,108	11,369	9,003
G	0,110	8,118	1,036	0,077	62,181	0,168	0,366	0,477	0,141	43,759	29,705
I	0,147	7,981	1,072	0,124	32,040	0,289	0,317	0,378	0,279	9,391	6,359
K	0,041	8,125	1,050	0,250	23,312	0,118	0,540	0,285	0,149	15,852	27,456

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 104 je razvidno, da je bila po poslovnem dobičku PI najuspešnejša dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil), ki je realizirala 43,759 mrd SIT poslovnega dobička in dosegla največjo vrednost kazalnika poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (62,181 mio SIT) ter najnižjo stopnjo delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,077).

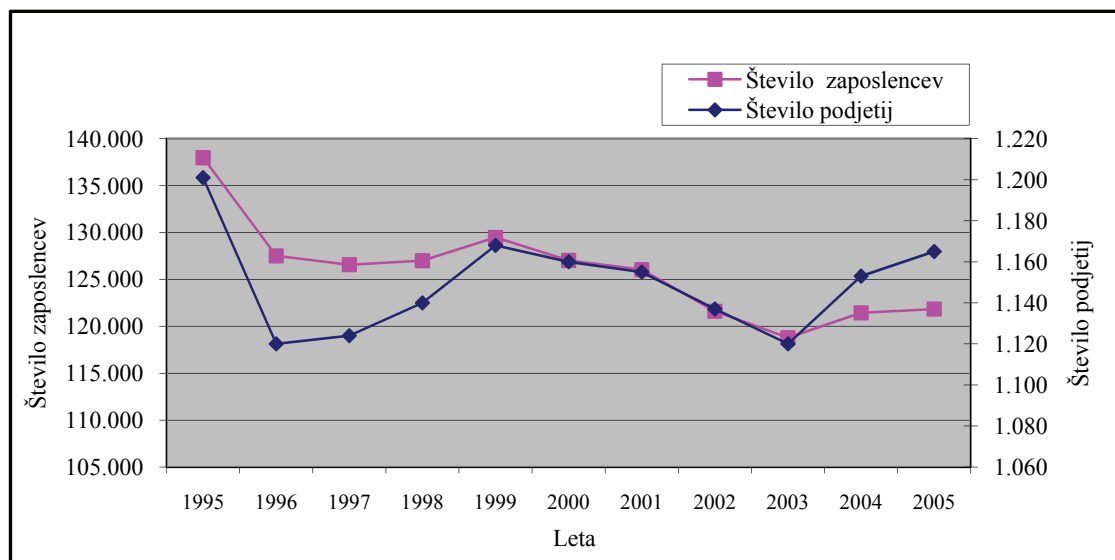
Ugotavljamo, da so v proučevanem obdobju pomembne dejavnosti skupine (10-49) zaposlencev: J (finančno posredništvo), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze), v kasnejših obdobjih pa tudi K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) in F (gradbeništvo), po številu registriranih podjetij in zaposlencev pa so prevladovali dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve).

8.3 Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (50-249) zaposlencev

V prvem letu proučevanega obdobja je bilo registrirano 1.201 podjetij s 137.973 zaposlenci. Največji delež podjetij je bil v predelovalni dejavnosti D (45,9 %), ki so zaposlovala 66.419 oziroma 48,20 % vseh zaposlencev v skupini. Sledi dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil) z deležem podjetij 16,90 % in številom zaposlencev 23.420, kar predstavlja 9,2 % zaposlencev v skupini.

S Slike 10 je razvidno, da se je število podjetij ciklično spreminjalo iz leta v leta. Tako je padcu v letu 1996 sledilo povečanje števila podjetij do leta 1999, od 2000 do 2003 se je število podjetij zopet zmanjšalo, od leta 2003 do 2005 pa naraščalo. Tako se je število podjetij v letu 2005 glede na leto 1995 znižalo za 2,99 %.

Slika 10: Število podjetij in zaposlencev v skupini (50-249) zaposlencev v obdobju 1995-2005

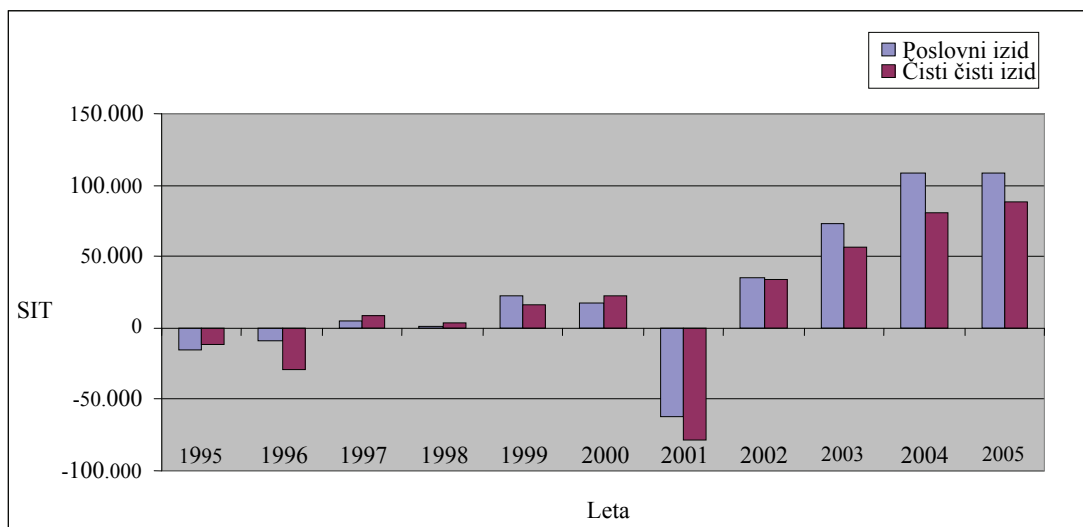

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995- 2005)

S Slike 10 je razvidno, da se je v proučevanem obdobju število zaposlencev v tej skupini občutno zmanjšalo. Tako je prvo leto skupina zaposlovala 137.972 zaposlencev, leta 2005 pa le še 121.838 zaposlencev.

Slika 11 prikazuje čisti čisti in poslovni izid za skupino (50-249) zaposlencev za obdobje 1995-2005.

Slika 11: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (50-249) zaposlencev v obdobju 1995- 2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995- 2005)

Skupina je prvi dve leti proučevanega obdobja (1995 in 1996) realizirala tako poslovno kot čisto čisto izgubo. Od leta 1997 do 2000 je skupina ustvarila poslovni in čisti čisti dobiček, sledilo je slabo poslovanje v letu 2001 zaradi obveznega prevrednotenja sredstev, od leta 2002 do leta 2005 pa je skupina zopet poslovala s poslovnim in čistim čistim dobičkom.

Skupina je v letu 1995 v primerjavi s preostalimi realizirala najvišjo nominalno vrednost čiste čiste izgube, in to v vrednosti 11,8 mrd SIT, kar je 47,2 % celotne čiste čiste izgube vseh podjetij. Največ je k izgubi prispevala dejavnost D (predelovalna), in sicer 9,265 mrd SIT. Slabo poslovanje celotne skupine je posledica slabega poslovanja vseh dejavnosti, izjema so bile dejavnosti C (rudarstvo), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze). Izguba se je v letu 1996 nadaljevala (realizirana v vrednosti 28,726 mrd), leta 1997 pa je skupina prvič realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 6,893 mrd SIT in poslovni dobiček PI (5,303 mrd SIT).

V letu 1997 so bile uspešne dejavnosti J (finančno posredništvo), D (predelovalna dejavnost), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze), katerih uspešnost je prikazana v Tabeli 105.

Tabela 105: *Kazalniki in kazalci uspešnejših dejavnosti za skupino (50-249) zaposlencev v letu 1997*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,011	2,681	1,018	0,235	8.568	0,421	0,508	0,361	0,088	9,536	2,963
G	0,045	3,336	1,007	0,087	26.687	0,087	0,495	0,360	0,104	3,391	6,311
I	0,095	3,859	1,036	0,219	10.943	0,243	0,416	0,273	0,280	1,860	2,691

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

V letu 1998 je skupina realizirala le 3,736 mrd SIT čistega čistega dobička in 1,299 mrd SIT poslovnega dobička. Uspešne dejavnosti so bile dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze).

Skupina je v letu 1999 dosegla čisti čisti dobiček v vrednosti 15,954 mrd SIT in poslovni dobiček PI le v vrednosti 6,131 mrd, v letu 2000 je skupina realizirala 22,288 mrd SIT čistega čistega dobička. Na pozitiven rezultat so vplivale dejavnosti D (predelovalna), F (gradbeništvo), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze). Iz Tabele 106 je razvidna uspešnost posameznih dejavnosti za leto 2000.

Tabela 106: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (50-249) zaposlencev v letu 2000*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,015	3,576	1,017	0,231	11,548	0,452	0,547	0,344	0,084	12,021	5,719
F	0,064	10,749	1,018	0,233	10,749	0,043	0,359	0,413	0,187	2,152	2,631
G	0,078	4,572	1,012	0,079	38,707	0,042	0,477	0,411	0,084	7,218	13,757
K	0,059	3,861	1,024	0,370	8,505	0,078	0,472	0,356	0,101	1,550	1,688

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2000)

V letu 2001 so podjetja realizirala čisto čisto izgubo v vrednosti 78,682 mrd SIT (predvsem zaradi obveznega prevrednotenja, ki so ga morala po zakonu izvesti vsa podjetja v državni lasti). Leto kasneje je skupina realizirala čisti čisti dobiček v vrednosti 34,421 mrd SIT. Podobno kot predhodno leto so bile uspešne dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina, popravilo motornih vozil), J (finančno posredništvo), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve).

Leto 2002 je skupina ustvarila čisti čisti dobiček (34,421 mrd SIT) in poslovni dobiček (34,724 mrd SIT). V letu 2003 se je čisti čisti dobiček povečal na 56,857 mrd SIT, poslovni pa na 73,421 mrd SIT. V letu 2004 je bilo realiziranega 80,485 mrd SIT čistega čistega dobička, v letu 2005 pa 88,586 mrd SIT. V zadnjem letu proučevanega obdobja so k realizaciji poslovnega dobička tako kot vsa leta do sedaj prispevale predvsem dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) (32,651 mrd SIT), D (predelovalna) (42,218 mrd SIT) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) (13,728 mrd SIT).

Tabela 107: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (50-249) zaposlencev v letu 2005*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čist čisti izid mrd SIT
D	0,055	5,694	1,037	0,205	19,432	0,480	0,483	0,368	0,122	42,218	28,771
G	0,144	7,670	1,031	0,058	76,865	0,099	0,421	0,467	0,090	32,651	29,053
K	0,043	7,071	1,049	0,154	31,637	0,245	0,697	0,194	0,075	13,728	13,798

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 107 je razvidno, da je bila po kazalnikih dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (7,670 mio SIT), koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,144) in produktivnosti PROD (76,865 mio SIT) (definirane kot poslovni prihodki na zaposlenca) ter stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,058) najuspešnejša dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil), po stopnji gospodarnosti poslovanja EKP (1,049) pa dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), ki je poslovala najmanj tvegano, kar je razvidno iz stopnje lastniškosti financiranja KO (0,697) in stopnji dolžniškosti financiranja KZ (0,194) in DZ (0,075).

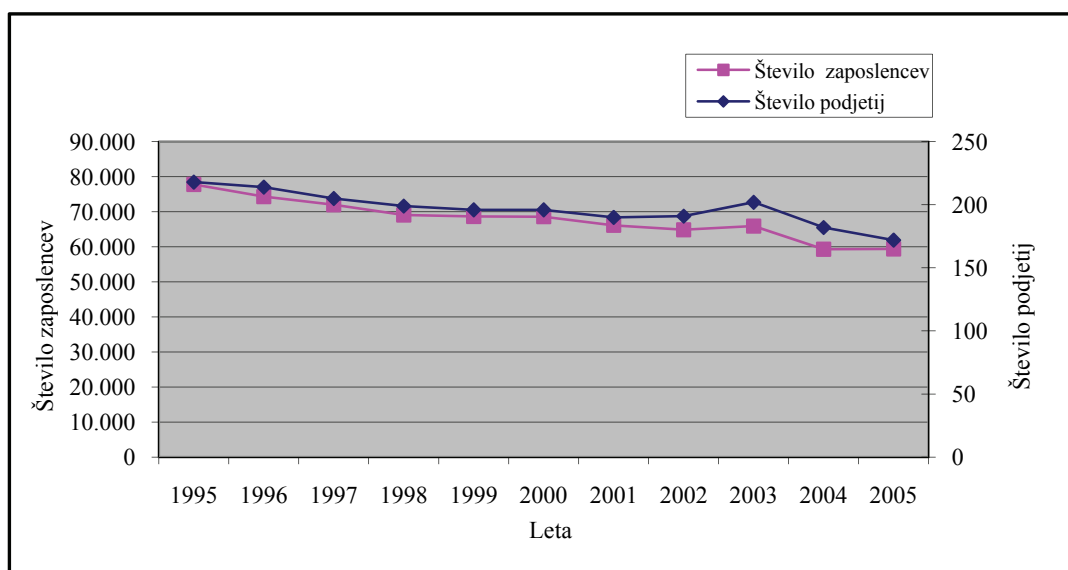
Če nekoliko strnemo poslovanje omenjene skupine, ugotovimo, da so podobno kot v prvih dveh skupinah prevladovale predvsem dejavnosti D (predelovalna), F (gradbeništvo), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), kar pomeni, da je uspešnost določene dejavnosti neodvisna od velikosti podjetja.

8.4 Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine (250-499) zaposlencev

Pregled poslovanja skupine (250-499) zaposlencev nam prikazuje eno najslabših poslovanj v primerjavi s preostalimi skupinami, saj je skupina dosegla slabe vrednosti tako poslovnega kot tudi čistega čistega dobička v primerjavi z ostalimi skupinami. Posledice slabega poslovanja podjetij v skupini je, da je tako število podjetij kot tudi število zaposlencev od leta 1995 do 2005 vseskozi upadalo, z izjemo leta 2003.

Slika 12 prikazuje število podjetij in zaposlencev za skupino (250-499) zaposlencev za obdobje 1995-2005.

Slika 12: Število podjetij in zaposlencev za skupino (250-499) zaposlencev v obdobju 1995- 2005

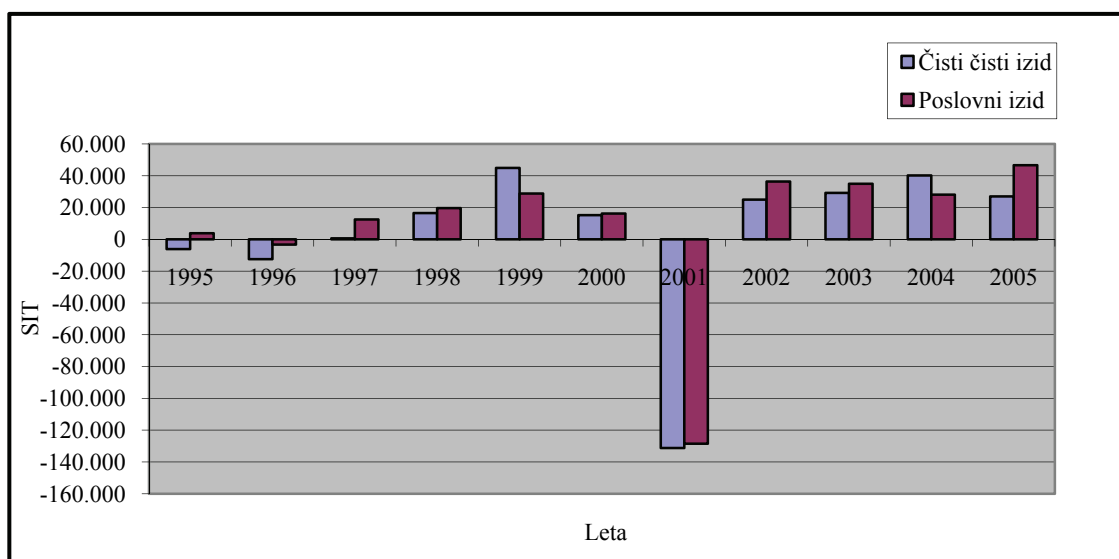
Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995-2005)

Število zaposlencev se je v skupini (250-499) zaposlencev od leta 1995 do 2005 zmanjšalo za 23,67 %. Največji upad zaposlencev je bil v dejavnosti D (predelovalna), v kateri se je število zaposlencev zmanjšalo za 9.279 oziroma 25,51 % glede na leto 1995, sledi dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil) z zmanjšanjem 51,72 %, medtem ko se je v dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) število zaposlencev celo povečalo za 2.450 zaposlencev.

Število podjetij v skupini se je od leta 1995 do leta 2005 znižalo za 46 (v letu 1995 je bilo registriranih 218 podjetij, ki so zaposlovala 77.815 zaposlencev, v letu 2005 pa je bilo registriranih 172 podjetij s številom zaposlencev 59.398) oziroma za 21,10 %. Glavni razlog za zmanjševanje števila podjetij je, da je v določenih podjetjih prišlo do zmanjšanja števila zaposlencev, zaradi česar se je določeno število podjetij uvrstilo v skupino z manjšim številom zaposlencev, drugi razlog pa je prenehanje delovanja podjetij z dolgoletno izgubo.

Pregled poslovanja skupine (250-499) zaposlencev je razviden s Slike 13. Tako je v letu 1995 kot v letu 1996 skupina poslovala s čisti čisto in poslovno izgubo. Od leta 1997 do leta 2000 je skupina ustvarila tako poslovni kot tudi čisti čisti izid. V letu 2001 je sledilo obvezno prevrednotenje sredstev, kar je razlog, da je skupina ustvarila največjo poslovno izgubo (-128,512 mrd SIT) in največjo čisto čisto izgubo (-131,200 mrd SIT) v primerjavi z ostalimi skupinami. Od leta 2002 pa do leta 2005 je skupina realizirala tako poslovni dobiček kot tudi čisti čisti dobiček.

Slika 13: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino (250-499) zaposlencev v obdobju 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995- 2005)

Leta 1995 je skupina ustvarila poslovno izgubo v vrednosti 4,579 mrd SIT in čisto čisto izgubo v vrednosti 6,090 mrd SIT. Največjo čisto čisto izgubo (8,50 mrd SIT) je dosegla dejavnost D (predelovalna). Uspešne dejavnosti v tem letu so bile G (trgovina, popravilo motornih vozil), I (promet, skladiščenje in zveze) in N (zdravstvo in socialno varstvo).

V letu 1996 je skupina ustvarila čisto čisto izgubo v vrednosti 12,410 mrd SIT, kar je 20,54 % glede na celotno izgubo vseh podjetij ne glede na velikost. Tako kot leto prej je največjo izgubo realizirala dejavnost D (predelovalna), in to v vrednosti 12,6 mrd SIT.

Leta 1997 je skupina poslovala bolje kot leto prej, saj je bil realiziran čisti čisti dobiček 0,628 mrd SIT. K nezadostnemu dobičku je največ prispevala dejavnost D (predelovalna), ki je imela izgubo iz poslovanja v vrednosti 0,744 mrd SIT (dejavnost je imela pomembno vlogo v skupini, saj je skupaj zaposlovala 59,5 % zaposlencev glede na celotno skupino). Uspešne dejavnosti za skupino v letu 1997 prikazuje Tabela 108.

Tabela 108: Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (250-499) zaposlencev v letu 1997

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	PROD mio SIT	SDP	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
F	0,024	2,825	1,027	9,293	0,222	0,499	0,482	0,409	0,029	0,303	0,804
G	0,062	3,124	1,016	21,608	0,103	0,032	0,597	0,336	0,029	2,948	3,839
H	0,055	2,933	1,015	4,867	0,350	0,582	0,491	0,113	0,275	0,104	0,654
I	0,074	4,392	1,070	10,980	0,235	0,384	0,601	0,134	0,211	1,839	1,994

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1997)

Iz Tabele 108 je razvidno, da je bila po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,074), dodani vrednosti na zaposlenca DVZ (4,392 mio SIT) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,070) najuspešnejša dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze). Ta je poslovala najmanj tvegano, kar je razvidno iz stopnje lastniškosti financiranja KO (0,601).

Leta 1998 so podjetja skupine realizirala 19,694 mrd SIT poslovnega dobička in 16,529 mrd SIT čistega čistega dobička, v letu 1999 se je poslovni dobiček nekoliko zmanjšal in dosegel vrednost 17,085 mrd SIT, medtem ko se je čisti čisti dobiček povečal na 20,581 mrd SIT. Uspešne dejavnosti v letu 1999 so prikazane v Tabeli 109.

Tabela 109: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (250-499) zaposlencev v letu 1999*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,055	3,831	1,035	0,197	11,981	0,507	0,582	0,299	0,090	16,039	15,840
F	0,244	3,279	1,010	0,244	10,097	0,048	0,404	0,441	0,059	0,717	1,194
I	0,111	7,936	1,077	0,149	19,967	0,053	0,477	0,165	0,320	4,151	5,218

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1999)

Iz Tabele 109 je razvidno, da je bila po kazalniku dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (7,936 mio SIT), koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,077) in poslovnih prihodkih na zaposlenca PROD (19,967 mio SIT) zopet najuspešnejša dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze), po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,244) pa dejavnost F (gradbeništvo).

Leta 2000 je skupina ustvarila 16,288 mrd SIT poslovnega izida in 34,302 mrd SIT čistega čistega izida. Leta 2001 je skupina zaradi obveznega prevrednotenja realizirala poslovno izgubo v vrednosti 128,512 mrd SIT in čisto izgubo v vrednosti 131,200 mrd SIT. V letu 2002 je bilo poslovanje boljše, saj je skupina realizirala poslovni dobiček PI (36,413 mrd SIT) in čisti čisti dobiček (24,993 mrd SIT). K uspehu so prispevale dejavnosti D (predelovalne), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in H (gostinstvo), njihovo poslovanje je predstavljeno v Tabeli 110.

Tabela 110: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino (250-499) zaposlencev v letu 2002*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,038	5,335	1,035	0,172	19,596	0,573	0,597	0,299	0,080	27,294	18,535
G	0,031	4,954	1,023	0,101	31,567	0,092	0,417	0,500	0,073	3,095	1,152
H	0,041	5,073	1,061	0,321	9,810	0,189	0,697	0,134	0,154	1,759	2,586

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

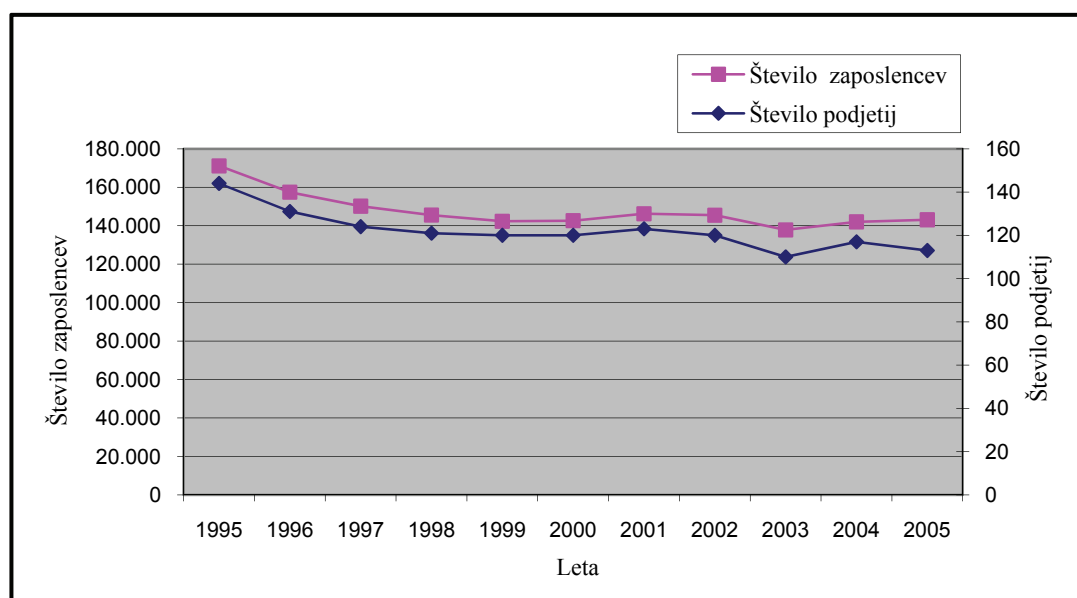
Iz Tabele 110 je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,041) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,061) bila najuspešnejša dejavnost H (gostinstvo), najbolj izvozno usmerjena pa je bila dejavnost D (predelovalna), kar je razvidno iz stopnje izvozne usmerjenosti IZ (0,573). V tem letu je dejavnost E (oskrba z elektriko, plinom in vodo), drugič od leta 1995, poslovala s čistim čistim dobičkom v vrednosti 7,424 mrd SIT ter dosegla najvišje vrednosti kazalnikov dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (12,303 mio), kljub temu, da je realizirala poslovno izgubo v vrednost 1,897 mrd SIT.

V letu 2003 se je poslovni dobiček skupine povečal na 34,941 mrd SIT, čisti čisti dobiček pa na 29,245 mrd SIT. V letu 2004 in 2005 sta se tako poslovni kot tudi čisti dobiček povečevala, predvsem na račun uspešnih dejavnosti, kot so D (predelovalna), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze). Tako je bil leta 2005 realiziran poslovni dobiček PI v vrednosti 46,599 mrd SIT, čisti čisti dobiček pa 26,986 mrd SIT.

8.5 Dejavnosti, ki so vplivale na uspešnost skupine nad 500 zaposlencev

Pregled poslovanja skupine nad 500 zaposlencev prikazuje, da se je tako kot v predhodni skupini število podjetij in število zaposlencev skozi celotno proučevano obdobje zmanjševalo, kar podrobneje prikazuje Slika 14.

Slika 14: Število podjetij in zaposlencev v skupini nad 500 zaposlencev v obdobju 1995-2005

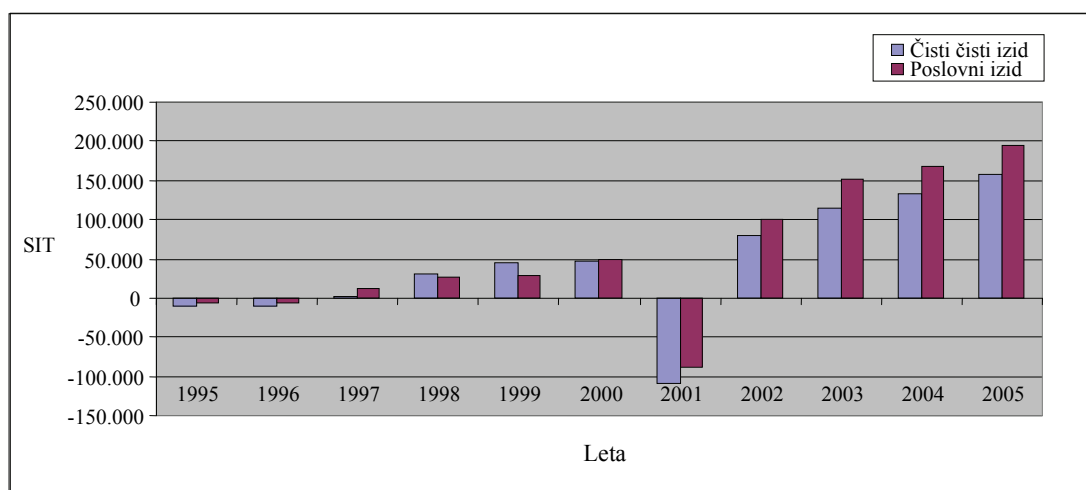
Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995- 2005)

V tej skupini je bilo najmanj registriranih podjetij in največ zaposlencev v primerjavi z drugimi skupinami. Tako je bilo v začetku proučevanega obdobja registriranih 143 podjetij, v letu 2005 pa le 113, kar pomeni, da se je število zmanjšalo, in sicer za 21,53 %. Če podrobneje pogledamo zadnje proučevano obdobje, je največ podjetij poslovalo v dejavnosti D (predelovalni) (63,72 %), sledita dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze) (9,7 %) in G (trgovina, popravilo motornih vozil) (8,85 %).

V začetku proučevanega obdobja je skupina zaposlovala 171.141 zaposlencev, konec leta 2005 pa le 143.074, kar pomeni, da se je število zmanjšalo za 16,38 %. Največji padec zaposlenosti je bil v dejavnosti D (predelovalna), saj se je število zaposlencev zmanjšalo za 27.300, medtem ko se je v dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil) kljub zmanjšanju števila podjetij, število zaposlencev povečalo za 6.993. Zmanjšanje je bilo tudi v dejavnosti I (promet, skladiščenje in zveze), in to za 3.362 zaposlencev.

Pregled 11-letnega poslovanja skupine prikazuje Slika 15.

Slika 15: Prikaz čistega čistega in poslovnega izida za skupino nad 500 zaposlencev v obdobju 1995-2005

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov v obdobju 1995- 2005)

S Slike 15 je razvidno, da je skupina v prvih dveh letih poslovala negativno, tretje leto z minimalnim dobičkom, od leta 1998 do leta 2005 pa je skupina dosegla najvišje nominalne vrednosti tako poslovnega kot čistega čistega dobička v primerjavi z drugimi skupinami, izjema je leto 2001, ko je dosegla tako poslovno kot tudi čisto čisto izgubo zaradi obveznega prevrednotenja sredstev.

Tako je prvo leto proučevanega obdobja skupina realizirala negativni poslovni izid 5,871 mrd SIT in čisto čisto izgubo 10,880 mrd SIT. V tem letu so bile gospodarsko uspešne le tri dejavnosti G (trgovina in popravilo motornih vozil), H (gostinstvo) in I (promet, skladiščenje in zveze).

Tabela 111: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlencev v letu 1995*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
G	0,047	2,775	1,006	0,117	17,687	0,019	0,484	0,371	0,048	1,516	3,986
H	0,086	5,753	1,196	0,315	7,868	0,712	0,583	0,109	0,001	0,680	0,465
I	0,024	3,347	1,024	0,394	5,492	0,328	0,675	0,122	0,168	3,261	4,815

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 1995)

Iz Tabele 111 je razvidno, da je po koeficientu dobičkonosnosti kapitala ROE (0,086), koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,196) in dodani vrednosti na zaposlenca DVZ (5,753 mio SIT) najuspešnejša dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze), po kazalniku poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (17,687 mio SIT) in stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov (0,117) pa dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil). Ta dejavnost je imela najnižjo stopnjo lastniškosti financiranja KO (0,484) in najvišjo stopnjo dolžniškosti financiranja KZ (0,371), kar nakazuje na tvegano poslovanje.

V letu 1996 poslovanje ni bilo bistveno boljše, saj je bila realizirana poslovna izguba v vrednosti 6,174 mrd SIT in čista čista izguba v vrednosti 10,880 mrd SIT, leto kasneje (1997) pa je skupina realizirala 12,800 mrd SIT poslovnega dobička in čisti čisti dobiček v vrednosti 2,530 mrd SIT.

Od leta 1998 pa do leta 2000 je skupina po absolutni vrednosti dosegala najvišje vrednosti tako poslovnega kot čistega čistega dobička. Tako je leta 1998 realizirala poslovni dobiček v vrednosti 27,154 mrd in čisti čisti dobiček 29,578 mrd, v letu 1999 je bil poslovni dobiček 28,856 mrd in čisti čisti dobiček 44,952 mrd SIT in leta 2000 je bil poslovni dobiček 49,183 mrd SIT in čisti čisti dobiček 46,906 mrd SIT.

Leta 2001 je skupina imela 108,393 mrd SIT čiste čiste izgube in 88,055 mrd SIT poslovne izgube zaradi obveznega prevrednotenja sredstev. V letu 2002 je skupina imela 100,375 mrd SIT poslovnega dobička in 79,040 mrd SIT čistega čistega dobička. Uspešne so bile dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze), katere vrednosti kazalcev in kazalnikov so prikazane v Tabeli 112.

Tabela 112: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlencev v letu 2002*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,067	5,948	1,048	0,177	20,576	0,692	0,579	0,273	0,082	74,793	55,399
G	0,064	5,665	1,025	0,083	41,419	0,022	0,420	0,397	0,150	21,918	16,914
I	0,008	7,615	1,006	0,308	14,943	0,261	0,502	0,131	0,348	2,143	3,318

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2002)

Iz Tabele 112 je razvidno, da je bila po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,067) in koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,048) najbolj uspešna dejavnost D (predelovalna), po kazalniku dodane vrednosti na zaposlenca DVZ (7,615 mio SIT) dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze), po kazalniku poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (41,419) pa dejavnost G (trgovina in popravilo motornih vozil). Najmanj tvegano je poslovala dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze).

Uspešnost skupine se je nadaljevala tudi v letu 2003 in 2004. V letu 2004 se je število podjetij povečalo za 6,36 %, število zaposlenecv pa za 3,03 % glede na leto prej. Razlog za povečanje je, da so določena podjetja zaradi povečanega števila zaposlenecv prišla iz skupine (250-499) zaposlenecv v skupino nad 500 zaposlenecv. V tem letu je bil ustvarjen čisti čisti dobiček v vrednosti 132,431 mrd SIT in poslovni dobiček v vrednosti 167.091 mrd SIT. Po uspešnosti so prevladovali dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina in popravilo motornih vozil), I (promet, skladiščenje in zveze) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo). Njihova uspešnost je prikazana v Tabeli 113.

Tabela 113: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlenecv v letu 2004*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,076	7,201	1,053	0,168	25,597	0,745	0,564	0,267	0,113	98,425	79,613
G	0,072	6,523	1,030	0,080	48,436	0,033	0,389	0,376	0,211	32,033	21,377
I	0,045	9,199	1,061	0,298	17,967	0,229	0,644	0,149	0,189	22,707	22,311
E	0,015	13,074	1,034	0,166	46,932	0,066	0,784	0,098	0,089	6,991	5,079

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2004)

Iz Tabele 113 je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,076) bila uspešna dejavnost D (predelovalna), po koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,061) dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze), po kazalniku PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) (48,436 mio SIT) pa dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil).

Zadnje leto proučevanega obdobja je skupina realizirala 195,144 mrd SIT poslovnega dobička in čistega čistega dobička v vrednosti 157,274 mrd SIT. Gospodarsko so bile najuspešnejše dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina in popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze).

Tabela 114: *Kazalniki in kazalci uspešnih dejavnosti za skupino nad 500 zaposlenecv v letu 2005*

Dej.	ROE	DVZ mio SIT	EKP	SDP	PROD mio SIT	IZ	KO	KZ	DZ	PI mrd SIT	Čisti čisti izid mrd SIT
D	0,083	7,511	1,052	0,160	27,843	0,757	0,560	0,288	0,101	108,718	91,959
G	0,080	6,683	1,028	0,073	53,506	0,040	0,373	0,382	0,218	32,189	24,420
I	0,054	9,731	1,105	0,310	17,950	0,206	0,663	0,131	0,189	37,528	28,512

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki iz računovodskih izkazov za leto 2005)

Iz Tabele 114 je razvidno, da je po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala ROE (0,083) najuspešnejša dejavnost D (predelovalna), medtem ko je bila dejavnost G (trgovina, popravilo motornih vozil) najuspešnejša po kazalniku poslovnih prihodkov na zaposlenca PROD (53,506 mio SIT) in stopnji delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov SDP (0,073), po koeficientu gospodarnosti poslovanja EKP (1,105) pa dejavnost I (promet, skladiščenje in zveze).

8.6 Pomembnost MSP in velikih podjetij po posameznih dejavnostih

Velika podjetja (po naši definiciji skupina nad 500 zaposlencev) so v primerjavi z MSP prevladovala (po prihodkih in številu zaposlencev) le v dejavnosti C (rudarstvo). Če primerjamo velika podjetja z vsako posamezno velikostno skupino, so velika podjetja prevladovala (po zaposlovanju in prihodkih) v dejavnostih C (rudarstvo), D (predelovalna), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) in I (promet, skladiščenje in zveze) (glejte Prilogo 2).

Primerjava začetnega in končnega proučevanega obdobja nam pokaže, da se je pri vseh omenjenih dejavnostih, kot so C (rudarstvo), D (predelovalna), E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) in I (promet, skladiščenje in zveze), število zaposlencev opazno zmanjšalo v velikih podjetjih, in sicer v dejavnosti C (rudarstvo) za 62,05 %, v dejavnosti D (predelovalna) za 25,82 %, v dejavnosti E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) za 26,07 % in v dejavnosti I (promet, zveze in skladiščenje) za 13,31 % (glejte Prilogo 2).

Pri omenjenih dejavnostih so se prihodki v velikih podjetjih v letu 2005 glede na leto 1995 nominalno povečali v dejavnostih D (predelovalna), in sicer za 2,5-kratnik, I (promet, skladiščenje in zveze) za 2,66-kratnik in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo) za 1,19-kratnik, medtem ko so se v dejavnosti C (rudarstvo) nominalno zmanjšali. Bolj kot v velikih podjetjih so prihodki naraščali v MSP, in sicer v dejavnosti D za 2,8-kratnik, v dejavnosti I za 3,88-kratnik in v dejavnosti E za 3,96-kratnik, kar pomeni, da se je pomen MSP v teh dejavnostih povečal (gre za dejavnosti, v katerih so v preteklosti tako po zaposlovanju kot realiziranih prihodkih prevladovala velika podjetja).

Vpliv MSP po zaposlovanju in prihodkih je izrazit tudi v storitvenih dejavnostih, kot so F (gradbeništvo), O (druge javne, skupne in osebne storitve), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). V dejavnosti F (gradbeništvo) so MSP realizirala 82,04 % prihodkov in so zaposlovala kar 86,5 % zaposlencev. Število zaposlencev v MSP se je v letu 2005 glede na leto 1995 povečalo za 34,77 %, medtem ko se je zaposlenost v velikih podjetjih zmanjšala za 14,41 %. V dejavnosti O (druge javne, skupne in osebne storitve) so MSP realizirala 75,99 % prihodkov in so zaposlovala 82,66 % zaposlencev; zaposlenost v MSP se je v letu 2005 glede na leto 1995 povečala za 50,91 %, v velikih pa le za 5,35 %. V dejavnosti K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) so v letu 2005 MSP zaposlovala 88,02 % vseh zaposlencev in realizirala 98,01 % prihodkov.

Podobno ugotavljamo tudi za dejavnost G (trgovino, popravilo motornih vozil), kjer so MSP realizirala 76,48 % vseh prihodkov in so zaposlovala 74,07 % zaposlencev. Sicer se je od leta 1995 do leta 2005 število zaposlencev bolj povečalo v velikih podjetjih, in to za

47,54 %, medtem ko se je v MSP le za 6,5 %, kar je predvsem posledica gradenj velikih trgovskih centrov in zaposlovanja v njih.

Dejavnosti, v katerih so delovala le MSP, so N (zdravstvo in socialno varstvo), M (izobraževanje) in J (finančno posredništvo). V dejavnosti J (finančno posredništvo) se je število zaposlencev povečalo kar za 1,66-kratnik, medtem ko se je v dejavnostih M (izobraževanje) in N (zdravstvo in socialno varstvo) število zaposlencev zmanjšalo, in sicer v dejavnosti N (zdravstvo in socialno varstvo) za 4,77 % in M (izobraževanje) za 7,63 %.

Na podlagi rezultatov analize ugotavljamo, da imajo v vseh skupinah največji vpliv dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina in popravilo motornih vozil), I (promet, skladiščenje in zveze), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), v manjših skupinah pa tudi dejavnosti J (finančno posredništvo) in F (gradbeništvo).

Predvsem dejavnosti D (predelovalna), G (trgovina, popravilo motornih vozil) in I (promet, skladiščenje in zveze) so glavne nosilke, ki opredeljujejo uspešnost posamezne skupine (izjema je skupina (0-9) zaposlencev, njeno uspešnost so definirale tudi dejavnosti J (finančno posredništvo), F (gradbeništvo) in M (izobraževanje). To je bilo opazno predvsem na začetku proučevanega obdobja, ko je dejavnost D (predelovalna) poslovala negativno, kar se je izrazilo v negativnih rezultatih predvsem skupin, ki so zaposlovale več kot 50 zaposlencev. Slabi rezultati so se pojavljali do leta 1999. Po tem letu je dejavnost D (predelovalna) zopet zaživela in začela poslovati pozitivno, saj so omenjene skupine začele poslovati uspešno, kar je razvidno predvsem iz gospodarskih kazalcev in kazalnikov.

V celotnem proučevanem obdobju opazimo neverjetno rast podjetij skupin (0-9) in (10-49) zaposlencev, ki so bila zlasti v začetku obdobja pomemben rešitelj takratnega kriznega položaja, saj so bila ta podjetja v tistem času, predvsem zaradi svoje majhnosti in fleksibilnosti, bolj produktivna (po kazalniku PROD (poslovni prihodki na zaposlenca) v primerjavi s srednjimi in velikimi podjetji.

Vendar ugotavljamo, da so velika podjetja pomembna za slovensko gospodarstvo, saj so še v letu 2005 zaposlovala največji delež (30,15 %) zaposlencev ter so v fazi uspešnosti dosegala nominalno največje poslovne in čiste dobičke.

9 UPORABA EKONOMETRIČNE ANALIZE PRI UGOTAVLJANJU VPLIVA PREVREDNOTOVALNIH ODHODKOV IN ODLOŽENIH DAVKOV NA POSLOVNI IN ČISTI IZID

V okviru ekonometrične analize proučujemo dva elementa, ki lahko pomembno vplivata na prikazovanje tako poslovnega kot tudi čistega izida. Najprej proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid podjetij glede na njihovo velikost, v nadaljevanju pa vpliv odloženih davkov na čisti izid.

Omenjene so bile spremembe v letu 2002, ki so jih morala upoštevati podjetja pri sestavljanju računovodskih poročil (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gospodarskih družbah in SRS 2002). Spremembe, ki so nastale v okviru spremenjenih SRS 2002, so predvsem vsebinske, saj omogočajo prevrednotenje določenih postavk z namenom, da bi dobili čim bolj realen prikaz bilančnega stanja in poslovnega izida podjetij. Tako se je z uporabo SRS 2002 uveljavila nova kategorija odhodkov in prihodkov, tako imenovani prevrednotovalni prihodki in odhodki. Za prevrednotovalne odhodke je značilno, da so bili do leta 2004 davčno priznani, s spremenjeno davčno zakonodajo (ZDDPO-1, ki je začela veljati 1.1.2005) pa so postali davčno nepriznani, kar pomeni, da so jih podjetja morala vključiti v davčno osnovo in obračunati 25-odstotni davek.

Zanima nas, kako je sprememba davčne zakonodaje vplivala na računovodsko politiko prevrednotenja v podjetjih. V tem kontekstu analiziramo obdobji 2004, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani, in 2005, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno nepriznani. Vidne spremembe se pričakujejo predvsem v majhnih in mikro podjetjih, za katera ni značilen agencijski odnos med lastniki in upravo podjetja, saj je vodenje in lastništvo običajno v rokah iste osebe, kar pomeni, da ni opazne ločnice med upravo in lastniki.

V nadaljevanju z ekonometrično analizo ugotavljamo vpliv odloženih davkov na čisti izid. Bistvo odloženih davkov je v nastanku začasnih razlik, ki nastanejo na dan izkaza stanja kot razlika med davčno in računovodsko bilanco.

9.1 Vpliv prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid v letu 2004 in 2005

Proučevani obdobji sta leto 2004, ki je prelomno v okviru davčne politike, saj se je v letu 2005 pomembno spremenila davčna zakonodaja tako na področju fizičnih kot tudi pravnih oseb, in leto 2005. Bistvena sprememba v okviru našega proučevanja je, da so prevrednotovalni odhodki, ki so bili do leta 2004 davčno priznani, od leta 2005 davčno nepriznani, kar pomeni, da povišujejo davčno osnovo.

V populacijski okvir analize zajamemo 42.031 podjetij, ki so bila registrirana v letu 2004, ne glede na dejavnost, in 43.712 v letu 2005. V analizo so vključena tista podjetja, ki so poslovala s pozitivnim poslovnim izidom. Predvidevamo, da podjetja z negativnim

poslovnim izidom, niso uporabljala politike prevrednotenja, oziroma če so jo, je niso z namenom minimaliziranja davčne osnove. Da bi pridobili čim bolj pravilne vrednosti ocenjenih regresijskih (tobit) koeficientov, in s tem prišli do pravih zaključkov glede vpliva prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid, pri vseh skupinah za neodvisne spremenljivke izločamo vse vrednosti nad 99 in pod 1 percentilom.

Podatki so dobljeni iz baze podatkov Ajpes iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida za leti 2004 in 2005.

V ocenjeni regresijski model vključujemo pojasnjevalne spremenljivke, ki so do zdaj opravljenih raziskavah (Garrod, Kosi, Valentinčič, (2008); Arachi, Bucci (2007)) dokazano vplivale na odvisno spremenljivko.

Primeren ocenjen regresijski model mora imeti značilne t-statistike za vključene ocenjene regresijske koeficiente in značilno vrednost F-statistike, poleg tega mora biti izpolnjena predpostavka o neprisotnosti heteroskedastičnosti v modelu.

V raziskavi poleg konvencionalnega regresijskega modela uporabljamo tudi tobit model. To je model z omejeno odvisno spremenljivko (angl. *censored regression models limited dependent variable models*). Podoben je konvencionalnim regresijskim modelom, vendar vsebuje le podatke tistih opazovanih enot, pri katerih se dogodek zgodi, kar v naši raziskavi pomeni, da podjetja izvedejo prevrednotenje tako obratnih kot tudi osnovnih sredstev. To pomeni, da zavzema odvisna spremenljivka (Y_i) zvezne vrednosti, vendar enote v analizo vključimo le, če so zvezne vrednosti odvisne spremenljivke pozitivne (Gujarati, 2009, str. 361). Opazovanih enot, za katere nimamo podatkov o vrednostih, ki jih zavzemajo odvisne spremenljivke (gre za opazovane enote, pri katerih se dogodek ne izvrši), imamo pa vrednosti, ki jih zavzemajo pojasnjevalne spremenljivke $X_{1, \dots, n}$ (v naši raziskavi so to dejavniki, ki predstavljajo spremenljivke, kot so DOBSR_t, DAVSR_t, DAVPSR_t, PREVPSR_t...) ne izključimo iz analize, ampak jih ovrednotimo z vrednostjo 0 (gre za diskretno spremenljivko, in ne zvezno). Vrednost nič dobijo tista podjetja, ki niso prevrednotovala, tudi če so med njimi takšna, ki bi morala prevrednotovati tako obratna kot osnovna sredstva (gre za primere, ko je nadomestljiva vrednost sredstev različna od knjižne vrednosti).

Tobit model predpostavlja, da mora opazovana odvisna spremenljivka Y_i za $i = 1, \dots, N$ za opazovane enote izpolniti kriterij (Gujarati, Porter, 2009, str. 574):

$$Y_i = \max(Y_i^*, 0),$$

kjer je Y_i^* latentna spremenljivka, ki ni opazovana in je izpeljana iz klasičnega linearnega regresijskega modela, ki ga zapišemo:

$$Y_i^* = \alpha + \beta X_i + u_i,$$

kjer predpostavljamo, da je $\alpha = 1$, slučajna napaka u_i pa je neodvisno in normalno porazdeljena s povprečno vrednostjo 0 in varianco $\sigma^2 = N(0, \sigma^2)$, medtem ko

spremenljivka β predstavlja regresijske koeficiente neodvisnih spremenljivk X_i . Odnos med opazovano odvisno spremenljivko Y_i in latentno spremenljivko Y_i^* matematično zapišemo v obliki enačbe:

$$Y_i = Y_i^*, \text{ če je } Y_i^* > 0 \text{ in}$$

$$Y_i = 0, \text{ če je } Y_i^* \leq 0$$

Teoretiki, ki so se ukvarjali z različnimi ekonometričnimi modeli (na primer Gujarati, Porter, 2009), ugotavljajo, da je rezultate tobit modelov zelo težko interpretirati in tudi grafično predstaviti, saj so v empirično analizo vključene enote, pri katerih odvisna spremenljivka Y_i zavzema zvezne vrednosti, in hkrati tudi enote z omejeno odvisno spremenljivko Y_i , ki pomeni diskretno vrednost. Zato se z obrazložitvijo beta koeficientov nismo posebej ukvarjali.

Slabosti tobit modela (Rutgers, 2006) je predvsem v tem, da je bistveno bolj ranljiv na napake kot ostali modeli (linearni regresijski model). V primeru prisotnosti heteroskedastičnosti program uporablja slabe ocene porazdelite napak (te niso normalno porazdeljene kot v primeru linearnega regresijskega modela), kar se lahko izraža v nepravilnih beta koeficientih. To upoštevamo tudi v naši raziskavi, saj damo prednost ocenjenemu linearnemu regresijskemu modelu.

Obstajajo trije motivi, ki vodijo k uporabi tobit regresije (Kosi in Valentinčič, 2010):

- Prevrednotenje sredstev navzdol in prevrednotenje sredstev navzgor je obravnavano asimetrično računovodski konservativnosti (e. g. Basu, 1997, Pope in Walker, 1999, Kosi in Valentinčič, 2010). Če knjigovodska vrednost sredstva od njegove tržne vrednosti odstopa, je treba sredstva prevrednotiti navzdol, prevrednotovalne odhodke pa pripoznati v računovodskih izkazih; če je knjigovodska vrednost nižja od tržne, ni zahteve glede prevrednotenja sredstev navzgor.
- Odvisna spremenljivka ima vrednost, različno od 0, če je podjetje prevrednotovalo sredstva, in vrednost 0, če podjetje ni prevrednotovalo sredstev. Namen tobit modelov je izboljšati oceno analize, ko gre za desno ali levo cenzurirano (omejeno) odvisno spremenljivko. Problem regresijskih koeficientov linearne regresije (angl. *OLS regression*) je, da so pristranski (obstaja večja razlika med ocenjenimi in dejanskimi vrednostmi).
- Odločitvi, da se bodo sredstva prevrednotovala in v kakšni velikosti se bodo prevrednotovala, sta pri uporabi tobit regresije sočasni in nista medsebojno neodvisni (e. g. Kotchen in Moore, 2007, Kosi in Valentinčič, 2010).

Vsak model oblikujemo za vsako skupino posebej in tako ugotavljamo, ali ima posamezna neodvisna spremenljivka vpliv na prevrednotovalne odhodke pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$.

V tem poglavju testiramo hipoteze (zapisane v alternativni obliki):

H5a: Prevrednotovalni odhodki imajo večji vpliv na poslovni izid predvsem v tistih letih, ko so bili davčno priznani.

H6a: Velika podjetja bolj uporabljajo politiko prevrednotenja sredstev v primerjavi s preostalimi, vendar je pri teh podjetjih velikost prevrednotenja obratno sorazmerna z velikostjo podjetja.

H7a: Visoka dobičkonosnost vpliva na povečanje uporabe prevrednotenja sredstev navzdol, ko so prevrednotovalni odhodki davčno priznani.

9.1.1 Oblikovanje odvisne in neodvisnih spremenljivk

Pri oblikovanju modelov uporabljamo naslednje spremenljivke:

- $PREVSR_t$ (odvisna spremenljivka), ki vključuje vsoto prevrednotovalnih odhodkov, nastalih pri obratnih (aop 122) in osnovnih sredstvih (aop 123) na enoto sredstev (aop 001);
- $DOBSR_t$ (neodvisna spremenljivka), ki predstavlja vsoto skupnih prevrednotovalnih odhodkov (obratnih, osnovnih sredstev (aop 122 in aop 123) in dobička iz poslovanja (aop 125) na enoto sredstev;
- $DAVSR_t$ (neodvisna spremenljivka (aop 151)), ki predstavlja davek, ki ga je podjetje plačalo v proučevanem letu; v tem kontekstu nas zanima, ali ima plačilo davka kakršenkoli vpliv na oblikovanje prevrednotovalnih odhodkov na enoto sredstev;
- $DAVPSR_{t-1}$ (neodvisna spremenljivka (aop 151)) predstavlja pretekle davčne obveznosti na sredstva; gre za ugotavljanje vpliva plačila davka preteklega leta na oblikovanje prevrednotovalnih odhodkov v naslednjem letu;
- $PREVPSR_{t-1}$ (neodvisna spremenljivka), ki vključuje pretekle prevrednotovalne odhodke na enoto sredstev (aop 122 in aop 123);
- $DOBPSR_{t-1}$ (neodvisna spremenljivka), ki predstavlja poslovni dobiček preteklega leta na enoto sredstev (aop 125);
- $PROD_t$ (neodvisna spremenljivka (aop 090)), ki predstavlja naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje;
- $ZAPSR_t$ povprečno število zaposlencev na enoto sredstev (aop 169) za skupine: (0-9) zaposlencev, (10-49) zaposlencev, (50-249) zaposlencev, (250-499) zaposlencev in nad 500 zaposlencev.

Razlogi za uvedbo omenjenih spremenljivk temeljijo na naslednjih predpostavkah:

Neodvisna spremenljivka $DOBSR_t$ je dobiček iz poslovanja pred prevrednotenjem na enoto sredstev. Njeno vključevanje temelji na predpostavki, da povečani dobiček pred prevrednotenjem povečuje možnost oblikovanja prevrednotovalnih odhodkov, če so ti davčno priznani oziroma če ne pretehtajo drugi razlogi za zmanjševanje dobička. Zato pričakujemo pozitivno vrednost regresijskega koeficienta.

Spremenljivka $DAVSR_t$ prestavlja obračunani davek na enoto sredstev, ki bremeni podjetje v tekočem letu. Zanima nas, ali je obračunani davek tekočega leta kakorkoli povezan s prevrednotovalnimi odhodki. Če so podjetja uporabljala politiko prevrednotenja z namenom minimaliziranja davčne osnove, pričakujemo negativno vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta, saj povišanje obračunanega davka je posledica zmanjševanja prevrednotovalnih odhodkov.

Ali ima obračunani davek preteklega leta $DAVPSR_{t-1}$ kakršenkoli vpliv na zniževanje davčne osnove naslednjega leta, ugotavljamo na podlagi neodvisne spremenljivke $DAVPSR_{t-1}$. Pričakujemo pozitivno vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta spremenljivke $DAVPSR_{t-1}$. Predpostavljamo, da so podjetja, ki so v minulem letu bila obremenjena z relativno visokimi zneski obračunanega davka, v naslednjem letu motivirana prikazati nižje vrednosti davčne osnove, kar ima za posledico relativno nižjo vrednost obračunanega in plačanega davka. Višja je vrednost obračunanega in plačanega davka preteklega leta, bolj so podjetja v naslednjem obdobju minimalizirala davčno osnovo. Tako kot neodvisna spremenljivka $DAVSR_t$ je tudi spremenljivka $DAVPSR_{t-1}$ eden izmed najizrazitejših pokazateljev, ki povezujejo prevrednotenje z zniževanjem davčne osnove.

Neodvisna spremenljivka $PREVPSR_{t-1}$ predstavlja preteklo prevrednotenje tako kratkoročnih kot tudi dolgoročnih sredstev na enoto sredstev. Temelji na predpostavki o uporabi politike prevrednotenja sredstev v preteklem letu. To pomeni, da so podjetja, ki so v preteklosti prevrednotila sredstva, z namenom minimaliziranja davčne osnove, to storila tudi v sedanjosti in bodo tudi v prihodnosti. Pričakujemo pozitivno vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta. Gre za predpostavko, da so tista podjetja, ki že imajo izkušnje pri prevrednotenju, bolj podvržena uporabi politike prevrednotenja kot podjetja, ki te izkušnje nimajo.

Neodvisna spremenljivka $DOBPRS_{t-1}$ se nanaša na preteklo obdobje in predstavlja poslovni dobiček preteklega leta na enoto sredstev. Temelji na predpostavki, da povečanje poslovnega dobička preteklega leta zmanjšuje možnost prevrednotenja sredstev v tekočem letu, saj pri dobičkonosnejših podjetjih obstaja manjša verjetnost, da bodo v naslednjem letu imela v svojem portfelju takšna sredstva, ki jih bodo morala prevrednotiti.

Med neodvisne spremenljivke vključujemo tudi naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje $PROD_t$ in $ZAPSR_t$ (povprečno število zaposlencev na enoto sredstev za posamezno skupino). To sta spremenljivki, s katerima definiramo velikost podjetij. V raziskavo sta vključeni z namenom proučevanja vpliva velikosti podjetja na prevrednotenje sredstev. Da se čisti prihodki od prodaje obnašajo kot funkcija naravnega logaritma, so dokazali Francis, Hanna, Vincent (1996) in drugi (Lin, Peasnell, 2000), kar so v raziskavah upoštevali tako Arachi, Bucci (2007) in Garrod, Kosi, Valentinčič (2006). Tako pričakujemo, da imajo podjetja z nizko stopnjo agencijskega odnosa (mikro in majhna podjetja) interes minimalizirati davčno osnovo predvsem z namenom zmanjševanja davčnih obveznosti.

Poleg modelov so predstavljene deskriptivne statistike in korelacijske matrike za posamezne skupine.

9.1.2 Deskriptivne statistike in korelacijske matrike za posamezne skupine za leto 2004

9.1.2.1 Deskriptivne statistike za leto 2004

V tem podpoglavju predstavljamo deskriptivno statistiko za skupino (0-9) zaposlencev, za preostale skupine so prikazane v Prilogi 3. Tabele deskriptivnih statistik prikazujejo število enot (podjetij), ki so bile vključene v raziskavo, povprečne vrednosti spremenljivk, standardni odklon za posamezne spremenljivke, mediano ter maksimalne in minimalne vrednosti.

Tabela 115: *Deskriptivna statistika za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004*

Spremenljivke	Število enot	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Mediana	Min. vrednost	Maks. vrednost
PREVSR _t	28.762	0,010	0,047	0,000	0,000	0,915
DOBSR _t	28.762	0,078	0,113	0,036	0,000	0,923
DAVSR _t	28.762	0,004	0,011	0,000	0,000	0,083
DAVPSR _{t-1}	28.762	0,002	0,007	0,000	0,000	0,060
DOBPSR _{t-1}	28.762	0,048	0,076	0,015	0,000	0,595
PREVPSR _{t-1}	28.762	0,006	0,025	0,000	0,000	0,301
PROD _t	28.762	11,144	1,691	11,297	5,772	14,814
ZAPSR _t	28.762	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Iz Tabele 115 je razvidno, da so imela podjetja skupine (0-9) zaposlencev v povprečju 1,030 % prevrednotovalnih odhodkov na sredstva. V primerjavi z ostalimi skupinami (glejte Prilogo 3) je skupina (50-249) zaposlencev dosegla najvišjo vrednost aritmetične sredine (0,013), kar pomeni, da so podjetja v tej skupini imela v povprečju 1,30 % prevrednotovalnih odhodkov na sredstva. Mediana odvisne spremenljivke PREVSR_t za skupino (0-9) zaposlencev je 0, kar pomeni, da je imela polovica podjetij omenjene skupine vrednost spremenljivke PREVSR_t nižjo od 0 ali kvečjemu enako 0, druga polovica podjetij pa višjo od 0. Med vsemi skupinami je najvišjo vrednost mediane (0,005) dosegla skupina nad 500 zaposlencev.

Podjetja skupine (0-9) zaposlencev so v povprečju ustvarila 7,838 % poslovnega dobička (pred prevrednotenjem) na sredstva (DOBSR_t). Skupina je v primerjavi z ostalimi skupinami dosegla najvišjo vrednost aritmetične sredine spremenljivke DOBSR_t. Vrednost mediane neodvisne spremenljivke DOBSR_t je 0,036, kar pomeni, da je imela polovica podjetij omenjene skupine v letu 2004 vrednost spremenljivke DOBSR_t nižjo ali enako 0,036, druga polovica podjetij pa višjo od 0,036.

Podjetja v skupini so v povprečju imela 0,422 % davčnih obveznosti na sredstva, kar je največ v primerjavi z ostalimi skupinami. Mediana neodvisne spremenljivke DAVSR_t je

0, kar pomeni, da je imela polovica podjetij omenjene skupine vrednost spremenljivke nižjo ali enako 0, druga polovica pa višjo od 0. Enako velja za ostale skupine.

Podjetja v skupini so imela v povprečju 0,273 % preteklih davčnih obveznosti na sredstva ($DAVPSR_{t-1}$), kar predstavlja najvišjo vrednost v primerjavi s preostalimi skupinami, 4,86 % preteklega poslovnega dobička na sredstva ($DOBPSR_{t-1}$) in 0,678 % preteklih prevrednotovalnih odhodkov na sredstva ($PREVPSR_{t-1}$).

Aritmetična sredina neodvisne spremenljivke $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) je 11,144, kar pomeni, da so podjetja v skupini v povprečju ustvarila 69.175,36 EUR čistih prihodkov, kar je najmanj v primerjavi z drugimi skupinami (največ čistih prihodkov v povprečju (77,289 mio EUR) je ustvarila skupina nad 500 zaposlencev).

9.1.2.2 Korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke za leto 2004

Korelacijska matrika prikazuje linearno povezanost med neodvisnimi spremenljivkami. V primeru močno linearne povezanosti med neodvisnimi spremenljivkami, je eno neodvisno spremenljivko treba izločiti iz modela. V tem podpoglavju predstavljamo korelacijsko matriko za skupino (0-9) zaposlencev, ostale so predstavljene v Prilogi 3.

Tabela 116: *Korelacijska matrika za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004*

	$DOBSR_t$	$DAVSR_t$	$DAVPSR_{t-1}$	$DOBPSR_{t-1}$	$PREVPSR_{t-1}$	$PROD_t$	$ZAPSR_t$
$DOBSR_t$	1,000						
$DAVSR_t$	0,321	1,000					
$DAVPSR_{t-1}$	0,088	0,458	1,000				
$DOBPSR_{t-1}$	0,216	0,130	0,321	1,000			
$PREVPSR_{t-1}$	0,056	-0,002	0,023	0,033	1,000		
$PROD_t$	0,148	0,006	0,081	0,153	0,042	1,000	
$ZAPSR_t$	-0,017	-0,023	-0,015	-0,010	0,092	-0,074	1,000

Opomba: vse vrednosti v korelacijski matriki so statistično značilne pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$.

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Ugotavljamo, da v modelih za skupino (0-9) zaposlencev in druge skupine (glejte Prilogo 3) ni močne linearne povezanosti med posameznimi neodvisnimi spremenljivkami, zato so vse neodvisne spremenljivke vključene v regresijsko in tobit analizo. Sicer ugotavljamo srednjo močno pozitivno linearno povezanost med spremenljivkama $DOBSR_t$ (dobiček pred prevrednotenjem na sredstva) in $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva), kar je logično, saj je višja davčna obveznost povezana z višjim poslovnim dobičkom. Podobno ugotavljamo tudi med spremenljivkama $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti) in $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček pred prevrednotenjem). Srednjo močno pozitivno linearno povezanost ugotavljamo tudi med spremenljivkama $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva) in $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle

davčne obveznosti), kar pomeni, da podjetja, ki so imela v preteklem letu davčne obveznosti, so jih imela tudi v tekočem letu.

Podobne linearne povezanosti ugotavljamo tudi pri ostalih skupinah z določenimi spremembami. Večja kot je skupina, močnejše so linearne povezave med omenjenimi spremenljivkami. Tako ugotavljamo najmočnejšo linearno povezavo med neodvisnimi spremenljivkami v skupini nad 500 zaposlencev, in sicer med spremenljivkama $DAVSR_t$ (tekoče davčne obveznosti) in $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti) (0,808), kar pomeni močno linearno povezanost med preteklimi in tekočimi davčnimi obveznostmi (podjetja, ki so v preteklosti imela davčne obveznosti, so jih imela tudi v tekočem obdobju).

9.1.3 Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit modeli za posamezne velikostne skupine za leto 2004

V tem podpoglavju predstavljamo ocenjene linearne regresijske in ocenjene tobit modele za posamezne skupine.

9.1.3.1 Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit model za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004

V letu 2004 je bilo registriranih 36.718 podjetij, ki so zaposlovala (0-9) zaposlencev. Ker iz analize izključujemo vsa podjetja, ki so poslovala z negativnim poslovnim izidom, ter izločamo vse vrednosti neodvisnih spremenljivk nad 99 percentilom in pod 1 percentilom (z namenom, da izločimo vse osamelce neodvisnih spremenljivk, saj bi te lahko popačile rezultate analize), je v analizo vključenih 28.762 podjetij. Od teh jih je 6.767 imelo odvisno spremenljivko $PREVSR_t$ višjo od 0, kar pomeni, da je toliko podjetij prevrednotovalo sredstva navzdol, preostala podjetja, to je 21.995 niso prevrednotovala sredstev.

Oblikovani ocenjeni linearni regresijski model za skupino (0-9) zaposlencev je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP1) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati regresije so prikazani v Tabeli 117.

Tabela 117: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
DOBSR _t	0,192	0,002	79,97	0,000
DAVSR _t	-0,675	0,026	-25,86	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,300	0,038	7,83	0,000
PREVPSR _{t-1}	0,256	0,009	26,49	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,043	0,003	-12,14	0,000
PROD _t	-0,001	0,000	-5,96	0,000
ZAPSR _t	10,741	5,226	2,05	0,040
Cons	0,007	0,001	4,35	0,000

$$R^2(\text{adj.}) = 0,204; F\text{-test} = 1.056,27$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Iz Tabele 117 je razvidno, da je vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBSR_t 0,192. Če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poveča za 0,192 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da podjetja s povečanimi dobički pred prevrednotenjem v povprečju bolj prevrednotujejo sredstva kot manj dobičkonosna podjetja.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke DAVSR_t je negativna (-0,675), kar pomeni, če se obračunani davek v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,675 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da je višja povprečna vrednost obračunanega davka posledica manjših davčno priznanih odhodkov (prevrednotovalnih odhodkov).

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta DAVPSR_{t-1} je 0,300, kar pomeni, da če se obračunani in plačani davek preteklih let v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_{t-1} (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poveča za 0,300 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so višje davčne obveznosti preteklih let v skupini, statistično značilno vplivale na povečanje prevrednotenje sredstev navzdol v tekočem letu, kar lahko nakazuje na minimaliziranje davčne osnove z namenom nižje davčne obveznosti tekočega leta.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke DOBPSR_{t-1} je (-0,043), kar pomeni, da če se dobički preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,043 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da so podjetja z večjimi preteklimi dobički, imela manjšo potrebo po prevrednotenju sredstev v tekočem letu, ker so jih zaradi poslovne uspešnosti prevrednotovala že v preteklem letu.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke $PREVPSR_{t-1}$ je 0,256, kar pomeni, da če se prevrednotenje preteklih let v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_{t-1}$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,256 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Torej so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, prevrednotovala tudi v tekočem letu.

Spremenljivki, s katerimi ugotavljamo vpliv velikosti podjetja na prevrednotovalne odhodke, sta $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva). Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta spremenljivke $PROD_t$ je (-0,001), kar pomeni, če se čisti prihodki od prodaje povprečno povečajo za en odstotek, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) povprečno zmanjša za 0,001 odstotka, ob predpostavki *ceteris paribus*. Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $ZAPSR_t$ je pozitivna (10,741), kar pomeni, da če se število zaposlenecv na sredstva v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 10,741 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Neodvisni spremenljivki $PROD_t$ in $ZAPSR_t$ nakazujeta, da so v povprečju prevrednotovala podjetja z večjim številom zaposlenecv in manjšimi prihodki.

Na podlagi F-statistike je razvidno (F_c (kritični) = 4,14), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva). Na podlagi t-statistike ugotavljamo, da so vsi ocenjeni regresijski koeficienti neodvisnih spremenljivk statistično značilni pri $\alpha = 0,05$. Vrednost popravljenega determinacijskega koeficienta R^2 (adj.) je 0,2043, kar pomeni, da je 20,43 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjene z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem na sredstva), $DAVSR_t$ (tekoče davčne obveznosti na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva).

Poleg ocenjenega linearnega regresijskega modela uporabljamo tudi ocenjeni tobit model za skupino (0-9) zaposlenecv.

Oblikovani ocenjeni tobit model je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP1) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega tobit modela so predstavljeni v Tabeli 118.

Tabela 118: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
DOBSR _t	0,389	0,006	57,66	0,000
DAVSR _t	-1,596	0,085	-18,76	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,619	0,124	4,98	0,000
PREVPSR _{t-1}	0,738	0,025	28,95	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,075	0,011	-6,76	0,000
PROD _t	0,014	0,000	25,55	0,000
ZAPSR _t	-153,029	20,715	-7,39	0,000
Cons	-0,268	0,006	-39,67	0,000

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,692; \text{ LR } (\chi^2) = 5.016,28$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Ugotavljamo, da so vse neodvisne spremenljivke statistično značilne pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$. V primerjavi z ocenjenim linearnim regresijskim modelom pa je do spremembe predznaka prišlo pri koeficientih spremenljivk PROD_t in ZAPSR_t.

Pseudo R² nima takšnega pomena kot determinacijski koeficient R² (adj.) v linearnem regresijskem modelu. Za večino parcialnih tobit modelov je značilno, da ima ta koeficient zelo nizko napovedno moč, vrednost pa nima pravega pomena. LR (angl. *likelihood ration*) predstavlja stopnjo verjetja in je ekvivalenta s F-testom v linearnem regresijskem modelu, s tem, da se upošteva χ^2 – porazdelitev (Gujarati, Porter, 2009, str. 564). Na podlagi χ^2 - porazdelitve ugotovimo, da je model primeren kot celota (kritična vrednost χ^2 - porazdelitve pri sedmih stopinjah prostosti je 16,013).

9.1.3.2 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004

V skupini je bilo registriranih 4.235 podjetij. Upoštevajoč podjetja s pozitivnim poslovnim izidom in uporabi 99 in 1 percentila, imamo vzorec 3.850 podjetij. Od teh jih je 2.276 prevrednotovalo sredstva, oziroma so imela odvisno spremenljivko večjo od 0.

Ocenjeni linearni regresijski model za skupino (10-49) zaposlencev je:

$$\text{PREVSR}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \text{DOBSR}_t + \alpha_2 \text{DAVSR}_t + \alpha_3 \text{DAVPSR}_{t-1} + \alpha_4 \text{PREVPSR}_{t-1} + \alpha_5 \text{DOBPSR}_{t-1} + \alpha_6 \ln \text{PROD}_t + \alpha_7 \text{ZAPSR}_t (\text{SKUP2}) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega linearnega modela za skupino (10-49) zaposlencev so predstavljeni v Tabeli 119.

Tabela 119: *Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004*

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,200	0,006	30,18	0,000
DAVSR _t	-0,595	0,068	-8,76	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,335	0,085	3,94	0,000
PREVPSR _{t-1}	0,325	0,026	12,27	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,109	0,008	-12,26	0,000
PROD _t	-0,001	0,001	-0,55	0,580
ZAPSR _t	8,286	10,854	0,76	0,445
Cons	0,003	0,007	0,51	0,607

$$R^2(\text{adj.}) = 0,228; F\text{-test} = 163,13$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

V Tabeli 119 so predstavljeni ocenjeni regresijski koeficienti za neodvisne spremenljivke. Tako je vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBSR_t 0,200, kar pomeni, da če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,200 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Podjetja z večjimi dobički pred prevrednotenjem so v povprečju bolj prevrednotovala sredstva kot manj dobičkonosna podjetja.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DAVSR_t je negativna (-0,595), kar pomeni, da če se obračunani davek v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,595 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da je povišana povprečna vrednost obračunanega davka posledica povprečno zmanjšanih davčno priznanih odhodkov. Prevrednotenje sredstev je vplivalo na zmanjšanje davčnih obveznosti.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBPSR_{t-1} je negativna (-0,109), kar pomeni, da če se pretekli dobički v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,109 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Podjetja uspešna v preteklem letu, imajo v tekočem letu manj takšnih sredstev, ki jih je treba prevrednotiti.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta DAVPSR_{t-1} je 0,335, kar pomeni, če se obračunani in plačani davek preteklih let v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poveča za 0,335 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so podjetja, ki so imela v povprečju višje davčne obveznosti v preteklem letu, bolj prevrednotovala sredstva navzdol v tekočem letu.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke $PREVPSR_{t-1}$ je 0,325 kar pomeni, če se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,325 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Torej so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, to počela tudi v tekočem letu.

Spremenljivki $PROD_t$ in $ZAPSR_t$ sta statistično neznačilni pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, kar pomeni, da število zaposlenecv in realizirani čisti prihodki od prodaje niso imeli vpliva na prevrednotenje sredstev v skupini.

Popravljeni determinacijski koeficient R^2 (adj.) je 0,228, kar pomeni, da je 22,80 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjene z variranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem), $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (prevrednotovalni odhodki preteklih let na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva). Na podlagi F-statistike je razvidno ($F_c = 4,14$), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$.

Ocenjeni tobit model za skupino (10-49) zaposlenecv je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP2) + u \text{ (napake)}$$

Tabela 120: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (10-49) zaposlenecv za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
$DOBSR_t$	0,260	0,009	26,76	0,000
$DAVSR_t$	-0,785	0,102	-7,76	0,000
$DAVPSR_{t-1}$	0,328	0,130	2,52	0,012
$PREVPSR_{t-1}$	0,518	0,037	13,75	0,000
$DOBPSR_{t-1}$	-0,147	0,013	-10,83	0,000
$PROD_t$	0,003	0,000	5,00	0,000
$ZAPSR_t$	-45,001	18,036	-2,50	0,013
Cons	-0,071	0,011	-6,29	0,000

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,168; \text{ LR } (\chi^2) = 952,46$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Na podlagi rezultatov ugotavljamo (glejte Tabelo 120), da imajo ocenjeni tobit koeficienti v večini primerov enake predznake kot v ocenjenem linearnem regresijskem modelu, izjema sta (tako kot pri skupini (0-9) zaposlenecv) neodvisni spremenljivki $PROD_t$ in $ZAPSR_t$, kjer je prišlo do spremembe predznaka. V nasprotju z ocenjenim

linearnim regresijskim modelom, sta v tem modelu obe spremenljivki ($PROD_t$ in $ZAPSR_t$) statistično značilni pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$.

9.1.3.3 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004

V skupini je bilo 1.153 podjetij. Upoštevajoč podjetja s pozitivnim poslovnim izidom in uporabi 99 percentila in 1 percentila, dobimo vzorec 1.087 podjetij. Od teh podjetij jih je imelo 954 odvisno spremenljivko večjo od 0, kar pomeni, da je 954 podjetij prevrednotovalo sredstva.

Oblikovani model za skupino (50-249) zaposlencev:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP3) + u \text{ (napake)}$$

Tabela 121: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
$DOBSR_t$	0,246	0,013	18,38	0,000
$DAVSR_t$	-0,904	0,161	-5,61	0,000
$DAVPSR_{t-1}$	0,586	0,195	3,00	0,000
$PREVPSR_{t-1}$	0,236	0,032	7,18	0,000
$DOBPSR_{t-1}$	-0,191	0,017	10,95	0,000
$PROD_t$	-0,001	0,001	-0,93	0,354
$ZAPSR_t$	7,909	15,679	0,50	0,614
Cons	0,015	0,013	1,21	0,126

$$R^2(\text{adj.}) = 0,284; \text{ F-test} = 62,71$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

V Tabeli 121 so prikazani rezultati za ocenjene regresijske koeficiente. Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DOBSR_t$ je 0,246, kar pomeni, če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,246 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so dobičkonosna podjetja v povprečju bolj prevrednotovala sredstva navzdol kot manj dobičkonosna podjetja.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DAVSR_t$ je negativna (-0,904), kar pomeni, če se obračunani davek v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ v povprečju zmanjša za 0,904 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To kaže, da je prevrednotenje sredstev vplivalo na znižanje davčnih

obveznosti, saj so podjetja, ki so v povprečju manj prevrednotovala sredstva, imela višje davčne obveznosti.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DOBPSR_{t-1}$ je negativna (-0,191), kar pomeni, da če se pretekli dobički v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,191 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Podjetja uspešna v preteklem letu, imajo v povprečju manjšo potrebo po prevrednotenju sredstev navzdol, saj so sredstva zaradi poslovne uspešnosti prevrednotila že v preteklem letu.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta $DAVPSR_{t-1}$ je 0,586. To pomeni, če se obračunani in plačani davek preteklih let v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,586 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Tako kot v prvih dveh skupinah so tudi v tej skupini pretekle davčne obveznosti vplivale na povečanje prevrednotenja sredstev navzdol v tekočem letu.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke $PREVPSR_{t-1}$ je 0,236, kar pomeni, v kolikor se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,236 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, so to naredila tudi v tekočem letu.

Tako kot v prejšnji skupini, sta tudi v skupini (50-249) zaposlencev spremenljivki $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva) statistično neznačilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivali na odvisno spremenljivko $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) kar pomeni, da število zaposlencev in realizirani čisti prihodki niso imeli vpliva na prevrednotenje sredstev.

Popravljeni determinacijski koeficient R^2 (adj.) je 0,284, kar pomeni, da je 28,40 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjene z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem), $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (preteklo prevrednotenje na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobički na sredstva), $PROD_t$ (logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva). Na podlagi F-statistike je razvidno ($F_c = 4,14$), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$.

Poleg ocenjenega linearnega modela analiziramo tudi ocenjeni tobit model za skupino (50-249) zaposlencev. Model je oblikovan sledeče:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP3) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (50-249) zaposlencev so prikazani v Tabeli 122.

Tabela 122: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > /t
DOBSR _t	0,258	0,014	17,49	0,000
DAVSR _t	-1,016	0,184	-5,51	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,591	0,221	2,67	0,000
PREVPSR _{t-1}	0,280	0,035	7,82	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,214	0,019	-10,90	0,000
PROD _t	0,000	0,000	0,37	0,708
ZAPSR _t	-25,670	18,543	-1,38	0,167
Cons	-0,002	0,014	-0,18	0,859

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,091; \text{ LR } (\chi^2) = 355,45$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Na podlagi primerjave ocenjenega linearnega regresijskega in ocenjenega tobit modela ugotavljamo, da v obeh modelih spremenljivki, ki definirata velikost podjetja (PROD_t in ZAPSR_t), statistično neznačilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivata na odvisno spremenljivko PREVSR_t.

9.1.3.4 Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit model za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004

V skupini je bilo 164 podjetij, ki so zaposlovala od 250 do 499 zaposlencev. Iz analize izključujemo vsa podjetja, ki so poslovala z negativnim poslovnim izidom. Da bi se izognili osamelcem neodvisnih spremenljivk, tako kot v prejšnjih skupinah izločamo vse vrednosti nad 99 in pod 1 percentilom. Tako dobimo vzorec 159 podjetij, od katerih jih je 151 imelo odvisno spremenljivko večjo od 0, kar pomeni, da je 151 podjetij v skupini prevrednotovalo sredstva.

Oblikovani ocenjeni linearni regresijski model za skupino (250-499) zaposlencev je:

$$\text{PREVSR}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \text{DOBSR}_t + \alpha_2 \text{DAVSR}_t + \alpha_3 \text{DAVPSR}_{t-1} + \alpha_4 \text{PREVPSR}_{t-1} + \alpha_5 \text{DOBPSR}_{t-1} + \alpha_6 \ln \text{PROD}_t + \alpha_7 \text{ZAPSR}_t (\text{SKUP4}) + u \text{ (napake)}$$

Tabela 123 prikazuje rezultate ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (250-499) zaposlencev.

Tabela 123: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,308	0,040	7,68	0,000
DAVSR _t	-1,258	0,455	-2,76	0,006
DAVPSR _{t-1}	1,311	0,632	2,07	0,040
PREVPSR _{t-1}	0,532	0,123	4,32	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,320	0,054	-5,91	0,000
PROD _t	-0,000	0,002	-0,16	0,870
ZAPSR _t	-6,794	4,137	-0,28	0,779
Cons	0,009	0,042	0,23	0,820

$$R^2(\text{adj.}) = 0,418; F\text{-test} = 17,24$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBSR_t je 0,308, kar pomeni, da če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poviša za 0,308 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da poslovni dobiček pred prevrednotenjem vpliva na prevrednotenje sredstev navzdol.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DAVSR_t je negativna (-1,258), kar pomeni, če se obračunan davek v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) zniža za 1,258 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so prevrednotovalni odhodki vplivali na zmanjšanje davčnih obveznosti, saj so podjetja, ki so v povprečju manj prevrednotovala sredstva navzdol, imela višje davčne obveznosti.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBPSR_{t-1} je negativna (-0,320), kar pomeni, če se pretekli dobički v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,320 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Podjetja uspešna v preteklem letu, imajo v tekočem letu manjšo potrebo po prevrednotenju sredstev navzdol.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta DAVPSR_{t-1} je 1,311 kar pomeni, če se obračunan in plačan davek preteklih let v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poviša za 1,311 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Tako kot v prvih treh skupinah so tudi v tej skupini pretekle davčne obveznosti vplivale na povečanje prevrednotenja sredstev navzdol v tekočem letu. Podjetja, ki so v preteklosti imela višje davčne obveznosti, so v tekočem letu imela tendenco k zniževanju davčnih obveznosti.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke PREVPSR_{t-1} je 0,532, kar pomeni, da če se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povišajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na

sredstva) v povprečju poviša za 0,532 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, to naredila tudi v tekočem letu.

Tako kot v predhodnih skupinah so tudi v skupini (250-499) zaposlencev spremenljivki $PROD_t$ (logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva) statistično neznačilno vplivali na odvisno spremenljivko $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva), kar pomeni, da število zaposlencev in realizirani čisti prihodki od prodaje niso imeli vpliva na prevrednotenje sredstev navzdol pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$.

Popravljeni determinacijski koeficient R^2 (adj.) je 0,418, kar pomeni, da je 41,84 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjene z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem na sredstva), $DAVSR_t$ (tekoče davčne obveznosti na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekli davki na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva). Na podlagi F-statistike je razvidno ($F_c = 4,14$), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$.

Ocenjeni tobit model za skupino (250-499) zaposlencev je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP4) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (250-499) zaposlencev so prikazani v Tabeli 124.

Tabela 124: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
$DOBSR_t$	0,311	0,040	7,68	0,000
$DAVSR_t$	-1,298	0,458	-2,83	0,005
$DAVPSR_{t-1}$	1,392	0,636	2,20	0,030
$PREVPSR_{t-1}$	0,552	0,123	4,53	0,000
$DOBPSR_{t-1}$	-0,319	0,054	-5,84	0,000
$PROD_t$	-0,001	0,002	-0,49	0,623
$ZAPSR_t$	-35,907	32,883	-1,10	0,273
Cons	0,021	0,043	0,54	0,587

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,133; \text{ LR } (\chi^2) = 90,84$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Ugotavljamo, da spremenljivki, ki definirata velikost skupine $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva), statistično neznačilno vplivata na odvisno spremenljivko $PREVSR_t$. Enako ugotavljamo tudi pri ocenjenem linearnem regresijskem modelu.

9.1.3.5 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit za skupino nad 500 zaposlenecv za leto 2004

V skupini je bilo 117 podjetij, ki so zaposlovala nad 500 zaposlenecv. Iz analize izključujemo vsa podjetja, ki so poslovala z negativnim poslovnim izidom in vse vrednosti neodvisnih spremenljivk nad 99 percentilom in pod 1 percentilom. Tako je vzorec vseboval 107 podjetij, od katerih jih je 103 prevrednotovalo sredstva navzdol.

Oblikovani model za skupino nad 500 zaposlenecv:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP5) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela so prikazani v Tabeli 125.

Tabela 125: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino nad 500 zaposlenecv za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
$DOBSR_t$	0,169	0,044	3,78	0,000
$DAVSR_t$	-0,764	0,569	-1,34	0,183
$DAVPSR_{t-1}$	0,570	0,694	0,82	0,414
$PREVPSR_{t-1}$	0,135	0,080	1,68	0,095
$DOBPSR_{t-1}$	-0,130	0,070	-1,87	0,065
$PROD_t$	-0,001	0,001	-0,56	0,576
$ZAPSR_t$	-70,983	52,416	-1,35	0,179
Cons	0,027	0,035	0,75	0,453

$$R^2(\text{adj.}) = 0,128; F\text{-test} = 3,92$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Na podlagi F-statistike je razvidno (F_c (kritični) = 4,20), da model kot celota ni primeren in da ne pojasnjuje zadovoljivo variance koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva). Na podlagi t-statistike ugotovimo, da je le ocenjeni regresijski koeficient neodvisne spremenljivke $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem) statistično značilen pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, kar pomeni, da so v povprečju bolj prevrednotovala dobičkonosnejša podjetja. Ostale neodvisne spremenljivke so statistično neznačilno vplivale na prevrednotenje sredstev.

Poleg ocenjenega linearnega regresijskega modela uporabljamo še ocenjeni tobit model ter ugotavljamo morebitne razlike med ocenjenima modeloma. Oblikovani model je:

$$\text{PREVSR}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \text{DOBSR}_t + \alpha_2 \text{DAVSR}_t + \alpha_3 \text{DAVPSR}_{t-1} + \alpha_4 \text{PREVPSR}_{t-1} + \alpha_5 \text{DOBPSR}_{t-1} + \alpha_6 \ln\text{PROD}_t + \alpha_7 \text{ZAPSR}_t (\text{SKUP5}) + u \text{ (napake)}$$

V Tabeli 126 so prikazani rezultati ocenjenega tobit modela.

Tabela 126: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,175	0,044	3,98	0,000
DAVSR _t	-0,757	0,561	-1,35	0,180
DAVPSR _{t-1}	0,420	0,691	0,61	0,545
PREVPSR _{t-1}	0,145	0,079	1,84	0,068
DOBPSR _{t-1}	-0,126	0,069	-1,82	0,071
PROD _t	-0,002	0,002	-0,66	0,508
ZAPSR _t	-79,753	52,302	-1,52	0,130
Cons	0,029	0,035	0,84	0,403

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,644; \text{ LR } (\chi^2) = 40,94$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Na podlagi primerjave ocenjenega regresijskega in ocenjenega tobit modela ugotavljamo, da so v obeh ocenjenih modelih neodvisne spremenljivke statistično neznačilne pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ (izjema je spremenljivka DOBSR_t). To pomeni, da pri velikih podjetjih prevrednotenje sredstev ni povezano s spremenljivkami, ki so definirane z namenom ugotavljanja vpliva davčnega motiva na prevrednotenje sredstev.

9.1.3.6 Ugotavljanje prisotnosti heteroskedastičnosti v modelih za leto 2004

V vseh modelih testiramo prisotnost heteroskedastičnosti. Predpostavka homoskedastičnosti pomeni, da so pri posameznih vrednostih pojasnjevalnih spremenljivk, variance spremenljivke u neka pozitivna vrednost, ki je enaka σ^2 ne glede na vrednost pojasnjevalne spremenljivke, kar pomeni, da imamo opraviti z enako razpršenostjo vrednosti slučajne spremenljivke u (spremenljivka namreč predstavlja vse tiste dejavnike, ki vplivajo na odvisno spremenljivko, pa niso eksplicitno vključeni v model. Čim višje so vrednosti te spremenljivke (matematično upanje spremenljivke u je po definiciji enako 0) toliko manjša je zanesljivost in obratno). Če ta predpostavka ni izpolnjena, pomeni, da se vrednosti te variance spreminjajo s spreminjanjem vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk, imamo opravka s heteroskedastičnostjo (vrednosti slučajne spremenljivke u so različno razpršene pri različnih vrednostih pojasnjevalnih spremenljivk) (Pfajfar, 2000, str. 53 -55).

Prisotnost heteroskedastičnosti lahko povzroči napačne vrednosti in predznake ocenjenih regresijskih koeficientov, neznačilne in napačne vrednosti t-koeficientov neodvisnih spremenljivk, kar pomeni, da so navidezno pravilno oblikovani modeli napačni, kar privede do nepravilnih ugotovitev raziskovalca, ki proučuje določen ekonomski pojav.

Metode, s katerimi ugotavljamo prisotnost heteroskedastičnosti, je več. V ekonometrični teoriji obstaja kar nekaj testov, s katerimi preverjamo prisotnost heteroskedastičnosti. To so Parkov test, Whitov test, Breusch-Paganov test, Cook-Weisbergov test, Harrison-McCabov test, Brown Forsythe test (Pfajfar, 2000, str. 89 -123).

Ekonometrični program STATA, s katerim izvajamo celotno analizo, omogoča uporabo *Breusch-Paganovega/Cook-Weisbergovega* testa, kjer z grafičnim prikazom ugotavljamo prisotnosti heteroskedastičnosti (<http://www.polsci.wvu.edu/duval/ps602/Notes/STATA/heteroskedasticity.htm>).

Ker program ne omogoča uporabe Parkovega testa, s katerim bi ugotavljali povzročitelja heteroskedastičnosti, uporabljamo Breusch-Paganov test. Prvi korak, s katerim želimo odpraviti heteroskedastičnost v modelih, je uporaba 99 in 1 percentila. Tako izločimo vse osamelce posameznih neodvisnih spremenljivk, z namenom, da ne bi dobili nepravilnih rezultatov in posledično oblikovali napačne zaključke.

Breusch-Paganov test se od drugih testov ugotavljanja heteroskedastičnosti razlikuje po tem, da preverja heteroskedastičnost za več spremenljivk hkrati. Predpostavlja se, da je varianca slučajne spremenljivke u linearno odvisna od ene ali več pojasnjevalnih spremenljivk (Gujarati, 2003, str. 411). Prikazan je v naslednjih korakih:

1. $\sigma^2_i = \alpha_1 + \alpha_2 X_{2i} + \dots + \alpha_m X_{mi}$ (varianca u je linearno odvisna od ene ali več pojasnjevalnih spremenljivk).
2. Ocenimo regresijski model in izračunamo ostanke $\hat{\sigma}^2 = \sum u_i^2 / n$.
3. Oblikujemo novo spremenljivko $p_i = u_i^2 / \hat{\sigma}^2$ in ocenimo model.
4. Izvedemo pomožno regresijo $p_i = \alpha_1 + \alpha_2 X_{2i} + \dots + \alpha_m X_{mi} + v_i$.
5. Postavimo ničelno hipotezo: $H_0: \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 = \dots = \alpha_m = 0$.

Alternativna hipoteza: $H_1 =$ vsaj ena α je različna od 0.

6. Izračunamo pojasnjeno vsoto kvadratov in izračunamo (PVK) ter izračunamo theto: $\theta = \frac{1}{2} \text{PVK}$
7. Primerjamo dobljeno vrednost thete s kritično vrednostjo χ^2 m-1 stopinj prostosti (v našem primeru 6 stopinj prostosti).

8. V primeru, da je izračunana theta večja od kritične $\theta > \chi^2_{(kritična)}$, ničelno hipotezo zavrnamo in sprejmemo, da je v modelu prisotna heteroskedastičnost.

V Tabeli 127 so prikazane izračunane vrednosti theta (θ) za leto 2004.

Tabela 127: *Izračunane vrednosti theta (θ) za leto 2004*

Skupina	θ	$\chi^2_{(kritična)}$
0-9	208.016	12,591
10-49	15.208	12,591
50-249	13.856	12,591
250-499	1.085	12,591
nad 500	155	12,591

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Ugotavljamo, da je v vseh ocenjenih modelih izračunana theta večja od kritične vrednosti, zato v vseh primerih zavrnamo H_0 , kar pomeni, da je v vseh modelih prisotna heteroskedastičnost.

Predznaki proučevanih modelov so v večini primerov pravilni in večinoma vsi ocenjeni regresijski koeficienti imajo pravilne t-statistike (izjema sta neodvisni spremenljivki $PROD_t$ (logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva). Na podlagi F statistike ugotavljamo, da vsi modeli zadovoljivo pojasnjujejo varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na enoto sredstev), izjema je ocenjeni model za skupino nad 500 zaposlencev, saj je F test pokazal, da ne pojasnjuje variance ocenjenega koeficienta odvisne spremenljivke, kar pomeni, da se uporaba politike prevrednotenja sredstev v skupini nad 500 zaposlencev razlikuje od uporabe v preostalih skupinah. Vse naštetu je razlog, da kljub prisotnosti heteroskedastičnosti v ocenjenih modelih, teh ne zavržemo, ampak jih sprejmemo kot zanesljive.

9.1.3.7 Sklep in ugotovitve za leto 2004

Na podlagi rezultatov ugotavljamo, da ima poslovni dobiček pred prevrednotenjem $DOBSR_t$ vpliv na prevrednotenje sredstev v vseh skupinah, kar pomeni, da so vse skupine zmanjševale poslovni dobiček in posledično davčno osnovo na podlagi prevrednotovalnih odhodkov. Najvišjo vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DOBSR_t$ je imela skupina (250-499) zaposlencev, sledijo skupine (50-249) zaposlencev, (10-49) zaposlencev, (0-9) zaposlencev in nad 500 zaposlencev. To pomeni, da so poslovni dobički pred prevrednotenjem imeli največji vpliv na prevrednotenje sredstev v skupini (250-499) zaposlencev.

Spremenljivka $DAVSR_t$ je statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivala v vseh skupinah, ki so zaposlovale manj kot 500 zaposlencev (izjema je skupina nad 500 zaposlencev, kjer ocenjeni regresijski koeficient ni statistično značilno pri $\alpha = 0,05$

vplival na prevrednotovalne odhodke $PREVSR_t$. Najvišjo vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta spremenljivke $DAVSR_t$ je dosegla skupina (250-499) zaposlencev, kar pomeni, da so v tej skupini prevrednotovalni odhodki imeli največji vpliv na zmanjšanje plačila davka, čeprav so imeli vpliv tudi pri drugih skupinah.

Pretekli davki $DAVPSR_{t-1}$ so imeli vpliv na prevrednotenje v štirih skupinah (v tistih, ki so zaposlovala manj kot 500 zaposlencev). V skupini nad 500 zaposlencev pa spremenljivka $DAVPSR_{t-1}$ ni statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivala na prevrednotenje sredstev. Najvišjo vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta je dosegla skupina (250-499) zaposlencev, kar pomeni, da so pretekle davčne obveznosti imele največji vpliv na tekoče prevrednotenje sredstev v skupini (250-499) zaposlencev.

Preteklo prevrednotenje $PREVPSR_{t-1}$ in pretekli dobički $DOBPSR_{t-1}$ so imeli vpliv na prevrednotovalne odhodke v štirih skupinah (v skupinah do 500 zaposlencev), ne pa tudi v skupini nad 500 zaposlencev. V vseh skupinah je najvišje vrednosti ocenjenih regresijskih koeficientov $PREVPSR_{t-1}$ in $DOBPSR_{t-1}$ dosegla skupina (250-499) zaposlencev.

Spremenljivki, ki definirata velikost podjetij $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva), sta bili statistično značilni (pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$) le pri skupini (0-9) zaposlencev. Rezultati ocenjenega regresijskega modela za omenjeno skupino so pokazali, da so v povprečju bolj prevrednotovala podjetja z večjim številom zaposlencev in tista z nižjimi ustvarjenimi prihodki, medtem ko so rezultati pri ocenjenem tobit modelu pokazali, da so v povprečju bolj prevrednotovala podjetja z manj zaposleni in večjimi prihodki.

Zanimiva je skupina nad 500 zaposlencev, kjer so rezultati tako ocenjenega regresijskega modela kot ocenjenega tobit modela pokazali, da skupina ni prevrednotovala z namenom zniževanja davčne osnove. Gre za velika podjetja, ki so pogosto obremenjena s političnimi stroški in v katerih se poslovodstvo pogosto odloča za tiste metode računovodenja, ki počasneje pripoznavajo pozitivni poslovni izid, in ne uporablja prevrednotenja za zniževanje poslovnega izida z namenom prikazovanja nižjih davčnih obveznosti.

V vseh modelih je prisotna heteroskedastičnost, kar lahko nakazuje na izkrivljene vrednosti rezultatov. Glede na to, da imajo vsi modeli, z izjemo skupine nad 500 zaposlencev, ustrezne t-statistike ocenjenih koeficientov in ustrezno F-statistiko, ki nakazuje primernost modelov, se z odpravo heteroskedastičnosti ne ukvarjamo. Poskušamo jo sicer odpraviti z uporabo 99 in 1 percentila pri neodvisnih spremenljivkah, kar pomeni, da iz analize izključujemo vse vrednosti neodvisnih spremenljivk, ki bi lahko napačno vplivale na rezultate, vendar je kljub temu heteroskedastičnost še vedno prisotna v vseh modelih.

9.1.4 Deskriptivne statistike in korelacijske matrike za posamezne skupine za leto 2005

V tem podpoglavju je prikazana deskriptivna statistika (glejte Tabelo 128) in korelacijska matrika (glejte Tabelo 129) za skupino (0-9) zaposlencev, za preostale skupine pa se deskriptivne statistike nahajajo v Prilogi 4.

9.1.4.1 Deskriptivne statistike za leto 2005

Tabela 128: *Deskriptivna statistika za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005*

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Stand. odklon	Mediana	Min. vrednost	Maks. vrednost
PREVSR _t	27.815	0,007	0,036	0,000	0,000	0,810
DOBSR _t	27.815	0,073	0,103	0,034	0,000	0,812
DAVSR _t	27.815	0,005	0,013	0,000	0,000	0,097
DAVPSR _{t-1}	27.815	0,004	0,009	0,000	0,000	0,076
DOBPSR _{t-1}	27.815	0,057	0,087	0,022	0,000	0,688
PREVPR _{t-1}	27.815	0,007	0,026	0,000	0,000	0,314
PROD _t	27.815	11,139	1,713	11,269	5,772	14,899
ZAPSR _t	27.815	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Iz Tabele 128 je razvidno, da so imela podjetja skupine (0-9) zaposlencev v povprečju 0,70 % prevrednotovalnih odhodkov na sredstva. V primerjavi z ostalimi skupinami (glejte Prilogo 4) je skupina (50-249) zaposlencev dosegla najvišjo vrednost aritmetične sredine (0,009), kar pomeni, da so podjetja v tej skupini imela v povprečju 0,9 % prevrednotovalnih odhodkov na sredstva. Mediana odvisne spremenljivke PREVSR_t za skupino (0-9) zaposlencev je 0, kar pomeni, da je imela polovica podjetij omenjene skupine vrednost spremenljivke PREVSR_t nižjo od 0 ali kvečjemu enako 0, druga polovica podjetij pa višjo od 0. Med vsemi skupinami je najvišjo vrednost mediane (0,005) dosegla skupina nad 500 zaposlencev.

Podjetja skupine (0-9) zaposlencev so v povprečju ustvarila 7,30 % poslovnega dobička (pred prevrednotenjem) na sredstva (DOBSR_t). Skupina je v primerjavi z ostalimi skupinami dosegla najvišjo vrednost aritmetične sredine spremenljivke DOBSR_t. Vrednost mediane neodvisne spremenljivke DOBSR_t je 0,034, kar pomeni, da je imela polovica podjetij omenjene skupine v letu 2005 vrednost DOBSR_t nižjo ali enako 0,034, druga polovica podjetij pa višjo od 0,034.

Podjetja v skupini so v povprečju imela 0,50 % davčnih obveznosti na sredstva, kar je največ v primerjavi z ostalimi skupinami. Mediana neodvisne spremenljivke DAVSR_t je 0, kar pomeni, da je imela polovica podjetij omenjene skupine vrednost spremenljivke nižjo ali enako 0, druga polovica pa višjo od 0. Enako velja za ostale skupine.

Podjetja v skupini so imela v povprečju 0,40 % preteklih davčnih obveznosti na sredstva (DAVPSR_{t-1}), kar predstavlja najvišjo vrednost v primerjavi s preostalimi skupinami, 5,70 % preteklega poslovnega dobička na sredstva (DOBPSR_{t-1}) in 0,700 % preteklih prevrednotovalnih odhodkov na sredstva (PREVPSR_{t-1}).

Aritmetična sredina neodvisne spremenljivke PROD_t (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) je 11,139, kar pomeni, da so podjetja v skupini v povprečju ustvarila 68.814,58 EUR čistih prihodkov, medtem ko je aritmetična sredina neodvisne spremenljivke ZAPSR_t enaka 0.

Ugotavljamo, da so podjetja skupine (0-9) zaposlencev v letu 2005 v povprečju manj prevrednotovala sredstva kot v letu prej, kar je vidno iz deleža prevrednotovalnih odhodkov na sredstva, saj se je vrednost glede na leto prej znižal za 0,353 odstotne točke. Tudi poslovni dobiček pred prevrednotenjem se je znižal v primerjavi z letom 2004 in to za 0,558 odstotne točke. Podjetja so v letu 2005 imela za 0,119 odstotne točke višje davčne obveznosti v primerjavi z letom 2004.

9.1.4.2 Korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke za leto 2005

V tem podpoglavju je predstavljena korelacijska matrika za skupino (0-9) zaposlencev, za ostale skupine so predstavljene v Prilogi 4.

Tabela 129: *Korelacijska matrika za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005*

Spremenljivke	DOBSR _t	DAVSR _t	PREVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	DAVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,389	1,000					
PREVPSR _{t-1}	0,049	0,022	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,251	0,178	0,012	1,000			
DAVPSR _{t-1}	0,126	0,448	0,008	0,367	1,000		
PROD _t	0,145	0,112	0,033	0,118	0,073	1,000	
ZAPSR _t	-0,010	-0,007	-0,005	-0,004	-0,004	-0,033	1,000

Opomba: vse vrednosti v korelacijski matriki so statistično značilne pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$.

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Ugotavljamo, da pri skupini (0-9) zaposlencev in drugih skupinah (glejte Prilogo 4) ni močne linearne povezanosti med posameznimi neodvisnimi spremenljivkami, zato so vse neodvisne spremenljivke vključene v regresijsko in tobit analizo. Sicer ugotavljamo srednjo močno pozitivno linearno povezanost med spremenljivkama DOBSR_t in DAVSR_t, kar je logično, saj je višja davčna obveznost povezana z višjim poslovnim dobičkom. Podobno ugotavljamo tudi med spremenljivkama DAVPSR_{t-1} (pretekle davčne obveznosti) in DOBPSR_{t-1} (pretekli poslovni dobiček pred prevrednotenjem). Srednjo močno pozitivno linearno povezanost ugotavljamo tudi med spremenljivkama DAVSR_t (tekoče davčne obveznosti) in DAVPSR_{t-1} (pretekle davčne obveznosti), kar

pomeni, da podjetja, ki so imela v preteklem letu davčne obveznosti, so jih imela tudi v tekočem letu. Srednja močna linearna povezanost obstaja tudi med spremenljivkama $DOBSR_t$ (poslovni dobiček na sredstva) in $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček na sredstva) kar pomeni, da podjetja, ki so v preteklem letu poslovala uspešno, so tudi v tekočem letu.

Podobne linearne povezanosti ugotavljamo tudi pri ostalih skupinah z določenimi spremembami in sicer večja kot je skupina, močnejše so linearne povezave med omenjenimi spremenljivkami. Tako ugotavljamo najmočnejšo korelacijo v skupini nad 500 zaposlencev, in sicer med spremenljivkama $DAVSR_t$ (tekoče davčne obveznosti) in $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti) (0,658), kar pomeni močno linearno povezanost med preteklimi in tekočimi davčnimi obveznostmi, kar pomeni, da podjetja, ki so v preteklosti imela davčne obveznosti, so jih imela tudi v tekočem obdobju.

9.1.5 Ocenjeni linearni regresijski in ocenjeni tobit modeli za posamezne velikostne skupine za leto 2005

V tem podpoglavju so predstavljeni rezultati ocenjenih regresijskih in tobit modelov za vsako skupino posebej, z namenom ugotavljanja povezanosti vpliva prevrednotovalnih odhodkov na poslovni izid.

9.1.5.1 Linearni ocenjeni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005

Oblikovani ocenjeni linearni regresijski model za skupino (0-9) zaposlencev je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP1) + u \text{ (napake)}$$

V letu 2005 je bilo registriranih 37.888 podjetij. Ob izključitvi podjetij, ki so poslovala negativno, in izločitvi vrednosti neodvisnih spremenljivk nad 99 percentilom in pod 1 percentilom, dobimo vzorec s 27.815 podjetji. Od teh jih je imelo 5.396 enot odvisno spremenljivko višjo od 0, kar pomeni, da je 5.396 podjetij prevrednotovalo sredstva, preostala podjetja (22.419) so imela vrednost odvisne spremenljivke 0, kar pomeni, da 22.419 podjetij ni prevrednotovalo sredstva.

Tabela 130: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (0-9) zaposlencev za obdobje 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,143	0,002	65,05	0,000
DAVSR _t	-0,469	0,018	-25,66	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,138	0,024	5,64	0,000
PREVPSR _{t-1}	0,123	0,007	16,38	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,028	0,002	-11,10	0,000
PROD _t	-0,001	0,000	-8,34	0,000
ZAPSR _t	0,717	1,092	0,66	0,511
Cons	0,009	0,001	7,46	0,000

$$R^2(\text{adj.}) = 0,143; F\text{-test} = 663,87$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Vrednosti posameznih ocenjenih regresijskih koeficientov so prikazane v Tabeli 130. Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBSR_t je 0,143, kar pomeni, če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem poveča v povprečju za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poveča za 0,143 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so tudi v letu 2005 podjetja z višjimi dobički bolj prevrednotovala sredstva kot manj dobičkonosna podjetja. Ocenjeni regresijski koeficient se je v primerjavi z letom prej znižal za 0,05 odstotne točke, kar kaže na manjši vpliv poslovnega dobička pred prevrednotenjem na prevrednotovalne odhodke.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke DAVSR_t je negativna (-0,469). To pomeni, če se obračunani davek v povprečju poveča za eno odstotno točko, se v povprečju odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) zniža za 0,469 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Tako kot v letu 2004 so tudi v letu 2005 davki statistično značilno vplivali na prevrednotenje sredstev, ne glede na to, da v letu 2005 prevrednotovalni odhodki niso bili več davčno priznani odhodki. Se je pa ocenjena vrednost regresijskega koeficienta v primerjavi z letom prej znižala za 0,207 odstotne točke, kar pomeni manjši vpliv prevrednotovalnih odhodkov na davčne obveznosti.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta DAVPSR_{t-1} je 0,138, kar pomeni, če se obračunani in plačani davek preteklih let v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,138 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta se je v primerjavi z letom prej znižala za 0,162 odstotne točke.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke DOBPSR_{t-1}, je negativna (-0,028) kar pomeni, če se dobički preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zniža za 0,028 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da podjetja z višjimi preteklimi dobički, so v tekočem letu imela manjšo potrebo po

prevrednotenju sredstev, saj so zaradi dobička preteklega leta sredstva prevrednotovala v preteklem letu.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke $PREVPSR_{t-1}$ je 0,123, kar pomeni, če se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,123 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, to naredila tudi v tekočem letu.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta spremenljivke $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) je negativna (-0,001), kar pomeni, če se povprečno povečajo čisti prihodki od prodaje za en odstotek, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) povprečno zniža za 0,001 odstotka, ob predpostavki *ceteris paribus*. Ocenjeni regresijski koeficient spremenljivke $ZAPSR_t$ je statistično neznačilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplival na prevrednotovalne odhodke.

Na podlagi popravljenega determinacijskega koeficienta R^2 (adj.) (0,143) ugotovimo, da je 14,30 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjen z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem na sredstva), $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (preteklo prevrednotenje na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobički na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva). Na podlagi F-statistike je razvidno ($F_c = 4,14$), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$. Na podlagi t-statistike ugotovimo, da so ocenjeni regresijski koeficienti neodvisnih spremenljivk statistično značilni pri $\alpha = 0,05$, izjema je ocenjen regresijski koeficient spremenljivke $ZAPSR_t$.

Poleg ocenjenega linearnega regresijskega modela uporabljamo še ocenjeni tobit model ter ugotavljamo morebitne razlike med ocenjenima modeloma.

Ocenjeni tobit model za skupino (0-9) zaposlenecv je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP1) + u \text{ (napake)}$$

V Tabeli 132 so prikazani ocenjeni tobit koeficienti.

Tabela 131: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (0-9) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,331	0,007	45,51	0,000
DAVSR _t	-1,180	0,069	-17,06	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,197	0,096	2,04	0,041
PREVPSR _{t-1}	0,459	0,023	19,20	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,079	0,010	-7,75	0,000
PROD _t	0,010	0,000	20,90	0,000
ZAPSR _t	-41,134	5,173	-7,95	0,000
Cons	-0,210	0,005	-38,62	0,000

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,538; \text{ LR } (\chi^2) = 3.075,39$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Razlika med ocenjenim linearnim regresijskim modelom in ocenjenim tobit modelom je, da so v ocenjenem tobit modelu vse spremenljivke statistično značilne pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, medtem ko je v ocenjenem linearnem regresijskem modelu spremenljivka ZAPSR_t statistično neznačilna. Razlika je tudi v predznakih koeficientov spremenljivke PROD_t. Tako je ocenjeni koeficient spremenljivke PROD_t pozitiven v tobit modelu in negativen v ocenjenem regresijskem modelu.

9.1.5.2 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005

V skupini je bilo 4.593 podjetij. Upoštevajoč podjetja s pozitivnim poslovnim izidom in uporabi 99 in 1 percentila pri neodvisnih spremenljivkah, dobimo vzorec 4.208 podjetij. V tej skupini je sredstva prevrednotovalo 2.151 podjetij.

Oblikovani model za skupino (10-49) zaposlencev je:

$$\text{PREVSR}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \text{DOBSR}_t + \alpha_2 \text{DAVSR}_t + \alpha_3 \text{DAVPSR}_{t-1} + \alpha_4 \text{PREVPSR}_{t-1} + \alpha_5 \text{DOBPSR}_{t-1} + \alpha_6 \ln \text{PROD}_t + \alpha_7 \text{ZAPSR}_t (\text{SKUP2}) + u (\text{napake})$$

Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela so prikazani v Tabeli 132.

Tabela 132: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p> t
DOBSR _t	0,111	0,005	21,39	0,000
DAVSR _t	-0,319	0,034	-9,22	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,083	0,048	1,73	0,084
PREVPSR _{t-1}	0,176	0,016	10,68	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,053	0,006	-9,18	0,000
PROD _t	-0,000	0,000	-1,15	0,250
ZAPSR _t	-1,929	2,035	-0,95	0,343
Cons	0,007	0,005	1,53	0,191

$$R^2(\text{adj.}) = 0,124; F\text{-test} = 86,11$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBSR_t je 0,111 kar pomeni, če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem poveča v povprečju za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poveča v povprečju za 0,111 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so podjetja z višjimi poslovnimi dobički pred prevrednotenjem v povprečju bolj prevrednotovala sredstva kot manj dobičkonosna podjetja. Ocenjeni regresijski koeficient je za 0,089 odstotne točke manjši od ocenjene vrednosti preteklega leta.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DAVSR_t je negativna (-0,319), kar pomeni, če se obračunani davek v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) zniža v povprečju za 0,319 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Ocenjeni regresijski koeficient se je v primerjavi z letom prej znižal za 0,277 odstotne točke. Prevrednotovalni odhodki so statistično značilno vplivali na davčne obveznosti skupine, čeprav niso bili več davčno priznani odhodki.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBPSR_{t-1} je negativna (-0,053), kar pomeni, če se pretekli dobički v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) zniža v povprečju za 0,053 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. V preteklem letu uspešna podjetja imajo v tekočem letu manjšo potrebo po prevrednotenju sredstev. Ocenjeni regresijski koeficient se je v primerjavi z letom prej znižal za 0,056 odstotne točke. To pomeni, da so pretekli dobički v letu 2005 imeli manjši vpliv na tekoče prevrednotenje sredstev v primerjavi z letom 2004.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke PREVPS_{t-1}, je 0,176 kar pomeni, če se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVPS_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poviša v povprečju za 0,176 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, to

naredila tudi v tekočem letu. Ocenjeni regresijski koeficient se je v primerjavi s preteklim letom znižal za 0,149, kar pomeni, da je prevrednotenje v predpreteklem letu v povprečju bolj vplivalo na prevrednotenje v letu 2004, kot preteklo prevrednotenje na prevrednotovalne odhodke v letu 2005.

Spremenljivke $DAVPSR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva) so statistično neznačilne pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, kar pomeni, da število zaposlencev, pretekle davčne obveznosti in čisti prihodki od prodaje ne vplivajo na prevrednotovalne odhodke tekočega leta.

Popravljeni determinacijski koeficient R^2 (adj.) je 0,124, kar pomeni, da je 12,40 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjen z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBPSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem na sredstva), $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva), $DAVPR_{t-1}$ (pretekle davčne obveznosti na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (prevrednotovalni odhodki preteklih let na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje na sredstva) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva). Na podlagi F-statistike je razvidno ($F_c = 4,14$), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$.

Poleg ocenjenega linearnega modela proučujemo še ocenjen tobit model:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t + u \text{ (napake)}$$

Tabela 133: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
DOBSR_t	0,163	0,009	18,96	0,000
DAVSR_t	-0,502	0,059	-8,49	0,000
DAVPSR_{t-1}	0,072	0,084	0,87	0,385
PREVPSR_{t-1}	0,324	0,026	12,31	0,000
DOBPSR_{t-1}	-0,083j	0,010	-8,25	0,000
PROD_t	0,003	0,000	5,47	0,000
ZAPSR_t	-19,325	4,166	-4,64	0,000
Cons	-0,059	0,007	-6,79	0,000

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,106; \text{ LR } (\chi^2) = 638,39$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Obstaja razlika med ocenjenim linearnim regresijskim modelom in ocenjenim tobit modelom, saj so v prvem modelu statistično neznačilne pri $\alpha = 0,05$ tri spremenljivke

($PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenec na sredstva) in $DAVPSR_t$ (pretekli davki na sredstva)), v drugem pa le ena spremenljivka in sicer $DAVPSR_{t-1}$ (pretekli davki na sredstva).

9.1.5.3 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (50-249) zaposlenec za leto 2005

V skupini je bilo 1.183 podjetij. Upoštevajoč podjetja s pozitivnim poslovnim izidom in uporabi 99 in 1 percentila pri neodvisnih spremenljivkah, dobimo vzorec 1.095 podjetij. Od teh jih je 931 imelo odvisno spremenljivko $PREVSR_t$ višjo od 0, kar pomeni, da je 931 podjetij prevrednotovalo sredstva.

Oblikovani ocenjeni linearni regresijski model za skupino (50-249) zaposlenec je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP3) + u \text{ (napake)}$$

Tabela 134: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (50-249) zaposlenec za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p > t
$DOBSR_t$	0,218	0,014	15,78	0,000
$DAVSR_t$	-0,412	0,112	-3,67	0,000
$DAVPSR_{t-1}$	0,135	0,155	0,87	0,384
$PREVPSR_{t-1}$	0,230	0,033	6,94	0,000
$DOBPSR_{t-1}$	-0,145	0,016	-9,18	0,000
$PROD_t$	-0,001	0,000	-0,15	0,881
$ZAPSR_t$	-0,492	3,573	-0,14	0,890
Cons	0,004	0,009	0,12	0,705

$$R^2(\text{adj.}) = 0,227 \quad F\text{-test} = 46,85$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

V Tabeli 134 so prikazane vrednosti ocenjenih regresijskih koeficientov. Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DOBSR_t$ je 0,218, kar pomeni, če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča 0,218 odstotne točke ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da podjetja z višjimi poslovnimi dobički pred prevrednotenjem, so v povprečju bolj prevrednotovala sredstva kot manj dobičkonosna podjetja.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DAVSR_t$ je negativna (-0,413), kar pomeni, če se obračunani davek v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zniža za 0,413 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Ocenjeni regresijski koeficient se

je v primerjavi z letom prej znižal za 0,492 odstotne točke. Kljub temu, da so v tem letu prevrednotovalni odhodki davčno nepriznani, so tekoče davčne obveznosti statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivale na prevrednotovalne odhodke.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $DOBPSR_{t-1}$ je negativna (-0,145), kar pomeni, če se pretekli dobički v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zniža za 0,145 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da podjetja, ki so bila v letu prej poslovno uspešna, imajo manj takšnih sredstev, ki jih je potrebno prevrednotiti v tekočem letu.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke $PREVPSR_{t-1}$ je 0,230, kar pomeni, v kolikor se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,236 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, so jih tudi v tekočem letu.

Tako kot v prejšnji skupini, so tudi v skupini (50-249) zaposlencev spremenljivke $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $DAVPSR_{t-1}$ (preteki davki na sredstva) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva), statistično neznačilno vplivale na odvisno spremenljivko $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva), kar pomeni, da število zaposlencev, pretekle davčne obveznosti in čisti prihodki od prodaje niso statistično značilno vplivali pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ na prevrednotenje sredstev v skupini.

Ocenjeni tobit model je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP3) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega tobit modela so prikazani v Tabeli 135.

Tabela 135: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,240	0,015	15,37	0,000
DAVSR _t	-0,454	0,126	-3,58	0,000
DAVPSR _{t-1}	0,081	0,177	0,46	0,648
PREVPSR _{t-1}	0,280	0,036	7,68	0,000
DOBPSR _{t-1}	-0,179	0,01	-9,62	0,000
PROD _t	0,001	0,000	1,80	0,071
ZAPSR _t	8,320	4,372	-1,90	0,067
Cons	-0,022	0,013	-1,72	0,087

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,077; \text{ LR } (\chi^2) = 300,61$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

V obeh ocenjenih modelih so statistično neznačilne spremenljivke PROD_t (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), ZAPSR_t (število zaposlencev na sredstva) in DAVPSR_{t-1} (pretekli davki na sredstva).

9.1.5.4 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2005

V skupini je bilo 172 podjetij. Upoštevajoč podjetja s pozitivnim poslovnim izidom in uporabi 99 in 1 percentila pri neodvisnih spremenljivkah, dobimo vzorec, v katerem je 162 podjetij. Od teh jih je 151 prevrednotovalo sredstva navzdol.

Ocenjeni linearni regresijski model je:

$$\text{PREVSR}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \text{DOBSR}_t + \alpha_2 \text{DAVSR}_t + \alpha_3 \text{DAVPSR}_{t-1} + \alpha_4 \text{PREVPSR}_{t-1} + \alpha_5 \text{DOBPSR}_{t-1} + \alpha_6 \ln \text{PROD}_t + \alpha_7 \text{ZAPSR}_t (\text{SKUP4}) + u \text{ (napake)}$$

Tabela 136: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
DOBSR _t	0,272	0,041	6,68	0,000
DAVSR _t	-0,889	0,260	-3,42	0,001
DAVPSR _{t-1}	0,526	0,397	1,32	0,188
PREVPSR _{t-1}	0,110	0,059	1,85	0,066
DOBPSR _{t-1}	-0,187	0,041	-4,53	0,000
PROD _t	-0,003	0,002	-1,64	0,103
ZAPSR _t	-4,991	8,342	-0,60	0,551
Cons	0,059	0,034	1,74	0,085

$$R^2(\text{adj.}) = 0,239 \quad F\text{-test} = 8,25$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBSR_t je 0,272, kar pomeni, če se poslovni dobiček pred prevrednotenjem v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poviša za 0,272 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da so v povprečju bolj prevrednotovala dobičkonosna podjetja. Ocenjeni regresijski koeficient se je v primerjavi z letom prej znižal za 0,037 odstotnih točk.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DAVSR_t je negativna (-0,889), kar pomeni, če se obračunani davek v povprečju poviša za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zniža za 0,889 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Ocenjen regresijski koeficient spremenljivke DAVSR_t se je v primerjavi z letom prej znižal za 0,369 odstotne točke. Kljub temu, da so v tem letu prevrednotovalni odhodki davčno nepriznani, so tekoče davčne obveznosti statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivale na prevrednotovalne odhodke.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DOBPSR_{t-1} je negativna (-0,187), kar pomeni, če se pretekli dobički v povprečju povišajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju zniža za 0,187 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. Tista podjetja, ki so bila uspešna v letu prej, imajo v povprečju manjšo potrebo po prevrednotenju sredstev. Ocenjen regresijski koeficient se je v primerjavi z letom prej znižal za 0,133 odstotne točke.

Ostale spremenljivke, kot so PROD_t (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), ZAPSR_t (število zaposlencev na sredstva), PREVPS_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) in DAVPSR_{t-1} (pretekli davki na sredstva) so imele statistično neznačilne ocenjene regresijske koeficiente, kar pomeni, da število zaposlencev, čisti prihodki od prodaje, preteklo prevrednotenje sredstev in preteklo davčne obveznosti, niso statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivali na prevrednotovalne odhodke.

Popravljen determinacijski koeficient R^2 (adj.) je 0,239, kar pomeni, da je 23,90 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjen z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem), $DAVSR_t$ (davek na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekli davki na sredstva), $PREVPS_{t-1}$ (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobički na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva). Na podlagi F-statistike je razvidno ($F_c = 4,14$), da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $PREVSR_t$.

Ocenjeni tobit model je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t + u \text{ (napake)}$$

Tabela 137 predstavlja rezultate ocenjenega tobit modela za skupino (250-499) zaposlenecv za leto 2005.

Tabela 137: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino (250-499) zaposlenecv za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	P > t
$DOBSR_t$	0,288	0,043	6,69	0,000
$DAVSR_t$	-1,198	0,305	-3,93	0,000
$DAVPSR_{t-1}$	0,887	0,448	1,98	0,049
$PREVPSR_{t-1}$	0,119	0,060	1,97	0,061
$DOBPSR_{t-1}$	-0,210	0,043	-4,97	0,000
$PROD_t$	-0,003	0,002	-1,57	0,118
$ZAPSR_t$	-5,738	8,602	-0,67	0,506
Cons	0,059	0,035	1,65	0,101

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,069; \text{ LR } (\chi^2) = 51,93$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Obstaja razlika med ocenjenim linearnim regresijskim modelom in ocenjenim tobit modelom, saj so v prvem modelu statistično neznačilne štiri spremenljivke $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva), $PREVPSR_t$ (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva) in $DAVPSR_{t-1}$ (pretekli davki na sredstva), v drugem pa spremenljivke $DAVPSR_{t-1}$, $PROD_t$ in $ZAPSR_t$.

9.1.5.5 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2005

Skupina nad 500 zaposlencev je imela v letu 2005 registriranih 116 podjetij. Iz analize so izključene enote z negativnim poslovnim izidom in vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk nad 99 in pod 1 percentilom. Tako je vzorec vključeval 103 podjetij, od katerih jih je 100 prevrednotovalo sredstva navzdol.

Ocenjeni linearni regresijski model je:

$$\text{PREVSR}_t = \alpha_0 + \alpha_1 \text{DOBSR}_t + \alpha_2 \text{DAVSR}_t + \alpha_3 \text{DAVPSR}_{t-1} + \alpha_4 \text{PREVPSR}_{t-1} + \alpha_5 \text{DOBPSR}_{t-1} + \alpha_6 \ln\text{PROD}_t + \alpha_7 \text{ZAPSR}_t (\text{SKUP5}) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela so prikazani v Tabeli 138.

Tabela 138: Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
DOBSR_t	0,001	0,025	0,01	0,993
DAVSR_t	0,520	0,245	2,08	0,036
DAVPSR_{t-1}	-0,546	0,346	-1,58	0,118
PREVPSR_{t-1}	0,393	0,077	5,07	0,000
DOBPSR_{t-1}	0,007	0,028	0,27	0,790
PROD_t	-0,001	0,001	0,13	0,898
ZAPSR_t	0,098	2,223	-0,43	0,987
Cons	0,002	0,018	0,10	0,922

$$R^2(\text{adj.}) = 0,287 \quad F\text{-test} = 6,86$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Iz Tabele 138 je razvidno, da na odvisno spremenljivko PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivata le dve spremenljivki, in sicer DAVSR_t (davčne obveznosti na sredstva) in PREVPSR_{t-1} (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva).

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta DAVSR_t je 0,520, kar pomeni, če se obračunani davek v povprečju poveča za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka PREVSR_t (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v povprečju poveča za 0,520 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, višje davčne obveznosti povečujejo prevrednotovalne odhodke. V primerjavi z ostalimi skupinami, je v tej skupini predznak ocenjenega regresijskega koeficienta pozitiven.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta spremenljivke PREVPSR_{t-1} je 0,393, kar pomeni, če se prevrednotovalni odhodki preteklih let v povprečju povečajo za eno

odstotno točko, se v povprečju odvisna spremenljivka $PREVPSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) poveča za 0,393 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To nakazuje, da so podjetja, ki so v preteklem letu prevrednotovala sredstva navzdol, so jih tudi v tekočem letu.

Ostale spremenljivke, kot so: $DOBSR_t$, (poslovni dobiček pred prevrednotenjem na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekli davki na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (pretekli poslovni dobiček na sredstva), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva) in $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), niso statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivale na prevrednotenje sredstev v skupini.

Popravljeni determinacijski koeficient R^2 (adj.) je 0,287, kar pomeni, da je 28,70 % variance odvisne spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) pojasnjen z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $DOBSR_t$ (dobiček iz poslovanja pred prevrednotenjem na sredstva), $DAVSR_t$ (davek na sredstva), $DAVPSR_{t-1}$ (pretekli davki na sredstva), $PREVPSR_{t-1}$ (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva), $DOBPSR_{t-1}$ (poslovni dobiček preteklih let na sredstva), $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), $ZAPSR_t$ (število zaposlenecv na sredstva). Problem v modelu predstavljajo predvsem statistično neznačilne pojasnjevalne spremenljivke, kar pomeni, da so na prevrednotenje sredstev vplivali drugi dejavniki, ki jih ne proučujemo.

Ocenjeni tobit model je:

$$PREVSR_t = \alpha_0 + \alpha_1 DOBSR_t + \alpha_2 DAVSR_t + \alpha_3 DAVPSR_{t-1} + \alpha_4 PREVPSR_{t-1} + \alpha_5 DOBPSR_{t-1} + \alpha_6 \ln PROD_t + \alpha_7 ZAPSR_t (SKUP5) + u \text{ (napake)}$$

Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino nad 500 zaposlenecv so predstavljeni v Tabeli 139.

Tabela 139: Rezultati ocenjenega tobit modela za skupino nad 500 zaposlenecv

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
$DOBSR_t$	0,005	0,026	0,19	0,850
$DAVSR_t$	0,521	0,220	2,15	0,034
$DAVPSR_{t-1}$	-0,645	0,353	-1,83	0,071
$PREVPSR_{t-1}$	0,388	0,077	5,10	0,000
$DOBPSR_{t-1}$	0,007	0,028	0,25	0,803
$PROD_t$	-0,000	0,001	0,18	0,854
$ZAPSR_t$	-2,568	6,387	-0,40	0,688
Cons	0,006	0,0163	0,05	0,709

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,664; \text{ LR } (\chi^2) = 40,94$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Iz Tabele 139 je razvidno, da so tudi v ocenjenem tobit modelu, vse spremenljivke pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ statistično neznačilne, izjema je spremenljivka $PREVPS_{t-1}$ (pretekli prevrednotovalni odhodki na sredstva).

9.1.5.6 Ugotavljanje prisotnosti heteroskedastičnosti v modelih za leto 2005

Za vse proučevane modele v letu 2005 testiramo po enakem postopku kot za leto 2004 prisotnost heteroskedastičnosti, kjer so posamezne vrednosti θ prikazane v Tabeli 140.

Tabela 140: Izračunane vrednosti θ za leto 2005

Skupina	Θ	$\chi^2_{(kritična)}$
0-9	244.016	12,591
10-49	15.208	12,591
50-249	13.856	12,591
250-499	302,84	12,591
nad 500	155,44	12,591

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Ugotavljamo, da je v vseh ocenjenih modelih izračunana θ večja od kritične vrednosti, zato v vseh primerih zavrnilo H_0 (ničelno hipotezo) kar pomeni, da je v vseh modelih prisotna heteroskedastičnost (glejte podpoglavje 9.1.3.6, kjer je po korakih prikazan Breusch-Paganov test, s katerim na podlagi programa STATA izračunavamo θ za posamezne modele).

9.1.6 Sklep in zaključek za leti 2004 in 2005 ter testiranje hipotez

Na podlagi rezultatov za leto 2005 ugotavljamo, da ima poslovni dobiček pred prevrednotenjem $DOBSR_t$ vpliv na prevrednotenje sredstev v skupinah do 499 zaposlencev (ne pa v skupini nad 500 zaposlencev), kar pomeni, da so te skupine zmanjševale poslovni dobiček z uporabo prevrednotovalnih odhodkov. Najvišjo vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta je dosegla skupina (250-499) zaposlencev, sledijo skupine (50-249) zaposlencev, (0-9) zaposlencev in skupina (10-49) zaposlencev.

Spremenljivka $DAVSR_t$ (davek na sredstva) je statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivala v vseh skupinah, vendar je imel ocenjeni regresijski koeficient v skupini nad 500 zaposlencev recipročen predznak v primerjavi s preostalimi skupinami. Najvišjo vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta spremenljivke $DAVSR_t$ je dosegla skupina (250-499) zaposlencev, kar pomeni, da so v tej skupini prevrednotovalni odhodki imeli največji vpliv na znižanje prikazanih davčnih obveznosti, čeprav so imeli vpliv tudi pri drugih skupinah.

Pretekli davki $DAVPSR_{t-1}$ so vplivali le v skupini (0-9) zaposlencev, pri preostalih skupinah je bila spremenljivka statistično neznačilna pri $\alpha = 0,05$. To pomeni, da pretekle davčne obveznosti niso statistično značilno vplivale na tekoče prevrednotenje sredstev.

Spremenljivka preteklo prevrednotenje $PREVPSR_t$ je bila statistično značilna pri $\alpha = 0,05$ v štirih skupinah, izjema je bila skupina (250-499) zaposlencev, medtem ko so bili pretekli dobički $DOBPSR_t$ neznačilni pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ le pri skupini nad 500 zaposlencev, pri ostalih skupinah so bili statistično značilni.

Spremenljivki, ki definirata velikost podjetij ($PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje) in $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva) sta bili statistično neznačilni v vseh skupinah (izjema je bila spremenljivka $PROD_t$, ki je sicer bila statistično značilna pri $\alpha = 0,05$ z negativno vrednostjo ocenjenega regresijskega koeficienta, pri skupini (0-9) zaposlencev). To pomeni, da število zaposlencev in ustvarjeni prihodki niso statistično značilno vplivali na prevrednotenje sredstev.

Zanimiva je skupina nad 500 zaposlencev, kjer so rezultati ocenjenega regresijskega modela kot tudi ocenjenega tobit modela pokazali, da velika podjetja ne prevrednotujejo sredstva navzdol z namenom zniževanja davčne osnove (spremenljivka $DAVSR_t$ je bila v letu 2004 statistično neznačilna pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, v letu 2005 pa je imela pozitiven predznak, kar pomeni, da so povečani prevrednotovalni odhodki vplivali na povišanje davčnih obveznosti). Res pa je, da so velika podjetja deležna pogostejših davčnih pregledov v primerjavi z ostalimi, saj je v velikih podjetjih davčni izkupiček precej višji kot v manjših.

V vseh modelih je prisotna heteroskedastičnost, kar lahko povzroči nepravilne vrednosti ocenjenih koeficientov. Glede na to, da imajo vsi modeli (razen skupine nad 500 zaposlencev) ustrezne t-statistike ocenjenih koeficientov in ustrezno F-statistiko (ta nakazuje primernost modelov), se z odpravo heteroskedastičnosti ne ukvarjamo. Pri vseh skupinah uporabljamo pri vrednostih neodvisnih spremenljivkah 99 in 1 percentil, kar pomeni, da iz analize izključujemo vse vrednosti, ki bi lahko napačno vplivale na rezultate.

Za testiranje hipoteze $H5a$ (zapisana v alternativni obliki):

H5a: Prevrednotovalni odhodki imajo večji vpliv na poslovni izid predvsem v tistih letih, ko so bili davčno priznani.

z uporabo t-statistike ugotavljamo, ali obstaja statistična razlika med letom 2004, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani, in letom 2005, ko niso bili več davčno priznani. Statistično razliko ugotavljamo med dvema spremenljivkama: $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) in $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva).

Tabela 141: *Izračunani t-koeficienti za spremenljivko $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva)*

Oblikovani velikostni razredi					
2004/2005	0-9	10-49	50-249	250-499	nad 500
0-9	10,075				
10-49		7,098			
50-249			2,937		
250-499				0,457	
nad 500					1,061

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2004 in 2005

Iz Tabele 141 je razvidno, da se odvisna spremenljivka $PREVSR_t$ statistično razlikuje med letoma 2004 in 2005 pri skupinah (0-9) zaposlenecv, (10-49) zaposlenecv in (50-249) zaposlenecv (odebeljeno označeno v Tabeli 141).

Tabela 142 prikazuje izračunane t- koeficiente za spremenljivko $DAVSR_t$

Tabela 142: *Izračunani t-koeficienti za spremenljivko $DAVSR_t$ (davčne obveznosti na sredstva)*

Oblikovani velikostni razredi					
2004/2005	0-9	od 10-49	50-249	250-499	nad 500
0-9	-11,378				
10-49		7,241			
50-249			2,323		
250-499				1,146	
nad 500					0,926

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leti 2004 in 2005

Podobno ugotavljamo tudi za spremenljivko $DAVSR_t$. Na podlagi deskriptivnih statistik (glejte Prilogo 3 in 4) ugotavljamo, da so v letu 2005 imele vse skupine nižje povprečne vrednosti spremenljivke $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) in višje vrednosti davčnih obveznosti (spremenljivka $DAVSR_t$). Ugotavljamo, da obstaja statistična razlika pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ med letoma 2004 in 2005 pri skupinah (0-9) zaposlenecv, (10-49) zaposlenecv in (50-249) zaposlenecv. V obeh letih so v teh skupinah davki statistično značilno vplivali na prevrednotenje sredstev.

Glede na to, da je alternativa hipoteza $H5a$ zastavljena tako, da je motiv pri uporabi prevrednotenja sredstev navzdol povezan z zniževanjem davčnih obveznosti (ob predpostavki, da so prevrednotovalni odhodki davčno priznani) in da se prevrednotenje sredstev navzdol pogosto uporablja v podjetjih, kjer obstaja nižja stopnja agencijskega odnosa med lastniki in vodilnim, ničelno hipotezo zavračamo. Dokazujemo, da obstaja statistična razlika pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ med letoma 2004 in 2005 pri

spremenljivkama $PREVSR_t$ in $DAVSR_t$ predvsem pri tistih skupinah, kjer obstaja manjša agencijska stopnja med lastniki in vodilnim.

Za testiranje hipoteze (zapisana v alternativni obliki):

H6a: Velika podjetja bolj uporabljajo politiko prevrednotenja v primerjavi s preostalimi, vendar je pri teh podjetjih velikost prevrednotenja obratno sorazmerna z velikostjo podjetja.

uporabljamo rezultate dobljene z ekonometrično analizo za leti 2004 in 2005. Spremenljivki $ZAPSR_t$ (število zaposlencev na sredstva) in $PROD_t$ (naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje), ki definirata velikost podjetij, sta bili pri skupini nad 500 zaposlencev statistično neznačilni pri $\alpha = 0,05$. Zato ničelne hipoteze ne zavračamo in sprejmemo sklep, da velika podjetja nič bolj ne prevrednotujejo sredstva od ostalih podjetij.

Za testiranje hipoteze H7a (definirana v alternativni obliki), ki se glasi:

H7a: Visoka dobičkonosnost vpliva na povečanje uporabe prevrednotenja sredstev navzdol, ko so prevrednotovalni odhodki davčno priznani.

uporabljamo rezultate pridobljene z ekonometrično analizo za leti 2004 in 2005. Spremenljivka $DOBSR_t$ (poslovni dobiček pred prevrednotenjem na sredstva) je statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivala na odvisno spremenljivko $PREVSR_t$ (prevrednotovalni odhodki na sredstva) v večini skupin tako v letu 2004 kot 2005, izjema je skupina nad 500 zaposlencev v letu 2005, kar pomeni, da so dobičkonosnejša podjetja bolj uporabljala politiko prevrednotenja od preostalih podjetij, zato ničelno hipotezo zavrnilo in sprejmemo sklep, da bolj prevrednotujejo dobičkonosnejša podjetja.

9.2 Vpliv odloženih davkov na čisti izid

V tem poglavju predstavljamo analizo vpliva odloženih davkov na čisti izid za slovenska podjetja in testiramo hipotezo (zapisano v alternativni obliki):

H8a: Odloženi davki statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivajo na čisti izid v slovenskih podjetjih.

Odloženi davki so se pojavili z uveljavitvijo SRS 2006 in predstavljajo začasno razliko med poslovno in davčno bilanco. Začasne razlike se lahko pojavijo v obliki terjatev za odloženi davek ali/in obveznosti za odloženi davek. Tako pripoznane terjatve za odloženi davek povečujejo čisti izid, obveznosti za odloženi davek pa zmanjšujejo čisti izid. Sami po sebi odloženi davki ne vplivajo na sedanjo davčno osnovo, ampak na prihodnjo.

Pri testiranju hipoteze uporabljamo ekonometrično analizo. Podatki so iz letnih poročil za leto 2006. Podjetja so morala v skladu s SRS 2006 pripoznati odložene davke v računovodskih izkazih že v letu 2005. Zaradi možnosti, da jih podjetja prvo leto po njihovi uveljavitvi niso pripoznala v tolikšni meri, kot bi jih morala, proučujemo leto 2006. V analizo je bilo vključenih 43.755 podjetij, izključena so bila vsa podjetja z vrednostjo sredstev 0. Zaradi izključitve osamelcev pri posameznih neodvisnih spremenljivkah, uporabljamo 99 in 1 percentil.

9.2.1 Predstavitev ekonometričnega modela in definiranje odvisne in neodvisnih spremenljivk

V teoriji predstavljamo raziskave o odloženih davkih (glejte poglavje 5.2), našemu namenu pa je najbližji Lorek-Willingerjev napovedni multivariatni model z vključevanjem odloženih davkov. Ta model proučuje vpliv odloženih davkov na predvideni denarni tok. V tem modelu je odvisna spremenljivka denarni tok, neodvisne spremenljivke pa so postavke, vzete iz računovodskih izkazov, ki vplivajo na denarni tok. Modeli preostalih raziskav vključujejo spremenljivke, pridobljene na podlagi notranjih informacij (na primer stopnja pričakovanih poslovanj glede prihodnje davčne osnove; popravki vrednosti iz naslova terjatev za odloženi davek, dividendna politika, predvideni dobiček za naslednji dve leti, tržna vrednost lastniškega kapitala), zato jih v model, s katerim proučujemo vpliv odloženih davkov na čisti izid, nismo mogli vključiti.

Oblikovani model, s katerim ugotavljamo vpliv odloženih davkov na čisti izid, je:

$$CDCIS_t = \alpha_0 + \alpha_1 PRIHS_t + \alpha_2 MATS_t + \alpha_3 STORS_t + \alpha_4 FINS_t + \alpha_5 FINOS_t + \alpha_6 ODLS_t + u \text{ (napake)}$$

V ta namen definiramo naslednje spremenljivke:

- $CDCIS_t$: razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo ob upoštevanju neto odloženih davkov na sredstva; (aop 187), (aop186), (aop185), (aop001);
- $PRIHS_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja čiste prihodke na sredstva; (aop 110), (aop 001);
- $MATS_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja vsoto stroškov materiala in blaga na sredstva; (aop 130), (aop 129), (aop 001);
- $STORS_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja stroške storitev na sredstva; (aop 134), (aop 001);
- $FINS_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja finančne prihodke na sredstva; (aop 153), (aop 001);
- $FINOS_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja finančne odhodke na sredstva; (aop 166), (aop 001);
- $ODLS_t$: neodvisna spremenljivka, ki predstavlja neto odloženi davek na sredstva (predstavlja razliko med terjatvami in obveznostmi za odloženi davek na enoto sredstev); (aop185), (aop 001).

Ocenjeni regresijski model vključuje odvisno spremenljivko $CDCIS_t$, ki vključuje vsoto čistega dobička in izgube ter neto terjatve za odloženi davek.

Neodvisna spremenljivka $PRIHS_t$ predstavlja čiste prihodke na sredstva. Njeno vključevanje temelji na predpostavki, da se celotni dobiček (pred upoštevanjem odloženih davkov) povečuje, če se poviša vrednost čistih prihodkov.

Neodvisna spremenljivka $MATS_t$ predstavlja seštevek materialnih stroškov in stroške blaga na sredstva. Njeno vključevanje temelji na predpostavki, da njeno povečanje zmanjšuje dobiček oziroma povečuje izgubo. Negativni predznak ocenjenega regresijskega koeficienta pričakujemo zato, ker stroški materiala in blaga zmanjšujejo čisti dobiček.

Strošek storitve na sredstva $STORS_t$ podobno kot strošek materiala, zmanjšuje čisti dobiček in povečuje čisto izgubo, zato pričakujemo negativno vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta.

Na čisti izid pa lahko vplivajo (če jih podjetja imajo) tako finančni prihodki $FINS_t$ kot tudi finančni odhodki $FINOS_t$. Finančni prihodki povečujejo čisti dobiček oziroma zmanjšujejo čisto izgubo, zato pričakujemo pozitivno vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta, medtem ko finančni odhodki zmanjšujejo čisti dobiček, zato pričakujemo negativno vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta.

Neodvisna spremenljivka $ODLS_t$ predstavlja neto odložene davke na sredstva, ki so definirani kot razlika med terjatvami in obveznostmi za odloženi davek. Če prevladujejo terjatve za odloženi davek nad obveznostmi za odloženi davek, pričakujemo pozitivni ocenjeni regresijski koeficient.

9.2.2 Deskriptivna statistika za odložene davke v letu 2006

V tem podpoglavju je prikazana deskriptivna statistika (glejte Tabelo 143) in korelacijska matrika (glejte Tabelo 144) za odložene davke za leto 2006.

9.2.2.1 Deskriptivna statistika

V tem podpoglavju je predstavljena deskriptivna statistika za odložene davke za odvisno spremenljivko $CDCIS_t$ (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo, upoštevajoč neto odložene davke) in neodvisne spremenljivke, kot so: $PRIHS_t$ (čisti prihodki od prodaje na sredstva), $MATS_t$ (stroški materiala in blaga na sredstva), $STORS_t$ (stroški storitev na sredstva), $FINPS_t$ (finančni prihodki na sredstva), $FINOS_t$ (finančni odhodki na sredstva) in $ODLS_t$ (razlika med terjatvami in obveznostmi za odloženi davek na sredstva).

Tabela 143: Deskriptivna statistika za model odloženih davkov za leto 2006

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	Min. vrednost	Maks. vrednost
$CDCIS_t$	22.790	-0,024	0,302	0,011	-3,536	0,580
$PRIHS_t$	22.790	1,331	1,467	0,965	0,000	11,357
$MATS_t$	22.790	0,961	1,175	0,609	0,000	10,975
$STORS_t$	22.790	0,469	0,690	0,225	0,000	6,136
$FINPS_t$	22.790	0,006	0,018	0,000	0,000	0,190
$FINOS_t$	22.790	0,010	0,018	0,001	-0,000	0,180
$ODLS_t$	22.790	0,000	0,000	0,000	-0,000	0,001

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2006

Iz Tabele 143 je razvidno, da so podjetja v povprečju realizirala 2,40 % izgube na sredstva. Mediana odvisne spremenljivke $CDCIS_t$ je 0,01 kar pomeni, da je imelo polovico podjetij v vzorcu vrednost spremenljivke $CDCIS_t$ nižjo ali kvečjemu enako 0,01, druga polovica pa večjo od 0,01.

Podjetja so v povprečju ustvarila 1,331 prihodkov na sredstva ($PRIHS_t$), 0,961 stroškov materiala in blaga na sredstva ($MATS_t$) ter 0,469 stroškov storitev na sredstva ($STORS_t$).

Aritmetična sredina neodvisne spremenljivke $ODLS_t$ (razlika med terjatvami in obveznostmi za odloženi davek) je $6,19e-06$, kar pomeni, da je bilo $6,19e-06$ odloženih davkov na sredstva.

V povprečju so podjetja realizirala 0,007 finančnih prihodkov na sredstva ($FINPS_t$) in 0,010 finančnih odhodkov na sredstva ($FINOS_t$).

9.2.2.2 Korelacijska matrika za model odloženih davkov

V tem podpoglavju je predstavljena korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke modela odloženih davkov.

Tabela 144: *Korelacijska matrika za neodvisne spremenljivke za model odloženih davkov za leto 2006*

Spremenljivke	PRIHS _t	MATS _t	STORS _t	FINS _t	FINOS _t	ODLS _t
PRIHS _t	1,000					
MATS _t	0,690	1,000				
STORS _t	0,622	0,339	1,000			
FINS _t	-0,005	0,225	0,190	1,000		
FINOS _t	0,032	0,007	0,012	0,014	1,000	
ODLS _t	0,042	-0,004	-0,003	-0,000	-0,000	1,000

Opomba: vse vrednosti v korelacijski matriki so statistično značilne pri stopnji značilnosti $\alpha=0,05$.

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2006

Iz Tabele 144 je razvidno, da obstaja močna povezava med neodvisnimi spremenljivkami PRIHS_t (čisti prihodki na sredstva), MATS_t (stroški materiala in blaga na sredstva) in STORS_t (stroški storitev na sredstva), kar je normalno, saj so povišani prihodki običajno povezani z višjimi stroški materiala blaga in storitev.

9.2.2.3 Ocenjeni linearni regresijski model in ocenjeni tobit model za odložene davke za leto 2006

Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela so predstavljeni v Tabeli 146.

Tabela 145: *Rezultati ocenjenega linearnega regresijskega modela za odložene davke za leto 2006*

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
PRIHS _t	0,337	0,020	16,43	0,000
MATS _t	-0,344	0,027	-12,73	0,000
STORS _t	-0,277	0,028	-9,98	0,000
FINPS _t	0,442	0,847	0,52	0,601
FINOS _t	-0,445	0,807	-0,55	0,581
ODLS _t	66,268	18,513	0,36	0,720
Cons	-0,044	0,022	-2,05	0,041

$$R^2(\text{adj.}) = 0,168 \quad F\text{-test} = 65,83$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2006

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta spremenljivke PRIHS_t (čisti prihodki na sredstva) je 0,337, kar pomeni, če se PRIHS_t v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka CDCIS_t (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo, upoštevajoč neto odložene davke na sredstva) v povprečju poveča za 0,337 odstotne

točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da višja vrednost čistih prihodkov vpliva na povišano vrednost odvisne spremenljivke $CDCIS_t$.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $MATS_t$ je negativna (-0,344), kar pomeni, v kolikor se stroški blaga in materiala v povprečju povečajo za eno odstotno točko, se v povprečju odvisna spremenljivka $CDCIS_t$ (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo na sredstva) zniža za 0,344 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da višja vrednost stroškov blaga in materiala, v povprečju znižuje čisti dobiček oziroma povečuje čisto izgubo.

Vrednost ocenjenega regresijskega koeficienta $STORS_t$ je negativna (-0,277), kar pomeni, če se povprečno povečajo stroški storitev na sredstva za eno odstotno točko, se odvisna spremenljivka $CDCIS_t$ (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo na sredstva) v povprečju zmanjša za 0,277 odstotne točke, ob predpostavki *ceteris paribus*. To pomeni, da povišani stroški storitev zmanjšujejo čisti dobiček oziroma povečujejo čisto izgubo.

Ostale spremenljivke (vključno z neto odloženimi davki) statistično neznačilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivajo na odvisno spremenljivko $CDCIS_t$ (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo na sredstva).

Na podlagi vrednosti popravljenega determinacijskega koeficienta R^2 (adj.) (0,168) ugotovimo, da je 16,80 % variance odvisne spremenljivke $CDCIS_t$ (razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo na sredstva) pojasnjene z variiranjem pojasnjevalnih spremenljivk $PRIHS_t$ (čisti prihodki od prodaje na sredstva), $MATS_t$ (stroški materiala in blaga na sredstva), $STORS_t$ (stroški storitev na sredstva), $FINS_t$ (finančni prihodki na sredstva), $FINOS_t$ (finančni odhodki na sredstva) in $ODLS_t$ (odloženi davki na sredstva). Na podlagi F-testa ($F_c = 4,85$) ugotovimo, da je model kot celota primeren in da zadovoljivo pojasnjuje varianco koeficienta odvisne spremenljivke $CDCIS_t$.

V modelu je prisotna heteroskedastičnost, saj je izračunana theta Θ (110.118) večja od kritične χ^2 (12,591). Čeprav pri neodvisnih spremenljivkah uporabljamo 99 in 1 percentil, heteroskedastičnosti ne odpravimo.

Poleg ocenjenega regresijskega modela testiramo ocenjeni tobit model, kateri rezultati so predstavljeni v Tabeli 146:

Tabela 146: Rezultati ocenjenega tobit modela za odložene davke za leto 2006

Spremenljivke	Koeficienti	Standardna napaka	T	p>/t/
PRIHS _t	0,124	0,007	17,53	0,000
MATS _t	-0,074	0,009	-8,25	0,000
STORS _t	0,021	0,009	2,35	0,019
FINS _t	1,923	0,274	7,01	0,000
FINOS _t	-0,204	0,277	-0,74	0,460
ODLS _t	147,615	58,380	2,53	0,011
Cons	-0,266	0,007	-34,10	0,000

$$\text{Pseudo } R^2 = 0,150; \text{ LR } (\chi^2) = 648,41$$

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2006

V ocenjenem tobit modelu so odloženi davki statistično značilni, vendar ima spremenljivka STORS_t (stroški storitev na sredstva) pozitiven predznak, kar pa ni v skladu z našimi pričakovanji, saj stroški storitve ne povečujejo razlike med čistim dobičkom in čisto izgubo, ampak jo zmanjšujejo.

Od 22.790 opazovanih podjetij jih je 7.825 imelo odvisno spremenljivko CDCIS_t manjšo ali enako 0, kar pomeni, da toliko podjetij ni pripoznalo odloženih davkov v računovodskih izkazih, medtem ko jih je 15.710 imelo odvisno spremenljivko večjo od 0, kar pomeni, da so v računovodskih izkazih pripoznavala odložene davke.

Na podlagi raziskave vpliva odloženih davkov na čisti izid ugotavljamo, da ti statistično neznačilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivajo na čisti izid. Eden od razlogov je, da so začeli veljati z uveljavitvijo SRS 2006, kar pomeni, da so bili šele v začetni fazi uveljavljanja in jih podjetja še niso uporabljala v tolikšni meri, da bi vplivali na čisti izid. Drugi razlog je, da proučujemo le eno leto, kar pomeni, da ne moremo posploševati izsledkov raziskave na vsa nadaljnja leta. Običajno so raziskovalci, kot so bili Kumarjeva in Visvanathanova (2003), Miller in Skinner (1998) in Cheung, Krishnan in Min (1997), proučevali najmanj triletna obdobja, na podlagi katerih so sklepali, da imajo odloženi davki (v obliki popravkov vrednosti terjatev za odloženi davek) vpliv na čisti izid in denarni tok. Tretji razlog pa je, da so podjetja pri oblikovanju predvsem terjatev za odloženi davek bolj pazljiva, saj je pomembno, da se te pripoznajo samo pod pogojem, če je verjetno, da bo v prihodnosti realiziran obdavčljivi dobiček, v breme katerega bo možno terjatve za odloženi davek uporabiti.

10 POVZETEK HIPOTEZ

V tem poglavju predstavljamo povzetek vseh testiranih hipotez v doktorski disertaciji.

Pri proučevanju zaposlovanja v 11-letnem obdobju v podjetjih po velikosti ugotavljamo, da se je od leta 1995 do leta 2005 zaposlenost v MSP povečala za 5,70 % in to največ v skupini (10-49) zaposlenecv, in sicer za 83,60 %. Sledi ji skupina (0-9) zaposlenecv s povečanjem 27,70 %. V preostalih skupinah je sledilo zmanjšanje, največji padec je bil v skupini (250-499) zaposlenecv, in to za 24,70 %. Oblikovano hipotezo H1a (zapisana v alternativni obliki):

H1a: Povečano zaposlovanje v Sloveniji je izrazito v mikro, majhnih in srednjih podjetjih.

testiramo s pomočjo indeksov rasti zaposlovanja po velikostnih skupinah, ob predpostavki, da gre za medsebojne različne vzorce. Ničelno hipotezo ne zavrnamo, saj statistično dokazujemo, da je povečano zaposlovanje le v skupinah (0-9) zaposlenecv in (10-49) zaposlenecv.

V nadaljevanju proučujemo produktivnost v mikro, majhnih in srednjih podjetjih (MSP) in velikih podjetjih. Pri testiranju hipoteze uporabljamo kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca (DVZ). Preizkus domneve izvajamo ob predpostavki, da se variance medsebojno razlikujejo. Na podlagi primerjave kazalnika DVZ ugotovimo, da je najvišjo povprečno vrednost dosegla skupina nad 500 zaposlenecv. Sledijo skupine (10-49) zaposlenecv in (0-9) zaposlenecv, najnižjo vrednost pa je dosegla skupina (50-249) zaposlenecv. Razlika v dodani vrednosti na zaposlenca po skupinah ni statistično značilna pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, zato ničelne hipoteze H2a (zapisana v alternativni obliki):

H2a: Mikro, majhna in srednja podjetja so po produktivnosti uspešnejša (višja vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca) od velikih podjetij.

ne zavrnamo. Sprejmemo sklep, da se vrednosti kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca med skupinami pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ ne razlikujejo.

V nadaljevanju statistično dokazujemo, da so podjetja, ki so zaposlovala nad 250 zaposlenecv, finančno stabilnejša (višja vrednost stopnje lastniškosti financiranja) od podjetij, ki so zaposlovala do 249 zaposlenecv. Najvišjo vrednost stopnje lastniškosti financiranja KO (0,643) je dosegla skupina (250-499) zaposlenecv. Ker je bila njena vrednost statistično dokazano višja od skupine nad 500 zaposlenecv, ničelne hipoteze H3a (zapisana v alternativni obliki):

H3a: Velika podjetja so v primerjavi z mikro, majhnimi in srednjimi finančno uspešnejša.

ne zavrnamo, ampak sprejmemo sklep, da so srednja podjetja z večjim številom zaposlenecv (skupina (250-499) zaposlenecv) finančno stabilnejša v primerjavi s preostalimi skupinami.

Pri proučevanju vpliva zadolženosti na čisto dobičkonosnost kapitala ugotavljamo, da zadolženost ni vplivala na povišano vrednost koeficienta čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE) v skupinah, kar pomeni, da so dobičkonosne skupine svojo uspešnost dosegale s poslovnega vidika, in ne na podlagi finančnega vzvoda. Sicer je bila po kazalniku ROE najuspešnejša skupina (10-49) zaposlencev (0,048), sledi ji skupina nad 500 zaposlencev (0,024), najnižjo vrednost pa je dosegla skupina (250-499) zaposlencev. Dokazujemo, da obstaja statistična razlika pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ pri primerjavi koeficientov čiste dobičkonosnosti kapitala in stopnje dolžniškosti financiranja le pri skupinah (10-49) zaposlencev in (250-499) zaposlencev, pri drugih skupinah pa so, čeprav se stopnje dolžniškosti financiranja razlikujejo pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$, koeficienti čiste dobičkonosnosti kapitala statistično neznačilni pri $\alpha = 0,05$, zato ničelne hipoteze H4a1 (zapisana v alternativni obliki):

H4a1: Oblikovane skupine z bolj tvegano finančno politiko dosegajo višje vrednosti kazalnikov gospodarske uspešnosti ROE.

ne zavrnamo, ampak sprejmemo sklep, da zadolženost skupin ni vplivala na povečano dobičkonosnost kapitala.

Poslovanje podjetij pa je odvisno tudi od dejavnosti, v kateri poslujejo. Tako statistično dokazujemo, da pri dejavnostih obstaja povezava med gospodarsko uspešnostjo in zadolženostjo, saj so v povprečju bolj dobičkonosne dejavnosti imele višje vrednosti stopnje dolžniškosti financiranja, kar je razlog, da ničelno hipotezo H4a2 (zapisana v alternativni obliki):

H4a2: Dejavnosti z bolj tvegano finančno politiko dosegajo višje vrednosti kazalnikov gospodarske uspešnosti ROE.

zavračamo in sprejmemo sklep, da so dejavnosti uspešne po koeficientu čiste dobičkonosnosti kapitala, kot so dejavnosti G (trgovina, popravilo motornih vozil), J (finančno posredništvo) in K (nepremičnine, najem in poslovne storitve), imele v povprečju višjo stopnjo dolžniškosti financiranja.

Prevrednotovalni odhodki so statistično značilno pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ vplivali na poslovni izid tako v letu, ko so bili davčno priznani kot tudi v letu, ko niso bili davčno priznani. Res pa je, da so podjetja bolj prevrednotovala sredstva navzdol v času, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani, zato ničelno hipotezo H5a (zapisana v alternativni obliki):

H5a: Prevrednotovalni odhodki imajo večji vpliv na poslovni izid predvsem v tistih letih, ko so bili davčno priznani.

zavračamo in sprejmemo sklep, da so v povprečju (podjetja do 249 zaposlencev) bolj prevrednotovala sredstva navzdol kot v letu 2005.

Velikost podjetij (definirana s številom zaposlenim in ustvarjenimi prihodki) ni statistično značilno (pri $\alpha = 0,05$) vplivala na prevrednotenje sredstev, izjema je bila skupina (0-9) zaposlenim v letu 2004, saj so v povprečju bolj prevrednotovala podjetja z večjim številom zaposlenim in manjšimi prihodki. Nekoliko drugačno sliko so pokazali ocenjeni tobit modeli, kjer je velikost statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ vplivala na prevrednotenje sredstev v skupinah (0-9) zaposlenim in (10-49) zaposlenim, tako v letu 2004 kot 2005. Rezultati dokazujejo, da so v povprečju sredstva bolj prevrednotovala podjetja z manjšim številom zaposlenim in večjimi prihodki. Kljub omenjenim izjemam ničelne hipoteze H6a (zapisana v alternativni obliki):

H6a: Velika podjetja bolj uporabljajo politiko prevrednotenja sredstev v primerjavi s preostalimi, vendar je pri teh podjetjih velikost prevrednotenja obratno sorazmerna z velikostjo podjetja.

ne zavračamo in sprejmemo sklep, da število zaposlenim v posameznih skupinah in čisti prihodki od prodaje niso statistično značilno vplivali pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ na prevrednotenje sredstev navzdol, izjema je skupina (0-9) zaposlenim.

V povprečju so bolj prevrednotovala dobičkonosnejša podjetja, saj je poslovni dobiček pred prevrednotenjem statistično značilno pri $\alpha = 0,05$ vplival na prevrednotenje sredstev, in to pri vseh skupinah tako v letu 2004 kot v letu 2005 (izjema je skupina nad 500 zaposlenim), kar pomeni, da so dobičkonosnejša podjetja bolj uporabljala prevrednotenje sredstev navzdol od preostalih podjetij, zato ničelno hipotezo H7a (zapisana v alternativni obliki):

H7a: Visoka dobičkonosnost vpliva na povečanje uporabe prevrednotenja sredstev navzdol, ko so prevrednotovalni odhodki davčno priznani.

zavračamo in sprejmemo sklep, da dobičkonosnost vpliva na prevrednotenje sredstev v skupinah, z izjemo skupine nad 500 zaposlenim.

Kot zadnje proučujemo odložene davke. Ti so statistično neznačilno vplivali pri stopnji značilnosti $\alpha = 0,05$ na čisti izid, kar pa še ne pomeni, da smo z omenjeno raziskavo prišli do pravih sklepov, saj proučujemo le eno leto, in sicer drugo leto po njihovi uveljavitvi. Ničelne hipoteze H8a (zapisana v alternativni obliki):

H8a: Odloženi davki statistično značilno vplivajo na čisti izid v slovenskih podjetjih.

ne zavrnamo in sprejmemo sklep, da odloženi davki ne vplivajo na čisti izid pri slovenskih podjetjih za leto 2006.

11 PRISPEVKI IN SKLEPI

V doktorski disertaciji gre za večplasten prispevek, saj se pridružuje raziskavam, ki proučujejo uspešnost poslovanja podjetij po velikosti in dejavnosti, poleg tega pa sta proučevana tudi motiv in obstoj prirejanja poslovnega in čistega izida v slovenskih podjetjih.

Velikost podjetij in njen vpliv na uspešnost podjetij in zaposlovanje v posameznih velikostnih skupinah proučujemo z uporabo kazalnikov in kazalcev skozi 11-letno obdobje, medtem ko pri proučevanju motiva in obstoja prirejanja poslovnega in čistega izida, uporabljamo ekonometrično analizo in z ustrezno oblikovanimi modeli proučujemo vpliv prevrednotovalnih odhodkov in odloženih davkov na poslovni in čisti izid.

Pri pregledu zaposlovanja v podjetjih glede na njihovo velikost ugotavljamo, da so mikro, majhna in srednja podjetja (v nadaljevanju MSP) v povprečju zaposlovala največji delež zaposlencev (68,42 %), medtem ko so velika podjetja (skupina nad 500 zaposlencev) povprečno zaposlovala 31,6 % zaposlencev. Če zaposlenost analiziramo posamično po skupinah, je po zaposlovanju vsa leta prevladovala skupina nad 500 zaposlencev, čeprav se je delež zaposlencev v tej skupini od leta 1995 do 2005 zmanjšal za 5,21 odstotne točke. Največji delež zaposlencev v MSP je zaposlovala skupina (50-249) zaposlencev, čeprav se je ta v letu 2005 glede na leto 1995 zmanjšal za 2,84 odstotne točke. V proučevanem obdobju se je najbolj povečala zaposlenost v skupini (10-49) zaposlencev, in sicer za 8,51 odstotne točke, sledi ji skupina (0-9) zaposlencev s povečanjem za 3,12 odstotne točke. Za preostale skupine je značilno zmanjšanje zaposlovanja, in sicer največje v skupini (250-499) zaposlencev (za 3,56 odstotne točke).

Od leta 1995 do 2005 se je rast dodane vrednosti v MSP povečala za 4,93 odstotne točke. K višji rasti dodane vrednosti v MSP je predvsem pripomogla skupina (10-49) zaposlencev, v kateri se je rast povišala za 7,83 odstotne točke, sledi ji skupina (0-9) zaposlencev, kjer se je rast povišala za 1,92 odstotne točke, medtem ko pri drugih skupinah zaznamo znižanje, in sicer v skupini (250-499) zaposlencev za 2,51 odstotne točke in v skupini (50-249) zaposlencev za 2,29 odstotne točke. Kljub negativni rasti dodane vrednosti v skupini nad 500 zaposlencev (od leta 1995 do leta 2005 se je delež dodane vrednosti zmanjšal za 4,93 odstotne točke) je skupina v proučevanem obdobju dosegla najvišjo povprečno vrednost kazalnika dodane vrednosti na zaposlenca (5,039 mio SIT), sledijo skupina (10-49) zaposlencev (4,820 mio SIT), skupina (0-9) zaposlencev (4,434 mio SIT), skupina (250-499) zaposlencev (4,370 mio SIT) in skupina (50-249) zaposlencev s 4,037 mio SIT. Kljub različnim vrednostim ugotavljamo, da se vrednosti med seboj statistično niso razlikovale.

Ugotavljamo, da so najbolj tvegano poslovala podjetja skupine (0-9) zaposlencev (povprečna stopnja lastniškosti financiranja je bila 0,387) in skupina (10-49) zaposlencev s povprečno stopnjo lastniškosti financiranja (0,364). Običajno so to podjetja, ki so v družinski lasti, kar pomeni da ni agencijskega odnosa med lastniki in poslovodstvom podjetja, zato so manjša podjetja pogosto financirana z zunanjimi viri. Nasprotno pa so srednja in velika podjetja bolj uporabljala konservativno politiko financiranja, saj sta najmanj tvegano poslovali skupini (250-499) zaposlencev s stopnjo lastniškosti

financiranja 0,643 in nad 500 zaposlencev s povprečno stopnjo lastniškosti financiranja 0,569.

Na podlagi teorije izključevanja, ki poudarja korist zadolževanja podjetij predvsem z vidika dodatnih davčnih ščitov, proučujemo uspešnost (uporabljamo koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala) slovenskih podjetij v povezavi s stopnjo dolžniškosti financiranja. Ugotavljamo, da gospodarska uspešnost velikostnih skupin slovenskih podjetij ni povezana z uporabo dolga oziroma s stopnjo dolžniškosti financiranja, je pa gospodarska uspešnost povezana dolgom pri analiziranju dejavnosti, saj so v povprečju bolj dobičkonosne dejavnosti, kot na primer D (predelovalna), G (trgovina, popravilo motornih vozil), J (finančno posredništvo), K (nepremičnine, najem in poslovne storitve) in I (promet, skladiščenje in zveze) imele povprečno višjo stopnjo dolžniškosti financiranja.

V okviru doktorske disertacije ugotavljamo, da je v slovenskem gospodarskem prostoru najpomembnejša panoga industrija (tako po zaposlovanju kot tudi po ustvarjeni dodani vrednosti), v katero sodijo dejavnosti D (predelovalna), C (rudarstvo) in E (oskrba z elektriko, plinom in vodo). Med temi je najvplivnejša predelovalna dejavnost D, saj je uspešnost celotnega gospodarstva povezana z njeno uspešnostjo. To kaže pregled poslovanja podjetij po dejavnostih v letih 1995 in 1996, ko je gospodarstvo zaradi izgube v dejavnosti D realiziralo tako poslovno kot čisto izgubo. V letih 1997 in 1998, ko je dejavnost D začela poslovati tako s poslovnim kot čistim dobičkom, so vsa podjetja skupaj dosegla pozitivni poslovni izid (od leta 1997 dalje), v letu 1998 pa tudi čisti čisti izid. Predelovalna dejavnost D je prevladovala tudi po ustvarjeni dodani vrednosti in po zaposlenosti, čeprav se je od leta 1995 do leta 2005 zaposlenost znižala za 13,09 %, dodana vrednost pa za 3,09 odstotne točke. Druga najpomembnejša dejavnost je G (trgovina, popravilo motornih vozil), sledijo dejavnosti K (najem, nepremičnine in poslovne storitve) in I (promet, skladiščenje in zveze).

Od storitvenih dejavnosti je največji napredek dosegla dejavnost K (nepremičnine, najem in poslovne storitve). Ta je po letu 2000 doživela razcvet, saj je vsa nadaljnja leta poslovala s čistim čistim dobičkom. Zaposlenost v dejavnosti se je do leta 2005 povišala za 51,90 % glede na leto 1995, dodana vrednost pa za 3,65 odstotne točke.

Dejavnosti, ki stagnirajo zaradi gospodarske neuspešnosti, so: A (kmetijstvo, lov in gozdarstvo) - ta je bila uspešna le v tistih letih, ko je bila deležna državne pomoči, B (ribištvo) in C (rudarstvo). Vsa leta proučevanega obdobja so podjetja večinoma poslovala tako z negativnim poslovnim kot čistim čistim izidom.

Dokazujemo, da so davčne obveznosti ne glede na to, ali so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani ali ne, statistično značilno vplivale na prevrednotovalne odhodke. To lahko sicer nakazuje, da so podjetja prevrednotovalne odhodke odštevala od davčne osnove tako v času, ko so bili prevrednotovalni odhodki davčno priznani, kot tudi v času, ko so bili davčno nepriznani, lahko pa nakazuje, da podjetja tudi v letu 2004 niso prevrednotovala sredstva navzdol z namenom zniževanja davčne osnove. So pa podjetja v povprečju manj prevrednotovala sredstva v letu 2005 (prevrednotovalni odhodki so bili davčno nepriznani) v primerjavi z letom 2004 (prevrednotovalni odhodki so bili davčno

priznani) v skupinah (0-9) zaposlencev, (10-49) zaposlencev in (50-249) zaposlencev. Tudi davčne obveznosti v omenjenih skupinah so bile v povprečju višje v letu 2005 glede na leto 2004, kar nakazuje spremembo v politiki prevrednotenja sredstev v skupinah do 249 zaposlencev. Pri skupinah (250-499) in nad 500 zaposlencev med prevrednotovalnimi odhodki in davčnimi obveznostmi za leti 2004 in 2005 ni statistične razlike.

Zadnja kategorija, ki jo proučujemo v doktorski disertaciji so odloženi davki. Kljub temu, da so statistično neznačilno vplivali na čisti izid, še ne pomeni, da smo se z omenjeno raziskavo dokopali do pravih sklepov, saj proučujemo le eno leto, in sicer drugo leto po njihovi uveljavitvi.

Priporočila za nadaljnje raziskovanje

Za nadaljnje raziskovanje ostaja nerešeno vprašanje, ki se nanaša na odložene davke. Analiza je bila narejena le za eno leto, kar pa je premalo, da bi lahko sklepali, da odloženi davki statistično neznačilno vplivajo na čisti izid. Priporočamo raziskavo za obdobje več let, saj bi tako dobili jasnejši pregled vpliva odloženih davkov na čisti izid. Glede prevrednotovalnih odhodkov je smiselno opraviti raziskave od leta 2007, ko so prevrednotovalni odhodki postali davčno priznani (po ZDDPO-2 so izjema finančne naložbe in terjatve, za katere zakon jasno opredeljuje, pod kakšnimi pogoji je prevrednotenje finančnih naložb in terjatev davčno priznано). V nadaljevanju pa priporočamo proučevanje uspešnosti dejavnosti in posameznih velikostnih skupin od leta 2006 do leta 2010, z namenom ugotoviti vpliv finančne krize, ki se je v svetu pojavila leta 2008, na uspešnost posameznih dejavnosti kot tudi velikostnih skupin in ugotoviti, katere so tiste dejavnosti in velikostne skupine, ki v kriznih razmerah najbolj uspevajo in pozitivno vplivajo na slovensko gospodarstvo.

12 LITERATURA IN VIRI

Literatura

1. Aboody, D., Barth, M.E., & Kasznik, R. (1999). Revaluation of fixed assets and future firms performance: evidence from the U.K. *Journal of Accounting and Economics*, 26, 149-178.
2. Agarwal, R. (1997). Survival of firms over the product life cycle. *Southern Economic Journal*, 63(3), 571-585.
3. Allen, F., Qian, J., & Qian, M. (2005). Law, finance, and Economic growth in China. *Journal of Financial Economics*, 77(1), 57-116.
4. Amir, E., Kirschenheiter, & Willard, K. (1997). The Valuation of Deferred Taxes. *Contemporary Accounting Research*, 14(4), 597-622.
5. Arestis, P., & Demetriades, P. (1997). Financial development and economics growth: assessing evidence. *Economic Journal*, 108(3), 783-799.
6. Arnold, L., & Walz U. (2000). Financial regimes, capital structure, and growth, European. *Journal of Political Economy*, 16(3), 491-508.
7. Arson R. T. C, & Sun, Y. (2007). The tobit model with a non-zero threshold. *Econometrics Journal*, 10, 488-502.
8. Atrill, P., & McLaney, E. (2001). *Accounting and Finance* (3th ed). Harlow: Prentice Hall.
9. Baker, B.M.I., & Abdullah, M., A. (2000). Small and Medium enterprises in Asian Pacific countries. *Development Prospects*, 111, 3-169.
10. Ball, R., & Brown, P. (1968): An Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers. *Journal of Accounting Research*, 6 (2), 159-178.
11. Ball, R., & Watts, R. (1972). Some time series properties of accounting income. *Journal of Finance*, 27(1), 663-682.
12. Ball, R., Kothari, S.P., & Robin, A. (2000). The Effect of International Institutional Factors on Properties of Accounting Earnings. *Journal of Accounting Earnings*, *Journal of Accounting and Economics* 29(1), 1-51.

13. Ball, R., Ashok, R., & Shuang, W. J. (2003). Incentives versus standards: Properties of Accounting Income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, 36, 235-270.
14. Barth, M.E., & Clinch, G. (1998). Revaluated financial, tangible and intangible Assets: Associations with Share Prices and Non-Market-Based Value Estimates. *Journal of Associations with Share Prices and Non-Market –Based Value Estimates. Journal of Accounting Research*, 36 (1), 199-231.
15. Barton, R. (2004). Asian productivity organization. Najdeno 19. junij 2008 na spletnem naslovu http://www.apo-tokyo.org/productivity/072_prod.htm.
16. Bartov, E. (1993). The timing of asset sales and earnings manipulations. *The Accounting Review* (October), 840-855.
17. Basu, S. (1997). The Conservatism principle and asymmetric timeliness of Earnings. *Journal of Accounting*, 24, 3-37.
18. Beaver, W., McNichols, M., & Rhie, J. (2004). Have financial statements become less informative? Evidence from the ability of financial ratios to predict bankruptcy. *Review of Accounting Studies*, 10(1), 93-122.
19. Beck, T., Demitguc-Kunt, A., & Levine R. (2005). Law and firms access to finance. *American Law and Economics Review*, 7(1), 211-252.
20. Beck, T. Demirguc-Kunt, A. Small and medium-seize enterprises: Access to finance as a growth constraint. *Journal of Finance*, 60(1), 137-178.
21. Begley, J. (1990). Debt Covenants and Accounting Choice. *Journal of Accounting and Economics*, 12(1), 125-139.
22. Bilić, V. (2009, 24. marec). Stare industrijske dejavnosti so nadomestile storitvene dejavnosti. Najdeno 26.6.2009 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042253958>.
23. Benhabib, J., & Spiegel, M. (2000). The role of financial development in growth and investment, *Journal of Economics Growth*, 5, 341-60.
24. Bergant, Ž. (2002). *Kritična presoja tradicionalnega analiziranja računovodskih podatkov v zvezi s plačilno sposobnostjo podjetja* (doktorska disertacija). Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Ekonomska fakulteta.
25. Berger, A.N., & Udell G.F. (2002). Small business credit and relationship lending: The importance of bank organisation structure. *Economic Journal*, 112(127), f32-f53.

26. Berger, A.N., & G.F. Udell. (2004). A more complete conceptual framework for SME finance paper prepared for World Bank Conference on Small and Medium Enterprises: Overcoming Growth Constraints. *World Bank*: Washington D.C.
27. Berger, A.N., & Udell, G.F. (1995). Relationship lending and lines of credit in small business finance. *Journal of Business*, 68, 351-382.
28. Berk, A. (2005). *Drivers of leverage in Slovene blue-chip firms and stock performance following substantial debt increases*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
29. Bernstein, A.L. (1993). *Analysis of Finance Statements* (4th ed). New York: Business one Irwin, 436.
30. Black, E.L., Sellers, K.F., Manly, T.S. (1998). Earnings management using assets sales: an international study of countries allowing noncurrent assets revaluation. *Journal of Business Finance and Accounting*, 25(9), 1287-1317.
31. Booth, L., Aivazian, V., Demirguc-Kunt A., & Maksimovic, A. (2001). Capital structures in developing countries. *Journal of Finance*, 56, 87-130.
32. Box, M. (003). When searching for firms of medium size: size distributions of firms in Sweden. Stockholm: Stockholm University.
33. Bregar, L. (2004). *Merjenje produktivnosti*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
34. Brown, P., Izan, H.Y., & Loh, L. (1992). Fixed asset revaluation and managerial incentives, *Abacus*, 28, 36-57.
35. Brown, L.D., Griffin, P.A., Hagerman, R.L., & Zmijewski, M.E. (1987a). Security analyst superiority relative to univariate time-series model in forecasting quarterly earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 9, 61-87.
36. Brown, L.D., Richardson, G.D., & Schwager, S.J. (1987). An information interpretation of financial analyst superiority in forecasting earnings. *Journal of Accounting Research*, 25, 49-67.
37. Brigham, F.E., Gapenski, C. L., & Daves, P. R. (1999). *Intermediate Financial Management* (6th ed.). (str. 364-406). Fort Worth: The Dryden Press.
38. Bojnec, Š., & Xavier A. (2004). The number and size of firms: Why so big a difference? *Managing Global Transitions*, 2(2), 89-105.
39. Bowen, R., Burgstahler, D., & Daley, L. (1986). Evidence on the relationships between earnings and various measures of cash flow. *The Accounting Review*, 11, 713-725.

40. Bowman, R.G. (1980). The importance of market value measurement of debt in assessing leverage. *Journal of Accounting Research*, 18, 242-254.
41. Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24, 3-37.
42. Bucci, V., & Arachi, G. (2007). Taxes and financial reporting: New evidence from discretionary investment write-offs in Italy. Lecce: University of Salento.
43. Burgstahler, D., & Dichev, I.D. (1997). Earnings management to avoid earnings decrease and losses. *Journal of Accounting and Economics*, 24, 99-126.
44. Carslaw, C.A.P.N. (1988). Anomalis in income numbers: Evidence of goal oriented behavior. *The Accounting Review*, 63(2), 321-327.
45. Carlin, W. & Richthofen, P. (1995). Finance, economic development and the transition: the East German case. *Economics of Transition*, 3, 169-195.
46. Cheung, J. K, Krishnan, G. V., & Min, C. (1997). Does interperiod income tax allocation enhance prediction of cash flows? *American Accounting Association, Accounting Horizons*, 11(4), 1-15.
47. Christensen, T. E., Paik, G. H., & Stice, E.K. (2007). *Creating a Bigger Bath Using the Deferred Tax Valuation Allowance*. Provo: Brigham Young University.
48. Czekai-Bauman, C., Gribble, J. W., Warfield, T. D. (b.l). Evaluating the valuation allowance. *AICPA Case Development Program 98-08*, 1-7.
49. Chen, J. (2006). Development of Chinese small and medium-sized enterprises. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 13(2), 140-147.
50. Chia, F. (1995). *An Investigation Into the Causes and Effect of Asset Write-Offs in Australia* (PhD dissertation). Crawley: University of Western Australia.
51. Chye-Loh, A. L., & Tan, T. H (2002). Assets Write-Offs: Managerial Incentives and Macroeconomic Factors. *Abacus*, 38(1), 134-150.
52. Collins, D. W., Kothari, S.P, Shanken, J., & Sloan, R.G. (1994). Lack of timeliness and noise as explanations for the low contemporaneous returns-earnings association. *Journal of Accounting and Economics*, 18, 289-324
53. Cornell, B., Shapiro, A. (1987). Corporate stakeholders and corporate finance. *Financial Management*, 5-14.

54. Cotter, J., & Zimmer, I. (1995a). Asset revaluations and managerial incentives, *Abacus*, 28, 36-57.
55. Cotter, J., & Zimmer, I. (1995b). Asset revaluations and assessment of borrowing capacity. *Abacus*, 32(2), 136-151.
56. Cotter, J., Stokes, D. & Wyatt, A. (1998). An analysis of factors influencing assets writedowns. *Accounting and Finance*, 38, 157-159.
57. Cotter, J. (1999). Asset revaluations and debt contracting. *Abacus*, 35(3), 268-286. .
58. Čaplo R. (2005). *Računovodski vidik zakona o davkih pravnih oseb in njegova uporaba pri davčnem poslovanju podjetij* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
59. Dallago, B. (b.l). *Small and Medium Enterprises in Central and Eastern Europe*. Tokyo: University of Trento and Hitotsubashi University.
60. Delmar, F. (1997). Measuring growth: methodological considerations and empirical results. In R. Donckels & A. Miettinen (Eds) *Entrepreneurship and SME Research: On its Way to the Next Millennium* (p. p. 199-215). Ashgate Publishing Ltd, Hants, England.
61. Denis, A. (1999, 22. november). SME finance and management. *Working Paper*. Najdeno 17. april 2007 na <http://www.react.cerm.com/Doc/Conf%2099/N3/expert3.pdf>.
62. Deloof, M., & Jegers M. (1999). Trade Credit, Corporate Group, and the Financing of Belgian Companies. *Journal of Business Finance and Accounting*, 26, 945-966.
63. Devereux, M. P. (1992). The Ruding Committe report: an economic assessment. *Fiscal Studies*, 13(2), 96-107.
64. Duhovnik, M. (2003). *Obračunski in denarni tokovi kot podlaga za ugotavljanje uspešnosti*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
65. Easton, P.D., Harris, T.S. (1991). Earnings as an explanatory variable for returns. *Journal of Accounting Research*, 29, 19-36.
66. Easton P.D., Taylor, G., Shroff, P., & Sougiannis, T. (2000). Using forecasts of earnings to simultaneously estimate growth and the rate of return on equity investment. *Journal of Accounting Research*, 40(3), 657-676.
67. Easton, P.D., Edey, P.H., Harris, T S. (1993). An investigation of revaluation of tangible long-lived assets. *Journal of Accounting Research.*, 31, 1-38.

68. Elliott, J., & W. Shaw (1988). Write-Offs as accounting procedures to manage perceptions. *Journal of Accounting Research*, 26 (Supplement), 91-119.
69. Emanuel, D.M. (1989). Asset revaluations and share price revisions. *Journal of Business Finance and Accounting*, 16, 213-227.
70. Faccio, M. & Lang, L.H.P. (2002). The ultimate ownership of western European Corporations. *Journal of Financial Economics*, 65(3), 365-395.
71. Fama, E.F., French, K.R. (1992). Cross-section of expected stock returns. *Journal of Finance*, 47, 427-465.
72. Fama, E.F., French, K.R. (1997). Industry cost of equity. *Journal of Financial Economics*, 43, 153-193.
73. Feltham, G., Ohlson, J.A. (1995). Valuation and clear surplus accounting for operating and financial activities. *Contemporary Accounting Research*, 11, 689-731.
74. Gaeremynck, A., & Veugelers, R. (1999). The revaluation of assets as a signalling device: A theoretical and empirical analysis. *Accounting and Business Research* 29, 123-138.
75. Gallego, I. (2005). The application of the interperiod tax allocation method in the Spanish firms. *Managerial Auditing Journal*, 20(2), 145-170.
76. Gallego, I. (2004). The accounting and taxation relationship in Spanish listed firms. *Managerial Auditing Journal*, 19(6), 796-819.
77. Garrod, N., Kosi, U., & Valentinčič, A. (2006). *Asset devaluation in the absence of agency incentives*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
78. Garrod, N., Kosi, U., & Valentinčič, A. (2008). Assets write-offs in the absence of agency problems. *Journal of Business, Finance and Accounting*, 35(3/4), 307-330.
79. Garrod, N., Ratej Pirkovic, S. & Valentinčič, A. (2004). *Earning management and tax Audit*. (Working paper). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
80. Garrod, N., Ratej Pirkovic, S., & Valentinčič, A. (b.1.). Political cost (dis)incentives for earnings management in private firms. Najdeno 17. decembra 2009 na spletnem naslovu http://www.mbs.ac.uk/research/analysisinvestment/documents/Aljosa_Valenticic.
81. Gates, S. (1993). 101 Business Ratios: a manager' handbook of definitions, equations, and computer algorithms (str. 14-231). Arizona: McLane Publikations.

82. Gasking, T. (1999). *Perfect Financial Ratios*. London: Century Business.
83. Gibson, H.C. (1998). *Financial Reporting and Analysis* (8th ed.). London: South Western College Publishing.
84. Givoly, D. & Palmon, D. (1982). Timelines of annual earnings announcements: Some empirical evidence. *The Accounting Review*, 57, 486-508.
85. Gordon, E. A., & Joos, P. R. (2004). Unrecognized deferred taxes: Evidence from the U.K. *The Accounting Review*, 79(1), 97-124.
86. Greene, W.H. (2000). *Econometric Analysis* (4th ed.). New York: Prentice-Hall.
87. Gujarati, D. N. (1995). *Basic Econometrics* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
88. *Basic Econometrics* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
89. Guenther, A.D, & Sansing, C.R. (2002). Valuation of the firm in the presence of temporary book-tax differences: the role of deferred tax assets and liabilities. *The Accounting Review*, 75(1), 1-12.
90. Hart, M.. (2000). *Small firms, economic growth and public policy: What exactly are the connections*. London: Kingston University.
91. Helfert, A. E. (2000). *Techniques of Financial Analysis: a guide to value creation* (str. 81-315) (10th ed.). Boston: McGraw Hill.
92. Heflin, E., & Warfield, T. (1997). *Managerial discretion in accounting for assets write-offs*. *Working paper*. Madison: University of Wisconsin Madison.
93. Higgins, C. R. (1995). *Analysis for Financial Management* (3th ed.). Boston: McGraw Hill.
94. Holger, D. (2006). Economic benefits of adapting IFRS or US-GAAP- Have the expected cost of equity capital Really Decreased? *Journal of Business Finance and Accounting*, 33, (3/4), 329-373.
95. Holland, K. & Jackson, R.H. (2002). *Earnings Management and Deferred Tax*. Wales: School of Management and Business, University of Wales Aberystwyth.
96. Horvat, T., Guzina, B., Mlakar, P., (2004). *Uporaba zakona o davku od dohodkov pravnih oseb v praksi*. *Častnik Finance*. Ljubljana.

97. Ilič, B., & Svetlik, I. (2004). *Razpoke v zgodbi o uspehu: primerjalna analiza upravljanja človeških virov v Sloveniji*. Ljubljana: Sophia.
98. Ivankovič, G. (2004). *Računovodsko merjenje uspešnosti poslovanja v hotelirstvu* (doktorska dizertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
99. Jaggi, B., & Tsui (2001). Management Motivation and Market Assessment: Revaluation of Fixed Assets. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 12(2), 160-187.
100. Jerman, S. (2005). *Delavnica: poglobljena obravnava odloženih davkov*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
101. Jianguo, Y. (2001). On the development of small enterprise in China. Hong Kong: Academy of Macroeconomic Research.
102. Johansson, D. (2004). The number and the size distribution of firms in Sweden and other European Countries. Department of Economics, Stockholm School of Economics.
103. Johansson, U. (2008). The main features of the EU manufacturing industry. *Eurostat*, 37/2008.
104. Kajžer, A., (1997). Analiza gospodarskih gibanj s ciljno projekcijo do leta 2001. *Pomladansko poročilo* (2/97), 1-154.
105. Karneza S. D., (2002). Selection of Taxpayers for Auditing. In: The Slovenian Institute of Auditors: *Proceedings from the 3rd Tax Conference of the Slovenian Institute of Auditors*. In Slovenian, abstracted in English). Portorož, October 2002, 162.
106. Kavčič, S. (1995). Analiza poslovnega izida. *Zbornik referatov. 1.strokovno posvetovanje o sodobnih vidikih analize poslovanja in organizacije* (str. 53-65). Portorož: Društvo ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij in finančnih delavcev Slovenije.
107. Kavčič, S. (1998). Analiziranje za pripravo letnega poročila. *Zbornik referatov 4. strokovnega posvetovanja o sodobnih vidikih analize poslovanja in organizacije* (str. 7-23). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
108. Kavčič, S. (2002). Računovodsko analiziranje (računovodsko proučevanje) z vidika uporabnikov. *Zbornik referatov. Peta letna konferenca preizkušenih računovodij* (str. 157-172). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.

109. Kawai, H. & Urata, S. (2002). Tehnological progress by small and medium enterprises in Japan. *Small Business Economics* 18 (1-3), 53-67.
110. Klobučar-Mirovič, N. (2003). *Vpliv davčnih pravil na računovodsko poročanje* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
111. Kmet, R., Kušar, J., Pavšnar J., Kovač, M., Česen, T. & Peternelj, M. (2001). Analiza poslovanja gospodarskih družb v obdobju 1995-1999 po dejavnostih. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
112. Kmet, R., Koprivnik, M., Kavač, M., Kovačič, G., Kušar, J., Povšnar, J. & Zver, E. (2004). Dejavnosti slovenskega gospodarstva v luči poslovanja gospodarskih družb v letih 2002 in 2003. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
113. Knez-Riedl, J. (2000). Pojmovanje in presojanje bonitete podjetja. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
114. Kokotec-Novak, M. (2002). Vpliv poslovne bilance na davčno bilanco pri različnih gospodarskih subjektih (gospodarske družbe, podjetniki posamezniki) in načrtovanje davkov. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva preizkušeni računovodja. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
115. Koletnik, F. (2006). Proučevanje (analiziranje) računovodskih izkazov. Maribor: Ekonomska poslovna fakulteta.
116. Košmelj, B., Rovar, J. (2007). Statistično sklepanje. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
117. Kovačević, Z. (1998). Productivity, firms size and the process of transition. *International Review of Economics and Business*, 1(1), 95-108.
118. Kovačič, G., Kmet, Z. R., Kušar, J. (2003). *Strukturne spremembe v predelovalni dejavnosti v Sloveniji*. Ljubljana, 2 (12). Urad za makroekonomske analize in razvoj.
119. Kumar, K. R., & Visvanathan, G. (2003). The information content of the deferred tax valuation allowance. *The Accounting Review*, 78(2), 471-490.
120. Lewellen, W. & Badrinath (1997). On the measurement of Tobin's Q. *Journal of Financial Economics*, 44, 77-122.
121. Lin, Y.C. & Peasnell, K.V. (2000a). Assets revaluation and current cost accounting. *The British Accounting Review*, 32(2), 161-187.

122. Lin, Y.C. & Peasnell, K.V. (2000b). Fixed asset revaluation and equity depletion in the UK. *Journal of Business Finance and Accounting*, 27(4), 359-394.
123. Lorek, K.S. & Willinger, G.L. (1996). A multivariate time-series prediction model for cash flow data. *The Accounting Review*, 71 (1), 81-101.
124. Lukacs, E. (2005). *The economic role of SMEs in world economy, especially in Europe*. Miskolc-Egyetemvaros.
125. Maddala, G.S. (1983). *Limited-Dependent and Qualitative Variables in Econometrics*. Cambridge: Cambridge University Press.
126. Mahgoub, H. (2007). SME Newsletter. Najdeno 26. junij 2009 na spletnem naslovu www.sme.ae/newsletter/issue1/awareness_tips.doc .
127. Matarirano, O. (2007). An investigation into the impact of debt financing on the profitability of small manufacturing firms in Bulawayo, Zimbabwe. 1st International Business Conference. Pretoria: Institute Ronald H. Brown for Sub-Saharan Africa.
128. Miller, G.S, & Skinner, D.J. (1998). Determinants of the valuation allowance for deferred tax assets under SFAS No.109. *The Accounting Review* 73(2), 213-233.
129. Missnier-Piera, F. (2007). Motives for fixed assets revaluation: An empirical analysis with Swiss Data. Cergy-Pontoise Cedex: ESSEC-Business School Ave Bernard Hirsch.
130. Mramor, D. & Valentinčič, A. (2003). Forecasting the Liquidity of Very Small Private Companies. *Journal of Business Venturing*, 18(6), 745-771.
131. Mramor, D. (1999). Sodobna finančna analiza podjetja. *Zbornik referatov 31.simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji* (str. 327-338). Portorož: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
132. Mott, G. (2005). *Accounting for non-accountants: a manual* (6th ed.). London: Kogan Page.
133. Mörec, B. (2008). *Škodne rezervacije kot možni mehanizem računovodskega prirejanja poslovne uspešnosti v slovenskih zavarovalnicah* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
134. Myers, E.R., C. Stewart & Nicholas S. M. (1984). Corporate financing and investment Decisions when firms have information the investors do not have. *Journal of Financial Economics* 13(2), 187-221.

135. Norton, C.L., Diamond, M.A., & Pagach, D.P. (2006). *Intermediate Accounting Financial Reporting and Analysis*. Boston: Houghton Mifflin Company.
136. Novak, M. (1996). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1994, (5/96)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
137. Novak, M. (1996). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1995, (2/96)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
138. Novak, M. (1997). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1996, (8/97)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
139. Novak, M. (1998). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1997, (5/98)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
140. Novak, M. (1999). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1998, (1/99)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
141. Novak, M. (2000). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 1999, (2/00)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
142. Novak, M. (2001). *Finančni rezultati poslovanja gospodarstva Slovenije v letu 2000, (5/01)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
143. Novak, M. (2002). *Poslovanje gospodarskih družb v letu 2001, (5/2002)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
144. Novak, M. (2005). *Poslovanje gospodarskih družb v letu 2003, (1/2005)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
145. Novak, M. (2006). *Poslovanje gospodarskih družb v letu 2004, (3/2006)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
146. Novak, M. (2006). *Poslovanje gospodarskih družb v letu 2005, (14/2006)*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
147. Needleman, R. (2004). Why small companies are smarter than big ones. *Business Buying Advice*, 1-4.
148. Odar, M. (2002). Izkazom naših podjetij kar zaupam. *Kapital*, 299, 38-41.
149. Ohlson, J.A. (1991). The theory of value and earnings and an introduction to the Ball and Brown Analysis. *Contemporary Accounting Research*, 8(1), 1-19.

150. Ohlson J. A. (1995). Earnings, book values, and dividends in equity valuation. *Contemporary Accounting Research*, 11(2), 661-687.
151. Pekka, A.(2008). Main Features of the EU-27 service sector. *Eurostat*, 78/2008.
152. Penca, P., Vadnjal, J. (2002). Poročilo o tveganem kapitalu v Sloveniji. *Raziskovalni projekt. Projekt izgradnje celovitega sistema ugodnejšega financiranja malih in srednjih podjetij po sistemu držav Evropske unije* (str. 1-23). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
153. Peterson, P.P. & Fabozzi, F.J. (2006). *Analysis of Financial Statements* (2^{sd} ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
154. Pfajfar, L. (1998). *Ekonometrija 1.del. Zapiske predavanj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
155. Pfajfar, L. (1998). *Ekonometrija-obrazci in postopki*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
156. Pfajfar, L. (1998). *Ekonometrija na prosojnicah*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
157. Pfajfar, L. (1993). *Kvartalni ekonometrični model slovenskega gospodarstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, RCEF.
158. Polanec, S. (2004). *On the evolution of size and productivity in transition: Evidence from Slovenian Manufacturing Firms*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
159. Pope, P.F., & Walker, M. (1999). International differences in the timeliness, conservatism, and classification of earnings. *Journal of Accounting Research* 37, 53-87.
160. Prašnikar, J. (2003). *Srednja podjetja in gospodarska rast* (1.natis). Ljubljana: Časnik Finance.
161. Prusnik, M. (1997). *Finančna analiza in napovedovanje uspešnosti slovenskih podjetij* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
162. Pučko, D. (1995). Analiza uspeha in uspešnosti poslovanja gospodarskih družb. *Zbornik 27. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah* (str.61-71). Portorož: Društvo ekonomistov Slovenije in Zveza društev računovodskih in finančnih delavce.
163. Pučko, D. (2001). *Analiza in načrtovanje poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, str. 335.

164. Pukšič, S. (2004). *Oblikovanje priročnika za razvijanje strategije v manjših podjetjih* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta
165. Raonic, I., McLeay, S. & Asimakopulos, I. (2004). The timeliness of income recognition by European companies: An analysis of institutional and market complexity. *Journal of Business Finance and Accounting*, 31, 115-149.
166. Rees, B. (1994). *Financial Analysis*. London: Prentice Hall International.
167. Rojec, M., Majcen, B., Jaklič, A. & Radošević, S. (2004). *Rast produktivnosti in razvijanje poslovnih funkcij v podjetjih s tujim kapitalom v slovenski dejavnosti, 1/2004*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
168. Rutgers, D.M. (2006). *Logistic & Tobit Regression*. Washington: University of Washington & Thomas Love, CWRV.
169. Seng, D., & Su, J. (2010). Managerial incentives behind fixed assets revaluations: evidence from New Zealand firms. *Working paper series*, 3, 1-33.
170. Schaper, M. (2000). Needs and opportunity areas for SMEs in markets of environmental goods and services: case studies of Colombia, Chile and Mexico. Economic Commission for Latin America and the Caribbean.
171. Sharpe, I.G., & Walker, R. (1975). Assets revaluations and stocks market prices. *Journal of Accounting Research*, 13, 293-310.
172. Skinner, D. (1993). The investment opportunity set and accounting procedure choice. *Journal of Accounting and Economics*, 16(4), 407-445.
173. Stanovnik, P., Kavaš, D., Koman, K., Kukar, S., Gulič, A., Praper, S., & Ravbar, M. (2000). *Gospodarstvo in dolgoročni prostorski razvoj Slovenije* (raziskovalni projekt). Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
174. Stanovnik, T. (1998). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
175. Stiglitz, J. E. (1988). *Economics of the public sector*. New York: W. W. Norton & company.
176. Szczesny, A., & Valentinčič, A. (2009). Assets write offs in private firms-The case of German SMEs. Najdeno 10. januar 2010 na spletnem naslovu <http://ssrn.com/abstract=1330805>
177. Tambunan, T. (b.l). *Development of small and medium enterprises in Indonesia*. Trisakti: Faculty of Economics, University of Trisakti.

178. Tambunan, T. (1992a). *Economic development and small scale enterprises in Indonesia*. *Entrepreneurship & Regional Development*, 4(1), 85-98.
179. Tambunan, T. (1992b). The role of small firms in Indonesia. *Small Business Economics*, 4(1), 59-77.
180. Tambunan, T. (2005). Promoting small and medium enterprises with a clustering approach: A Policy Experience from Indonesia. *Journal of Small Business Management*, 43(2), 138-154.
181. Tyran, M. R. (1992). *Business and Financial Ratios*. New York: John Wiley & Sons, 254 str.
182. Vander, Bauwhede, H., Willekens, M., & Gaeremynck, A. (2003). Audit firms size, public ownership, and firms discretionary accruals management. *The International Journal Accounting*, 38(1), 1-22.
183. Walsh, C. (1996). *Key Management Ratios* (3th ed.). London: Hall International.
184. Watts, R. L. (1977). Corporate financial Statements, a product of the market and political processes. *Australian Journal of Management*, 2, 53-75.
185. Watts, R.L., & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive Accounting Theory*. New Jersey: Prentice Hall.
186. Watts, R.L., & Zimmerman, J. L. (1990). Positive Accounting Theory: a ten year perspective. *The Accounting Review*, 65(1), 131-156.
187. Whittred, G., & Chan, Y.K. (1992). Asset revaluations and mitigation of underinvestment. *Abacus* 28(1), 58-74.
188. White, G.I, Sondhi, A., & Fried, D. (2003). *The analysis and use of Financial Statements* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
189. Wilson, P. (1987). The incremental information content of the accrual and funds components of earnings after controlling for earnings. *The Accounting Review*, 62(1), 293-322.
190. Wolcott, S. (1993). *The effects of prior shareholder anticipation and restructuring actions on the stock price response to writedown announcements* (PhD thesis). Evanston: Northwestern University.
191. You, J. (1995). Small firms in economic theory. *Cambridge Journal of Economics*, 19, 441-462.

192. Zagorc, P. (2007). *Analiza poročanja o odloženih davkih v Sloveniji* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
193. Zhang, H. (2000). Accounting information, capital investment decisions, and equity valuation: theory and empirical implications. *Journal of Accounting Research*, 38(3), 271-295.
194. Zhai, Y.H. (2007). *Assets revaluation and future firm operating performance: evidence from New Zealand* (degree of Master). Oxford, Pennsylvania: Lincoln University.
195. Zimmerman, J. (1983). Taxes and firms size. *Journal of Accounting and Economics*, 5(2), 119-149.
196. Zucca, L., & Campbell, A. (1992). A closer look at discretionary writedowns of Impaired Assets. *Accounting Horizons*, 6(3), 30-41.
197. Žakelj, L. (2004). Razvoj malih in srednje velikih podjetij v Sloveniji in Evropski uniji, 6/2010. Ljubljana: 7-45. Urad za makroekonomske analize in razvoj.
198. Žuran, M. (2005). *Delavnica: poglobljena obravnava odloženih davkov*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
199. Žuran, M. (2005). Odloženi davki v konsolidiranih računovodskih izkazih po MSRP. *Revizor*, 9/05, 28-50.

Viri

1. Commission of the European Communities (2001). Creating an entrepreneurial Europe-the activities of the European union for small and medium-sized enterprises (SMEs). Najdeno 17. aprila 2007 na http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepreneurship/doc/com2001-98_en.pdf.
2. Commission of the European Communities (2003b). Creating an entrepreneurial Europe-the activities of the European union for small and medium-sized enterprises (SMEs). Najdeno 17. aprila na http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepreneurship/doc/2003sec58_en.pdf.
3. Federal Statistical Office Germany (2008). Small and medium-sized enterprises in Germany. Najdeno 20. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sities/destatis/Internet/EN/Content/Publikati>.
4. Deferred tax assets and its valuation Allowance (2009). Najdeno 20. Maja 2009 na spletnem naslovu <http://accounting-financial-tax.com/2009/08/deferred-tax-asset-and-its-valuation-allowance-with-case-examples/>.

5. Definition of micro, small and medium enterprises (2007). Najdeno 20. Maja 2009 na spletnem naslovu http://europa.eu/legislation_summaries/enterprise/business_environment/n26026_en.htm.
6. Definition of small industry in various countries (2004), *Statistics Bulletin*, 12/2004.
7. Definition of SMEs in South Asian countries (2007). Najdeno 20. Maja 2009 na spletnem naslovi <http://www.undp.org/cpsd/countrylaunches/Southasia-workshopreport.4.pdf>.
8. International Accounting Standards Board (2003). International Financial Reporting Standards – Incorporating International Accounting Standards and Interpretations. London: International Accounting Standards Committee Foundation.
9. Ministrstvo za gospodarske dejavnosti Republike Slovenije (1996). Strategija razvoja malega gospodarstva. Ljubljana: Ministrstvo za gospodarske dejavnosti Republike Slovenije.
10. Ministrstvo za gospodarstvo Republike Slovenije (2002). Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje 2002-2006 (informativna brošura). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarstvo Republike Slovenije.
11. Ministrstvo za gospodarstvo Republike Slovenija (2003). Program ukrepov za pospeševanje podjetništva in konkurenčnosti za obdobje do 2006. Poročevalec, (14), 39-59.
12. New Definition of micro, small and medium sized enterprises in europe. Pridobljeno na: <http://europa.eu.int/comm/enterprise/library/enterprise-europe/news-updates/2003/20030508.htm>.
13. Share of SMEs in the Japanese Economy. Najdeno 16. junij 2009 na spletnem naslovu http://www.sme.ne.jp/policies/07_tokeni/1_tabel.html.
14. Slovenski računovodski standardi (2002). Uradni list RS št. 107/2001.
15. Slovenski računovodski standardi (2006). Uradni list RS št. 118/2005.
16. Small & Medium-Sized Exporting Companies: Statistical Overview, 2004. (b.1) Industry, Trade, and the Economy. Data and Analysis. Najdeno 21. september 2007 na spletni strani <http://209.85.129.104/search?q=cache:xz73MLXiPQJ:www.ita.doc.gov/TD/Industry/>.
17. SMEs in World Economy, Especially in Europe (2007). Najdeno 16. Junija 2009 na spletnem naslovu http://ruseu.com/events/details_110.html.

18. Small Business: Canada (b.l). SME stands for small and medium Enterprise. Najdeno na spletnem naslovu <http://209.85.129.132/search?q=cache:sbinfocanada.about.com/od/business>.
19. Statistični urad Republike Slovenije (2007). Inflacija. Najdeno 16. junija 2009 na spletnem naslovu http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=1&Podrocje.
20. Statistični urad Rebulkike Slovenije (2008). Dodana vrednost proizvoda in storitev. Najdeno 12.3.2011 na spletnem naslovu (http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=248&PodrocjeID=17).
21. Statistični urad Republike Slovenije (2009). *Statistične informacije*. (Št. 43, 22. december 2009). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
22. Technology Assessment of the U.S. Assistive technology industry (2003), pridobljeno: 25.8.2009 na spletnem naslovu <http://icdr.us/atreportweb/sec2/atrofit.htm>.
23. United States Agency for International Development or United States Government, (2007). Booklet of Standardized Small and Medium Enterprises definition-2007. Najdeno 26. avgusta 2009 na spletnem naslovu <http://www.usaid.gov/docs/PNADM845>.
24. World Bank. (2004). *World Bank group support for small business activities*. Washington: World Bank.
25. Zakon o davku od dobička pravnih oseb. *Uradni list RS* št. 72/1993, 20/1995, 34/1996, 82/1997 (odl. US: U-I-296/95), 1/2000 (odl. US: U-I-332/97), 50/2002, 108/2002.
26. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. *Uradni list RS* št. 40/2004 ZDDPO-1 (70/2004 popr.).
27. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. *Uradni list* št. 117/2006 ZDDPO-2.
28. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 30/1993, 29/1994, 82/1994, 20/1998, 32/1998, 37/1998, 6/1999, 54/1999-ZFPPod, 36/2000-ZPDZC, 45/2001 (59/2001 – popr.), 50/2002 Skl. US: U-I-135/00-60, 93/2002 Odl.US: U-L-135/00-77, 57/2004, 63/2004 ZZRZI, 124/2004 Odl.US: U-I-199/02-42, 139/2004, 15/2005, 24/2005 Odl. US: U-1 84/03-15, 111/2005 Odl. US: U-I 84/03-15, 111/2005 Odl.US: U-I-212-03-14, 42/2006-ZGD-1).

PRILOGA 1: Izračun kazalnikov z AOP šiframi

1. Koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE)

Koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala (ROE) je definiran kot razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo na povprečni kapital (vsota tekočega in preteklega leta deljena z dva). Enačba je naslednja:

$$ROE = \frac{\text{Čisti dobiček} - \text{Čista izguba}}{\text{Povprečni kapital}}$$

Od leta 1995-2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$ROE = \frac{AOP(090) - AOP(091)}{AOP(021)}$$

Od leta 2001-2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$ROE = \frac{AOP(167) - AOP(168)}{AOP(050)}$$

2. Dodana vrednost na zaposlenca (DVZ)

Kazalnik je definiran kot razlika med kosmatim donosom iz poslovanja in stroškov blaga, materiala in storitev ter drugih odhodkov. Ker nas zanima kazalnik na zaposlenca, dobljeno vrednost delimo s povprečnim številom zaposlenecv na podlagi delovnih ur v obračunskem obdobju. Enačba je naslednja:

$$DVZ = \frac{\text{Kosmati donos iz posl.} - \text{stroš. blaga mat. in stor.} - \text{drugi pos. odh.}}{\text{Povprečno število zaposlencev}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$DVZ = \frac{AOP(059) - AOP(060) - AOP(071)}{AOP(092)}$$

Od leta 2001-2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$DVZ = \frac{AOP(102) - AOP(104) - AOP(124)}{AOP(169)}$$

3. Koefficient gospodarnosti poslovanja (EKP)

Ta predstavlja poslovne prihodke na poslovne odhodke.

Enačba je naslednja:

$$EKP = \frac{\textit{Poslovni prihodki}}{\textit{Poslovni odhodki}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$EKP = \frac{AOP(050) + AOP(057) + AOP(058)}{AOP(060 + 064 + 068 + 069 + 071 + 055 + 056)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$EKP = \frac{AOP(102)}{AOP(103)}$$

4. Stopnja delovne stroškovnosti poslovnih prihodkov (SDP)

Stopnja predstavlja stroške dela na poslovne prihodke. Izračunana je po enačbi:

$$SDP = \frac{\textit{Stroški dela}}{\textit{Poslovni prihodki}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$SDP = \frac{AOP(064)}{AOP(050) + AOP(057) + AOP(058)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$SDP = \frac{AOP(115)}{AOP(102)}$$

5. Stopnja materialne stroškovnosti poslovnih prihodkov (SBMS)

Predstavlja stroške materiala, blaga in storitev na poslovne prihodke. Izračunana je po enačbi:

$$SBMS = \frac{\textit{Stroški materiala, blaga in storitev}}{\textit{Poslovni prihodki}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$SBMS = \frac{AOP(060)}{AOP(050) + AOP(057) + AOP(058)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$SBMS = \frac{AOP(104)}{AOP(102)}$$

6. Produktivnost dela (PROD)

Produktivnost dela predstavlja poslovne prihodke na zaposlenca. Izračunana je po enačbi:

$$PROD = \frac{\textit{Poslovni prihodki}}{\textit{Povprečno število zaposlencev}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$PROD = \frac{AOP(050) + AOP(057) + AOP(058)}{AOP(092)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$PROD = \frac{AOP(102)}{AOP(169)}$$

7. Kazalnik stroška dela na zaposlenca (SDD)

Kazalnik stroška dela na zaposlenca se izračuna po enačbi:

$$SDD = \frac{\textit{Stroški dela}}{\textit{Povprečno število zaposlencev}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$SDD = \frac{AOP(064)}{AOP(092)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$SDD = \frac{AOP(115)}{AOP(169)}$$

8. Kazalnik izvozne usmerjenosti (IZ)

Kazalnik izvozne usmerjenosti je definiran po enačbi:

$$IZ = \frac{\textit{Poslovni prihodki iz izvoza}}{\textit{Poslovni prihodki}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$IZ = \frac{AOP(052) + AOP(054)}{AOP(050) + AOP(057) + AOP(058)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$IZ = \frac{AOP(095) + AOP(096)}{AOP(102)}$$

9. Stopnja lastniškosti financiranja

Stopnja lastniškosti financiranja se izračuna po enačbi:

$$KO = \frac{\textit{Kapital}}{\textit{Obveznosti do virov sredstev}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$KO = \frac{AOP(021)}{AOP(036)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$KO = \frac{AOP(050)}{AOP(049)}$$

10. Stopnja kratkoročne dolžniškosti financiranja

Je izračunana po enačbi:

$$KZ = \frac{\textit{Kratkoročne obveznosti}}{\textit{Obveznosti do virov sredstev}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$KZ = \frac{AOP(032)}{AOP(036)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$KZ = \frac{AOP(075)}{AOP(049)}$$

11. Stopnja dolgoročne dolžniškosti financiranja

Stopnja dolgoročne dolžniškosti financiranja je izračunana po enačbi:

$$DZ = \frac{\textit{Dolgoročne obveznosti}}{\textit{Obveznosti do virov sredstev}}$$

Od leta 1995 do 2001 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$DZ = \frac{AOP(031)}{AOP(036)}$$

Od leta 2002 do 2005 so bile uporabljene naslednje šifre AOP:

$$DZ = \frac{AOP(069)}{AOP(049)}$$

PRILOGA 2: Dinamične gospodarske kategorije po posameznih skupinah za leti 1995 in 2005

Tabela 1: Dinamične gospodarske kategorije po dejavnostih za posamezne skupine v letu 1995

Parametri	0-9	10-49	50-249	250-499	MSP	nad 500
A						
Število zap.	408	481	3.661	2.317	6.867	2.458
Prihodki 10 ³	5.566	4.481	25.825	15.076	50.948	19.773
EKP	0,987	0,973	0,967	0,985	0,976	1,005
DVZ	1.659	463	2.240	2.105	2.035	7.852
ROE	-0,037	-0,021	-0,011	0,019	-0,002	-0,034
PROD	13.159	9.322	6.481	5.945	6.896	7.785
SDP	0,076	0,169	0,305	0,213	0,95	0,224
B						
Število zap.	23	118	0	0	141	0
Prihodki 10 ³	699	554	0	0	1.253	0
EKP	0,991	0,957	0	0	0,971	0
DVZ	3.371	2.044	0	0	2.260	0
ROE	-0,059	-0,031	0	0	-0,042	0
PROD	23.883	4.396	0	0	7.575	0
SDP	0,071	0,413	0	0	0,329	0
C						
Število zap	42	187	915	0	1.144	7.588
Prihodki 10 ³	777	1.665	4.873	0	7.315	30.119
EKP	0,981	1,013	1,007	0	0,001	1,013
DVZ	3.371	2.711	2.306	0		2.606
ROE	0,154	0,049	0,005	0	0,015	-0,009
PROD	17.567	8.529	4.926	0	5.979	3.811
SDZ	0,131	0,211	0,392	0	0,208	0,575
D						
Število zap	7.338	14.656	66.419	45.160	133.573	105.747
Prihodki 10 ³	106.284	126.004	450.162	322.365	1.004.815	873.272
EKP	1,005	0,993	0,980	0,981	0,985	0,991
DVZ	2.422	2.085	1.884	2.059	1.995	2.110
ROE	-0,065	-0,033	-0,039	-0,005	-0,02	-0,022
PROD	13.409	7.968	6.244	6.623	3.842	7.405
SDZ	0,100	0,210	0,259	0,252	0,234	0,216
E						
Število zap.	35	733	3.851	3.087	7.706	5.469
Prihodki 10 ³	878	4.449	26.677	44.638	76.642	174.902
EKP	0,943	0,964	0,975	1,027	0,971	0,902
DVZ	3.322	2.370	3.061	4.490	3.569	3.972
ROE	-0,114	-0,003	0,000	0,002	-0,001	0,070
PROD	23.320	5.655	6.361	14.002	9.432	31.197
SDZ	0,086	0,337	0,302	0,155	0,186	0,071
F						
Število zap	3.075	4.223	12.595	8.111	28.004	6.876
Prihodki 10 ³	37.464	33.848	89.267	48.313	208.892	49.810
EKP	1,005	1,002	0,996	0,984	0,998	0,953
DVZ	1.676	1.830	1.863	1.778	1.813	1.810
ROE	-0,030	0,052	-0,019	-0,019	-0,002	-0,178
PROD	11.562	7.477	6.691	5.648	7.042	6.566
SDZ	0,092	0,191	0,240	0,276	0,198	0,273

Parametri	(0-9)	(10-49)	(50-249)	(250-499)	MSP	nad 500
G						
Število zap.	21.208	10.811	23.420	11.444	66.883	14.900
prihodki 10 ³	521.844	268.618	442.318	191.556	1.424.336	2.126
EKP	1,010	1,013	1,001	1,012	1,006	1,004
DVZ	2.330	2.847	2.430	2.624	2.499	2.775
ROE	0,05	0,016	0,019	0,015	0,112	0,044
PROD	23.494	23.807	18.088	16.135	20.392	17.687
SDZ	0,053	0,084	0,101	0,115	0,081	0,117
H						
Število zap.	1.477	2.360	5.571	643	10.051	527
Prihodki 10 ³	9.522	11.174	27.089	3.023	50.808	4.638
EKON	0,961	0,948	0,932	0,963	0,952	1,196
DVZ	1.413	1.452	1.843	1.576	1.671	5.753
ROE	-0,075	-0,054	-0,028	-0,001	-0,031	0,086
PROD	5.794	4.377	1.843	4.454	3.186	7.868
SDZ	0,162	0,312	0,374	0,369	0,328	0,315
I						
Število zap.	2.616	2.360	5.747	2.542	13.265	25.274
Prihodki 10 ³	43.015	11.174	50.256	26.036	130.481	152.831
EKP	1,004	0,948	0,99	1,027	1,005	1,024
DVZ	2.196	1.452	2.473	3.449	2.424	3.347
ROE	0,002	-0,054	0,015	0,075	0,003	0,024
PROD	15.658	4.377	7.760	9.728	9.093	5.492
SDZ	0,078	0,312	0,241	0,235	0,174	0,394
J						
Število zap	595	279	127	0	1001	0
Prihodki 10 ³	24.772	6.577	2.760	0	34.109	0
EKP	1,373	1,759	0,839	0	1,489	0
DVZ	10.403	17.098	2.587	0	11.277	0
ROE	0,664	0,77	-5,015	0	0,632	0
PROD	21.230	23.575	21.526	0	21.921	0
SDZ	0,111	0,133	0,254	0	0,149	0
K						
Število zap	11.145	8.824	9.565	1.512	31.046	745
Prihodki 10 ³	164.335	121.051	48.587	14529	348.502	3439
EKP	0,990	0,990	0,957	0,934	0,965	0,804
DVZ	2.751	2.796	2.015	1.677	2.485	818
ROE	-0,05	-0,043	-0,017	-0,14	-0,047	-0,34
PROD	12.690	11.465	5.080	8.307	9.784	4.359
SDZ	0,134	0,192	0,374	0,237	0,196	0,341
L						
Število zap.	7	43	141	0	191	0
Prihodki 10 ³	27	917	490	0	1434	0
EKP	0,920	0,249	0,779	0	0,571	0
DVZ	1.234	-25	1.895	0	1.439	0
ROE	0,163	0,017	-0,082	0	-0,005	0
PROD	3374	4.666	3.173	0	3.516	0
SDZ	0,281	0,737	0,795	0	0,701	0
M						
Število zap.	745	270	295	0	1.310	0
Prihodki 10 ³	4.381	1.436	390	0	6.207	0
EKP	1,016	0,994	0,786	0	1,001	0

Parametri	0-9	10-49	50-249	250-499	MSP	nad 500
DVZ	2.243	2.517	766	0	1.967	0
ROE	0,041	0,029	0,024	0	0,028	0
PROD	5.658	5.025	908	0	4.458	0
SDZ	0,293	0,445	1,081	0	0,49	0
N						
Število zap.	279	1.063	2.965	2.210	6.517	0
prihodki 10 ³	2.479	5.204	10.916	9.479	9.136	0
EKP	0,951	1,008	0,954	1,020	1,001	0
DVZ	2.749	1.965	1.615	2.305	1.955	0
ROE	-0,050	0,083	-0,020	0,021	0,012	0
PROD	6.375	4.245	3.360	3.924	3.825	0
SDZ	0,226	0,372	0,450	0,459	0,243	0
O						
Število zap.	797	1.078	2.169	747	4.791	1.440
prihodki 10 ³	8.821	5.360	11.352	4.186	29.719	13.468
EKP	0,987	0,895	1,017	0,934	0,991	0,965
DVZ	3.274	2.143	2.632	3.078	2.698	5.329
ROE	-0,020	-0,080	0,016	0	-0,017	0,004
PROD	10.529	4.423	4.869	5.379	5.790	8.821
SDZ	0,233	0,476	0,424	0,582	0,428	0,539

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki za leto 1995)

Tabela 2: Dinamične gospodarske kategorije po dejavnostih za posamezne skupine v letu 2005

Parametri	0-9	10-49	50-249	250-499	MSP	nad 500
A						
Število zap.	601	1.443	4.034	961	7.039	0
prihodki 10 ³	19.730	34.533	78.856	18.313	151.432	0
EKP	0,999	0,971	0,995	0,964	0,982	0
DVZ	4.877	4.348	4.988	4.320	4.756	0
ROE	0	0	-0,011	-0,134	-0,036	0
PROD	32.036	22.507	18.980	18.875	20.803	0
SDP	0,104	0,167	0,102	0,188	0,139	0
B						
Število zap.	24	81	0	0	105	0
Prihodki 10 ³	517	1.463	0	0	1.980	0
EKP	0,968	0,960	0	0	0,965	0
DVZ	3.168	4.237	0	0	3.993	0
ROE	-0,098	-0,082	0	0	-0,086	0
PROD	20.617	17.908	0	0	18.527	0
SDP	0,133	0,221	0	0	0,177	0
C						
Število zap.	59	490	415	0	964	2879
Prihodki 10 ³	1.975	10.194	9.152	0	21.321	39.760
EKP	0,487	0,974	1,087	0,000	0,901	1,021
DVZ	7558	6842	9346	0	7.964	8.755
ROE	-1,186	-0,055	0,071	0	-0,001	-0,006
PROD	32.622	20.578	21.654	0	12.479	13.705
SDZ	0,112	0,256	0,251	0	0,206	0,498
D						
Število zap.	10.381	25.973	61.426	36.381	134.161	78.447
Prihodki 10 ³	260.504	531.991	1.211.061	806.829	2.810.385	2.235.151
EKP	1,062	1,052	1,037	1,027	1,039	1,052
DVZ	6.406	5.756	5.694	5.947	5.830	7.510
ROE	0,103	0,089	0,055	0,026	0,053	0,083
PROD	24.587	20.026	19.432	21.855	20.603	27.843
SDZ	0,143	0,192	0,205	0,187	0,192	0,16
E						
Število zap.	88	826	3.580	3.316	7.810	4.043
Prihodki 10 ³	46.387	23.664	80.288	153.070	303.409	208.621
EKP	1,009	1,050	1,035	1,053	1,041	1,021
DVZ	18.048	10.442	10.455	14.965	12.454	13.716
ROE	0,089	0,047	0,039	0,022	0,039	0,012
PROD	510.962	27.055	21.405	45.360	37.690	51.213
SDZ	0,107	0,173	0,242	0,140	0,175	0,117
F						
Število zap.	6.842	11.097	11.224	8.578	37.741	5.885
Prihodki 10 ³	133.606	226.295	273.890	190.585	824.376	180.373
EKP	1,049	1,054	1,025	1,002	1,024	1,021
DVZ	4.541	5.052	5.078	5.221	5006	6.612
ROE	0,113	0,201	0,06	-0,043	0,079	0,066
PROD	19.252	19.964	24.028	21.912	21486	30.025

Parametri	0-9	10-49	50-249	250-499	MSP	nad 500
F						
SDZ	0,152	0,169	0,163	0,197	0,169	0,15
G						
Število zap.	19.132	20.149	15.973	7.540	62.794	21.983
Prihodki 10 ³	970.794	1.269.307	1.243.616	415.011	3.898.728	1.198.903
EKP	1,036	1,036	1,027	1,025	1,031	1,028
DVZ	6.666	8.118	7.670	6.718	7.394	6.682
ROE	0,109	0,11	0,114	0,09	0,101	0,08
PROD	49.882	62.181	76.865	54.251	61.217	53.507
SDZ	0,075	0,077	0,058	0,081	0,076	0,073
H						
Število zap.	3.124	3.749	4.240	2.804	13.917	540
Prihodki 10 ³	37.396	41.299	54.399	32.477	165.571	4.474
EKP	0,991	1,019	1,031	1,071	1,015	1,02
DVZ	3.137	4.150	5.809	6.116	4.824	3.172
ROE	-0,196	-0,008	0,012	0,022	-0,004	0,432
PROD	11.695	10.763	12.489	11.375	11.621	8.239
SDZ	0,216	0,287	0,332	0,344	0,312	0,352
I						
Število zap.	3.722	4.389	6.176	3.250	17.537	21.910
Prihodki 10 ³	100.253	143.291	176.579	86.648	506.771	406.200
EKP	1,023	1,072	0,983	1,068	1,048	1,105
DVZ	7.217	7.981	7.296	9.764	7.908	9.731
ROE	0,032	0,147	-0,092	0,076	0,025	0,055
PROD	26.935	32.040	27.607	25.722	28.892	17.990
SDZ	0,066	0,124	0,175	0,192	0,129	0,31
J						
Število zap.	787	1.159	722	0	2.668	0
Prihodki 10 ³	49.016	45.819	42.980	0	137.815	0
EKP	1,059	0,863	1,317	0	1,009	0
DVZ	14.626	11.300	25.538	0	16.134	0
ROE	0,048	0,088	0,161	0	0,091	0
PROD	39.481	22.997	36.320	0	31.465	0
SDZ	0,128	0,304	0,211	0	0,178	0
K						
Število zap.	15.584	14.312	9.237	3.962	43.095	5.867
Prihodki 10 ³	550.599	370.593	299.906	68.360	1.289.458	26.096
EKP	1,077	1,051	1,049	1,034	1,056	1,034
DVZ	8.310	8.125	7.071	6.501	7.817	2.976
ROE	0,049	0,041	0,043	0,051	0,047	0,235
PROD	31.202	23.312	31.637	16.859	27.356	4264
SDZ	0,141	0,25	0,154	0,226	0,189	0,211
L						
Število zap.	0	29	27	0	56	0
Prihodki 10 ³	0	1.995	3.081	0	2519	0
EKP	0	1,001	0,981	0	0,991	0
DVZ	0	11.721	6.955	0	9.423	0
ROE	0	0,018	-0,059	0	-0,002	0
PROD	0	67.919	10.760	0	40.360	0
SDZ	0	0,136	0,401	0	0,268	0
M						
Število zap.	796	313	101	0	1210	0

Parametri	0-9	10-49	50-249	250-499	MSP	nad 500
M						
Prihodki 10 ³	10.613	3.453	546	0	14.612	0
EKON	1,041	1,046	0,901	0	1,011	0
DVZ	5.124	1.892	3.479	0	4151	0
ROE	0,05	0,11	-0,158	0	0,001	0
PROD	13.062	10.941	5.349	0	11.870	0
SDZ	0,275	0,35	0,698	0	0,348	0
N						
Število zap.	1.086	749	1.521	439	3.795	0
Prihodki 10 ³	17.691	11.587	14.631	4.579	48.488	0
EKP	1,101	1,075	1,045	0,962	0,022	0
DVZ	7.896	8.324	4.815	5.604	6.481	0
ROE	0,172	0,058	0,058	-0,019	0,047	0
PROD	16.284	15.214	9.496	10.265	12.656	0
SDZ	0,331	0,414	0,39	0,457	0,391	0
O						
Število zap.	1.406	1.903	2.918	1.003	7.230	1.517
Prihodki 10 ³	31.583	40.227	53.336	15.542	140.688	44.430
EKP	1,004	1,053	1,096	1,045	1,044	1,191
DVZ	5.161	7.331	8.019	9.117	7434	16.808
ROE	-0,252	0,11	0,104	0,127	0,023	0,171
PROD	22.458	21.138	18.276	16.773	19.634	29.288
SDZ	0,151	0,216	0,249	0,379	0,22	0,34

Vir: Ajpes (posebej pridobljeni podatki za leto 2005)

PRILOGA 3: Deskriptivne statistike in korelacijske matrike za velikostne skupine v letu 2004

Tabela 1: *Deskriptivna statistika za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004*

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN.	MAKS.
PREVSR _t	3.850	0,011	0,031	0,000	0,000	0,511
DOBSR _t	3.850	0,078	0,079	0,056	0,000	0,516
DAVSR _t	3.850	0,003	0,008	0,000	0,000	0,066
DAVPSR _{t-1}	3.850	0,002	0,007	0,000	0,000	0,052
DOBPSR _{t-1}	3.850	0,055	0,058	0,041	0,000	0,365
PREVPSR _{t-1}	3.850	0,007	0,016	0,000	0,000	0,131
PROD _t	3.850	14,048	0,992	14,008	11,572	16,679
ZAPSR _t	3.850	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 2: *Korelacijska matrika za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2004*

Spremenljivka	DOBSR _t	DAVSR _t	DAVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	PREVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,327	1,000					
DAVPSR _{t-1}	0,163	0,608	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,423	0,204	0,350	1,000			
PREVPSR _{t-1}	0,068	-0,015	-0,022	0,013	1,000		
PROD _t	0,118	0,026	-0,001	0,071	0,089	1,000	
ZAPSR _t	0,038	0,052	0,042	-0,017	-0,061	-0,497	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 3: Deskriptivna statistika za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	1.087	0,013	0,025	0,004	0,000	0,250
DOBSR _t	1.087	0,058	0,060	0,040	0,000	0,383
DAVSR _t	1.087	0,001	0,006	0,000	0,000	0,043
DAVPSR _{t-1}	1.087	0,001	0,005	0,000	0,000	0,046
DOBPSR _{t-1}	1.087	0,039	0,047	0,025	0,000	0,281
PREVPR _{t-1}	1.087	0,011	0,020	0,003	0,000	0,171
PROD _t	1.087	15,583	0,936	15,617	13,291	18,220
ZAPSR _t	1.087	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 4: Korelacijska matrika za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	DOBPS _t	DAVSR _t	DAVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	PREVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,321	1,000					
DAVPSR _{t-1}	0,228	0,726	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,543	0,305	0,374	1,000			
PREVPSR _{t-1}	0,047	-0,053	-0,041	-0,067	1,000		
PROD _t	0,122	0,135	0,141	0,144	-0,010	1,000	
ZAPSR _t	-0,021	-0,023	-0,033	-0,060	0,034	-0,515	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 5: Deskriptivna statistika za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	160	0,010	0,023	0,003	0,000	0,156
DOBSR _t	160	0,049	0,048	0,031	0,000	0,279
DAVSR _t	160	0,001	0,004	0,000	0,000	0,034
DAVPSR _{t-1}	160	0,000	0,003	0,000	0,000	0,022
DOBPSR _{t-1}	160	0,033	0,035	0,024	0,000	0,194
PREVPSR _{t-1}	160	0,008	0,012	0,004	0,000	0,099
PROD _t	160	17,001	0,654	16,951	15,074	18,346
ZAPSR _t	160	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 6: Korelacijska matrika za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2004

	DOBSR _t	DAVSR _t	DAVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	PREVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,360	1,000					
DAVPSR _{t-1}	0,219	0,676	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,568	0,269	0,368	1,000			
PREVPSR _{t-1}	0,157	-0,025	-0,093	-0,182	1,000		
PROD _t	0,203	0,106	0,159	0,145	0,143	1,000	
ZAPSR _t	-0,094	-0,038	-0,054	-0,096	-0,084	-0,435	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 7: Deskriptivna statistika za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2004

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	107	0,010	0,017	0,005	0,000	0,111
DOBSR _t	107	0,050	0,048	0,032	0,000	0,251
DAVSR _t	107	0,001	0,005	0,000	0,000	0,028
DAVPSR _{t-1}	107	0,001	0,004	0,000	0,000	0,028
DOBPSR _{t-1}	107	0,031	0,032	0,021	0,000	0,156
PREVPSR _{t-1}	107	0,011	0,020	0,004	0,000	0,144
PROD _t	107	18,163	1,010	18,150	16,144	20,674
ZAPSR _t	107	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 8: Korelacijska matrika za skupino nad 500 zaposlencev

	DOBSR _t	DAVSR _t	DAVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	PREVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,363	1,000					
DAVPSR _{t-1}	0,282	0,808	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,566	0,439	0,501	1,000			
PREVPSR _{t-1}	0,055	-0,096	-0,058	-0,198	1,000		
PROD _t	0,008	0,095	-0,039	0,104	-0,017	1,000	
ZAPSR _t	0,355	0,127	0,150	0,033	0,019	-0,505	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

PRILOGA 4: Deskriptivne statistike in korelacijske matrike za velikostne skupine v letu 2005

Tabela 1: Deskriptivna statistika za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	4.208	0,006	0,021	0,000	0,000	0,383
DOBSR _t	4.208	0,073	0,073	0,052	0,000	0,487
DAVSR _t	4.208	0,005	0,011	0,000	0,000	0,073
DAVPSR _{t-1}	4.208	0,003	0,008	0,000	0,000	0,056
DOBPSR _{t-1}	4.208	0,060	0,063	0,043	0,000	0,402
PREVPSR _{t-1}	4.208	0,007	0,019	0,000	0,000	0,187
PROD _t	4.208	14,052	0,985	13,999	11,695	16,759
ZAPSR _t	4.208	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Tabela 2: Korelacijska matrika za skupino (10-49) zaposlencev za leto 2005

	DOBSR _t	DAVSR _t	PREVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	DAVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,428	1,000					
PREVPSR _{t-1}	0,058	-0,001	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,437	0,231	0,042	1,000			
DAVPSR _{t-1}	0,195	0,497	-0,012	0,347	1,000		
PROD _t	0,105	0,037	0,066	0,073	0,022	1,000	
ZAPSR _t	-0,006	0,033	-0,028	-0,007	0,026	-0,502	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Tabela 3: Deskriptivna statistika za skupino (50-249) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni Odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	1.095	0,009	0,023	0,002	0,000	0,352
DOBSR _t	1.095	0,053	0,056	0,037	0,000	0,360
DAVSR _t	1.095	0,002	0,007	0,000	0,000	0,055
DAVPSR _{t-1}	1.095	0,001	0,005	0,000	0,000	0,035
DOBPSR _{t-1}	1.095	0,042	0,048	0,027	0,000	0,263
PREVPSR _{t-1}	1.095	0,010	0,019	0,003	0,000	0,151
PROD _t	1.095	15,642	0,940	15,648	13,222	18,200
ZAPSR _t	1.095	0,000	0,000	0,000	0,000	0,004

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Tabela 4: Korelacijska matrika za skupino (50-249) zaposlencev

	DOBSR _t	DAVSR _t	PREVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	DAVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,396	1,000					
PREVPSR _{t-1}	-0,002	-0,030	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,487	0,270	-0,095	1,000			
DAVPSR _{t-1}	0,238	0,629	-0,038	0,385	1,000		
PROD _t	0,113	0,095	-0,010	0,121	0,157	1,000	
ZAPSR _t	0,030	0,008	-0,016	-0,029	0,046	-0,497	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2004

Tabela 5: Deskriptivna statistika za skupino (250-449) zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	162	0,009	0,017	0,003	0,000	0,154
DOBSR _t	162	0,044	0,040	0,032	0,000	0,209
DAVSR _t	162	0,002	0,006	0,000	0,000	0,050
DAVPSR _{t-1}	162	0,001	0,004	0,000	0,000	0,031
DOBPSR _{t-1}	162	0,034	0,040	0,021	0,000	0,206
PREVPSR _{t-1}	162	0,009	0,021	0,003	0,000	0,139
PROD _t	162	17,043	0,764	17,061	15,014	19,574
ZAPSR _t	162	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Tabela 6: Korelacijska matrika za skupino (250-499) zaposlencev za leto 2005

	DOBSR _t	DAVSR _t	PREVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	DAVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,501	1,000					
PREVPSR _{t-1}	-0,027	-0,037	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,621	0,390	-0,158	1,000			
DAVPSR _{t-1}	0,317	0,658	-0,045	0,397	1,000		
PROD _t	0,047	-0,027	0,050	0,138	0,143	1,000	
ZAPSR _t	0,076	0,101	0,077	-0,051	-0,064	-0,601	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Tabela 7: Deskriptivna statistika za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2005

Spremenljivke	Število enot	Povprečna vrednost	Standardni odklon	Mediana	MIN	MAKS.
PREVSR _t	103	0,008	0,011	0,005	0,000	0,092
DOBSR _t	103	0,049	0,051	0,033	0,001	0,283
DAVSR _t	103	0,002	0,006	0,000	0,000	0,042
DAVPSR _{t-1}	103	0,001	0,004	0,000	0,000	0,025
DOBPSR _{t-1}	103	0,037	0,044	0,022	0,000	0,256
PREVPSR _{t-1}	103	0,009	0,014	0,004	0,000	0,084
PROD _t	103	18,137	1,046	18,149	16,188	20,865
ZAPSR _t	103	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005

Tabela 8: Korelacijska matrika za skupino nad 500 zaposlencev za leto 2005

	DOBPS _t	DAVSR _t	PREVPSR _{t-1}	DOBPSR _{t-1}	DAVPSR _{t-1}	PROD _t	ZAPSR _t
DOBSR _t	1,000						
DAVSR _t	0,391	1,000					
PREVPSR _{t-1}	0,251	0,150	1,000				
DOBPSR _{t-1}	0,514	0,245	-0,092	1,000			
DAVPSR _{t-1}	0,287	0,658	-0,103	0,322	1,000		
PROD _t	0,145	0,186	-0,023	-0,026	0,108	1,000	
ZAPSR _t	0,214	-0,068	-0,018	0,313	-0,054	-0,445	1,000

Vir: Lastni izračun na podlagi podatkov Ajpes za leto 2005